

**SANAYİLEŞME SÜRECİNDE
TÜRK EĞİTİMİ VE
SORUNLARI**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

**SANAYİLEŞME SÜRECİNDE
TÜRK EĞİTİMİ VE SORUNLARI**

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
XV. EĞİTİM TOPLANTISI
28 - 29 Kasım 1992

ŞAFAK MATBAACILIK
Tel: 229 57 84 – ANKARA

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
BİLİM DİZİSİ NO : 15

Yayına Hazırlayanlar

Doç. Dr. Nezahat SEÇKİN

Öğr. Gör. Harun ASLAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
SUNU.....	V
TED BİLİM KURULU BASKANI Prof. Dr. Mahmut ÂDEM 'in XV. EĞİTİM TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI.....	IX
TED GENEL BASKANI Prof. Dr. Rüştü YÜCE 'nin AÇIŞ KONUŞMASI.....	XV
BİLDİRİ I : "Sanayileşmede Eğitimin Rolü ve Önemi Nedir?".....	1
Zekâi BALOĞLU	
BİLDİRİ II : "Türkiye'nin Ekonomik Kalkınmasında Gereksinme Duyulan Nitelikli İnsangücü".....	51
Prof. Dr. Bilsay KURUÇ	
PANEL I : "Ulusal Eğitimimizde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar Nelerdir?".....	74
Refet ERİM Metin OGAN Erkut YÜCAOĞLU Mesut ODABAŞI Sami KAHRAMAN	
BİLDİRİ III : "Sanayi Sonrası Dönem İçin Nasıl Bir İnsan Yetiştirmeliyiz?".....	134
Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU	

PANEL II	: "Ulusal Eğitimimizde Karşılaşılan Sorunlar Nasıl Çözümle- nebilir?".....	176
	Ergun ZOGA Prof. Dr. Ergun TÜRKCAN Prof. Dr. Halil SARIASLAN Dr. İlhan DÜLGER Doç. Dr. H. Nihat BİLGİN	
BİLDİRİ IV	: "Sanayi Toplumu Olma Yolun- daki Ülkemizde Ara - İnsan- gücü Yetiştirme ve Sorunları".....	257
	Doç. Dr. İrfan YAZMAN	
PANEL III	: "Sanayileşen Türkiye'de Eğitim Politikası".....	270
	Baki DURMAZ Avni AKYOL Rıza YILMAZ	
EK 1	: TED XV. Eğitim Toplantısı Programı.....	353
EK 2	: Yayına Hazırlık Çalışmalarında İlgililere Gönderilen Yazı Örneği.....	361
EK 3	: DİZİN (Ad Buldurusu).....	365
EK 4	: Türk Eğitim Derneği Yayınları.....	369

SUNU

Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında sanayileşme hedeflenmişse de, Türkiye Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977) kesin kararını vermiştir; sanayileşecektir. Bu amaçla, Türkiye 1973 yılından itibaren kalkınma stratejisini de değiştirmiş, 22 yıllık perspektifi olan uzun dönemli hedeflerini belirlemiştir. Buna göre 1995 yılında Avrupa Topluluğuna ortaklığını tam üyeliğe dönüştürmeyi planlamıştır.

Bu bağlamda Türkiye; AT ile tarım, sanayi ve hizmetler kesimlerinde yarışabilir düzeye gelmeyi amaçlamıştır. Öte yandan ülkemiz tarım, sanayi ürünlerinin yanısıra çok önemli boyutlarda işgücü de "ihraç" etmektedir AT ülkelerine.

İşte bu noktada, değişik çevrelerde, çok farklı kaygılar duyulmaya başlamıştır. İş çevreleri, Cumhuriyet tarihinde ilk kez; "ciddi ve bilimsel" bir yaklaşımla eğitim kesimine ilgi duymaya başlamışlardır. TÜSIAD'ın "Türkiye'de Eğitim", (1990); TISK'in "Mesleki Eğitim" adlı yayınları, sözü edilen kaygıların bir tür dışa yansımasıdır.

İş çevreleri; bir yandan piyasa ekonomisinin tüm kurum ve kurallarıyla işlemesi için demokrasinin iyi işletilmesini isterken, bir yandan da gelişen sanayide beklenen düzeyde teknisyen yetiştirilemediğinden yakınmaktadırlar.

Öte yandan, eski "sosyalist blokun"da çökmesiyle bu ülkelerde yetişmiş teknik işgücü, AT Ülkelerinde iş arar duruma gelmiş olup, Türk işgücü ile anılan iş piyasasında yarışmak durumunda oldukları görülmektedir.

Bu gelişmelere karşın ülkemizde mesleki-teknik eğitim kurumları; yükseköğretime giriş nedeniyle genel eğitim vermeye yönelmişler; Öğretmen liseleri, özellikle İmam-Hatip Liseleri mesleki niteliklerini giderek yitirmişlerdir. Bu sonuçlarda (İ.H.L.), dini eğitim vermenin yanısıra, yükseköğretimdeki tercihleri de İlahiyat değil, daha çok Kamu Yönetimi, Hukuk, Tıp vb. alanlar olduğu gözlenmektedir.

İşte böyle bir zamanda "Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları" konulu bir eğitim toplantısı düzenlenmesi kamuoyunda büyük ilgi görmüştür.

Bu bağlamda Sayın Zekai Baloğlu'nun "Sanayileşmede Eğitimin Rolü ve Önemi Nedir?" adlı bildirisi, Prof. Dr. Bilsay Kuruç'un "Türkiye'nin Ekonomik Kalkınmasında Gereksinme Duyulan İnsan Gücü" konulu bildirisi ve "Ulusal Eğitimimizde Karşılaşılan Sorunlar Nasıl Çözülünebilir?" başlığını taşıyan II. Panelde Prof. Dr. Ergun Türkcan ve Prof. Dr. Halil Sıraaslan'ın konuşmaları, tartışmaları ciddi ve yeni boyutlar getirebilecek öğeler taşımaktadır.

Ayrıca, TED Bilim Kuruluşu, onbeş yıldır ilk kez "Sanayileşen Türkiye'de Eğitim Politikası" adlı son panelde, TBMM'deki en büyük üç partinin temsilcilerini bir masa etrafında toplamıştır.

Toplantıya "Milli Eğitim Bakanlığı, İş Çevreleri, Politikacılar, Eğitimciler ve Öğrenciler" çok büyük ilgi duymuşlar, çok ilginç tartışmalar yapmışlardır.

Bu toplantının hazırlanmasında emeği geçen TED Bilim Kurulu Üyelerine, bizi destekleyen TED Genel Merkezi Başkanı ve Genel Yönetim Kurulu Üyelerine, toplantının hazırlanmasında ve yürütülmesinde canla başla çalışan TED Genel Müdürü ve tüm büro personeline, toplantının belgelerini büyük özveri ile yayınlayan Şafak Matbaasına çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
TED Bilim Kurulu Başkanı

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ BİLİM KURULU BAŞKANI
PROF. DR. MAHMUT ÂDEM'İN
XV. EĞİTİM TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI**

Sayın Konuklar,

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu adına hepinize saygılar sunuyorum.

Türk Eğitim Derneği, Büyük Atatürk'ün buyruğu ile 1928 yılında kamuya yararlı bir dernek olarak kurulmuştur.

Türk Eğitim Derneği, kuruluşunun 50. yılından itibaren, birçok eğitim etkinliğinde bulunmaya başlamıştır. Bu etkinlikler şunlardır:

1 - 1978 yılında başlatılmış olan, eğitim alanında büyük hizmetleri geçmiş başarılı eğitimcileri ödüllendirmek.

1990 yılı XIV. Türk Eğitim Derneği Eğitim Hizmet Ödülü, 7 Haziran 1991 günü düzenlenen bir törenle, değerli eğitimci Sayın Hüseyin Hüsnü CIRITLI'ya verilmiştir. Bugüne değin TED, 14 değerli eğitimciye, Eğitim Hizmet Ödülü vermiştir.

Ayrıca, 1980 yılında bir eğitimciye, TED Eğitim Bilimi Ödülü verilmiştir.

1990 yılında bir eğitimciye de TED Eğitim Araştırma Ödülü verilmiştir.

Türk Eğitim Derneği, eğitim araştırmalarını da desteklemektedir.

2 - Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nca yürütölmekte olan en önemli programlardan biri de geleneksel, yıllık eğitim toplantılarıdır.

1977 yılından beri, yapılan eğitim toplantıları şunlardır:

- 1 - Yükseköğretime Giriş Sorunları (1977),
- 2 - Ulusal Eğitim Politikamız (1978),
- 3 - Çocuk ve Eğitim (1979),
- 4 - Temel Eğitim ve Sorunları (1980),
- 5 - Atatürk ve Eğitim (1981),
- 6 - Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları (1982),
- 7 - Okulöncesi Eğitim ve Sorunları (1983),
- 8 - Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz (1984),
- 9 - Gençliğin Eğitimi ve Sorunları (1985),
- 10 - Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları (1986),
- 11 - Yaygın Eğitim ve Sorunları (1987),
- 12 - Yükseköğretimde Değişmeler (1988),
- 13 - Demokrasi İçin Eğitim (1989),
- 14 - Eğitimde Laiklik (1990),

Bugüne değin yapılmış olan, 14 eğitim toplantısının tümü kitap olarak yayımlanmıştır.

3 - Bilim Kurulumuz, 1983 yılından itibaren yıllık bilimsel toplantı sayısını birden, ikiye çıkarmaya karar vermiştir. Bundan böyle her yıl, **biri eğitim, diğeri öğretim** olmak üzere iki bilimsel toplantı düzenlenmektedir. Bugüne değin yapılan, **dokuz öğretim toplantısının konuları şunlardır:**

- 1 - Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları (1983),
- 2 - Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları (1984),
- 3 - Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları (1985),
- 4 - Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları (1986),
- 5 - Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları (1987),
- 6 - Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları (1988),
- 7 - Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları (1989),
- 8 - Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları (1990),
- 9 - Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü-Ahlâk Bilgisi Öğretimi ve Sorunları (1991).

Görülüyor ki, **hem eğitim, hem de öğretim** toplantılarının konusunu belirlerken, Bilim Kurulumuz, Türkiye'nin

gündeminde olan güncel bir konu seçmeye büyük özen göstermektedir. Bu cümleden olarak, Atatürk'ün doğumunun 100. yılında, Atatürk ve Eğitim; 1979 Dünya Çocuk Yılında, Çocuk ve Eğitim ve 1985 Gençlik yılında, Gençliğin Eğitimi ve Sorunları vb. örnekler sayılabilir.

Bilimsel toplantıların konuları, o denli güncel seçildi ki, kimi zaman Milli Eğitim Bakanlığı'nın temsilcileri, "bu toplantıda sunulan bildiriler, panel konuşmaları ve tartışmalar yayımlanmak üzere rapor olarak hazırlanır hazırlanmaz, bu raporun bir nüshasını bize verin, çalışmalarımızda yararlanalım" demişlerdir. "Temel Eğitim ve Sorunları" konulu toplantı için böyle bir istekte bulunulmuştu. Bununla birlikte, istenildiği gibi yararlanılıp yararlanılmadığı konusunda kuşkuluyuz.

Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu; verilen ödüllerle, düzenlenen bilimsel toplantılarla, bu toplantıların kitap olarak yayımlanmasıyla, bugün 82. sayısına ulaşmış olan Eğitim ve Bilim Dergisi ile ülkemiz eğitiminin gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, Bilim Kurulumuz, kitapların maliyetine satılmasına da özen göstermektedir. Yayınlarımızda, hiç bir kâr amacı güdülmemektedir.

Geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da; öğrenci, öğretmen, veli, eğitimci, işadamı, siyaset adamı, kısaca aydın bir yurttaş olarak hepimiz için yine çok önemli bir başka sorun olan "SANAYİLEŞME SÜRECİNDE TÜRK EĞİTİMİ VE SORUNLARI" konusunu inceleyeceğiz.

Burada, sanayileşme sürecinde eğitimin rolü, önemi ve güncelliği üzerinde duracak değilim. Şu kadarını söylemek

istiyorum. Cumhuriyet tarihinde, belki de ilk kez, ulusal eğitim politikamızın iş çevrelerince eleştirildiğine, son yıllarda sıkca tanık olmaktayız. Buna en güzel örnek, TÜSIAD'ın (1990), Türkiye'de Eğitim adlı yayını ile Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonunca (TİSK) yayımlanmış olan Mesleki Eğitim adlı kitaptır.

Bunlardan birincisinde, şu olguya yer verilmiştir:

"Özetle, Türk Toplumunun ihtiyacı olan din görevlilerini yetiştirmek amacıyla açılan İmam-Hatip okullarında, kuruluş amacı dışında aşırı bir kapasite yaratılmış, üstelik çok sayıda kız öğrenci alınmıştır. Bu gelişme, İmam-Hatip liselerinin temel eğitim kademesinden başlayarak genel eğitim kurumuna dönüşmesine, böylece ikinci bir genel eğitim kanalının oluşmasına yol açmıştır. Gelişme devam etmektedir. İki kanal arasındaki sınır gittikçe büyümektedir. Birinci bölümde, demokrasi faktöründe açıklandığı gibi, ayırıcı kanallarda kültürel kimliği, milli benliği, değer yargıları, yaşam zincirini, giyimi, dünya görüşü; kısaca eğitim profili çok farklı iki ayrı gençlik kuşağı yetiştirilmesi, Tevhid-i Tedrisat ilkesine aykırı bir gelişmedir. Bu gelişme, eğitim sisteminin demokrasiye yapısal uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. İmam-Hatip liselerinin, Tevhid-i Tedrisat ve Milli Eğitim Temel Kanunlarının özüne uygun olarak, temel eğitime dayalı ve ayrı meslek okulları olarak düzenlenmesi ve öğrenci sayısının istihdam kapasitesine göre sınırlandırılması gerekmektedir."

TİSK'in yayınladığı, Mesleki Eğitim adlı yayımda da benzer görüşlere yer verilmiştir.

Görülüyor ki, son yıllarda iş çevreleri; sanayinin İmamlarla yürütülemeyeceği, AT'a, dini eğitim ağırlıklı diplomalı işsizlerle girilemeyeceği gibi gerçekten yerinde uyarılarla bugünkü ulusal eğitimimizde görülen en önemli bunalıma parmak basmaktadırlar.

* Bu düşüncelerle Bilim Kurulumuz, bu yılki eğitim toplantısının konusunu "SANAYİLEŞME SÜRECİNDE TÜRK EĞİTİMİ VE SORUNLARI" olarak belirlemiştir. Burada konunun ayrıntılarına girecek değilim. İki gün boyunca konunun uzmanı bilim adamları, uygulayıcıları ve TBMM'de temsil edilen siyasal parti temsilcileri, sorunun çeşitli yönlerini tartışacaklar, dile getireceklerdir.

Her zaman olduğu gibi, bugün de toplantımıza katılarak, çalışmalarımızda bize güç kattığınız için, başta bildiri sunacak, panelde konuşacak bilim adamlarımıza, uzmanlarımıza ve tüm konuklarımıza teşekkür ederim.

Ayrıca, toplantının hazırlanmasının her aşamasında, Bilim Kurulu'na maddi-manevi hiçbir yardımı esingemeyen TED Genel Başkanı'nın şahsında, tüm Genel Merkez Yönetim Kurulu üyelerine, toplantının hazırlanmasında çok büyük emeği geçen, TED Genel Müdürü ve tüm Genel Müdürlük çalışanlarına en içten teşekkürler ederim.

Hepinize, Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu adına, saygılar sunarım.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE'NİN AÇIŞ KONUŞMASI

Saygıdeğer Konuklar, Değerli Eğitimciler ve Bilim Adamları, TED'nin Sayın Üye ve Mensupları,

Türk Eğitim Derneği (TED)'nin, geleneksel olarak her yılın güz döneminde düzenlediği, "Eğitim Toplantıları"nın onbeşincisi olan "SANAYİLEŞME SÜRECİNDE TÜRK EĞİTİMİ VE SORUNLARI" konulu eğitim toplantısına hoşgeldiniz. Hepinizi, TED Genel Merkez Yönetim ve Bilim Kurulları adına saygı ile selamlıyor ve toplantıya katılmanız nedeniyle teşekkürlerimi sunuyorum.

Toplantıyı ve eğitime gönül veren bu seçkin topluluğun varlığını fırsat bilerek, sizleri, kamuya yararlı bir Dernek olan Türk Eğitim Derneği çalışmaları hakkında bilgilendirmeyi görev saymaktayım. TED, büyük önderimiz Atatürk'ün yönlendirmesiyle 1928 yılında kurulmuştur. **Temel amaçları fakir, kimsesiz ve fakat yetenekli Türk Çocuklarına burslar vermek, İngilizce dilinde öğretim yapan okullar açmak, yurtlar kurmak; ülkenin eğitim faaliyetlerini desteklemek ve geliştirmek, gençlerimizin sosyal, kültürel ve sportif çalışma ve dayanışmalarına katkıda bulunmaktır.**

Türk Eğitim Derneği kuruluşundan bu yana geçen 63 yıl içerisinde, amaçlarından hiç bir sapma göstermeksizin, etkinliklerini, giderek artan bir tempo ile sürdürebilen ve ayakları üzerinde dimdik kalabilen nadir derneklerden biridir. Yılda, ortalama 850 Türk çocuğuna burs verilmekte; biri Ankara'da, diğerleri Ankara dışındaki il ve ilçelerde kurulu 7 Vakıf okulunda, toplam 12.500 mertebesinde öğrenciye

kaliteli eğitim ve öğretim olanakları sağlamakta; Adana'da bulunan yurttta 300 öğrenci barındırılmakta; eğitime ilişkin konuların işlendiği "Eğitim ve Bilim" adlı bir dergi üç ayda bir yayımlanmakta, her yıl genellikle mayıs ve kasım aylarında biri "**öğretim, diğeri eğitim**" dallarında iki bilimsel toplantı düzenlemekte, Haziran ayı içerisinde bir eğitimci, "Hizmet Ödülü" ile ödüllendirilmekte ve eğitim konusundaki çeşitli araştırma projeleri desteklenmekte ve eğitim araştırmalarını ödüllendirmektedir. Takdir buyuracağınız gibi, Türkiye'de, kendisini Türk Eğitim yaşamının gelişmesine bu denli adanmış başka bir derneği bulmak oldukça zordur. Sizlerden aldığımız güçle, daha yararlı çalışmalar yapacağımızdan ve bu konuda her türlü öneri ve yönlendirmeye açık olduğumuzdan herkesin emin olmasını isterim.

Eğitimi, sosyal-ekonomik ve sanayide kalkınmanın ve çağdaş olmanın temel unsuru sayan Türk Eğitim Derneği, 1991 yılı içinde Türk Eğitime katkılarını eksiltmeden sürdürmüştür.

EĞİTİM SORUNLARIMIZA GENEL BAKIŞ

Türkiye, 2000'li yıllarda, nüfus bakımından Avrupa'nın en büyük ülkesi olacak ve okul çağındaki genç nüfusu ile yalnız Türkiye'nin değil, giderek yaşlanan Batı Avrupa'nın da çalışan insan kaynağını oluşturacaktır. Bu kaynak, iyi yetiştirildiği takdirde, ülkemizin en değerli insan sermayesi yaratılmış olacaktır. Türk toplumunun karşılaştırmalı üstünlüğü olan bu sermayeyi, stratejik üretim girdisi olarak mümkün olan en kısa sürede devreye sokması temel he-

deflerinden biri olmalıdır. Devletin bütün imkânlarını, sözü edilen hedefe ulaşmak için kullanmasını ve bu fırsatı değerlendirmesini yararlı görmekteyim.

Ülkemizde, nüfusun hızla artması ve bundan doğan sosyal talep baskısı, eğitimin her kademesinde sayısal patlama yaratmış; konsolite devlet bütçesinden eğitime ayrılan pay yetersiz kalmış ve giderek büyüyen sorunlar eğitimde nitelik krizine ve verim düşüklüğüne neden olmuştur. Ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kopukluk giderilememiş, büyük gençlik kitlesi sistemin kurbanı olarak üniversite önünde yığılmış, örgün yükseköğretimde yeterli kapasite yaratılamamış ve sanayi için asıl gerekli olan ara insangücü eğitimi geliştirilememiştir. Meslek eğitiminin ön koşulu olan, meslek-eğitim-belge bağlantısı gerçekleştirilemediği, sanayi-eğitim işbirliği kurumsallaştırılmadığı ve bu işbirliğini sağlayacak istihdam ve sanayi teşvik politikaları uygulanmadığı için meslek eğitimi sanayiden kopuk, içe dönük, kapalı devre olarak düzenlenmiş; çeşidi artırılmamış ve yaygın meslek eğitimi çok sınırlı kalmıştır. Meslek eğitimi, tabana yayabilecek bir meslek-eğitim sistemi kurulamadığından ve her yerde yeterli sayıda ve nitelikte meslek eğitimi imkânları yaratılmadığından gençlerimizi yeteneklerine göre, iş alanlarına yönlendirmek mümkün olamamıştır.

Türkiye, ihracata yönelmeyi bir strateji olarak benimseydiğinden ve piyasa ekonomisi modeline geçiş süreci içerisinde olduğundan; bu dönemde meslek eğitiminin tabana yaygınlaştırılmasını ve sosyal talebin meslek eğitime yönlendirilmesini sağlayacak sanayi ve istihdam politikalarının düzenlenmesine öncelik vermesi gerekmektedir. Sa-

nayileşmenin teşvik edilmesini, sanayide istihdamın düzenlenmesini amaçlayan politikaların içerisinde mesleki eğitimin önemini vurgulayan uygulamalara yer verilmelidir. İzlenecek politikaların, eğitimde kaliteden ödün verilemeyeceğini tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarına hatırlatıcı ve meslek içi sürekli eğitimi özendirici olması önem arz etmektedir.

SONUÇ

Milyonlarca gencimizin vasıfsız insangücü olarak okul dışında kaldığı, bunlara 21. yüzyılın ihtiyaçlarına uygun meslek eğitimi vermenin, Türk toplumunun temel sorunlarından biri olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu darboğazı aşmak için yaygın meslek eğitimine önem verilmeli, kitle iletişim araçlarından yararlanılmalı; kamuda, özel sektörde, sanayide, teknik ve idari eleman olarak çalışanların öğretici formasyon kazanmaları sağlanmalıdır. Böylece, öğretici mühendis veya uzman, öğretici-yönetmen türü elemanların yetiştirilerek mesleki okullarda ve sanayide öğretmen olarak görev almalarına ve katkıda bulunmalarına imkân verilmelidir.

Bu duygularla sizleri selamlıyor, Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu'nu, böyle önemli ve güncel bir konuyu gündeme getirdiği ve XV. Eğitim Toplantısı'nın konusu yaptığı için kutluyorum.

Sözlerime son verirken, bu toplantının eğitim ve toplum yaşamımıza yeni boyutlar ve görüşler getireceği inancı ile toplantıya tebliğ sunmak suretiyle katılan, panel üyesi olarak

görev alan, oturumları ve panelleri yönetme görevlerini üstlenen tüm bilim adamlarına ve uzmanlara, toplantının programını hazırlayan ve gerçekleştiren TED Bilim Kurulu'na, içinde bulunduğumuz salonu toplantı için tahsis eden TED, Ankara Koleji Vakfı Yönetim Kurulu'na ve toplantının herhangi bir aksaklığa meydan vermeyecek biçimde organize edilmesini sağlayan, TED Genel Merkez Bürosu mensuplarına teşekkürlerimi bir borç biliyor ve TED XV. Eğitim Toplantısının başarılı geçmesini diliyorum.

Saygılarımla.

BİRİNCİ OTURUM

SANAYİLEŞMEDE EĞİTİMİN ROLÜ VE ÖNEMİ NEDİR?

(BİLDİRİ : 1)

Konuşmacı : Zekâi BALOĞLU

**Talim ve Terbiye Kurulu Eski Başkanı,
Gençlik ve Spor Eski Bakanı**

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN

(TED Bilim Kurulu Üyesi)

BASKAN — Müsaade ederseniz, oturuma başlamadan önce her ne kadar hazır bulunan dinleyicilerimiz Sayın Baloğlu'nu gayet iyi tanıyorlarsa da yaşantısından bazı kesitleri sunmak istiyorum. Kendileri "yedinci, sekizinci, dokuzuncu Millî Eğitim Şûraları" ve bunların ürünü olarak Millî Eğitim Temel Kanunu'nun çıkarılıp uygulamaya konulması dönemlerinin Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı görevini yapmıştır. İsviçre'de ve Fransa'da öğrenci müfettişliği ve kültür müşavirliğinde bulunmuştur ve bir dönem Gençlik ve Spor Bakanlığı yapmıştır. Kendileri bütün bu görevlerden sonra halen aktif olarak Türk Eğitim Vakfı, Enka Spor Eğitim Kültür Vakfı, İstanbul Göğüs Kalp Damar Cerrahisi Vakfı ve merkezi Amsterdam'da bulunan Avrupa Kültür Vakfı Governörler Konseyi Seçimli üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedirler.

Şimdi, kendilerinden "Sanayileşmede Eğitimin Rolü ve Önemi nedir" konusundaki görüşlerini dinleyeceğiz.

Buyurun.

Zekâi BALOĞLU — Sayın Başkan, Sayın Dinleyicilerim.

Aranızda, geçmişte Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı olarak, uzun yıllar birlikte sorumluluk taşıdığım ve bugün üniversite kadrolarını oluşturan seçkin çalışma arkadaşlarımla da bulunduğu topluluğunuzu saygıyla selamlıyorum.

Arkasında çok güçlü bir kamuoyu desteği olan TÜSİAD'ın, tarafımdan hazırlanan "TÜRKİYE'DE EĞİTİM : SORUNLAR VE DEĞİŞİME YAPISAL UYUM İÇİN ÖNERİLER" adlı 250 sayfalık raporun bir bölümü ile,

"Türk eğitim sistemi kalkınmamıza yapısal uyum içinde değildir, Sanayi-eğitim işbirliğinin kurumlaştırılması gerekir. TÜSİAD bu konuda öncülük görevini yerine getirmeye hazırdır."

yolunda, basında yaklaşık 500 yazıya konu olan çağrısı karşısında, Üniversitelerimiz, beni konferansçı olarak dinleme dışında; bir yıldan beri sessizliğini sürdürürken, nihayet, hafta başında "onur konuğu" olarak açılış oturumu başkanlığına davet edildiğim Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Birinci Eğitim Kongresi'nden sonra; bugün de TED Bilim Kurulunca "Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları" konulu bilimsel toplantıya açılış bildirisi sunmaya davet edilmiş olmam, itiraf edeyim ki, insanı duygulandırıyor. TED'i candan kutluyor, Bilim Kurulu'na şükranlarımı arz ediyorum.

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ SANAYİLEŞMEYE YAPISAL UYUM İÇİNDE MİDİR? YOKSA YENİDEN YAPILANMA ZORUNLU MUDUR?

Her eğitim sistemi, biri sistemin dışından, diğeri içinden, iki dizi faktörün sürekli etkileşimi içinde yaşayan bir gerçektir. Eğitim sisteminin temel sorunları ve çözüm yolları, ancak bu etkileşmenin derinlemesine incelemesinden doğar. Ben kitabımda, sistem dışı faktörleri "demokrasi, kalkınma, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, nüfus ve işgücü artışı, politik irade ve kamuoyu" gibi beş başlık altında topladım. Aslında, eğitim sistemini hep birlikte etkileyen bu dış faktörleri münferit olarak incelemek her ne kadar mümkün değilse de, ben burada, çok kısıtlı süre içinde, sanayi-eğitim etkileşmesi hakkında, kitabımda yer alan temel sorunlar ve çözüm önerilerinin çok kısa bir özetini sunmakla yetineceğim. Burada kullandığım tüm istatistik veriler kitabımdan alınmıştır (1).

Sanayi-eğitim etkileşmesi incelenirken "sanayi" deyimini, dar anlamda, yalnızca "imalat sanayii" olarak değil; fakat ekonominin başlıca sektörleri olan tarım, sanayi ve hizmetleri de genel bir terim olarak kapsayan "ekonomi" ya da daha geniş anlamda "kalkınma" faktörü başlığı altında ele almak daha uygun olur.

Ekonomi faktörü, eğitim sistemini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen en önemli faktördür. Ekonominin çeşitli sektörlerindeki istihdam alanları için insangücü ihtiyacına ekonomik talep diyoruz. Uygulanan istihdam ve sanayi politi-

kalarının bu talebi yaratması gerekir. Eğitim, arz kaynağıdır ve görevi ekonomik talebi karşılamaktır. Arz görevini yaparken eğitim, ürettiği yeni teknolojilerle, kalkınmayı hızlandırma görevini yerine getirir. Bu nedenledir ki eğitim, kalkınmanın en etkili aracı ve itici gücüdür. Ben, eğitim sisteminin, ekonomiye yapısal uyum sorunlarını, işte bu zincirleme etkileşim içinde incelemeye çalıştım.

İnceleme için önce, sırasıyla; Türkiye'de istihdamın gelişmesine, işgücü planlamasına ve genel nüfusun eğitim düzeyine uluslararası bir karşılaştırma ile kısaca göz atmak gerekir.

1. İSTİHDAMIN GELİŞMESİ

İstihdamdaki gelişme son derece sınırlıdır. Planlı dönemde genel nüfus, çalışan nüfustan üç kat daha fazla artmış; başka deyişle, işgücü artışı genel nüfus artışının % 60 gerisinde kalmıştır.

İstihdamın sektörlere dağılımına gelince; sanayi sektöründe çalışan nüfus, genel nüfusa oranla; planlı dönemde yalnızca yüzde 1.2 oranında çok sınırlı bir artış kaydetmiştir. Oysa, 1980'de Yunanistan'da istihdamın yüzde 29'u, İspanya ve Portekiz'de yüzde 27'si sanayi sektöründedir. Türkiye'de ise 9 yıl sonra 1989'da yalnızca yüzde 15'tir. Sanayileşmiş ülkelerde genel olarak istihdamın yüzde 7'si tarımda, yüzde 35'i sanayide, yüzde 58'i hizmet sektöründe çalışmaktadır.

ABD ve Japonya ile karşılaştırıldığında, "1950'li yıllarda (Tarım sektörünün ABD'de, istihdam açısından sonuncu

sektör durumuna düşmesinin üzerinden yaklaşık 20 yıl geçtikten sonra) Japonya'da faal nüfusun hâlâ yarıya yakınının tarım sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. Ancak sanayileşme süreciyle birlikte, yaklaşık olarak 30 yıl içinde Japonya'nın istihdam yapısı ile ABD'nin istihdam yapısı büyük ölçüde birbirini andırır olmuştur (2)." ABD ile Japonya'nın ana sektörlerdeki istihdam payları bakımından giderek birbirine benzemeleri raslantı değildir. Enformasyon sektörü en büyük istihdam alanı haline gelen bu iki ülke, sanayi toplumundan enformasyon toplumuna dönüşmekte; Avrupa ülkeleri onları izleme çabası içinde bulunmaktadır (3). Türkiye'de enformasyon sektörü 1985'te henüz yüzde 4.9 gibi çok az bir paya sahiptir. Bu payın yükselmesi, ancak, sanayileşmenin hızlanması ve eğitim sisteminin bilimsel ve teknolojik gelişmeye uyumu ölçüsünde mümkün olabilecektir. Bu karşılaştırma, Türkiye'de yaratılabilen istihdam gelişmesinin yetersizliğini, gelişmiş ülkelere göre katedilmesi gereken arayı, özellikle eğitime düşen görevin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

2. İŞGÜCÜ PLANLAMASI

Kalkınma planlarında işgücü, bir üretim girdisi olarak değerlendirilmemiş, istenildiği zaman müracaat edilebilecek, bol bir dış unsur olarak kabul edilmiştir. İşgücü unsuruna bu bakış açısı, Kalkınma Planlarında insan unsurunu tali durumda bırakmış, nüfus ve işgücü artışının planlama dışında kalmasına yol açmıştır. Bu tutum, sosyo-ekonomik değişimin en önemli araçtan yoksun kalması sonucunu doğurmuş, değişimde zaman ve kaynak kaybının nedeni

olmuştur. Gerçekten, diğer sektörlerde serbest sermaye yatırımları teşvik edilmiş, buna karşılık, eğitime ayrılan yatırım payları genel bütçe yatırımları içinde 1960'lı yıllarda yüzde 38.4'e kadar yükselirken, bu pay 1980'li yıllarda yüzde 9.6'ya kadar düşmüştür. Kaynak tahsisinde öncelik, eğitim sektörüne değil; sırasıyla ulaştırma, enerji ve tarıma tanınmış; eğitim geri plana itilmiştir. Türkiye'de eğitime ve sosyal giderlere ayrılan kaynaklar, aynı gelir grubundaki birçok ülkeye göre düşük düzeydedir. Bu durum, Türkiye'de politik iradenin eğitime bakış açısını göstermesi bakımından çok acıdır.

Türkiye, Avrupa ülkeleri içinde en çok, genç ve ucuz işgücüne sahip bir ülkedir. Nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye 2000 yılında, Avrupa Topluluğunun en büyük ülkesi olacaktır. AT'ye yapısal uyum, her şeyden önce, nüfusun eğitim düzeyinin yükseltilmesini gerekli kılmaktadır. Okul çağındaki 25 milyonluk genç nüfus, yalnız Türkiye'nin değil, gittikçe yaşlanan Batı Avrupa'nın da eşsiz insan kaynağını oluşturacaktır. Bu kaynak, Sovyetler'de bağımsızlık mücadelesi veren soydaş Cumhuriyetlerle ilişkiler bakımından da çok büyük önem taşımaktadır. İyi yetiştirildiği takdirde bu kaynak, yurdumuzun en değerli insan sermayesini oluşturacaktır. Kıt kaynaklarla kalkınma hedeflerine yönelen Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğü olan bu insan sermayesini stratejik bir üretim girdisi olarak mümkün olan en kısa sürede değerlendirmek Türkiye için tarihî bir fırsattır. Kamu ve özel sektör olarak devletin, bütün imkânlarını eğitim için seferber etmesinin tam zamanıdır. **Kanımcıca, bu Bilimsel TED Toplantısının yeni Hükümete en önemli mesajı, işte bu tarihî fırsatı kaçırmamak olmalıdır.**

3. EĞİTİMİN GELİŞMESİ

GENEL NÜFUSUN EĞİTİM DÜZEYİ :

Son kaynak 1985 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, okuma-yazma bilmeyen + ilkokul mezunu olmayan + ilkokul bitirerek hayata atılan toplam nüfus, genel nüfusun yüzde 85'ini oluşturmaktadır. 9.7 milyon kişi okuma-yazma bilmemekte, 5000 yıl önce, aynı topraklar üzerinde, insanlığa kazandırılan en ilkel eğitim aracından yoksun bulunmaktadır. Zorunlu eğitim süresi 5 yıl olarak kalan, en geri 12 ülke arasında UNESCO istatistiklerinde görünmemiz, kanımca kara lekedir. 8 yıllık zorunlu temel eğitim ülke çapında en kısa sürede mutlaka genelleştirilmelidir. Bu zorunluluk Türk toplumunun hem demokrasiye, hem de kalkınmaya yapısal uyumunun ön koşuludur. **Siyasal irade önceliği bu konuya vermek zorunda olduğunu bilmeli, kararlılığını bütün dünyaya ilân etmeli ve uluslararası istatistik kaynaklarında gerekli düzeltmeyi süratle yaptırmalıdır.**

Ortaokul, lise ve yükseköğretim mezunu olarak hayata atılan toplam nüfus ise genel nüfusun yalnızca yüzde 15'idir. Genel nüfusun eğitim düzeyi tablosu budur.

Okullaşma oranlarına gelince; çeşitli derece ve türde eğitim kurumlarına göre bölgeler arasında yapılan karşılaştırmalar ülke genelinde büyük eşitsizlikleri sergilemekte ve ülke genelinde ve bölgeler arasında ortaokul ve lise [genel+mesleki] kademelerinde nüfusu esas alan bir okullaşma haritası bulunmadığını çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Türkiye, hem genel nüfusun eğitim düzeyi, hem de okullaşma oranları bakımından, dünyada "alt orta gelir grubu ülkeler" arasında bulunmaktadır.

2000 yılını hedef alarak, Türkiye'nin eğitim bölgelerine ayrılması ve her bölge için okul öncesinden, yükseköğretim sonuna kadar her derece ve türde eğitim kurumlarını kapsayan dengeli bir eğitim piramidi oluşturulması, bireyler arasında fırsat eşitliği ve bölgeler arasında dengeli kalkınma için, daha fazla geciktirilemeyecek bir görev sayılmalıdır.

OKUL DIŞINDA KALAN NÜFUSTA KORKUNÇ ARTIŞ

Millî eğitimin gelişmesini, yalnızca okullaşmaya göre değil, asıl, okul dışında kalan nüfus ile, başka deyişle bardağın dolu yeri değil, boş kalan yeri ile değerlendirmek gerekir.

Toplam okul dışında kalan gençlik: İlkokul sonrası 12-21 çağ nüfusunda okul dışında kalan genç sayısı, son 20 yılda yüzde 27.7 oranında büyümüştür. Bu büyüme, okul dışında kalanlar bakımından, ilkökul sonrası eğitimde ilerleme değil, 20 yılda, yüzde 27.7 oranında gerileme olduğunu göstermektedir. Gerileme, nüfus faktörünün etkisiyle, her yıl artarak devam etmektedir. Bu durum, Türkiye'de nüfus artışına dayalı bir eğitim planlaması bulunmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Meslekî ve teknik öğretim dışında kalan çağ nüfusu: Ortaokula dayalı mesleki ve teknik öğrenim dışında kalan gençlerin sayısı, 20 yıl öncesine göre, yüzde 41.6 daha artmış ve meslekî teknik eğitim dışında kalan çağ nüfusu bakımından, bu oranda gerileme olmuştur. Bu gerçek de, işgücü artışına dayalı bir mesleki ve teknik öğretim planlaması yapılmadığını ortaya koymakta ve mesleki teknik eğitim

modeli aynen kaldığı takdirde, Türkiye'nin niteliksiz işçi stokunun artarak devam edeceğini vurgulamaktadır

Devlet kalkınma planında eğitim planlamasının, nüfus ve işgücü artışına dayalı olarak yapılması zamanı gelmiştir. Gecikme ülkemizin değişmesinde zaman ve kaynak kaybı doğuracaktır.

Türkiye'nin istihdam ve eğitim durumu ile ilgili sorunları böylece özetlendikten sonra, şimdi sanayileşme ile eğitim sistemi arasındaki etkileşmenin incelenmesine geçebiliriz.

SANAYİ FAKTÖRÜ ve EĞİTİM SİSTEMİ ETKİLEŞMESİ

İnceleme, yapısal sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koyabilmek için eğitim sisteminin eleyici ve üniversite önüne yığıcı bugünkü yapısı ile yeteneğe göre yönlendirici yarınki yapısı başlıkları altında yapılmaya çalışılacaktır.

1. ELEYİCİ VE ÜNİVERSİTE ÖNÜNE YIĞICI EĞİTİM SİSTEMİ

Türk eğitim sisteminin bugünkü yapısı, önünde büyük izdiham olan Boğaziçi Köprüsü görünümündedir. Köprü ÖSYS'dir. Üniversite öğrenimi, aşağıda açıklanacağı gibi, Türk toplumunda cazibe merkezidir. ÖSYS, ister genel olsun, isterse meslekî, her lise mezununun tek hedefidir. Ortaokul ve lise eleyici bir düzenle öğrencisini üniversite önüne yığmaktadır. Ortaokul ve lise, yıllardan beri sürüp gelen geleneksel ve genelde tek tip programla, ilgi ve yete-

neğe bakmaksızın, aynı 13 -15 dersi her öğrenciye zorlayan, başarılı sayılmayanı eleyip okul dışına atan, başarılı sayılanı da üniversite önüne yığan ve gençleri genellikle çevresinden kopararak erozyon yaratan çağ dışı kurumlar halinde kalmıştır. İzdiham vardır; çünkü yeni gelen adayların yolu, önceki yıllardan birikmiş iki misline yakın eski mezunlar tarafından kesilmektedir. Bu yıl Köprü önünde yaklaşık bir milyon genç, önemli bir kısmı açıköğretim olan yaklaşık 200 bin yeni kayıt kapasiteli köprü önünde mücadele verecektir. Giremeyenlerin sayısı her yıl artmaktadır. Bu durum köprü önünde toplum krizi yaratmıştır. Krizin başlıca belirtileri şöylece sıralanabilir:

1 - Eleyici sistemde V.BYKP döneminde sınıfta kalanların toplam maliyeti 4.1 trilyon TL'dir. Yalnızca, sınıfta kalanların sebep olduğu derslik maliyeti 1988 MEB yatırım bütçesinin yaklaşık 4 katı; MEB bütçesinin yüzde 73'üdür.

2 - Köprü önünde yıl kaybeden veya tekrarlayan gençlerin topluma maliyeti ve çok değerli işgücü kaybı, her yıl, kabaca MEB bütçesini bulan bir kaynak ısrafına neden olmaktadır. Bu genç nüfus, mesela Almanya elinde topluma nice katkılarda bulunabilirdi?

3 - Sistem, üniversiteye girme ümidi ile sürdürdüğü öğrenimini tamamlayan meslekî eğitimsiz büyük bir gençlik kitlesini üniversite önüne terk ederek, gençliğin bunalım içine düşmesine neden olmaktadır. Her yıl ne yapacağını bilemeyen, sistem kurbanı lise mezunu gençlerin sayısı gittikçe artmaktadır. Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi (LİMME) adıyla bunca övüncesi yapılan hiç yoktan iyi, geçici tedbir, içeriden kanayan yaraya merhem olmaktan uzaktır.

4 - Bunalım, yalnız bir sıralama sınavının dışarıda bıraktığı gençleri değil; 13 milyon öğrenciyi, öğretmeni, aile ve yakınlarını bütünü ile etkileyen, huzursuzluk veren tam bir toplum krizi görünümündedir. Ortaokul mezunları yüzde 97 oranında liselere (genel+meslek) geçtiğine göre, temel eğitim kademesinde hedef alınan okullaşma oranları gerçekleştikçe, liselere geçecek öğrenci sayısı da aynı hızla artarak devam edecek ve bugün toplumun katlanır gördüğü kriz ilerde çok daha farklı boyutlara ulaşabilecektir. Geçmişte, "ya ilim ya ölüm" sloganı ile sokağa dökülme olayları unutulmamalıdır.

5 - ÖSYS uygulaması, eğitim sisteminin demokratik genel yapısını da zorlayarak; sistem içinde genellik ve eşitlik ilkesini ülke çapında, özellikle bölgeler arasında zedeleyen iki kurumun doğmasına yol açmıştır: Ayrıcalıklı konumda liseler ile özel dersane ve özel öğretmenler. Devlet, ayrıcalıklı konumda okul açma yoluna gitme zorunda kalmıştır. Üniversiteye hazırlama bakımından amacı aynı olan genel eğitim kurumları arasında devletçe çifte standart uygulanması; okullar arasında ayrıcalık, öğrenciler arasında eşitsizlik yaratmakta; bu durum, ilkokul sıralarından başlayarak özel öğretmen ve özel dersane piyasasını tahrik etmektedir. Bu uygulamanın ailelere maliyetinin tüm yükseköğretim bütçesini bulduğu söylenebilir. **Devletçe verilen eğitimi telafi için harcanan, bu özel finansman kaynağının, normal eğitime yönlendirilmesi yollarının aranması, üzerinde önemle durulması gereken bir sorundur.**

6 - Ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kopukluk Türk eğitim sisteminde çözüm bekleyen büyük bir sorun-

dur. ÖSYS, geçici bir tedbir iken sürekli bir uygulama haline gelmiştir. **Ortaöğretim ile yükseköğretim arasında hem eğitim programları, hem de normal geçişler bakımından organik bağların kurulması gerekmektedir.**

Yükseköğretimde, YÖK döneminde yapılan düzenlemeler ile bu kademeye giren üniversite, akademi, yüksekokul gibi çeşitli öğretim kurumları bir sistem bütünlüğüne kavuşturulabilmiştir. Ne var ki ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki bütünleşme sağlanamamış; yükseköğretime geçiş, eğitimde demokrasiye yapısal uyumun temel ilkesi olan fırsat eşitliğinin bireyler ve bölgeler arasında zedelendiği basamak olarak kalmıştır.

7 - Ülkemizde yükseköğretim, arzı sınırlı, buna karşılık talebi yüksek bir sektördür. Bugünkü uygulamada yükseköğretim yalnızca kamu finansmanına dayalı, merkeziyetçi yönetim modeli ile yönetilmektedir. Bu model, kamuya en pahalıya mal olan modeldir. Kaynak tahsisinde, ülkemizde, başka ülkelerin aksine, yükseköğretime ortaöğretimden daha yüksek pay ayrılmaktadır. Oysa ki ortaöğretim, temel eğitim üzerine, yükseköğretime devam etmeyecek her gence, mutlaka bir meslek eğitimi kazandıran kademedir. Yüksek pay ayrıldığı halde, bugün yükseköğretim; öğretim elemanı, mekân, araç-gereç, kitap, sürekli yayın ve finansman bakımından esasen darboğaz içindedir. Bu koşullar altında arzı arttırma, ne kadar zorlanırsa zorlansın, yükseköğretim önüne yığan okul sistemi devam ettiği sürece, talebi karşılamak mümkün olmayacaktır.

Aksaklık yükseköğretimde değil, asıl, ortaöğretim içindedir: meslek eğitimi yaygınlaştırılamamış; bu yüzden

öğrencileri üniversite önüne gelmeden hayata ve iş alanlarına hazırlayabilecek, çağdaş, yönlendirici eğitim sistemi kurulamamıştır. Sistem, sosyal talebin baskısı altında, tek kalıptan ibaret çağdışı, eleyici ve üniversite önüne yığıcı yapısını sürdürmektedir.

2. YETENEĞE GÖRE YÖNLENDİRİCİ EĞİTİM SİSTEMİ

Eğitim sistemimizin böyle bir kriz yaratacağı daha önce tahmin edilememiş midir? Gerekli önlemler zamanında niçin alınmamıştır? 1960-1975 yılları arasında, biri diğerinin devamı ve gelişmesi niteliğinde VII, VIII, IX'uncu Millî Eğitim Şûraları ile Millî Eğitim Temel Kanunu'nun çıkarılıp uygulamaya konduğu dönemlerin Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı görevini deruhte etmiş bir kişi olarak bu sorulara muhatap olmamız doğaldır.

Ortaöğretim sisteminin yapısı, daha 1970'li yılların başlarında, Millî Eğitim Bakanlığınca üniversite önüne yığıcı bir sistem olarak mahkûm edilmiştir:

"Bugünkü yapısı ile ortaöğretim sistemimiz, daha çok lise yolundan üniversite kapılarına öğrenci yığan bir merdiven düzeyinde çalışmakta ve ortaöğretim seviyesinde toplumun ihtiyacı olan insangücünü yetiştirmemektedir". (4)

Çözüm yolu olarak 1973 yılında çıkarılan METK'nda, temel eğitim sonrası eğitim için üç ayrı amaç çizilmiştir: Yükseköğretime hazırlamak, hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlamak, hayata ve iş alanlarına hazırlamak.

Bu üç amaç, sırasıyla;

3 yıl süreli yükseköğretime hazırlayan programlar,

4 yıl süreli teknik lise programları,

3 yıl süreli mesleğe hazırlayan terminal nitelikte programlar ile gerçekleştirilecektir.

Yasanın gerekçesinde de belirtildiği gibi, temel eğitim sonrası eğitim;

"Öğrencileri ilgi, istidat ve yeteneklerine ve toplum ihtiyaçlarına göre yükseköğretime, iş alanlarına veya hayata hazırlayan, aralarında yatay ve dikey geçişler bulunan lise adı altında çeşitli programlardan veya okullardan oluşmuş bir sistem bütünlüğü içinde yeniden düzenlenecektir." (5)

Bu yapılanmanın doğal sonucu olarak, yükseköğretime hazırlayan programları bitirenler, yetiştirildikleri yönde yükseköğretime girmek için aday olabilecekler; diğerleri hayata ve iş alanlarına yönelebileceklerdir. Üniversite önüne yığıcı sistem yerine, yasa ile getirilen yönlendirici sistemin esası budur.

Ne var ki, toplumda tek cazibe merkezi yükseköğretim olduğundan: yalnız genel lise mezunları değil, aynı zamanda, kuruluş amaçları ne olursa olsun, bütün meslek liseleri üniversite giriş sınavlarına katılma haklarının kendilerine de tanınmasını ısrarla istemişlerdir. Bu istek, birçok üniversitenin meslek lisesi-özellikle imam-hatip lisesi mezunlarının adaylığını kabul etmemeleri üzerine kolayca politik talebe dönüşebilmiştir. Yasama organlarına çeşitli yasa önerileri verilmiş, koalisyon protokollerine bu yolda zorlayıcı

hükümler konulmuş, nihayet yasanın onuncu uygulama yılı olan 1983'te, Hükümetin sevk ettiği bir tasarı üzerine, METK'nun yükseköğretime geçiş maddesi kaldırılarak,

"Lise ve dengi okulları bitirenler, yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanır" hükmü getirilmiştir. Bu yeni hüküm, sistemde, "hayata ve iş alanlarına hazırlama" amacına ters düşen ve üniversite önünde yığıcı yapıyı tekrar getiren bir değişiklik olmuştur. METK ile öngörülen yönlendirici sistem kurulamamış, Bakanlığın 10 yıl önce resmen mahkûm ettiği "eleyici ve üniversite önüne yığıcı sistem", o tarihten bu yana süregelmektedir. *

YÖNLENDİRİCİ EĞİTİM SİSTEMİ NEDEN KURULAMAMIŞTIR?

ÜÇ MODEL

Öğrencilerin mesleğe yönelebilmesi için, önce, her yerde yeterli sayıda ve nitelikte meslek eğitimi programı bulunması gerekir. Yönlendirici okul sistemin temel ilkesi, ekonomik talebe cevap veren mesleki eğitim programlarının bulunmasıdır. Oysa, Türk Eğitim Sisteminde meslek eğitimi tabana yayabilecek bir model seçilmemiştir. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Nedenlerin sayılmasına geçmeden önce, dünyada uygulanan modellere göz atmak yararlı olacaktır.

Dünyada uygulanan eğitim sistemlerinde hükümetin mesleki ve teknik eğitimdeki rolü bakımından, makro düzeyde üç temel yaklaşım vardır: **Piyasa modeli, okul (bürokratik) modeli, işbirliği modeli.**

Piyasa modelinde, meslekî ve teknik eğitim; işletmeler ve özel eğitim kurumlarınca sağlanır. Hükümetin rolü çok azdır. Bu model; daha çok, özel finansmana dayalı, ademi merkezîyetçi eğitim modelidir. Serbest piyasa ekonomisi gereklerine göre ABD'de gelişen bu model için, günümüzde Japonya ileri bir örnek olarak gösterilebilir.

Okul modeli: Bu modelde gerekli meslekî ve teknik eğitimin okul içinde verilmesi hükümetçe, ya da hükümetin de desteğiyle yerel kamu yönetimleri tarafından sağlanmaktadır. Okul modeli; daha çok, kamu finansmanına dayalı modeldir. Kamuya maliyeti bakımından en pahalıya mal olan bu model, devlet bütçesinden eğitime önemli kaynaklar ayrılabilen; İskandinav ülkeleri, Fransa, Belçika, Hollanda gibi Batı Avrupa ülkelerinde ağırlıklı model olarak uygulanmaktadır.

İşbirliği Modeli: Bu model, Hükümet ile özel kesimin işbirliği modelidir. Bu modelde meslek standartları ve belgeler devlet, işveren, işçi ve meslek kuruluşları tarafından birlikte düzenlenmekte, bu standartlara göre meslek eğitimi; hükümet ve özel işletmelerin işbirliği ile uygulanan çırak-kalfa-ustalık düzeni içinde, teorik eğitim devletçe sağlanan kısmi zamanlı meslek okulunda verildiği için bu modele ikili (dual) sistem adı da verilmektedir. Kamu + özel finansmana dayalı olan bu yönetim modeli başta Almanya, Avusturya, İsviçre gibi ülkelerde olmak üzere bütün Avrupa ülkelerinde değişik ağırlıklarda uygulanmaktadır.

Bu model, iddia edildiği gibi yalnızca sanayileşmiş ülkelerde değil, fakat sanayileşme düzeyi ne olursa olsun,

köşe başındaki sokak satıcısından fabrikaya kadar her ülkenin herhangi bir işyerinde uygulanabilmektedir.

Eğitim bakımından uluslararası bir karşılaştırma yapmak gerekirse; gelişmiş ülkelerde 1980'li yılların başlarında okul veya çıraklığa devam eden 17 yaş gençlerinin oranı ülkelere göre, yüzde 70 ile 95 arasında değişmektedir. Aynı oranların, 10 yıl sonra bugün çok daha yükseldiği ve 17 yaş gençliğinin, özel eğitime muhtaç olanlar dahil, tam zamanlı veya kısmî zamanlı okula devam ederek, ya yükseköğrenime ya da, en azından nitelikli işçi (kalfa) düzeyinde, başka deyişle lise dengi bir eğitim görmüş olarak hayata atıldığı görülmektedir.

Türkiye'de ise, 12-17 yaş gençliğinin yalnızca yüzde 7'sine, meslek eğitimi verilebilmekte; yüzde 40'ı da herhangi bir meslek eğitimi görmeksizin üniversite önüne yığan ortaokul ve genel liselere devam etmekte, geriye kalan yüzde 53'ü de niteliksiz işçi olarak kendi talihlerine terk edilmekte ve niteliksiz işgücü, hızlı nüfus artışına paralel olarak artmaktadır. Bu karşılaştırmanın ifade ettiği anlam şudur: Türkiye'nin ileri ülkeler karşısında rekabet gücü, dolayısıyla ortaklık şansı azalmaktadır. **Bu nedenle, eğitim sistemine mesleğe yönelik bir yapı kazandırmak ve 12-17 yaş nüfusundan eğitim dışında kalan Türk gençlerini emek piyasasında geçerli olan bir mesleğe hazırlamak Türk toplumunun en önemli sorunu olmaktadır.**

Özetle; gelişmiş ülkelerde eğitim sistemi; yukarıdaki üç modelden hangisine dayalı olursa olsun, herkesi ilgi ve yeteneği ölçüsünde bir mesleğe veya üst öğrenime hazırlayan yöneltici bir yapıda kurulmuştur. Ülkeler insangücü

yetiştirilmesinde bu üç temel yaklaşımdan farklı oranlarda yararlanmaktadırlar. Modellerin kullanılma oranları; her ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel şartlarına, tarihî gelişimine ve gelişmişlik düzeyine göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle, üç modeli birbiriyle karşılaştırmak ve birinin diğerine göre üstün veya geri yanlarını irdelemeğe çalışmak uygun olmaz. Her ülke kendi koşullarına göre millî eğitim sistemini geliştirmek; bunun için de, diğer modelleri de inceleyerek, kendi millî sorunlarına en uygun çözüm yollarını arayıp bulmak zorundadır.

YÖNLENDİRİCİ SİSTEMİN KURULAMAYIŞ NEDENLERİ

Türkiye'de meslek eğitimi gelişmemiş; bu durum yönlendirici sistemin kurulamayışının temel nedeni olmuştur.

Seçilen Model

Cumhuriyet döneminde; başlangıçta varolan çıraklık düzeni, eğitim sisteminden dışlanmış, okul modeli benimsenmiştir. Okul yoluyla meslekî gelişim modeli çok pahalı bir yol olduğu ve en zengin ülkelerin dahi bütçelerini zorlayan parasal kaynaklar gerektirdiği için, planlı dönemdeki örgün meslek eğitime ağırlık verme politikalarına rağmen; Cumhuriyet boyunca, bu alanda çok sınırlı bir gelişme kaydedilmiş ve meslek eğitimi tabana yaymak mümkün olmamıştır. Oysa, ülkenin sosyal ve ekonomik yapısında kökleşen çıraklık sistemi, kesintiye uğramadan, gelişmiş

lkelerde olduğu gibi, eğitim sistemi içinde zamanla geliştirilmiş olsaydı, konuyu yeni baştan ele almak zorunluluğu doğmayacak, başarılı bir şekilde çırak-kalfa-usta yetiştiren pek çok işyeri ve tanınmış usta eğitici bulunacak; dolayısıyla ülkedeki niteliksiz işçi stoku bugünkü kadar büyük olmayacak; sanayileşme, kuşkusuz, daha büyük bir hız kazanabilecekti.

Çeşitli Okullar Modeli

Seçilen okul modeli, erkek teknik, kız teknik, ticaret ve turizm, imam-hatip, tarım, sağlık gibi ayrı tür, ayrı bina ve ayrı yönetimler altında yürütülen "ayrı okullar" modelidir. Bu model, hem yatırım ve yenilenme maliyetleri, hem de işletme giderleri bakımından en pahalı modeldir. Ayrı okulların optimum büyüklükte kurulması ve işletilmesi Ğretmen dağılımı ve kaynak kullanımının rasyonel olmayışı ve okul standartlarının bugüne kadar belirlenemeyişi, asıl, seçilen bu pahalı modelden kaynaklanmaktadır. **Modelin, eğitime ayrılabilir kaynaklarla uyumlu olması gerekir.**

Daha önemlisi, seçilen model nüfus faktörüne de uyumlu değildir. Çünkü nüfusun yarısından fazlası, bu okulları besleyemeyecek küçük yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. Gerçekte, bazı büyük kentler dışındaki meslek liseleri, tam kapasite kullanılamamaktadır. Bunu önlemek için, 20 yıl önce, yasada (6) :

"Nüfusu az ve dağınık olan yerlerde ve Mill EĞitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, ortaöğretimin, genel, meslek ve teknik Ğretim programlarını bir yönetim altında

uygulayan çok programlı liseler kurulabilir" hükmü getirilmiştir. Böyle bir uygulamanın yararları, daha sonra toplanan şûraların hepsinde de tekrarlandığı halde, aradan geçen 18 yıl içinde uygulama sürekli olarak ertelenmiş; nihayet geçen öğretim yılı başında birkaç şehirde uygulama başlamıştır. Ertelemenin çeşitli nedenleri arasında, okulların merkez örgütünde, ayrı ayrı genel müdürlükler tarafından yönetilmesinin önemli rolü vardır. Bu sakıncalı yönetimde hala ısrar edilmektedir.

SİSTEM DIŞI FAKTÖRLER

Meslek eğitiminin gelişmesini engelleyen dış faktörler, üç başlık altında incelenebilir:

Meslek - Eğitim - Belge Bağlantısı

Meslekler tanımlanmamış ve eğitim-belge bağlantısı kurulmamıştır. Bu ihtiyaç üniversite önüne yığılmanın görüldüğü 1970'li yılların başlarında duyulmuş; yasa ile yönlendirici sistemin esasları konmuş ve bu sistemin kurulabilmesi için aşağıdaki önkoşulun yerine getirilmesi gerektiği yasal hüküm olarak vurgulanmıştır (7):

"Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir; her derece ve türdeki örgün ve yaygın meslekî eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir."

Bu hükmün yerine getirilebilmesi için, önce, meslek standartlarının belirlenmesi gerekir. Konu yalnız Millî Eğitim

Temel Kanunu'nda değil, kalkınma planlarının hemen hepsinde benzer deyimlerle tekrarlandığı halde, aradan 18 yıl geçmesine rağmen standartlar tespit edilememiştir. Sonuncusu 1990 Programı'ndadır (8):

"İş analizlerine dayalı olarak meslek standartlarının hazırlanmasına başlanacaktır."

Bakanlıkça son yayınlanan beyaz kitapta (9) (M.E.'de 2 yıl, Ankara 1991, S. 142) yer alan şu cümle ise 20 yıldır ihmal edilen bu önkoşulun, bugün de hâlâ sözde kaldığının acıklı göstergesidir:

"Mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli tedbirler alınacak, mesleklerin iş analizleri yapılarak meslek kademeleri belirlenecek ve bunlara uygun örgün ve yaygın eğitim programları geliştirilecektir."

ABD'de halen sınıflandırılmış 22000 ve işyerlerinde takip edilen 12000 meslek türü ve eğitimi devletçe belgelendirilen 250 dolayında ana meslek grubu vardır. Almanya'da 26000 meslek belgelendirilmekte, 380 ana mesleğin eğitimi yapılabilmektedir. Türkiye ile aynı dönemde kalkınma hamlesine giren Güney Kore'de 700 dolayında meslek sistemli eğitime alınmıştır. Oysa, Türkiye'de II. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanırken, VI. Plan'a gelindiğinde 800'e ulaşılması öngörülen bu sayı, endüstri meslek liselerinde çoğu geleneksel dallarda olmak üzere 43, çıraklık eğitimi ise 58'den öteye gidememiştir. Türkiye'de, meslek standartlarını belirlemekle görevli olan, Çalışma Bakanlığı'na bağlı İş ve İşçi Bulma Kurumu'dur. Bu kurum,

işveren ve işçi kuruluşları konuya ilgi duymadıklarından, daha çok tek yanlı bir çalışma ile 2070 adet meslek tanımı yapabilmiş ve SEGEM, MEB, İİBK, MESS, DPT, METARGEM, TURİŞ ve İLO temsilcilerinin katılımı ile yalnızca bir tek meslek dalı (Torna tezgahı ayaracı operatörü) için meslek standardı geliştirilebilmiştir [10].

Sonuç olarak, meslek-eğitim-belge bağlantısını kurma görevi hâlâ gündeme dahi gelememiştir.

İstihdam politikası

İthal ikamesi stratejisi ile yürütülen kapalı ekonomi modelinde her kademedede, nitelikli insangücü talebini arttırıcı bir istihdam politikası düzenlenmemiş, istihdam koşulları işverenin takdirine bırakılmıştır. Bu durumda, işverenler, genellikle az becerikli ve ucuz işgücü gerektiren sanayi dallarını seçmek zorunda kalmışlardır. Böylece bir veya birkaç mühendis veya teknisyenle idare edilen asgari ücretli, meslek eğitimsiz geniş bir kitle ile yürütülen işletmelerin çoğunlukta bulunduğu bir iş hayatı ortaya çıkmıştır. Bu istihdam anlayışı, insangücü eğitimi talebine, özellikle ara kademelerde, caydırıcı etki yapmış; meslek eğitimi toplumda çekicilik kazanamamıştır. Bu koşullar karşısında işveren, gerektiğinde kamunun veya işgücü piyasasının seçkin elemanlarını üstün ücret ödeyerek kendisine çekmiş; ihtiyacı olduğunda mühendisi ara insangücü gibi kullanmış veya başlangıçta dışarıdan teknoloji ile birlikte elemanı da getirmiş, düz işçiyi, tezgâh başında hızla yetiştirerek işletmesini yürütmüştür. Bugün de AT üyeliği için hazırlık yapan bazı

büyük işletmeler, Türkiye'nin niteliksiz ve ucuz, büyük işgücü stokundan yararlanan üretim alanlarında gelişmeyi ön planda tutma eğilimini sürdürmektedirler. Öte yandan, bazı AT ülkeleri de Türk işçilerini aynı şekilde çalıştırmak suretiyle bu stoktan yararlanmaktadırlar.

Bu ortamda, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ve kalkınma planlarında yer alan meslek kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine ne işveren, ne de işçiler açısından ihtiyaç duyulmuştur. Bu konuda, çeşitli dönemlerde, işveren ve işçi kuruluşlarının dışında hazırlanan ve 1983 yılında yasa tasarısı biçimini alan (11) tek yönlü hazırlıklar askıda kalmıştır.

Buna karşılık, yükseköğretim diplomaları ve bu diplomaların sağladığı hak ve yetkiler genellikle yasa güvencesi altındadır. Bu güvence, yükseköğretimin, sosyal talebin odak noktası haline gelmesinde rol oynamıştır. Yükseköğretimin cazibesi, kamunun uyguladığı beyaz yakalıya prim veren istihdam politikası ve çok önemli diğer bir faktör olan yedek subaylık hakkı nedeniyle Türk toplumunda kök salmıştır.

Sanayi - Okul İşbirliği

Meslek-eğitim-belge bağlantısının kurulmaması ve istihdamın düzenlenmemesi nedeniyle, işverenin eğitime katılması sözde kalmış ve okul-sanayi işbirliğini kurumlaştırma gereksinimi doğmamıştır. Nitekim Avrupa ülkelerinde, sanayi-eğitim işbirliği için işyerleri kazançlarının bir kısmını yüzyılımızın başından beri meslek eğitimi fonuna

yatırdıkları ve çıraklık eğitiminin ve hizmetiçi eğitimin giderlerini yasal hükümler uyarınca yükledikleri halde, ülkemizde işveren, eğitime katılmamış; hattâ 3308 sayılı kanun çıkıncaya kadar bu konu üzerinde bile durulmamıştır.

SİSTEM İÇİ FAKTÖRLER

Yukarıdaki dış faktörler eğitim sisteminin yapısını, öğretmen yetiştirmeyi, eğitim programlarını, çıraklık ve yaygın eğitimi olumsuz yönde etkilemiştir:

Programlar ve Öğretmenler

Standartlar belirlenmediği için eğitim programları doğrudan Bakanlıkça hazırlanmış; atelye ve meslek dersleri öğretmeni olarak, alt kademe mezunları arasından seçilip üst kademe okulda yetiştirilen ve sanayi deneyiminden geçmeyen elemanlar kullanılmış; böylece okul yolu ile eğitim; genellikle, sanayiden kopuk, kendi içine dönük, kapalı devre olarak düzenlenmiş; işbirliği girişimleri kişisel çabalardan veya çok sınırlı deneme uygulamalarından öteye geçememiştir.

Terminal Meslek Eğitim Programları

Meslek-eğitim-belge ilişkisinin kurulmaması, meslekî ve teknik okul amaçlarının zorlanmasına neden olmuştur. İstihdam şartlarının belirlenmesi isteğiyle direnişe geçtikleri için, sanayinin o gün de bugün de büyük ihtiyacı

olmasına rağmen, tekniker okulları kapatılmıştır. İstihdam koşulları Türk toplumunda, yalnızca dört yıllık lisans ve mühendis kademesinde yasal güvence altına alınmış olduğu ve iki yıllık meslek yüksekokulları dahil, ara insangücü istihdam statüsü belirlenmediği için, üniversite öğrenimi, hem gençler, hem de aileleri bakımından eğitimde başka alternatif olmayan tek hedef olarak kalmış; bu yüzden programlarında genel bilgilere ağırlık verilmek suretiyle, mesleki ve teknik liseler de üniversite önüne öğrenci yağın kurumlara dönüşmüş ve asıl görevi temel eğitime dayalı eğitim kademesinde istihdam piyasasına insangücü hazırlamak olan terminal meslek eğitim programları geliştirilememiştir.

Genel Eğitim Programları

Standartlar belli olmadığı için, genel eğitim programlarının, çevrenin koşullarına göre, hayata ve iş alanlarına yönelik olarak hazırlanması ve meslek eğitimi geliştirilemediği için, öğrencileri ortaokul ve lise kademesinde ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirebilecek çeşitli programlar ve yöneltme düzeninden oluşmuş ortaöğretim bütünleşmesi bir türlü sağlanamamıştır.

Çıraklık Eğitimi

Meslek eğitiminin gelişmesi için yukarıda açıklanan çıraklık modeline geçme zorunluluğu, 1970'li yılların başlarında Bakanlıkça duyulmuş ve çıraklık yasasının çıkarılması, Millî Eğitim Temel Kanunu uygulama planının

kabul edildiği IX. Millî Eđitim Őurası'nda (12) kararlaştırılmıştır. Hazırlanan yasa tasarısı 1977 yılına kadar sűrűncemede kalmıştır. Bu tarihte 2089 sayılı ırak-Kalfa ve Ustalık Kanunu kabul edilmiş ise de, uygulama başarılı olmamış, 10 yıllık dűnemde bűtűn yurttta ancak 13800 gibi sembolik sayıda çırak, yasa kapsamına alınabilmiştir.

1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı yasa ile, ıraklık ve mesleki teknik eğitim sistemini yeniden dűzenleyici bazı esaslar getirilmiştir. **Yasada meslek eğitiminde başlıca ű yaklaşım benimsenmiştir: Birinci yaklaşım ıraklık eğitimidir:** ıraklık, bu yasa ile yeniden dűzenlenmiřtir. Ne var ki, aradan geçen beř yıllık sűre içinde űnemli bir artış sağlanamamıştır. Sayısı iki milyon tahmin edilen ıranktan, yalnızca 170 bini yasa kapsamına alınabilmiştir.

Çırak sayısı, illerin iřyeri kapasitesi karřısında çok sınırlı ve yetersiz kalmaktadır. Bu sayının İstanbul'da 7 binde kalması dűřűndűrűcűdűr. Oysa, İstanbul'da çeřitli bűyűklűkte en az 200 iřyeri vardır. Bűyle iken, İstanbul'daki çırak sayısının Ankara'dakinden 2,5 kat, İzmir'dekinden 1.5 kat daha az olması, ıraklık eđitiminin geliřmesine yeni yasanın da űnemli bir katkı sađlayamadıđını açıkça ortaya koymaktadır.

Yine, İř ve İřçi Bulma Kurumu tarafından 2070 meslek sayıldıđı halde, bugűne kadar çođu geleneksel dallarda olmak űzere, yalnızca 58 meslek dalının ıraklık eđitimi kapsamına alınabilmiř olması da ıraklık eđitimine yeter derecede űnem verilmediđinin bařka bir gűstergesi olmaktadır.

İkinci yaklaşım, işletmelerde meslek eğitimidir. Bu uygulamada da artış sınırlıdır. Yukarıdaki ikili yaklaşımın, uygulamada, iki sakıncası ortaya çıkmaktadır. Birincisi büyük işletmelerin çıraklık eğitimi dışında tutulmasıdır. Oysa, diğer ülkelerde olduğu gibi, çıraklık okullarının, asıl büyük işletmelerde kurulması gerekir. İkincisi ise meslek liselerinin, genellikle, çırak-kalfa ustaların eğitimine kapalı tutulmasıdır. Birçok meslek okulundaki atıl kapasiteyi çırakların, özellikle kalfa ve ustaların geceleri yapılan teorik eğitim için değerlendirmekte yarar vardır. Bu nedenle iki ayrı yaklaşımın bütünleştirilmesi, hem yeni kapasite yaratma, hem kaynakların rasyonel kullanımı, hem de ikiliğin giderilmesi bakımından yararlı olacaktır.

Üçüncü yaklaşım yaygın meslek eğitim kurslarıdır. Çıraklık ve örgün meslekî eğitim dönemini geçirmiş veya bu eğitim süreçlerine çeşitli nedenlerle giremeyen gençleri ve yetişkinleri istihdama hazırlamak için düzenlenen çeşitli meslek kursları ile çalışan insangücünün değişikliklere uyumunu sağlamak ve iş verimini yükseltmek için açılan geliştirme ve uyum kursları da aynı yasa kapsamı içine alınmıştır. Buna rağmen, başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere, çeşitli bakanlıklar ve bağlı kurumlarca düzenlenen yaygın eğitim kursları içinde, doğrudan istihdama yönelik olanların sayısı çok sınırlı kalmaktan öteye gidememiştir.

Nihayet, yasa ile uygulamaya parasal destek sağlamak için, Bakanlığın emrinde, devletin ve özel sektörün katılımını sağlayan bir fon kurulmuş ve yürütme için Bakanlığa bağlı olarak Çıraklık ve Meslek Eğitim Kurulu oluşturulmuştur. Böylece, sanayi-eğitim işbirliğini düzenleme, sanayi ve istih-

dam politikaları ile doğrudan ilişkisi olmayan bir bakanlığın sorumluluğunda bırakılmıştır. Bakanlık dışı kuruluşların daha çok danışma niteliğinde katıldıkları ve Türk-İş'in katılmayı reddettiği bilinmektedir. İstihdam politikası düzenlenmedikçe ve sanayi-eğitim işbirliği etkili bir şekilde kurumlaşmadıkça, ne 3308 sayılı yasa, ne de bir başka düzenleme, meslek eğitiminin tabana yayılması bakımından beklenen sonucu vermeyecektir.

Meslek eğitimi gelişmedikçe, öğrencileri yönlendirecek yer olmadığından, **yönlendirici sistem kurulamayacaktır**. Bu öğretim yılında, daha önce 1970'li yıllarda hazırlanan ve denenilen "ders geçme ve kredi" düzeninin, hiç bir ön hazırlıksız da olsa, seçim öncesinde alelacele uygulamaya konması, her ne kadar Bakanlığın övgüye değer bir kararı olmuş ise de, şurası kesinlikle bilinmelidir ki, tek başına ders geçme ve kredi düzeni yönlendirici sistemin aracı olamaz. Yönlendirici sistemin önkoşulu, yukarıda açıklandığı gibi, meslek eğitiminin tabana yayılmasıdır. Bu olmadıkça, ders geçme ve kredi düzeni, üniversite önüne yığılmayı hızlandırmaktan öteye bir yarar sağlamayacaktır.

EĞİTİM SİSTEMİNİN PİYASA EKONOMİSİNE YAPISAL UYUMU NASIL SAĞLANIR?

Türkiye, ithal ikamesine dayalı müdahaleci kapalı ekonomiden, dışa açık serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecindedir. Bu süreç içinde, ne istihdam politikasına, ne de eğitim sistemine hiç bir değişiklik getirilmiş değildir.

İhracata yönelme stratejisi ile yürütülen piyasa ekonomisi, yurtiçi ve yurtdışı pazarlarında rekabete dayalıdır. Rekabette; verimlilik artışı, düşük maliyet, kaliteli mal ve yeni teknoloji en önemli silahlardır. Bu özellikler, ancak, her meslekte ve mesleğin her kademesinde nitelikli insangücü ile kazanılabilecektir.

İşgücü piyasasına kazandırılacak en etkili araç, ülke çapında meslek standartlarının belirlenmesi ve meslek-egitim-belge bağlantısının kurulmasıdır. Bunu da, ancak, sanayi-egitim işbirliği gerçekleştirebilecektir.

Gerçekten piyasa ekonomisinde sanayi-egitim işbirliği mekanizmasının kurulması ve çalıştırılması hem işveren, hem işçi, hem de ülke ekonomisi için, yurtiçi ve yurtdışı rekabet gücü düzeyinin yükseltilmesi bakımından hayati önem taşımaktadır. İşbirliğinin kurulması ve geliştirilmesi, eğitim için ekonomik talep yaratacak sanayi politikalarının izlenmesine bağlıdır. Eğitimi, her yatırımın ayrılmaz bir parçası olarak görmek; kredi ve teşvik önlemlerini devletçe bu görüşe dayalı olarak geliştirmek; fizibilite etüdlerinde, eğitime önemli yer ayırmak, hattâ toplu sözleşmelere, eğitimle ilgili hükümler getirmek gereklidir. Devlet-işveren-işçi kuruluşları arasındaki eğitim işbirliği ancak bu yoldan kurulabilecektir. Yoksa işveren haklı olarak eğitimi kendi görevleri arasında saymamaya devam edecek ve ekonomik talep gelişmeyecektir. Reform olarak ilan edilen 3308 sayılı yasa'ya rağmen, İstanbul'da yasa kapsamına alınabilen çırak sayısının, Ankara'nın üçte birini bile bulmaması bu tutumun bir sonucudur. İzlenecek sanayi politikalarının her kademede, eğitim talebini arttıracak nitelikte olması, eğitim

sisteminin öğrencileri bu talebe yönlendirecek şekilde yapılabilmesi için de başlıca şu iki önkoşulun yerine getirilmesi önem taşımaktadır.

Tekrar etmek gerekirse, **birinci ön koşul**, meslek-eğitim-belge bağlantısının kurulmasıdır. Bu iş, aşağıdaki çalışmaların düzenlenmesini gerektirmektedir:

- Meslek standartlarının belirlenmesi: İş analizine dayalı olarak mesleklerin tanımlanması, sınıflandırılması, gruplandırılması;
- Meslekî eğitim standartlarının hazırlanması: Eğitim programlarının bu standartlara göre geliştirilmesi, programlara iş hukuku, iş ahlâkı, işletme bilgisi vb. konuların eklenmesi;
- Meslekî sınav standartlarının belirlenmesi : Sınav için gerekli ortamın hazırlanması, sınav yapacak üçlü (devlet-işveren-işçi) sınav kurullarının teşkili, değerlendirme ölçütlerinin tespiti;
- Meslekî ehliyet belgeleri ile ilgili standartların belirlenmesi (ülke çapında) ve bu standartların imkân ölçüsünde uluslararası standartlarla ahenkleştirilmesi: Belge türleri, belge kademeleri ve basamakları, geçerlilik süre ve koşulları, belgeler arasında yatay ve dikey geçişlerdeki ölçütlerin saptanması;
- Meslek kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi.

İkinci önkoşul ise, sanayi-eğitim işbirliğinin ülke düzeyinde kurumlaştırılmasıdır. Yukarıda sıralanan temel görevlerin

yalnızca devlet veya yalnızca özel sektör kuruluşları (meslek, işveren ve işçi kuruluşları) tarafından etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi düşünülemez. Devlet ile özel sektör arasında etkili bir işbirliği gereklidir. Bu işbirliğinin ülke çapında etkili ve sürekli bir biçimde sağlanmasına imkân verecek bir kurumlaşmaya gitmekte gecikilmiştir. Kuruluşun, idarî ve mali yönden özerk bir yapıda olması, hizmetin etkinliğini ve sürekliliğini sağlama bakımından zorunludur. Söz konusu kurumun karar mekanizmasında devlet ve özel sektör kuruluşlarının eşit ağırlıkta temsil edilmesi gerekmektedir.

Piyasa ekonomisinde, istihdam piyasasının düzene sokulması ve sanayi-eğitim işbirliğinin kurulması; ülke ekonomisi için olduğu kadar, işveren ve işçi için de hayati önem taşımaktadır. Yurtiçi ve yurtdışı rekabet gücü düzeyinin yükseltilmesi bakımından sanayi ve işadamları kesimi, her bakımdan işbirliğine hazır olduklarını beyan etmiş ve tarafımdan hazırlanan "Tüsiad Eğitim Raporu" ile kamuoyuna angaje olmuştur.

Özetle:

- Meslekler sınıflandırılmamış,
- Standartlar belirlenmemiş,
- Eğitim-belge bağlantısı kurulmamış,
- İstihdam piyasası düzenlenmemiş,
- Sanayi-okul işbirliği kurumlaşmamış,
- Nitelikli insangücü talebini arttırıcı sanayi teşvik politikaları uygulanmamış, ekonomik talep yaratılmamış,

- Meslek eğitimi sanayiden kopuk, kapalı devreler halinde bir bakanlığın üzerinde kalmış, gelişmemiş,
- Yeni yasaya rağmen, kapsama alınabilen meslekler ile çirak sayısında artış sağlanamamış,
- Yükseköğretim tek cazibe merkezi olduğundan, sosyal talep yükseköğretime yönelmiş, üniversite önünde kriz yaratmıştır.

İşte bu nedenlerle:

- Yönlendirici eğitim sistemi kurulamamış,
- Üniversite önüne yığıcı eğitim sistemi, sorunları her yıl daha da artarak devam etmiş,
- Bu durum niteliksiz işçi stokunun alabildiğine büyümesine, kaynak israfına, işgücü ve gelir kaybına neden olmuştur.

Sonuç olarak,

- Eğitim sistemi, sanayileşmeye yapısal uyum içinde değildir, yeniden yapılanma zorunludur.

Özetle, yönlendirici sistemin kurulması sorunu, yalnız eğitim sistemi içinde alınacak ders geçme ve kredi düzeni gibi önlemlerle çözümlenemez. Nitekim, Millî Eğitim Temel Kanunu ve Plan hükümlerine rağmen sonuç alınamamıştır. Çözüm, zincirleme bir etkileşimle;

- meslek-eğitim-belge bağlantısının kurulmasına,
- İstihdam piyasasının düzenlenmesine,

- her öğretim kademesinde ve yaygın eğitimde istihdamaya yönelik meslekî eğitim talebini (ekonomik talep) arttırıcı sanayi politikalarının izlenmesine,

- Sanayi-eğitim işbirliğinin kurumlaşmasına

bağlıdır. Bunlar yapılmadıkça, eğitim sistemi tek cazibe merkezi olarak yükseköğretimde yoğunlaşan sosyal talebin baskısı altında kalmaktan kurtulamayacak ve 18 yıl önce Millî Eğitim Temel Kanunu'nun mahkûm ettiği üniversite önüne yığan ve fırsat eşitliğini zedeleyen sistem, bugünkü yapısını sürdürecektir.

Basında ilgi ile karşılanan "üniversite önündeki izdiham köprüsü" (13) simgesi, bu gerçeğin sergilenmesidir.

KAYNAKLAR

1. BALOĞLU, Zekâi **Türkiye'de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri**, TÜSIAD yayını, 2. baskı, İstanbul: APA ofset 1990.
2. AVCI, N. ve arkadaşları, **Enformasyon Toplumu ve Eğitim Sistemlerine Etkileri**, Anadolu Üniversitesi yayını, 1989, s. 136.
3. Education et Compétence en Europe, La Table Ronde des Industrialistes Européens (ERT), Bruxelles 1990.
Kairamo, K., Education for Life, a European Strategy, ERT, Bruxells 1989.
4. Yedinci Millî Eğitim Şûrası, MEB yayını, 1976, s. 6.

5. Millî Eğitim Temel Kanunu gerekçesi'nden.
6. Millî Eğitim Temel Kanunu, M 14/2
7. Millî Eğitim Temel Kanunu, Temel İikeler
8. VI BYKP 1990 Yılı Programı, s. 335.
9. Millî Eğitim'de İki Yıl, MEB yayını, 1991, s. 142.
10. Torna Operatör ve Ayarcısı için Millî Meslek Standardı, SEGEM, ISCO Code no 8-33 20
11. Meslek Kademeleri ve her Kademenin Ünvan, Yetki ve Sorumlulukları ile ilgili yasa tasarısı için bakınız: AKHUN, İ., TAYMAZ, H., Meslekî Standartlar ve Program Geliştirme, MEB yayını 1990, s. 19.
12. Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası, MEB 1975, s. 47-165.
BALOĞLU, Z., Çıraklık Kanunu Üzerine iki makale, Milliyet 26 Haziran ve 3 Temmuz 1972.
13. BALOĞLU, Z. Yukarıda (1) no. da. a.g.e. s. 119 ca kapak resmi.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Konuşma çok sürmedi, kendilerine bu nedenle çok teşekkür ediyorum. Süreyi fazla aşmadık. Şimdi soru cevap faslına geçeceğiz. Bu fasılda sizlerden ricamız olacaktır. Bu konuşmalar kaydedilmektedir. Bu nedenle ad ve soyadlarınızı söylemeniz gerekmektedir. Lütfen soruları bildiri şekline dönüştürmeden soralım.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Efendim, yeni yapılan bir iki belirlemeye katılmadığımı söyleme gereğini duydum ve ayrıca bir kaç tane sorum var.

Bir, ders geçme ve kredi düzeni yönlendirici sistem değildir hükmüne katılamam. Tahmin etmiyorum ki, bildiri sahibinin de böyle bir hükmü verecek kadar, bu konuda bir hazırlığı olmuş olsun. Kuşkusuz, bazı hükümleri bu kadar kolaylıkla vermek herhalde sözkonusu değil.

İkinci durum, acaba çizilen tabloda şöyle bir özet karşımıza çıktı mı? İstihdam güdümlü eğitim. Eğer böyle ise, 2000 yıllarına nasıl ulaşacağız? Eğitim sanayi ilişkisi evet, ancak yönlendirmeyi salt bu biçimde ele aldığımız zaman meslek eğitimini tabana yaymakla yönlendirme değil, acaba bir kalıplaşmayı mı sağlamış oluyoruz? Bu konularda görüşlerini almak istiyorum ve böyle bir yönlendirmeye de katılmadığımı, katılamayacağımı, eğitim sisteminde de zaten bunun böyle belirlenmediğini de ortaya koymakta yarar olduğunu düşünüyorum.

Bir diğ er nokta; her ne kadar değ inmediyse de, anladığım kadarıyla, bugün imam-hatip okullarıyla ilgili yapılan belirlemelerde ş u ortaya ç ıktı. Orası da bir meslek eğ itimi, öyle ise, meslek eğ itimini tabana yaydığımız zaman bu ikilem ortaya ç ıkmayacak mı? Bir sorum bu çerçevede, eğ itim sanayi ilişkisinde bu hafta bir bilimsel kongrede belirlenmiş olan bir bildiri baş lığı na değ inerek bir soru sormak istiyorum. Bu bildiri baş lığı ş öyle: Ne yazık ki, bu bildiri baş lığı nı belirleyen üst düzeydeki kurulda Millî Eğ itim Bakanlığımız, bir Üniversitemizin rektörü ve dekanı ve öğ retim üyeleri olmak üzere böyle bir bildiriye bu kongreye kabul etmiş ler efendim. "Eğ itimin temellerinden biri olarak din eğ itimi." Bildirinin baş lığı bu. Bu bir uygulama mıdır, bir bilimsel gerçek midir? Tabii, çok tartış ılır. Ama dünyanın hiçbir yerinde, özellikle çağ ımızda din eğ itimi, eğ itimin temellerinden biri değildir. Din öğ retimi uygulamaları baş ka, din eğ itiminin, eğ itimin temeli olma konusu baş ka. Acaba, eğ itim sanayi ilişkisi çerçevesinde bu bildiri baş lığı na sayın bildiri sahibi nasıl yaklaşır?

Teş ekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞ KAN — Biz teş ekkür ederiz efendim.

Zekâi BALOĞ LU — Üçü de benim söyledğim gibi değil; Sayın Özoğ lu'nun anladığı gibi değil; kısa sürede anlatabilmeyiş tan bu tabii. Ders geçme yönlendirici sistem değildir. Ben böyle bir şey söylemedim. Ders geçme ile ilgili iki simülasyon araştırmasını beraber yaptık ve uyguladık. Araçtır tabii, en etkili araçtır. Ama başarısı için önce yönlendirilecek meslek eğ itimini bulmak lazım; benim söyledğim o, meslek eğ itimi olmadıkça neyi yönlendirecek

ders geçme ve kredi düzeni? Yine niversitenin önüne yigacağız. Söylemek istediğim bu. Yönlendirici sistemin aracı tabii. Ama, başarısı yönlendirilecek meslek eğitiminin önce getirilmesine bağlı, tabana yayılmasına bağlı benim söylediğim bu. Bu çok önemli bir husus. Böyle söyleyince, ben sanki ders geçme ve kredi düzeninin aleyhindeymişim gibi. Halbuki onu yaratan, burada uygulayan kurulun başıyım ben. Ders geçme ve kredi çok önemli; ama uygulanması, tekrar ediyorum, meslek eğitiminin tabana yayılmasına bağlıdır, yoksa üniversitelerin önünde yigılma devam eder. İkincisi, istihdam; istihdam güdümlü asla, ne düşünürüm, o ülkeler bitti, böyle bir şey sözkonusu değil. Benim söylediğim meslek-eğitim-belge bağlantısı kurulmadıkça, yani meslek standartları, eğitim standartları tespit edilmedikçe programlar yapılamaz ki, yapılmadı zaten, yapılmayınca meslek eğitimi gelişmez. Sırf bu açıdan. Mnakaşayı politik istihdam münakaşası haline getirmek benim kafamın içinde, hayatımın hiçbir döneminde olmadı zaten. Onda endişesi olmasın Süleyman Beyin. İstihdam güdümlü, kesinlikle. Serbest piyasa ekonomisinde olur mu böyle şey?

~ncs sataşma, onun cevabını Mahmut Bey okudu size.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Buyurunuz efendim.

Mustafa ALPDNDAR (Türk Harb İş Sendikası Genel Başkan Vekili) — Efendim, ben çok az ve z Sayın Baloğlu'na bir istirhamda bulunacağım. Konu çok ilginç ve önemli. İlginin de olduğu memnuniyet verici. Hocamın ağzından bal

akar gibi, kendi ismine layık güzel sözlerinin hemen hemen bir tanesi hariç tümüne katılıyorum. Maalesef kaleme aldığı, gerek direkt gerek görev nedeniyle, kitabının şöyle bir başlıklarına bakmak fırsatı buldum, içine giremedim. Ama basından aldığı tepkileri, sempati ve antipatileri takip ettim. Geri kalmış ülkelerin en büyük sorunu rıza ile bir şeyi kabul ettirememek. Hocam, yanılmıyorsam, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1475 sayılı Kanuna müeyyide getirmek için, ne işçileri, ne de işverenleri razı edemediklerini söylediler. Elbette edemezler. İşte devlet orada lazım. Eğer bu eğitim, gerçekten biz inanıyoruz çalışanlar, sendikalar olarak; hocalarım da inanıyorlarsa devletin bütünü hükümetler yoluyla, yasa koymak suretiyle gerçekleştireceklerdir. Kısaca söylüyorum, bizim razı olmadığımız çok şey var ama, mesele bir tanesini söyleyeyim. Zorunlu tasarruf. Ne demek zorunlu tasarruf? Kim tasarruf edebiliyor ki, zorunlu tasarrufa teşvik kanunu hiç haberi olmadan işçi, işverenden zorla para almak demek. Elinden kimse vergisini verecek durumda olmadığı bir dönemi yaşadık. Hocamın bu 1475 sayılı Kanuna getirmek istedikleri hükümleri Mecliste işçiye ve işverene kabul ettirememiş olmalarına katılmıyorum. Biraz açarlarsa memnun olacağım. Bu arada, henüz kaleminin mürekkebi kurumamış, bir evvelki dönemde milletvekilliği yapmış değerli dostumuza, bu konuya, özellikle bakanlığı süresince verdiği öneme ve güncel çiraklık meslek eğitimine verdiği öneme huzurunuzda teşekkür etmek istiyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN — Teşekkürler efendim.

Zekâi BALOĞLU — Sayın Alpdünder, tabii burada, çok kısa zamanda, çok köşeli konuşmak zaruretinden tam açıklayamadığım anlaşılıyor. Konu şu efendim. Bu bahsettiğim sanayi eğitim ilişkileri konusunda devlet, hele serbest piyasa ekonomisinde hiçbir şey özel kesime empoze edilemez; kanun da çıkarsa tutmaz. 3308'in tutmadığı gibi, tutmaz. Neden tutmaz? Serbest piyasa ekonomisi, şartlarını kendisi yaratır. Rekabet, rekabete dayalı, yurt içi ve yurt dışı pazarda rekabete dayalı. Bu rekabet neyi gerektiriyor? Kaliteli mal, verim artışı, ucuz mal, teknoloji. Bunun için insangücü. Devletin kanunu ile bu olmaz. Onun için meslek eğitim belge bağlantısını kuramadık. Bu ilişkiyi kuracak, yalnız ve yalnız demokratik düzende, bunu unutmamalıyız, mesajımın esası odur zaten, sanayi eğitim işbirliğinin kurulmasına bağlıdır. Yani işveren, işçi ve meslek kuruluşları ile devlet kuruluşlarının bir araya gelerek bunu böyle, TÜBİTAK gibi falan, özerk bir kurum halinde işleyerek devletin organlarını beslemek, hep böyle kurulmuştur zaten. Her tarafta bunu yapan işçi, işveren, meslek kuruluşlarıyla devletin yetkili kuruluşlarıdır. Bunlar biraraya gelmeden, devlet istediği kadar kanun çıkarırsın, serbest piyasa ekonomisi yapısına aykırıdır. Bu işbirliğini kurumlaştırmak lazım. Demeli ki, hele bu ders geçme ve kredi düzeninden sonra, eğer kalsa idi Avni Bey, bu işbirliği birinci derecede işi olacaktı. Bundan eminim, üzüldüğüm nokta şu, hiçbir partinin programında, hiçbir koalisyon protokolünde, son hükümet programını görmedim, bu konuda beni tatmin edici bir şey görmüyorum. Ondan bir üzüntüm var. Sanayi, eğitim işbirliği hareket noktasıdır. Devlet kanun çıkarırsa sanayiye geçmez o efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Buyurunuz efendim.

Doç. Dr. Işıl ÖNAL — Ben birkaç noktayı belirtmek istiyorum. Bir kere sözü edilen raporu, raporla savunulan görüşleri saygı ile karşılıyorum, ancak bunlar birer yargıdır, birer görüştür. İleri sürülen bilgilerin bilimselliğini ayrıca tartışmak gerekir. Onu belirtmek istedim. İkincisi, görüşler piyasada varolan örüntülerin belli bir bölümünü yansıtmaktadır; ama katılıyorum, bu konudaki araştırmaların hızla artması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Yapılan çalışmayı da son derece değerli ve gerekli buluyorum, onu da belirteyim. Bir başka nokta. Bu konuda araştırma vardır, özellikle eğitim ekonomisi alanında çalışmakta olan kişiler, istihdam, eğitim ve verimlilik konularında çalışmalar yapmaktadırlar. En azından bizim fakültemizde yapılmış alan çalışmaları vardır. Doğrudan, alanda yapılmış çalışmalar vardır. Ama şu çok önemli araştırma, kişilerin tek tek kendi finansman olanaklarıyla sürdürebilecekleri çalışmalar değildir. Böyle olduğunda çok sınırlı olur ve bugünkü gibi olur. Ancak, araştırmaların finanse edilmesi, daha örgütlü, daha yaygın biçimde gerçekleştirilmesi gerekir. O zaman bu çalışmaların da artacağına inanıyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN — Ben teşekkür ederim.

Buyurunuz.

Prof. Dr. İlhan SEZGİN — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, hepinizi saygıyla selamlarım. Önce birkaç noktayı

açıklamakla konuşmama başlamak istiyorum, daha sonra bir iki sorum olacak. Sayın Baloğlu, tahmin ediyorum iki şeyi birbirine karıştırdı. Bunlardan bir tanesi, okul-sanayi işbirliğinin kurumlaşması meselesiyle, meslek standartları ve bu meslek standartlarına bağlı olarak sertifika veya belge düzeninin kurulması. Gerçekte, okul sanayi işbirliğinin kurumsallaşması konusunda, Türkiye'de hiçbir şey yapılmış olmadığını söylemek bana göre biraz aşırı gitmek olur. Türkiye, bu konuda geçmiş yıllarda çok çeşitli denemeler yapmış ve oldukça da müspet sonuçlar almış bir ülkedir. Bunun en son örneğini 1986 yılı içerisinde çıkartılan ve bana göre de sosyal muhtevası oldukça büyük olan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunuyla bu kurumlaşma, en üst seviyede gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Kanunun 5 inci maddesine bakacak olursak, Millî Eğitim Bakanlığında çeşitli ilgili bakanlıkların temsilcileriyle işçi, işveren kuruluşları, meslek odalarından meydana gelen Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu kurulmuştur. Bu kurulun ana görevi, mesleki ve teknik eğitimle ilişkili olarak bu işbirliğini tesis etmek, mesleki eğitimin planlanması konusunda Millî Eğitim Bakanlığına yardımda bulunmak, tavsiyede bulunmak, ayrıca sistemin geliştirilmesini izlemek ve bu konuda tavsiyede bulunmaktır. Bu bir kurumlaşmadır. Diğer taraftan, bu kanunun uygulanmış olduğu bütün illerimizde, valinin başkanlığında yine işçi işveren ve meslek kuruluşları, sendikalar dahil olmak üzere, İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulları kurulmuştur. Dolayısıyla bu da kurumlaşma yönünde önemli bir mesafe alma imkânını vermiştir. Tabii, bu kurulların işletilip, işletilmeme meselesi ayrı bir meseledir; ama kanunda bu işbirliği için gerekli olan hukuki temel yaratılmıştır.

Diğer taraftan, meslek standartları konusunda da bu kanunun 43 üncü maddesiyle kurulan bir organımız var, o da şudur: Mesleki ve Teknik Eğitim Geliştirme Merkezi. Bu merkezin tüzüğü hazırlık safhasında bulunmaktadır; maalesef çıkarılamamıştır, onun sebeplerini bilemiyorum. Bu araştırma merkezinde de yine üçlü; devlet, işçi ve işverenin uygun bir şekilde temsil edilmesi konusunda gerekli olan düzenlemelerin hazırlığı yapılmıştır; ama işletilmesi ayrı bir meseledir. Diğer taraftan meslek standartları konusundaki görüşüne tamamen katılıyorum Sayın Baloğlu'nun; Türkiye, hatta bu konuda geç bile kalmıştır.

BAŞKAN — Efendim, katıldığınız tarafları özetleyebilirseniz memnun olacağım.

Prof. Dr. İlhan SEZGİN — Bugün Avrupa Topluluğu, 12 ülke için geçerli olacak olan ortak meslek standartlarını yapma aşamasındadır, yapıyor bunu; Türkiye de kendi millî meslek standartlarını geliştirmek mecburiyetindedir. Şimdi, burada yöneltmek istediğim soru şu. Acaba böyle bir meslek standartları ve meslek sertifikaları konusunda çalışacak olan ve gerçekten bu millî ölçekte standardın tesis edilmesi ve korunması bakımından kendileri nasıl bir kurumlaşmayı düşünüyorlar? Bunu eğer bizlere açıklarlarsa memnun olurum. Tabiatıyla bu konuda söylenebilecek çok şey var, ama zaman baskısının da olduğunun idraki içerisindeyim; teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkürler efendim.

Zekâi BALOĞLU — Efendim, çok kısa olarak, çiraklık kulları konusunda söylediklerine katılıyorum. Benim

söylediğim o değil. Zaten en son soruyla da bağlanıyor söylemek istediğim. Benim söylemek istediğim onların falan çok üzerinde; bu Millî Eğitim Bakanlığında, bir müsteşar yardımcısının başkanlığı ile sanayi eğitim işbirliği kurulamaz. İşçi, işveren ve meslek kuruluşlarıyla devletin ilgili kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan bir yetkili kuruluş diyorum, çok üst düzeyde. Eşit oy hakkı olacak ikisinin. Bu çok zor bir konu. Sayın Sezgin bunu çok iyi bilirler, o kuruluş yok. Vaktinizi almayayım, öneriler içerisinde kitapta daha ayrıntılı bilgi var, o kuruluş yapılabilir. Bizim toplumumuz buna hazırdır, çok yetkili arkadaşlarımız içimizde bulunuyor; ama artık bir daha sanayi kuruluşlarını falan danışma için çağırmayın, alay ediliyorsunuz, yine çağırdılar. Gösteriştense ibaret o danışmalar. Kurumlaştırınız, onu istiyorlar. Size elli tane şahit gösteririm. Zaten ciddî insanlar gelmiyor, kurumlaştırınız, kurumlaşmadı. Demokraside bu çok büyük bir unsur. Sanayi eğitim işbirliği demokrasimizin güvencelerinden biri, işveren, işçi, meslek kuruluşları devlet kuruluşlarının özerk bir kuruluşa kavuşturulması, bu eksik, bunu Sayın Sezgin, benden çok iyi biliyor. Öneriler içerisinde var, vaktinizi almayayım. Ben bunun süratle kurulabileceğini, enerjik bir elde de süratle sonuç alınabileceğini, hele piyasa ekonomisine geçtik; on seneden beri eğitimde bir değişme yok. Yapacak olan hareket noktası da bu. Bunu hemen kurmak gerekiyor.

Teşekkürler.

BAŞKAN — Çok teşekkürler.

Buyurunuz efendim.

Avni AKYOL (ANAP Bolu Milletvekili) — Sayın Başkan, sayın konuşmacı, çok değerli dinleyenler. En içten duygularıyla sevgilerimi, saygılarımı sunuyorum. Sayın Baloğlu'na özellikle son yıllarda eğitimin sanayi boyutuna verdikleri büyük önemden ve bu yönde kamuoyunu oluşturmaya dönük hareketlerinden dolayı teşekkür ediyorum. Tabii, her şeyin bir riski vardır. Böyle bir proje; kitap, araştırma, inceleme içinde bir yönü meslek okullarından imam-hatipler sorunu gelince bir cümle ile Sayın Baloğlu'nun gösterdiği tavır ortaya koymak gerekiyor galiba. Ama bu tavırlar olmasa cumhuriyet olmazdı, bu tavırlar olmasa onurlu, erdemli yaşama olmazdı. Korumadayız dediler, imam hatipler meselesinden dolayı özel korumadayım demek istediler. Kim değil ki Sayın Baloğlu? Söylemeye değmez. Eğer bu memlekette Atatürkçü düşünce doğrultusunda doğru bildiğimiz, hak bildiğimiz gerçekleri söyleyeceksek onurlu yaşamaya hak kazanacağız. Onun için hep öyleyiz. Vatani da böyle cesaretliler korudu, kurtardı, bugünlere getirdi. Bu sebeple o konuyu fazla büyütmemelerini rica ederim.

Ben de Sayın Baloğlu'nun görüşlerini, eğitimin sanayiye dönük hale getirilmesini, özellikle sanayi eğitim işbirliğinin kurulması konusundaki görüşlerini aynen paylaşıyorum. Nasılı konusu, tartışma konusudur. Türkiye'de zaten nasılları bulmak zordur da, eleştiri kolaydır. Bir de, bir rahatsızlığımız var galiba milletçe, hep savunmak istediğimiz konuyu veya sorunu ortaya getirdiğimizde, diğerlerini beşinci plana atıyoruz, ikinciye de değil. Ondan, Sayın Süleyman Bey tepki gösterdi. Ben de, Sayın Süleyman Bey gibi anlamıştım, notumda öyle, baktım, ama sonra düzelttikleri için ölçme ve değerlendirme konusundaki görüşlerini, mutlu oldum.

Görüşlerini paylaşıyorum Sayın Baloğlu'nun; çünkü bence de mesleki-teknik eğitimsiz ölçme-değerlendirme yönlendirmeyi temsil etmez gibi görüş olunca alanın uzmanından bu tepki gelir. Çünkü alanın uzmanı onlar. Ben onlarla çalıştım. Onların görüşlerini ortaya koymaya çalıştım. Bu bakımdan, açıklamalarına teşekkür ediyorum.

Sayın Süleyman Beyin ortaya koyduğu bir gerçeğe değinmek istiyorum açıklama açısından. Bu hafta İzmir'de Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi ilk defa, İzmir'de böyle bir eğitim kongresi yapıyor. Burada bulunan bir konudan dolayı, eğitimin temellerinden birisi olarak din eğitimi konusundan dolayı, Süleyman Beyin görüşlerini dinlediniz. Millî Eğitim Bakanlığının da bu konuda katkısı, ilgisi var gibi bir kelimeyi duydum galiba, belge de onu gösteriyor, başında da onu yazıyor. Bizim teknik cephesiyle hiç ilgimiz yok. Ben o kongreyi düzenleyen, yakın arkadaşımız Prof. Dr. Galip Karagözoğlu'na bu işi gerçekleştirmek için sadece nakti yardımda bulundum. Üniversiteler bu işleri yapsın diye ve bu yolu açmak için, diğer fakültelerde yaptığım gibi sadece parasını gönderdim bakanlıktan; devletin milletin parası. Konuları, organizasyonu, bilimsel özerkliğin gereği tamamen o üniversiteye aittir; eğitim fakültesine aittir, onu ifade etmek istiyorum.

Bir de aydınlansın diye ifade ediyorum; galiba bir açık oturumda bulunacağım partim adına, onun için orada söyleyebileceğim şeyleri söyleyeyim. Hiçbir hükümet programında göremedim sanayi eğitim işbirliğini dediler; onun için sadece bizim hükümet programından ifade ediyorum, bugünkü hükümet programında yok, onu biliyorum; bugün

hükümet programı görüşülecek. Bizden öncekilerde yoktu, ama icraatta vardı, çok teşekkür ederim açıklamalarından dolayı, zamanın müsteşar muavinliğini yapmış olan arkadaşımıza yürekten teşekkür ediyorum. Bizim hükümet programında iki bölüm var üstelik; bundan önceki hükümet programında. Birincisi; aynen okuyorum. "Millî eğitim hizmetlerimizin geliştirilmesinde özellikle yeni doğan ihtiyaçların karşılanmasında ve sorunların çözümünde iktidarımız döneminde, 1986 yılında yürürlüğe konan 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile ek kaynak sağlayan 1988 yılında çıkarılan 3418 sayılı Kanunla bu yöndeki eğitime yeni bir atılım gücü ve hız kazandırılacaktır."

İkinci boyutu da şu. İlk uygulaması 1990 - 1991 öğretim yılında başlatılmış bulunan ve 109 bin, sağlık eğitimine katılanlarla birlikte 114 bin gencimizin başvurduğu ve eğitim gördüğü lise mezunlarına meslek edindirme projesi. Haklıdır eleştirilerinde sistemin dışından konmuştur, ama sistemin içine girmezse aşağıdaki kanayan yara devam edecektir. O görüşe aynen katılıyorum; yığılmalar daha çok artacaktır, eğer tedbirleri, şüphesiz bunların başında meslek eğitimi olmak üzere tedbirleri alınmaz, yaygınlaştırılmaz ve bunun çok önemli gereği olan yönlendirmenin danışmanlık hizmetleri de kurumlaştırılmaz ise. Meslek edindirme projesi kurumlaştırılarak devam ettirilecektir. Bunlardan mezun gençlerimize kendi işyerlerini kurmaları halinde bir mali destek de bulunulacaktır. 25 milyar lira para ayırdık, çocuklar kendi işlerini kurarlarsa, turizm bölümü Antalya'da halen yüzde yüz istihdam edilmektedirler; sağlık yüzde yüz istihdam imkânı bulmaktadır. Diğerlerinde, özellikle sanayi kesiminde, o kadar imkân bulamadık; o çalışmalar devam

ediyor, verdikleri sözler var, onun gereğince işe yerleştiriyoruz, öncelik verdiriyoruz. İlk defa lise mezunlarına meslek edindirme konusunda üç kanunda, kanunen yer verdik. Üniversitelere giriş meselesinden tutunuz; sistem içine sokmak için, diğer imkânlar açısından, askerlik açısından. Bunun ışığı altında ne yaptık? Yapılan şunlardır: Buradaki bu düzenlemelerle sadece kendi dönemimde 31 ay 20 gün bakanlık dönemimde, 520 atölye kuruldu; tamamen iş alanına ilişkin atölyeler. 182 çıraklık ve yaygın eğitim merkezi faaliyete geçirildi. Ayrıca, şu benim millete verdiğim 32 sayfalık hesap, nereden aldım, nereye verdim bunun hesabıdır; ilgililere gönderdim, oradan bu konuyla ilgili maddeleri okuyorum. 213 çok programlı lise uygulamasına geçtik, 213 okulda ayrıca mesleki bölümler var. Genel liselerden gelenlere o çevrenin ihtiyaç duyduğu istihdam ve çevre şartlarının gerektirdiği meslekleri edindirmek için bölümler açıyoruz. Açıldı, ama hayata nasıl intibak ettireceksiniz? Yüzde 10-12'sinde döner sermaye vardı; tümünü döner sermayeye çevirdik, miktarlarını da her birinin 25 milyara çıkardık. Okullarımızın tümü, teknik okullarımızın tümü döner sermayelidir. Çıraklık eğitimi yaygınlaştırıldı. Amaca ulaşıldı mı, hayır. İstanbul açısından Sayın Baloğlu'nun görüşüne aynen katılıyorum; askeriye den yer aldım, maliye bürokrasisine takıldık. Eğer almak üzere olduğumuz o yeri ele geçirmiş olsa idik, 10 bin kişi orası alacaktı. Maliyecilerin bürokratik tavırları, oyunları Adnan Kahveci'yi bile yendi. Söyüyorum şimdi kendisine, o yeri alsaydık, o canım yeri, bitmişti. Zaten askeriye de burada. Albayım duruyor söylesin, askeriye orasını Genel Kurmay Başkanlığı benim için verdi. Yani Millî Eğitim Bakanlığına diye karar verdi,

şimdiye kadar kimseye verilmiyordu. Ama geçti maliye bürokrasisine, orada tıkanı.

BAŞKAN — Efendim, Sayın konuşmacı Zekâi Baloğlu'na verdikleri bilgiler, yaptıkları açıklamalar için çok teşekkür ediyorum.

İKİNCİ OTURUM

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK KALKINMASINDA GEREKSİNME DUYULAN NİTELİKLİ İNSANGÜCÜ

{BİLDİRİ : 2}

**Konuşmacı : Prof. Dr. Bilsay KURUÇ
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi**

**Oturum Başkanı : Doç. Dr. Nizamettin KOÇ
(TED Bilim Kurulu Üyesi)**

BAŞKAN — İkinci oturumu saygılar sunarak açıyorum.

Bu oturumda sunulacak bildirinin konusu, "Türkiye'nin ekonomik kalkınmasında gereksinme duyulan nitelikli insan gücü." Bu bildiriye Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakütesi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Bilsay Kuruç sunacaklar.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Bilsay KURUÇ — Konuyu dört başlık altında özetlemeye çalışacağız. Önce, sanayiin tarih içinde gelişmesinin genel çizgilerini belirteceğiz. İkinci olarak, Türkiye'de sanayiin taşıdığı özellikler üzerinde duracağız. Ele alacağımız üçüncü nokta, Türkiye'de, sanayide insan gücünün eğitim profili bakımından sahip olduğu niteliklerdir. Yazımız, bir genel değerlendirme ile bitecek.

I - DÜNYA SANAYİİNİN TARİH İÇİNDE GELİŞME ÇİZGİSİ

Sanayi, son iki yüzyılda insanoğlunun gelişmesinin anayolu olmuştur ve olabilir. Ancak, bunlar sanayiin çizmiş olduğu anayolun gelişme hızını ve garantisini oluşturamıyorlar. Sanayiin bu özelliği, daha 19. yüzyıl sonlarında toplumların gelişmesini etkilemeye başlamış ve zamanla toplumların gelişme amacı ile sanayileşme amacı etle tırnak gibi ayrılmaz hâle gelmiştir. 20. yüzyılın son yarısı bu inancın örnekleriyle doludur.

Sanayileşmenin son iki yüzyılda, insan toplumunun gelişmesinde anayol ve ana yöntem oluşu **devrimlerle**

gerçekleşmiştir. Son iki yüzyıla, üç sanayi ve teknoloji devrimi sıkışmış görünüyor. Sanayi devrimleri, toplumun tümünü sarsan ve saran hareketler olarak ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılda filizlenerek, 19. yüzyılda hız kazanan **Birinci Sanayi Devrimi**'nin sahibi İngiltere olmuştur. Bu devrim, İngiltere'nin dünyanın egemen ülkesi haline gelmesiyle sonuçlanmıştır.

Buhar gücü, dokuma tezgahı, kömürden başlayan madencilik, demir çelik ve bütün bunların bir ürünü olan demiryolları üretimin ve ulaştırmanın yapısını ve özelliklerini değiştirdiği gibi çalışma ve yaşama düzeninin dayandığı kavramları da hemen tümüyle yenilemiştir. Böylece, üretimin temposu ve ekonomik yaşamın organizasyonu sanayi gelişmesine bağımlı olmaya başlamıştır.

20. yüzyılın dönemeci, **İkinci Sanayi Devrimi**'ne tanık olmuştur. İçten yanmalı motorlar, seri imalât teknikleri, montaj hatlarının kullanıldığı hassas imalat, petrol arıtımına dayalı sanayiler, petrokimya ve organik kimya sanayileri bu devrimi simgelemiş, ulaşımda otomobil ve uçak yeni çığırılar açmıştır. Devrimin sahibi artık İngiltere değildir. Amerika Birleşik Devletleri ile Kıta Avrupası'nda Almanya'dır.

Bu devrim de, 20. yüzyılın ortalarından başlayarak ABD'nin dünyanın egemen ülkesi oluşuyla sonuçlanır.

İkinci devrimin sınırları tartışıldığı sıralarda, yani, 1970'lerde **Üçüncü Teknoloji Devrimi**'nin filizlenişi de konuşulmaya başlanır. Otomasyon, bilgisayar kontrollü tasarım ve üretim, bilgi üretimine yönelik sanayiler ve hizmetler; laser gibi yenilikler şimdilik bu devrimi simgeliyor.

Devrimin sahibi henüz belli değildir. Ürünlerin ortaya çıkışını ve üretim süreçlerini etkileme bakımından araştırma ve geliştirme çalışmalarının ve piyasaların önemli oluşu ABD'yi ön plana getirmiştir. Ancak, yeni teknolojilerin tasarlanması ve geliştirilmesinde Japonya ve ABD ile bütünleşmekte ve gitgide iddia kazanmaktadır. Yeni teknolojilerde Avrupa'nın da yarıştan kopmama arzusu ile ortaya çıkışı, bu devrimin nasıl bir sahiplikle gelişeceği konusunda konuşmanın erken olduğunu gösteriyor.

Buraya kadar yaptığımız durum saptaması sanayileşme bakımından şunları gösteriyor:

1. Toplumun üretim yapısını sarsan ve saran değişiklik hazır kadrolar ve kurumlarla gerçekleşmiyor. Sanayileşme sayesinde bu genişlikteki **bir hareketin insanları hazırlanıyor ve yetiştiriliyor**. Sanayi insanı, böyle bir hareketin olmadığı veya cılız olduğu veya çok yerel kaldığı veya çok basit bir düzeyde takılıp durduğu ortamlarda yetişemez. Örneğin, köylülük düzeyinde kalan bir toplumda sanayi insanı yetişemediği için, köyü ve onun üretim düzenini değiştirecek insan da ortaya çıkamıyor.

2. Sanayileşme hareketi, kaynakların köyden kente, tarımdan sanayie akışını gerektirmiştir. Çünkü, kaynaklar bu yeni mekanlarda birkaç kat yüksek verimlilikle kullanılmıştır. Sanayileşme, tarıma göre daha çok **katma değer** yaratarak, verimliliğin toplum çapında artışı demek oluyor.

3. Sanayi, toplumda devrim niteliğinde değişimler yarattığı gibi, kendisi de devrimler'le gelişmektedir. İkiyüzyıllık

tarihçe, bize **zaman içinde kayan bir gelişme çerçevesi** olduğunu göstermiştir. Zaman içinde her ülkede gelişme olmuştur. Önemli nokta, bir ülkenin **öteki ülkelere göre ne kadar** geliştiğidir. Yani, sanayileşme ve gelişme istesek de istemesek de katılacağımız bir **uluslararası yarıştır**. Konu, sanayiın devrimler'le gelişmesine bizim ne kadar ayak uydurabildiğimizdir. Bugün dünyada bazı ülkeler üçüncü devrimi sürüklerken, bazı ülkeler henüz ikinci'yi tamamlamamış, bazıları ise ikinci'ye tam anlamı ile girememiş durumdadırlar. Hepsinin yaptığına, tanım gereği sanayi denilebilirse de, gerçekte aralarında çok büyük farklar vardır ve bu farklar gitgide büyüyerek yarının insanlarına yansiyacaktır. İşin, özellikle Türkiye yönünden en önemli noktası budur.

II - TÜRKİYE'DE SANAYİN BAZI ÖZELLİKLERİ

Türkiye sanayi çağına bilinçli olarak Cumhuriyet dönemi ile, 1930'larda adım atmıştır. Cumhuriyet rejiminin gelişme perspektifi, **demiryolları** yapımına dayanan bir ulaştırma ağını kısa sürede örme ve **sanayi programlarını** gerçekleştirme amacına dönüktür. Sanayi programları, Birinci'si yanında, İkinci Sanayi Devrimi ürünlerinden mümkün olanları Türkiye'de yapmaya yönelmiştir. Hammaddesi yurt içinde bulunan sektörleri öncelikle seçmek, sanayii dış rekabete karşı korumak ve entegre sanayi kurmak, 1930'larda ortaya çıkan sanayi politikasının ilkeleri olur. O yılların kurumsal yapısı bir süreklilik kazanarak 1950'lere, hatta 1960'lara kadar sürmüştür.

1960'lardan sonra, Beş Yıllık Planlar, Türkiye'de sanayileşmenin ufkunu çizmeye yardımcı olmuştur. Bu dönemde,

sanayiın omurgasını imalat sektörlerinin oluşturduğu, toplumun ve siyasetin çeşitli kesimlerinde daha iyi kavranmaya başlamıştır. 1960'larda, özellikle özel kesimin çeşitli dayanıksız ve dayanıklı tüketim malları sanayilerine girdiği görülür. 1970'lerin başlarında, sanayide tüketim mallarından ara mallarına ve yatırım mallarına geçiş isteği artar.

Burada belirtmek gereken nokta şudur: Sanayiın omurgası imalat sektörleridir. Bunların içinde de özellikle **mühendislik sanayileri** (yani, dayanıklı tüketim malları ve yatırım malları üreten sektörler) ayrı bir önem kazanmıştır. Çünkü, teknik bilgi, beceri, ustalık, yaratıcılık ve işbölümü düşüncesinin hızlı geliştiği yer burasıdır. Bilim ve teknoloji en çok bu sektörlerde kaynaşır. Sanayileşme sürecinin **nitelikli insangücü merkezi** bu sektörlerdir. Nitelikli insangücü bu sektörlerin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkar ve böylece gelişme ortamı bulur. Çeşitli ülkelerin tarihçesi, bu sektörler cılız kaldığı takdirde, nitelikli insangücünün de gelişme ortamı bulamadığını gösteriyor.

Konu ile ilgili birkaç noktayı vurgulamak gerekiyor:

1 - Türkiye, sahip olduğu **iki** önemli büyüklük nedeniyle **sanayileşebilecek** bir ülkedir: Genç nüfus oranının ağır basışı (ve yılda 1 milyonu aşan doğumlarla çoğalışı) ve coğrafyasının küçümsenmeyecek bir çeşitliliğe sahip oluşu, iki önemli etkidir. Bazı ülkeler, nüfus ve coğrafyalarının sınırlılığından ötürü **küçüktürler**. Böyle bir ülke kapsamlı bir sanayileşme hareketini amaçlamayabilir. Sanayiın topluma gelişme olanaklarını büyütme için sunacağı "anayol", küçük bir ükeye **fazla büyük** gelebilir. Küçük bir ülke gelişmek için

"yanyol"lardan birini seçebilir. Ancak, Türkiye'nin nüfusu ve coğrafyası, ülkenin sanayileşmesini zorunlu kılan etkenlerdir. Bunu dikkate **almamak** ileride sadece ekonomik açıdan değil, sosyal ve siyasal yönden de yüksek bir maliyetle karşı karşıya kalmakla sonuçlanır.

2 - Dünya ekonomisi 1950'den 1970'lere kadar hızlı gelişmiştir. Türkiye'nin gelişmesi de böyle olmuştur: Ülke, 1960-1980 arasında Gayrisafi Milli Hasılasını (GSMH) yılda ortalama yüzde 6'lık bir artışla büyütülmüştür. Aynı dönemde kişi başına düşen GSMH da, yılda ortalama yüzde 3.5'un altına düşmeyen bir hızla artmıştır. Ülke nüfusu ise yıllık ortalama yüzde 2.3 altına düşmeyen (ve gelişmiş ülkelerin temposunun çok üstünde) bir oranla çoğalmıştır.

Genel gelişme tablosu Türkiye'nin yavaş olmayan bir hızla gelişmiş olduğunu gösterse de, 1970'lerin sonlarında (1978'de) ülke toplam üretiminin yüzde 20.4'ünü tarımda, yüzde 41.2'sini sanayide ve yüzde 38.4'ünü hizmetlerde gerçekleştiren bir yapıya sahipti. Sanayi üretimi içinde madencilik ve enerji sektörlerinin paylarının oldukça küçük olduğunu dikkate alarak, sanayiın omurgası sayacağımız imalat sektörlerine bakarsak şunu görürüz: İmalat sanayiinin üretimi yüzde 42 oranında tüketim mallarında ve yüzde 41.1 oranında ara mallarında gerçekleşmekte, teknik bilgi, beceri ve yaratıcılığın merkezi sayılan **yatırım malları** üretiminin payı yüzde 16.8'de kalmaktadır.

3 - 1980'li yılların başında, 12 Eylül'den hemen sonra, sanayi ve özellikle yatırım malı sektörlerine öncelik veren gelişme stratejisinden vazgeçildi. Kamu kesimi imalat sanayiinden dışlanarak, kamu yatırım programları küçültüldü

ve ileri-geri bağlantılara sahip altyapı ve yatırım malları projeleri iptal edildi. 1980'lerin ikinci yarısında ise, ekonominin profili altyapı, mali aracılık, ticaret, basit hizmet sektörleri ve tüketim malı sanayileri ile sınırlı kaldı.

Ekonominin gelişme tablosu, 1980'lerde yapılan bu politika değişikliğinin sonuçlarını yansıtabilir: 1980'li yıllarda GSMH, yılda ortalama yüzde 5'lik kişi başına düşen GSMH ise yüzde 2.5'lük bir artış gösterirken, ülke nüfusu yılda ortalama yüzde 2.5'lik bir hızla artmıştır. 1980'lerdeki GSMH artışının bir özelliği ise istikrarsız oluşu, bir veya iki yıllık yüksek büyüme hızlarını yine bir veya iki yıl çok düşük büyüme hızlarının izlemesidir.

Bu politika değişikliği imalat sanayiine şöyle yansımıştır: 1989'da imalat sanayiinin üretimi yüzde 38.4 oranında tüketim mallarında ve yüzde 45.2 oranında ara mallarında gerçekleşmekte, teknik gelişmenin merkezi olan **yatırım malları** üretiminin payı yüzde 16.4'de kalmaktadır. Yani, yatırım mallarının toplam üretim içindeki payı 1978'e göre büyümemiş, hatta küçülmüştür. 1989'da hazırlanan 6. Beş Yıllık kalkınma planı, yatırım malları payının 1994'de yüzde 18.7'ye çıkacağını öngörmüştür. Sanayi ülkelerinde söz konusu payın yüzde 50 dolayında, yeni sanayileşen (Brezilya, G. Kore gibi) ülkelerde de yüzde 30 dolayında olduğu düşünülürse, Türkiye'nin 1980'li yıllarda, teknik gelişmenin üretim merkezini büyütebilme yolunda ciddi çaba göstermemiş olduğu anlaşılır.

III - TÜRKİYE'DEKİ İNSANGÜCÜ SORUNUNA BİR BAKIŞ

Sanayi hareketinin toplumu değiştirebilmesi, ülkenin insan tablosuna bağlıdır ve zaman içindeki değişiklik insangücünün niteliklerine bakarak kavranabilir. Sanayileşme ile insangücü arasındaki bu bağlantı, ekonomik gelişme alanındaki araştırmacılardan bazılarının insangücünü, "beşeri sermaye" (human capital) olarak incelemelerine yol açmıştır. Ancak, son yıllarda, özellikle Birleşmiş Milletler'in yönlendirdiği çalışmalar, insanı "sermaye" olarak ele almanın ülkelerin gelişmesini hakıyla değerlendirmek için siğ bir yaklaşım olacağı yolundadır. Son yıllarda önem kazanan yaklaşım, **insanın gelişmesini** başta eğitim ve sağlık olmak üzere çeşitli göstergelere ağırlık vererek ele almaktır. Bu, Türkiye'nin insangücü tablosu hakkında da önemli ipuçları verecek bir yaklaşım sayılır. Bu çerçevede birkaç noktaya değinebiliriz:

1 - Türkiye'nin **eğitim piramidi** son yirmi yılda düzelme göstermiyor. Tersine, 1980'lerde ülkede ilkökul düzeyindeki eğitime ayrılan kaynaklar, toplam eğitim harcamalarının yarısını aşmakta, böyle bir kaynak tahsisi eğitim piramidinin tabanını gitgide genişletmektedir. Sonuç, 1990'lara girerken Türkiye'nin eğitim profili yönünden **İlkokul düzeyindeki bir insangücü ülkesi** haline gelmiş olmasıdır.

Türkiye'de, nüfusun okuryazarlık oranı, 1970'de yüzde 52 iken; 1985'de 75'e çıkmış görünüyor. Ancak, kadın nüfus içinde bu oran hâlâ yüzde 62 düzeyindedir. Nüfusun eğitim profilini yansıtmakta; kişilerin beyanına dayanan "okuryazarlık"tan daha iyi bir gösterge, **her çağ nüfusu** içinde

öğretim gören genç nüfusun oranı (okullaşma oranı)dır. Bu bakımdan Türkiye çeşitli dengesizlikler gösteriyor: Okullaşma oranı, ilkokul düzeyinde 1970'lerin sonunda yüzde 100'e erişmişken; orta öğretim ve yükseköğretimde bu oran gitgide düşmektedir. 1980'lerin sonlarında ortaöğretimde çağ nüfusunun erkeklerde yüzde 57'si, kızlarda yüzde 34'ü okula gitmekte, bu oran yüksek öğretimde erkeklerde yüzde 13'e, kızlarda yüzde 7'ye düşmektedir. Orta ve yükseköğretimdeki bu oranlar, **Orta-doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ortalamasının altındadır.**

2 - Türkiye'de **istihdam**, bir sanayi ülkesinin özelliklerini taşıyor. İstihdam hacminin yarısından fazlasını, 9 milyonu aşan bir sayı ile tarımda çalışanlar oluşturuyor. İmalat sanayiinde çalışanlar son on yılda ancak 200 bin kişilik artış göstererek 2 milyonun biraz üzerine çıkmıştır. İstihdam hacminde imalat sanayiinin payının artabileceği yolunda bir işaret görünmüyor.

İmalat sanayiinde çalışanların **eğitim profili**, Türkiye'nin insangücünün nitelikleri hakkında da aydınlatıcı olabilecek bir ipucudur: İmalat sanayiinin çeşitli sektörlerinde çalışan tüm erkek nüfusun yüzde 70'i ilkokuldan öteye okumamıştır; yüzde 4'ü okuryazar değildi. Bu sektörlerdeki 330 bin dolayındaki kadın çalışanların da yüzde 65'i ilkokuldan öteye okumamıştır.

3 - Bu eğitim profili son 15 yılda büyük bir değişme göstermemiş, iyileşmemiştir. Üzerinde asıl durulacak nokta da budur. Türkiye ekonomisi nasıl 1970'lerin sonunda sanayileşmenin kritik bir eşiğine gelmiş ve orada takılıp kalmışsa, ülkenin inangücü yapısı da "niteliksiz işçi" üreten

bir eğitim profilinin **kendi kendini tekrarladığını ve büyüttüğünü** göstermektedir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında ortaya konulan bir bulgu şudur: 1975'de ücretlilerin yüzde 11.6'sı, işverenlerin de yüzde 6.7'si okuma-yazma bilmiyordu. Okuma-yazma bilenler içinde, işçilerin yüzde 6.1'i, işverenlerin de yüzde 6.7'si herhangi bir okul bitirmiş değildi. Ülkede işçilerin yüzde 55'i, işverenlerin de yüzde 59'u sadece ilkokulu bitirmiştir. Liseyi bitirmiş olanlar ise, işçilerin yüzde 13'ü, işverenlerin de yüzde 10.4'ü idi. Kısacası, Türkiye'de üretim böyle bir eğitim profili ile sürdürülüyordu. Bu inceleminin daha sonra yapılmış Kalkınma Planlarında da izlendiği yolunda bir bilgiye sahip değiliz. Ancak insangücünün eğitim profiline ışık tutacak başka göstergeler, 1975'deki tabloda anlamlı sayılacak bir değişme olmadığını gösteriyor.

4 - Nüfus ve eğitimle ilgili göstergeler, 1980'li yıllarda Türkiye nüfusunun hızlı bir tempoda çoğalarak **gençleşmesini** sürdürdüğünü, fakat son on yılda en çok ihmal edilen alanlardan birinin eğitim olduğunu gösteriyor. Toplam yatırımlar içinde eğitim yatırımlarının payı 1960'ların başında yüzde 12 düzeyinde iken, bu 1970'lerde yüzde 10'a, 1980'lerin sonlarında ise yüzde 4'e düşmüştür. Buna karşılık, toplam nüfus içinde 0-14 yaş grubunun oranı [1990'da] yüzde 35.8'e, 15-24 yaş grubunun oranı da yüzde 20.3'e çıkmıştır. 1980'lerde, ilkokul düzeyinde **okullaşma oranının** yüzde 100'ü aştığını, fakat daha ileri yaşlarda ciddi düşme gösterdiğini düşünürsek, eğitimde en çok ihmal edilenlerin, orta ve yüksek öğretim

çağında bulunan **8 milyon üzerindeki gençlik kitlesi** olduğunu görebiliriz. Bu nüfus grubu özellikle ülkenin teknik gelişmesini belirleme ve yönlendirme bakımından **kilit önemde olan gruptur**. Sanayi ülkelerinin eğitim göstergeleri, bu grupta okullaşmanın yüzde 100'e yakın oranda gerçekleştirildiğini ortaya koyuyor. Aradaki fark Türkiye'nin (başka alanlarda olduğu kadar) sanayi ve teknolojiye de o ülkelerle olan farkları hakkında bilgi veriyor. Kısacası, Türkiye 1980'lerde gitgide niteliksiz bırakılan orta ve yüksek öğretim çağındaki gençlik kitlesini görmezlikten gelmenin kaybı üzerinde ciddi biçimde düşünür, bu çağ nüfusuna nitelik kazandıracak bir **eğitim hamlesi** üzerinde çalışır ve sonuç alırsa dünyanın hızlı gelişmesini yakalama şansına kavuşabilir. Bunu yapmamak ise, orta ve yüksek öğretim çağının niteliksiz kitlesinin mutlak olarak büyümesi ve ülke üretimine damgasını vurmasıyla sonuçlanır ve 1980'lerin, Türkiye'yi bir **basit hizmetler ülkesi** olmaya yönelten "eğitim profili" kendi kendini tekrarlamayı sürdürür.

IV. SONUÇ

Türkiye, son 60 yılda, "geç sanayileşen" ülkelerinkine benzer bir gelişme çizgisi izlemiş ve **farklı teknolojik çağlara** (farklı sanayi devrimlerine) özgü sektörleri, **aynı zaman kesi-ti içinde kurma çabasını** sergilemiştir. Bu çizginin önümüzdeki dönemlerde de süreceğini bilmek gerekir. Ancak, dünyanın 1980'li yıllardan sonra yeni bir teknoloji devrimi (veya buna eşdeğer hızlı bir teknik gelişme) içine girmesi, Türkiye için de bilim ve teknolojiye atılımı amaçlayan,

yenilikçi girişimler yapmayı kaçınılmaz kılıyor. Bu, Türkiye'nin uzun süredir işlevini kaybetmiş eğitim sistemini **bütünüyle** yenileştirebilmesi için bir tarihi fırsat sayılmalıdır.

Dünyada, 1980'lerde hızlanan teknik gelişme, bilim ve sanayiın eskisinden daha içiçe yaşamasını zorunlu kılıyor. Ancak, yeni dünya ortamında her ülke aynı gelişme şansına sahip değildir. Teknoloji ve bilgi ülkelere eşit dağıılmamaktadır. Tam tersine, yeni bilgi ve teknolojinin gelişmesi tekelci eğilimleri keskinleştiriyor.

Bugün, yeni bilgilerin, yeni ürünlerin ve üretim süreçlerinin geliştirilmesinde, dünyanın en büyük piyasası olan ABD'nin özel bir önemi vardır. ABD (yeni teknolojilerde iddialı olan Japonya ile birlikte) kendi piyasasını ve oradaki "bilgi"leri sıkı bir biçimde koruyor. Bu bakımdan, yeni bilgi, teknoloji ve ürünler "serbest bir piyasa" içinde değil; sıkıca korunan ve güdümlü biçimde yönlendirilen bir büyük piyasada geliyor. Bugünkü durumun yarın ne şekilde süreceği, Avrupa'nın ve başka ülkeler veya bölgelerin bu gelişmeden nasıl bir pay alacağı, teknolojik gelişmenin farklı ortamlarının oluşturulup oluşturulmayacağı, önümüzdeki 10-15 yılda dünyada düşünce, mücadele ve yaratıcılığın konusu olacaktır.

Bu durum herhalde eğitimi de belirli genç yaşlarda yapılıp tamamlanan bir tür görev olmaktan çıkaracaktır. Yarının yurttaşı, mesleği ilgili olsun olmasın, "sınai üretim" diyebileceğimiz, fakat sürekli olarak yeni bilgilerle desteklenen **bir çalışma ve yaşama çevresine** uyum sağlamak isteyecektir. Böyle bir yeni "çevre", eğitim alanında çocuğun yeteneklerini erken yaşlarda sınırlamayı ve ileri yaşlarda da

işyerinde **yeniden-eğitimi** zorunlu kılacaktır. Bir bakıma, insanın **potansiyelini büyötmek** bugünkü umursamazlık derecesiyle karşılaştırılamayacak kadar önemli olacaktır. Genç nüfusa sahip bir öлке olarak Türkiye'nin de, bu noktada büyük avantaja sahip olacağını keşfetmesi gerekecektir. Eğitimi, bazı sanayi ölkelerinin hazır kalıplarına göre değil de, yeniden **ulusal** tasarımlarla ele almanın zorunluluğu buradadır.

Böyle bir yaklaşım, özellikle **ortaöğretimi** önemli kılıyor ve eğitimin en güçlü halkası haline getiriyor. Yani, Türkiye'nin dünyayı yakalayabilmesi için ortaöğretimdeki çağ nüfusunun (kız ve erkek) **okullaşma oranının kısa sürede olabildiğince yükseltilmesi** ilk adımdır. Bu çapta bir atılım, **kaliteli bilgi** ve yeni yöntem zeminine oturtulamazsa, sonuç, hiçbir şey yapmamak kadar kötü olabilir. İkinci adım, "**politeknik**" diyebileceğimiz eğitimin de olabildiğince genişletilmesidir. Bunlarla birlikte atılması gereken üçüncü bir adım ise, **mesleki eğitimin** lise dönemine **hapsedilmemesi**, hatta tercihan lise sonrasına bırakılmasıdır.

1980'li yılların politikası Türkiye'ye, "maksimum değişme" görüntüsü altında bir **minimum ilerleme** modeli getirmiştir. Model, eğitim tablosuna özen göstermemiş, ekonomide "ucuz emek" gücüne dayanan geleneksel sektörlere kaynak aktaran bir çizgiyi izlemiştir. Ülkenin sanayi ve ihracat yapısı, bazı geleneksel ve katma değeri düşük sanayi sektörlerinde uzmanlaşmakla yetinen bu politikaların sonuçlarını yansıtıyor. Düşük ücretler ekonomisi, bir düşük verimlilik ekonomisidir. 1980'lerde Türkiye tablosu bu olmuştur. Dünyadaki sanayi ve teknoloji gelişmelerini

yakalayabilmek ise, bu politika çizgisini aşabilmeye bağlıdır. Dünyada yeni bilgilerin, yeni ürünlerin ve üretim süreçlerinin ülke gelişmesini biçimlendirebilmesi, herşeyden önce **nitelikli ve yüksek ücretli insangücü** ile gerçekleşecek bir şeydir. Özetle, dünyanın yeni gelişme çizgisi ve şaşırtıcı değişme temposu, Türkiye için de, eğitim ile sanayiın aynı çerçeve içinde yeniden ve kökten ele alınmasına ve tasarlanmasına fırsat oluşturuyor.

KAYNAKLAR

- DPT. Beş Yıllık Kalkınma Planları.
- Industry and Development, Global Report 1989/90, 1990/91, Unido, Vienna.
- Kuruç, Bilsay. Turkey: Country Profile, Study prepared for UNICEF, July 1990, ANKARA

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Efendim, Sayın Kuruç hocamıza çok teşekkür ediyoruz. Oturumumuzun ikinci kısmına gelmiş bulunuyoruz. Tabii bu arada, programımızı 45 dakika geriden takip ettiğimizi de düşünerek bu ikinci kısımda soruları ve katkıları alacağız. Eğer, Sayın Hocamıza da uygun düşerse soruları topluca alalım ve 15 dakikalık süre içinde tamamlamaya çalışalım.

Buyurun efendim.

Avni AKYOL — Sayın Kuruç'a yürekten teşekkür ediyorum. Açıklama değil, bir iki ilave. Her zaman olduğu gibi, Sayın Kuruç çok olumlu, yapıcı, iktisadi boyut açısından sorunlara gerçekçi yaklaşımlar getiriyor, kendilerine teşekkür ediyorum. Bu sene üçüncü dinleyişim; her dinleyişimde yeni şeyler kazanıyoruz, onu özellikle belirtiyorum. Ben bu konudaki yayınları not aldım, bir takımını göndereceğim hemen, neler yaptığımızı biliyorlar, izliyorlar, birlikte konuştuğumuzu ifade ettiler, iltifatta bulundular onları göndereceğim. Bir ilave etmek istediğim husus şu: Zayıflıklar yanında, olumluluklar da var. Sadece, Türkiye ilkökul düzeyinde yüzde 80-85'ler düzeyinde bakmıyor. Çağ nüfusuna göre tersi. Sayın Baloğlu da orada kendilerini teyit ettiler, ama çağ nüfusu yönünden beş sınıf üzerinden bakmıyoruz. Biraz da olumlu baktıkları için ben o gerçeği söylemek istiyorum. Yüzde 83.6, sekiz yıllık çağ nüfusu eğitim görüyor Türkiye'de. Aman bir yanlış olmasın diye ifade ediyorum. Geçen yılın rakamlarına göre yüzde 83.6, sekiz yıllık eğitim görüyor ki, büyük mücadeleler sonucunda kanunu sevk ettim. Hemen bu yıl sekiz yıl yapalım dedim, millet bizden önce yapmış

dedim. Neler demediler, biliyorsunuz. İmam hatipleri kaldıracakmışız, kur'an kurslarını kaldıracakmışız; onu, bu salonlarda sesimiz var, hep yanlış anladılar. İlköğretimi 1973'den beri, kanunda yazıldığı halde, Sayın Baloğlu'nun çıkardığı kanunda, 1973 yılında sekiz yıl olacak diyor. 1973'den beri politikacının, onun bunun ayağını bağlayan zinciri kırdım, Mecliste kanun. Bu hükümet de, bakıyorum sekiz yıl yapacağız diyor. Bizim sevk ettiğimiz kanun 2000 yılına kadar sekiz yıl; 2000 yılında hiç kimseye sormadan on yıl. Neye dayandık; millet, fiilen politikacıları ve bazı ufak tefek takımları aşmış, çocuğuna yüzde 84 oranında sekiz yıllık eğitim verdiriyor. Bu olumlu gelişmeyi belirtmek için ifade ettim.

Bir de, bir nokta ifade etmek istiyorum. Sayın Kuruç, sanıyorum ve inanıyorum ki, yükseköğretimdeki okullaşma oranına yüzde 10 derken, örgünü kast ettiler. 6.7-7 civarında da açık var. Açığın halini burada tartışmayalım tabii. Çok açık çünkü. Teşekkür ederim beni yönlendirdi, saygılar sunuyorum.

Diğer konuşmacıları dinleyemeyeceğim için özür diliyorum, Mecliste grup toplantımız var ve saat 14.00'te de hükümet programı okunacak, gitmek durumundayım. Başarılar diliyorum, saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim, sağolun.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Sayın konuşmacıya teşekkürlerimi sunmak istiyorum, çizdiği tablodaki eğitimin yerini vurgulaması bakımından, böyle tablolar ve vurgulamak

son yıllarda sık rastlamaya başladığımız ve umut beslediğimiz bir gelişme. Bundan önceki yıllarda eğitim herkesin yaptığı bir işti, şimdi yavaş yavaş üçüncü devrimin de gerekli kıldığı bir iş haline geliyor. Efendim, üçüncü devrime girişte çizilen tabloda, sanayinin eğitimle ilgilenmesi, eğitimde iddialı olması görüşlerine katılıyorum. Burada bir durum var. Acaba o konuda kendilerinin görüşlerini rica edebilir miyim diye düşündüm. Eğitim, bugüne kadar toplumun ihtiyaçlarını karşılama süreci olarak düşünülürdü; kâh politikacılar tarafından, kâh eğitimciler tarafından. Acaba eğitim, toplumun gelişmesi çerçevesinde ihtiyaç oluşturan bir süreç olarak düşünülebilir mi? Yalnız talepleri karşılayan değil, talepleri çağdaş halde oluşturan süreç olabilir mi? Bu çerçevede sanayi, eğitime katkıda bulunabilir mi? Eğitimin bu talep oluşturma işlevinden yararlanabilir mi?

BASKAN — Teşekkür ediyorum efendim.

Buyurun Sayın Baloğlu.

Zekâi BALOĞLU — Efendim, Sayın Kuruç'u dinlemekten çok mutlu oldum; iyi tarafı, iki konuşma birbirine iyi angaje oldu, biri diğerini geliştirdi; benim bütün temennim, bütün sempozyum boyunca aynı kanal üzere daha ileri götürücü konuşmalar olur ve yayınlanacak kitabı da süratle neşrederler ve elimize geçerse çok yararlı olacak.

İkincisi, bir soru niteliğinde. Dünya Bankası tasnif etmiş ülkeleri; piyasa ekonomisi ülkeleri, üst orta gelir grubu ülkeleri, alt orta gelir grubu, bir de alt gelir grubu ülkeler dört tane. Demokratik ülkeler birincide var, birazcık da, ikincide var. Üçüncü grupta hiç yok. Biz eğitim göstergeleri

bakımından, yalnız eğitim değil, gelir grubu bakımından gerinin bir üstünde gözüküyoruz, alt orta gelir grubunda gözüküyoruz. Politik olarak yine istediğimizi söyleyelim, milletimize karşı falan ama; burası bilim yeri, şimdi ciddî olarak söyleyelim, ben size temin ediyorum eğitim bakımından en gerinin bir üstündeki gruptayız, bu kesin; alt orta gelir grubundayız. Bundan çıkış yolu; büyük de insangücümüz var ve yerimiz de çok ilginç. Bir tek çıkış yolu kalıyor bizim sanayileşme sürecinde, o kısmı biraz çabuk geçtiler. Mukayeseli üretim girdisi olarak genç nüfusumuzdan başka bir şey göremiyorum. Genç nüfusu yetiştirmek sanayileşme bakımından üretim girdisi olarak gerçekten en önemli yol ise, sabit sermaye yatırımlarında artık önceliği eğitime vermek gerekmez mi?

BAŞKAN — Çok teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Kuruç.

Prof. Dr. Bilsay KURUÇ — Efendim, görüş bildirenlere tekrar teşekkür ederim. Sayın Akyol gittiler, birşey söyleyecektim ama bu ilkokullaşma oranları, Türkiye'nin uluslararası tablolarında yer alan oranlar, gayri safi oranlardır. Yani adam 45 yaşında da ilkokula kayıt olmuşsa o da bunun içinde vardır. Demek ki, eğitimden başka bir amaçla ilkokul mezunu olanları da biz çok eğittik diye düşünüyoruz. Oysa adamcağız işe girebilmek için ilkokul diplomasına muhtaç. Dünyayı başka türlü görmek için mi, ona muhtaç, onu bilmiyoruz ama onunla yetiniyor. Bunlar gayri safidir, brüttür, esas nokta odur tabii. Zaten bunun brüt oluşu bize ortaöğretimin zayıflığı yönünde de bir ipucu verir.

Toplumda talep oluşturan süreç olmalı zaten. Yani şöyle olmalı diye düşünüyorum. Bilim nedir, bunun teorik temelleri nedir; yani tercihan nasıl toplum çizersin denirse şöyle diyebilirim; insanlar, diğer şeyler gibi sınıai üretim konusuna da aşına olmalılar; üretilenler nedir, dünyada ne üretiliyor, yani bir sanayii bilen, sanayii işbölümünü bilen, her dakika bununla yaşayabilen, bugünün yaşamına yabancı olmayan, bundan günlük yaşamında kaçmayan insanlar. Böyle bir topluluk haline gelebilirsek zaten bu talepleri toplum sürekli olarak üretir. Zaten Sayın Baloğlu'nun işaret ettikleri gibi Sovyetler böyle bir tipi kısa sürede yetiştirdikleri için onların talepleri karşısında sistem bugünkü noktaya geldi. Bugün tuhaf bir noktada, patetesini tarladan toplayamıyor ama bir yandan birbiriyle vuruşuyor, yeni talepler oluşturuyor, bir yandan da uzaya deneme istasyonu gönderiyor; Tuhaf bir toplum, demekki taleplerini kendi bu şekilde değiştirip, daha olumlu talepler çıkarabiliyor. Toplum sadece sanayiden değil de, genel hedefler olarak toplumun nasıl olması gerektiği hakkında da okumuş insan, dünya ile ilgilenen insan, 200 metre kitap kuyruğunda bekleyen insan, günlük en az bir iki gazeteyi okuyan insan, hangi gazeteyi okumuş olursa olsun, zaten bu tip talepleri çıkarabiliyor. O zaman motor sürekli çalışıyor, çalıştığı da kanıtlanıyor. Sayın Baloğlu tabii ki eğitimin önemli girdi olması lazım, zaten başka yolu yok diye düşünüyorum bu noktada. Toplam yatırımlar içinde eğitim yatırımları 1960'ların başında, yani siz makamda iken, yüzde 12 mertebesinde idi, bugün 1990'larda yüzde 4'lerde kaldı. Şimdi bir toplum, yeni yatırımlarla ileri gider, normal olarak ve eğitim yatırımlarının da kaçta kaçının ilkökul yatırımı olduğunu söylemeye gerek yok, veya nasıl

yatırımlar olduklarını söylemeye gerek yok. İnsan üzerine yapılan yatırım noktasında sanayi, ileri hizmetler, devlet bir noktada buluşabilirse ona göre yatırımlar şekillenebilirse mesafe alabiliriz diye düşünüyorum, oradan hareket ediyorum ki, işte teknoloji farkları, dünyadan büyük çapta; ama ciddi uzmanları sürekli olarak burada tutmak üzere getirebilmek, bizim insanlarımızı kısa sürede uzmanlaşabilecek, dünyayı tanıyacak şekilde gönderebilmek, işte bunlar bu yatırımın parçaları olabilir sadece. Tabii bütün bunların dışında da, konuşmamda hiç değinme gereğini duymadım, bizim bir başka sorunumuz var. Biz bir Japonya, bir Kore gibi gelişemeyiz. Çünkü orada laiklik diye bir sorun yok. Orada tuhaf bir uzak doğu kültürü var. İnsanlar sabahleyin fabrikaya gidiyorlar, vallahi billahi bugün, dün ürettiğimizden daha fazla üreteceğiz diye yemin ediyorlar; akşam çıkarkende bugün iyi ürettik ama vallahi yarın daha çok üreteceğiz diye. Böyle bir üretime dönük, fakat bunun dışında bizim gibi sorunları olmayan, başta laiklik, başta insan değerleri olmak üzere, insanlarımıza bizim bunu vermemiz lazım; orada öyle sorunlar yok. Onun için hızlı sanayileşen Japonya, Güney Kore gibi ülkeler o bakımdan bize örnek değiller. Biz kendimize özgü laikliği kaçırmadan, laikliği yaygınlaştıran, insan değerlerini mutlaka yaygınlaştıran, bunu et ve tırnak gibi, sanayideki yeni teknolojileri bilen insan tipinin üstüne giydirebilen bir yeni sistem, yeni talepler oluşturmak zorundayız. Bunu düşünmeliyiz diye düşünüyorum efendim.

Tekrar saygılar sunarım.

BAŞKAN — Efendim, biz de tekrar çok teşekkür ediyoruz. Sorularıyla, aŐıklamalarıyla katkıda bulunanlara da çok teşekkür ediyoruz.

Öğlenden önceki oturumumuzu kapatıyorum.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

(Panel : 1)

ULUSAL EĞİTİMİMİZDE KARŞILAŞILAN BAŞLICA SORUNLAR NELERDİR?

PANEL ÜYELERİ :

- Refet ERİM
(Çevre Eski Müsteşarı)
- Metin OGAN
(Türk-iş Eğitim Müdürü)
- Erkut YÜCAOĞLU
(TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyesi)
- Mesut ODABAŞI
(MPM Teknik Danışmanı)
- Sami KAHRAMAN
(TSE APK Uzmanı)

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN — Salonda hazır bulunan dinleyicilerimize özel olarak teşekkür etmemiz gerekiyor. Çünkü modern çağın gereklerinden bir tanesi, insanın kolunda taşıdığı saat adını verdiğimiz şeye dikkatle bakması ve mümkün olduğu kadar da onun göstergeleri doğrultusunda ve zamanında hareket etmesi. Biz bu panelde bu çabayı göstereceğiz. Ama sizlere olan saygımızdan daha fazla da gecikmeyi istemiyoruz. Ancak benim konuşmacılardan bir istirhamım olacak. Konuşmalarına başlamadan evvel, her biri, kendilerini çok kısa bir şekilde sizlere takdim edecekler, bir tür otobiyografilerini yapacaklar.

Sistem olarak bugünkü panelimizde şu olacaktır: Her konuşmacı 15 dakika konuşacak; dışarda yapmış olduğumuz öngörüşmede 15 dakikalık bir konuşmanın ardından, soruların tartışması sırasında, eksik kalması olasılığı olan kısımları tamamlayabileceklerini ifade ettiler. Dolayısıyla ikinci bir tura muhtemeldir ki gerek kalmayacak. Birinci turda, 15'er dakikalık konuşmaları sırasında söylemek istediklerini esas olarak sizlere aktaracaklar. 15'er dakikalık konuşma sürelerini kullandıktan sonra bir tartışma açacağız. Programda küçük bir değişiklik yapıyoruz. Programda konuşmalar bittikten sonra bir çay arası ve ondan sonra tartışma faslı var. Biz sizleri burada daha uzun süre tutmamayı amaçladığımız için, konuşmaların hemen ardından tartışmaları açacağız. Konuşmaları biraz daha kısa kesmek koşuluyla tartışmalar bittikten sonra hep birlikte çaya inmeyi istiyoruz.

Bu arada istirhamım Şu olacaktır: Birinci konuşmacımız "Sayın Erim" konuşmasını yaptıktan sonra gitmek zorunlu lu ğunu hissediyorlar. Her ne kadar kendileri bana bu izni vermedilerse de, ben mŐsaade ederlerse o izni kendimde bulayım, e ğer kendilerine ۆzellikle kendilerine yۆneltece ğiniz bir soru varsa, lŐtfen kendisinin konuşması bittikten sonra araya girmekte tereddŐt etmeyin, sorunuzu sorun, kendisinden istirham ediyorum, herhalde o soruyu cevap landırdıktan sonra salonu terk edeceklerdir. O nedenle mŐsaade ederseniz ben Sayın Erim'e sۆzŐ bırakıyorum:

Refet ERİM — Çok de ğerli dinleyiciler, bu toplantı için TED'den a ğrı aldı ğımda "niçin, bۆyle bir toplantıda konuşmacı olarak beni istiyorsunuz, ben e ğitimle ilgili bir alanda uzmanlaŐmıŐ bir kişi de ğilim, benim sۆyleyebileceklerimi, aŐa ğı yukarı, buraya a ğrılacak herhangi birisi de sۆyleyebilir" demiştim. Ben hukuk ۆ ğrenimi gۆrdüm, bir sŐre avukatlık yaptım, beş yıl kadar; 1961 yılında Devlet Planlama Teşkilatında kamu gۆrevlisi olarak gۆreve baŐladım, 1964'e kadar orada çalıştım, sonra TŐrkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunda 16 yıl yۆnetici olarak gۆrev yaptım. Ondan sonra ۆ yılı aşkın bir sŐre, BaŐbakanlık evre MŐsteŐarı olarak gۆrev yaptım. Sonra, geçen iktidar dۆneminde gۆrevden alınan ilk mŐsteŐar olmak onuruna kavuŐtum. 1984 yılı Ocak ayından beri de emekliyim. Boş durmadım, ۆnce bir sanayi kuruluşunun Ankara'da temsilcili ğini yaptım altı yıl kadar; TŐrkiye ŐiŐe ve Cam Fabrikalarının; bir yılı aşkın bir sŐredir de TŐrkiye Kent Kooperatifleri Merkez Birli ğinin y�neticili ğini yapıyorum.

Yani, bu formasyonumla, benden, böyle bir toplantıda ne beklenir diye düşündüm. Anladığım kadarıyla, doğrudan doğruya eğitim sektörünün içinde olmayan kişilerin, yaşamlarındaki deneyimlerinin; kazanımlarının, eğitimle ilgili olan gözlemlerinin, bir şekilde, Türkiye'de millî eğitimimizin karşı karşıya bulunduğu sorunlar başlığı altında anlatılması isteniyor her birimizden. Çünkü, bizim sendikacıyız, bizim bir büyük sanayi kuruluşunda eğitimle ilgili bir görevdeyiz, falan... O yüzden benim söyleyeceklerim, muhtemelen, size yabancı gelmeyecek. Çünkü bu gözlemleri, büyük bir olasılıkla, yaşamınız boyunca siz de yaptınız, Türkiye'nin eğitim sorunlarıyla ilgili olarak. Eğer benim söyleyeceklerim sizin daha evvel düşündüklerinizin, aklınıza gelenlerin bir tekrarı olacak ise bu benim kabahatim değildir. Ayrıca, demek ki ortak gözlemlerimiz bir yerde buluşuyor, bu mutlu bir olay diye düşünmemiz gerekir.

BAŞLICA EĞİTİM SORUNLARIMIZ

Türkiye'de, millî eğitimimizin içinde bulunduğu başlıca sorunlarla ilgili olarak, benim gözlemlerimin başında, **kaynak yetersizliği** sorunu geliyor. Gerçekten Türkiye'de, gerek nicelik olarak, gerek nitelik olarak, eğer eğitim hizmetini gereği gibi yerine getiremiyor isek, bunun nedenlerinin başında kaynak yetersizliği sorunu geliyor diye düşünüyorum. Türkiye zaten gelişmekte olan, kalkınmakta olan, kalkınmasını tamamlamamış bir ülke. Dolayısıyla, bu tür bütün ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de kaynak yetersizliği sorunu var. Özellikle toplam kaynakların sektörler arasında bölünmesi sırasında; kalkınma öncelikleri, sanayileşme

öncelikleri; sosyal alanlarda, eğitim alanında, sağlık alanında benzeri alanlarda yeterli harcama yapmak imkânı bırakmıyor. Her ne kadar, özellikle 1990 yılı bütçesinde eğitim sektörüne ayrılan pay, bütün diğer sektörler için göre en büyük pay ise de, bu ayrılan payın yeterli olmadığı açık. Nereden ileri geliyor bu? **Bir**; kalkınmakta olan bir ülkeyiz, zaten yeterince kaynağımız yok. **İki**, çok hızlı bir nüfus artışına sahibiz. Yani aşağı yukarı yılda, yüzde 2.7 ile 3 arasında değişen oranlarda (en düştüğü nokta da yılda 2.2'ye düşmüş idi, ama herhalde yılda yüzde 2.5'un üzerinde) nüfus artışı var. Yani ölenler çıktıktan sonra, doğanlarla birlikte her yıl nüfusumuzun artış miktarı bu. Öyle ise, 55 milyonun üzerinde bir ulus da olduğumuza göre, şu anda aşağı yukarı, her yıl yeniden bir milyonun üzerinde, (Millî Eğitim Bakanlığının elinde yahutta eğitimle doğrudan ilgilenen kişilerin elinde farklı rakamlar olabilir, benim rakamlarım doğrudur demiyorum ama 55 milyonun yüzde 2.5'i kadar bir oranı alınca), bir nüfus, ilköğretim kapısına dayanıyor. Bir milyonun üzerinde bir nüfusun ilköğretimin kapısına dayanıyor olması demek, ortalama 50 kişiye bir öğretmen hesabıyla (bu oranda doğru mudur, değil midir, hiç tartışmıyorum. Dediğim gibi bu sektörün dışındayım çünkü) en az, her yıl emekli olanları falan da hesaba katmadan, 20 bin yeni öğretmene ihtiyacımız var demektir. İlk öğretimin kapısına gelen çocuklarımızı, ilköğretimin birinci sınıfından okula başlatabilmek için, her yıl ilkokul birinci sınıf öğretmeni olarak 20 bin kişiye ihtiyacımız var yeniden; mevcut kadromuza ek olarak.

Yine eğer bir derslik, aşağı yukarı 50 kişinin içinde oturabileceği bir hacim ise, başka hiçbir donanımını hesaba katmasak bile (ve ikili öğretimi de hesaba katarsanız bir sabah,

bir de öğlenden sonra alırsınız ve bilemediniz o derslikte yüz kişiyi okutursunuz bir günde) 10 bin tane de ilköğretim düzeyinde yeni dersliğe her yıl yeniden ihtiyacımız var.

Yani demek ki, kaynak yetersizliğimiz yalnız değil, başlı başına, ama, onun yanında bu çok hızlı nüfus artışı, Türkiye'de eğitimle ilgili sorunlarımızın, bizim için giderek çözümsüzleşmesi, güç ve üstesinden gelinemez olması gibi bir durum yaratıyor. Tabii bunun, daha ortaöğretimi var, bunun daha yükseköğretimi var. Yani hangisiyle başa çıksın bu ülke, bu kaynak yetersizliği, bu hızlı nüfus artışı karşısında... Sanıyorum, yıllardır Türkiye'de eğitimin, gerek nitelik olarak, gerek nicelik olarak, yeterli olmayan bir düzeyde, başlı başına en önde gelen sorunlarımızdan birisi olmasının, başlıca nedenlerinden birisi, bu **kaynak yetersizliği ve hızlı nüfus artışı**...

Efendim, ikinci olarak biraz da **eğitimin içeriği ve niteliği** üzerinde durmak istiyorum. Çünkü, sanıyorum, eğitimimizin ikinci başta gelen problemi de, dışardan bakan bir vatandaş olarak bana göre, eğitimimizin içeriği ve niteliği ile ilgili yetersiz durumlar. Bu, her halde, en başta, birinci olarak belirttiğim kaynak yetersizliği ve hızlı nüfus artışı nedeniyle, nicel olarak da bizi tatmin edecek ölçülerde değil. Ama şöyle bir gözlemim var: Zannediyorum, "Müfredat programları" nı yenilemek bakımından çok yavaş davranıyoruz, çok beceriksiz davranıyoruz. Bir zamanlar, şöyle bir söz duymuştum, hoşuma gitmişti, onu yineleyeceğim. Aslında eğitimde, kişinin, gerçekte 20-25 yıl sonra kullanacağı birtakım bilgilerin kendisine verilmesi lazım gelir. Oysa,

biz değil 20-25 yıl sonra kullanacağı bilgileri vermek, tam tersine 20-25 yıl öncesinin bilgilerini veriyoruz.

Neden böyle oluyor, nedenini bilmiyorum; bu, programların düzenlenmesinde yetkili ve görevli olanların da yetersizliğinden kaynaklanıyor olabilir. Toplumla ilgili konularda, toplumun gelişmesiyle ilgili konularda, tartışmamız lazım gelen değer yargılarıyla ilgili konularda, bir ortak anlayışa varmamış olmamızdan kaynaklanıyor belki ama; biz varolan bilim alanlarında, yani bizim müfredat programlarımız içerisinde bugün yer alan bilim alanlarında; bu programların iyileştirilmesi ve yenileştirilmesi konusunda çok yavaş gidiyoruz, çok geride kalıyoruz. Yanlış belki, ama bir gözlem... Bunun yanında, yeni bir takım alanların, müfredat programları içerisine katılmasına, alınmasına, yine aynı şekilde çok yavaş yaklaşıyoruz. Benim tesadüfen bir dönem başında olduğum bir kamu birimiyle ilgili bir gözlemimi anlatayım. Ben 1980 yılı sonunda Çevre Müsteşarlığına atandım ve üç yılı aşkın bir süre orada görev yaptım. Çevre, tabii, bağımsız bir alan olarak tanımlanması çok yeni bir alan. (Aslında çok yeni olmamakla beraber; yani imar da vardı, sağlık da vardı, kıyı da vardı, hepsi de vardı, ama bu isimde yeni tanımlanmış bir alan.) Çevre sorunlarıyla başa çıkabilmenin başlıca kaynaklarından birisi olarak bilinçlenme, yani toplumun bu konularda bilinçlenmiş olması gösteriliyor ve de bu bilinçlenmenin sağlanması için örgün eğitim, yaygın eğitim, aile içinde, okulda, nerede olursa olsun, kişilerin çevre ile ilgili olarak eğitilmesi gerekiyor, bu bilincin verilmesi gerekiyor. 1980'in başından beri, yetkili makamlarımızla, birimlerimizle, bu konuların, bir şekilde, bağımsız olarak veya uygun düşebilecek bir başka ana dalın içerisinde, çeşitli öğrenim

aşamalarında, ilköğretimde, ortaöğretimde, müfredat programlarının içerisine alınmasını, talep ediyoruz, istiyoruz. Ama bu konuda hâlâ bugüne kadar atılmış ciddi bir adım olduğunu sanmıyorum. Yani bir de böyle yeni alanların eğitim konuları olarak müfredat programlarının içine alınması konusunda da yine çok yavaş gidiyoruz gibi bir gözlemim var.

İkincisi, bu konuda öğretimin içerik ve nitelik olarak belirlenen düzeye arzulanan düzeye gelememesi ile ilgili ikinci gözlemim... Türkiye'de, özellikle ortaöğretimin çok uzun zamandan beri söylediğimiz halde, **Teknik Öğretim** ağırlıklı olabilmesini sağlayamadık. Bu, toplumdaki değer yargılarının çarpıklığından mı kaynaklanıyor. Herkes, beyaz yakalı, devletten her ay başı, memur maaşı almaya bu kadar mı gönüllü, bu kadar mı istekli, nereden kaynaklanıyor?, kesinlikle bilemiyorum, kestiremiyorum. Ben Devlet Planlama Örgütü'ne 1961'de girdim, "Birinci Beş Yıllık Plan" daha hazırlanmamıştı, (tabii, ondan çok önceden beri muhtemelen bunlar söyleniyordu, yeniden söylenmedi o günlerde; ama o zamandan beri söylendiğini biliyorum) "Türkiye'de ortaöğretimin, ağırlıklı olarak teknik alanlara kaydırılması lazımdır." Yapamadık bunu. Sanat okullarımızı, o endüstri meslek lisesi dediğimiz okullarımızı, bir türlü yeteri kadar yaygınlaştıramadık; öğrenim çağındaki çocuklarımızın gençlerimizin (ve onlar kendi isteyişleriyle o yaşlarda bir tercih yapamıyor olduklarına göre), onların ebeveynlerinin, ailelerinin, tercih edeceği bir okul düzeyine yeteri kadar ulaştıramadık. Benim, eğitimimizin içinde olduğunu gözülediğim, içerik ve nitelikle ilgili bir önemli konu da bu...

Lzin verirseniz iki noktayı daha belirteceğim, ondan sonra söyleyeceklerimi bitireceğim. Tabii, eğitim, öğretim, insanla çok yakından ilgili bir şey. Yani böyle olmasa, elinize kitabı alırsınız, kitabı okursunuz, o kitaptan birşeyler öğrenirsiniz; böyle olmuyor, bire-bir, bir ilişki; bu ilkokulda da böyle, ortaöğretim düzeyinde de böyle. Ben üniversite yıllarımdan hatırlıyorum; bize anlattığı dersi doğru dürüst anlatan hocalarımızın dersine duyduğumuz ilgi, onun anlattıklarını kapabilme, yakalayabilme kolaylığımızla; bir türlü ısınamadığımız kem küm eden hocanın bize anlattıklarını anlayabilmemiz arasında dağlar kadar fark vardır.

Biz, galiba cumhuriyetin yılları ilerledikçe, bu ilerleyen yıllarla ters orantılı olarak, **eğitim ve öğretim kadrolarımızdaki insangücünün saygınlığını koruyamadık**. Bu kadroların, bizim çocukluğumuzdaki gibi, hâlâ andığımız zaman bize birer masal kahramanı gibi gelen hocalarımızın, niteliklerini koruyamadık. Yani sayısal olarak çok artırdık, belki artırmak mecburiyetindeydik, onun için artırdık, ama onlara saygınlıklarını korumalarına imkân verecek olanakları sağlamadık. Bu yüzden, tabii onların saygınlığını koruyamamızdan kaynaklanan, genel eğitimde kalite azalması oldu. Kelimeleri dikkatle kullanmaya gayret ediyorum, çok saygın kişiler olduğuna hiç kuşku yok bugünkü, bu alandaki görevli kişilerin de... Belki biraz nostalji, ben belki kendi çocukluğumdaki öğretmenlerimi arıyorum, çocuğumun öğretmeniyle kıyaslayınca... Belki yanılıyorum da, ama, bu saygınlıkları iyi koruyamamamız ve bu yüzden öğretim kadrolarının niteliğinde bir değişim olmasını da eğitimin ciddi sorunlarından biri olarak görüyorum. Bu aslında, toplumumuzun tüm kesimleriyle ilgili bir gözlemdir. Ben bürokrasiye ilk

girdiğim günlerdeki kendi amirlerimi düşünüyorum, bürokraside ne kıymetler, ne cevherler vardı diyorum. Belki biraz yaşlanmaktan kaynaklanan bir yanlıgı olabilir, onu da itiraf edeyim, doğru olmayabilir bu söylediğim.

Son olarak da sanıyorum eğitim öğretim sistemimizde **değerlendirme yöntemlerini** çok iyi belirleyemedik. Gerçek başarıyı ve gerçek başarısızlığı, cumhuriyetin bilmem kaçınıcı yılında, Türkiye Millî Eğitimi nasıl ölçeyim diye hâlâ araştırıyor, bu konuda çalışma yapıyor. Bu da, zannediyorum, Türkiye'de Millî eğitimimizin içinde bulunduğu sorunların başlıcalarından bir tanesi.

Efendim, ben belki zamanımı biraz aştım, sözlerimi burada bitirmek istiyorum. Sayın oturum başkanının belirttiği gibi, ben bu toplantıya katılma sözünü bundan iki ay önce vermiştim; günü de belli olmuştu. Benim istencimin dışında, bugün, görevli olduğum kuruluşun yönetim kurulu toplantısının yapılması gerekti ve yarım saat, bir saat kadar izin aldım. Şu anda o toplantı başladı. O yüzden de, elden geldiğince bana soru sormanıza imkân vermeyecek gibi, genel tuttum söylediklerimi, umarım bana hiçbir sorunuz da yoktur. O yüzden hepinizden özür diliyorum toplantının sonuna kadar burada kalamayacağım için, Sayın Başkan ve sizler bağışlarsanız izniniz almak istiyorum.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, biz teşekkür ediyoruz. Doyurucu sunuşunuz için çok çok teşekkürler. Size güle güle diyoruz efendim.

İkinci Sayın konuşmacımız "Mustafa Başoğlu" olacaklardı, ancak mazeretleri nedeniyle katılamadılar. Yerine "Metin Ogan" katılıyorlar. Yalnız, Sayın Ogan konuşmamızın başında burada olmadığı için, kuralımızı tekrar etmekte yarar olacak; konuşmacılarımızın her biri önce kendini takdim edecekler, dolayısıyla Sayın Ogan'dan da aynı şeyi rica ediyoruz ve 15 dakikalık konuşması için sözü kendisine bırakıyoruz.

Metin OGAN — Türk-İş Eğitim Müdürü olarak görev yapmaktayım. 1965 yılından beri Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunda eğitim çalışmalarına, çeşitli kademelerde hizmet verdim ve çalışma hayatımın sonlarına da yaklaştım. Sayın Genel Eğitim Sekreterimiz Mustafa Başoğlu Beyin katılması gerekiyor iken, bu toplantıya meşru mazeretleri dolayısıyla benim katılmamı rica ettiler ve İstanbul'da devam eden eğitimimi yarım keserek geldim, sizlere hitap etme şerefi bana bahşedilmiş oldu.

Ben, aslında bu konuda, Türk-İş'in, "ulusal eğitimimizde karşılaşılan başlıca sorunlar" konusundaki görüşlerini bir yazılı metin haline getirdim, zaman zaman bu yazılı metinden alıntılar yapacağım, zaman zaman da metnin dışına çıkacağım.

EĞİTİM SORUNLARI

Ülkemizde gerek örgün, gerekse yaygın eğitim bilindiği gibi devletin denetiminde ve ulusal eğitim politikası doğrultusunda sürdürölmektedir. Ülkemizde milfi eğitim sistemi laik temele oturan, merkezden yönetilen bütüncü

bir sistem olup, eğitim tümüyle okula bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında okul, hem genel eğitimde, hem meslek eğitiminde bugünkü ile karşılaştırıldığında çok daha uygulamalı çalışmalara yer veren; çevresiyle uyumlu ve bilgiyi kullanır biçime dönüştürmeye özen gösteren bir eğitim ortamı olarak görünmektedir. Ama geçen yıllar içerisinde mesleki eğitim veren okulların programları, araştırmaları ve laboratuvarları o devirde daha fazla ve gelişmiş vaziyette iken, bugünkü sanayi ve hizmet kuruluşlarının çok önünde iken, bugünlerde maalesef iyice gerilemiştir. Bu ileri görüşle eğitim anlayışı kısa sürede duraksamış, genel eğitim okulları ezberci bilgi okullarına dönüşmüş, meslek okulları ise giderek sanayi ve iş aşamalarından kopuk bir görünüm kazanmaya başlamıştır. Sosyo-ekonomik dinamizmin sanayileşmede doğurduğu yeni meslekler için mevcut okullarla, yeni programlar oluşturmak yerine, yeni okullar açılmış ve böylece orta ve ilköğretimde aşırı bir çeşitlenmeye gidilmiştir. Bu çeşitlenme sonucunda bilindiği gibi fen liseleri, yabancı dil öğrenimine ağırlık veren kolejler, anadolu liseleri gibi özel programlı eğitim kurumları yanında, yine her il ve ilçede çeşitli meslek öğrenimine ağırlık veren ortaokul veya liseler veya bu seviyede diğer okullar açılmıştır.

Bu örgütlenme Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde ortak esaslara bağlanmadığından, yetişen insangücünün değerlendirme ve davranışlarında ve temel görüşlerinde de şu sıralarda bir farklılık ortaya çıkmıştır. Aslında ülke ihtiyaçları ve çağın gerekleri doğrultusunda Türkiye Cumhuriyetinin yaklaşık 70 yıllık eğitim uygulamalarında reform niteliğinde birçok önemli adım da atılmıştır. Ancak, burada vurgulamak istediğimiz bir nokta daha var. Bu, pek çok

önemli adım atılmış olmakla birlikte, her hükümet değişikliğinde, her gelen milli eğitim bakanıyla birlikte milli eğitim politikamızın hedefleri ya da bir takım temel kuralları değişmiş; hatta aynı hükümetin içerisinde bakan değişimi olduğunda, gelen ikinci bakan, birinci bakanın uygulamakta olduğu politikayı değiştirmiş, dolayısıyla bir sistem konulması mümkün olmamıştır; bugün hâlâ bu dağınıklığın, bu temel sistemin oturtulamayışının acı sonuçlarını yaşıyoruz eğitimimizde.

Ancak bu reform niteliğindeki uygulamaların hiçbirisi sürekli olmamıştır, bu nedenle, gelenekler çağdaştırılarak sürdürülememiştir. Bu gelişimle birlikte bugün yükseköğretim ve ortaöğretimdeki yetersizlikler; artmaktadır; ilkokullardan gelen çocukların ortaöğretime zayıf gelmelerinden herkes yakınmaktadır. Hatta ailelerde dahi, ilkokulda öğrencilerin ana baba ilgisinden yoksun kaldıkları, bütün eğitim sorumluluğunun okula bırakıldığı şikâyeti söz konusudur. Bu hususlar aşamalı şekilde ele alındığında, mesela okul öncesi eğitim alanında çeşitli öğrenim kademelerinde yıl ilave edilerek daha iyi öğrenci yetiştirilmesi öne sürülürken, temele doğru inerek, mevcuda kalite kazandırma olanakları üzerinde durulmamaktadır. Bu haliyle okulöncesi eğitimin, örgün eğitimin zorunlu olmayan bir kademesi olarak görülen memleketimizde bu konuların oldukça keyfi ve gelişigüzel dağılımına sebep olmaktadır. Okulöncesi eğitimin ana sınıfları, ana okulları haline dönüştürüldüğü görülmektedir; ancak bu okullara öğretmen yetiştirecek herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Bu da aşikârdır. Hâlâ Türkçe'nin tam konuşulmadığı bölgelerimizde ilkokul öğretmeni, bir taraftan ilkokul prog-

ramını yürütürken, diğer taraftan da Türkçe öğretmek durumundadır. Bu durum, bu gibi bölgelerde çocuğun yetişmesini temelden zayıflatmaktadır.

İlköğretim aşamasında ise, ilköğretimde önemli bir sorun köy okullarında birleştirilmiş sınıflarda öğretim süreçlerinin yetersizliğidir. Köy okullarında öğretim kalitesi çok düşüktür. Köy çocukları için üst öğrenim olanaklarının geliştirilememesi önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bugün ilköğretimde amaç, içerik, yöntem ve değerlendirme süreçleri itibariyle eğitim birimleriyle, teknolojisindeki gelişmeler ile araştırmalara dayanan etkin programların geliştirilememesi, yine önemli sorun yaratmaktadır. Bedensel ve zihinsel özurlü ve bu özellikleri nedeniyle normal bir özel eğitime ihtiyacı olan nüfusun önemli bir oranını oluşturan grup vardır ve bu kesim için mevcut eğitim olanakları yetersizdir.

İlköğretimden ortaöğretime geçişte yarıya yakın fire verildiği ülkemizde, bir çocuğun bilgi, beceri ve davranışları ile hayata ve mesleğe bilimsel ve toplumsal amaçlar itibariyle ilkokul seviyesinin yetersiz kaldığı, fakat sekiz yıllık temel eğitime geçişin gerçekleştirilemediği görülmektedir. Değerli bilim adamlarımız sabahleyin pratikten geçildiğini ifade buyurdularsa da bu pratiktedir, bence gerçekleşmemiştir. Bunun başlıca nedenleri arasında da tabii ki bir kaynak sorunu, parasal sorun olmakla birlikte bina, araç ve öğretmen sağlanmasıyla biraz evvel söylediğim gibi bütçeden yeterli kaynak ayrılmamasıdır. Bu nedenle de, düşünce ve uygulama hiçbir zaman birbirini tamamlamamaktadır. Ortaöğretim aşamasına geldiğimizde,

eğitim ve öğretim kurumları, özellikle genel eğitime yönelik mevcut bilgileri aktarabilmişler; fakat insan, vatandaş, meslek adamı bütünlüğünün gerektirdiği bilginin yanında beceri, davranışlarıyla birlikte iş ve meslek alışkanlıkları kazandırma ve geliştirme olanakları üzerinde durulmamıştır. Bu özellikleri nedeniyle genel eğitim ve örgün eğitim kurumları mesleğe ve hayata yönlendirici bir işlevi zaten gerçekleştiremezken, mesleki veya teknik eğitim okulları da kendilerini genel eğitim veren okul programlarına doğru yaklaştırmışlardır. Burada tabii üniversite hedeflendiğinden dolayı da bu sonuç ortaya çıkmıştır.

Tüm plan hedeflerine karşın, genel eğitim okullarına akım önlenememiş, meslek eğitim programlarına talep istenen düzeye çıkarılamamış, meslek eğitimine gereken boyutta bir toplumsal saygınlık kazandırılamamıştır. **Meslek eğitiminde, ne eğitim istihdam ilişkisi, ne de ortaöğretim, yükseköğretim geçiş ilişkisi kurulamamıştır.** Bu nedenle branş içi istihdam ile branş içi yükseköğrenime geçiş adeta tesadüfe bağlı bir istisna olarak kalmıştır. Meslek eğitimi alanında öğretmenlik mesleğine gerekli önem ve destekler yeterince verilmemiş (ki halen tartışılan konudur), deneyimli öğretmenlerin bir bölümü daha çekici alanlara; sanayi ve hizmet sektörüne geçerek öğretim sektöründen ayrılmıştır. Burada çok kısa bir zaman içerisinde çıraklık ve mesleki eğitim konulu bir toplantıda sunduğum bildiride, şu hususa dikkati çekmiştim. Ortak bir program vardı; hükümet, işveren ve işçi temsilcilerinden oluşan bir grup Almanya'ya gitti. Dual sistemi ve çıraklık sistemini incelemek üzere bir ortak programla Almanya'ya gittiğimde dikkatimi çeken husus şu oldu. Yaklaşık rakamları belki, tam telaffuz

edemeyebilirim, 1 milyona yakın ıraclık eğitimi öğrencisini 500'e yakın đretmen ordusu yđrđtđrken, bizde sabahleyin telaffuz edildi, gelecek 220 bin đrenci olacakmış, ben o tarihte konuştuğumda 120 bin civarında idi, altı bin öğretmenle biz bu ıracıları yetiştirme arzusundayız. "Ne derece, bunu ne derece gerçekleştirebiliriz diye sormuştum", bugđn aynı soruyu yine sormak durumundayım. đnkđ đrenci sayısı 220 bine çıktıysa o gđn tespit ettiğimiz altı bin rakamı, hoca olarak, acaba kaç rakamına çıktı bunu da bilemiyoruz, burada bu konuyu bilen varsa herhalde bu toplantı sırasında bunun cevabını da alacağız. Açıkçası, bu konuda da, 6 bin hocayı muhafaza etme imkđnını da bulamıyoruz. đnkđ daha cazip maddi imkđnlar sağlandığıında biraz ewel sđylediđim gibi sanayi ve hizmet sektđrđne geçerek đretim hizmetinden ayrılmaktadırlar. Kısacası, meslek eğitimi vermek amacıyla kurulmuş rgđn eğitim kurumları hızla gelişen ve değişen sanayi ve hizmet sektđrlerindeki bu değişime ayak uyduramamışlardır. Bu đretim aşamasında realitenin de gđsterdiđi gibi gerçekten de bizim eğitim dđzenimiz ile iř piyasası arasında bir ilişki olduğunu savunmak gđcťdđr. Bu eğitim sđrecinde okulların stokların ve isteklerin incelenmesi ve bunlara gđre eğitim sisteminin amaçlarının yenilenmesi ile gerçekçi ve dinamik bir eğitim planlamasından bahsetmek mđmkđn değildir. Sonuçta ortaöğretim bireysel ve toplumsal amaçlar doğrultusunda eğitim ve đretim olanaklarının sağlanamaması sonucu orta dđzeyde nitelikli iřgdcđ elde edilemezken, yđksekđretimde de eğitimin kalitesi olumsuz etkilenerek, yđksek dđzeyde nitelikli insan yetiştirilmesi olumsuz etkilenmektedir. Yđksekđretim alanında her

şeyden ewel üniversiteler önünde yoğun yığılmalar, eğitim sisteminin yapısındaki sorunları yükseköğretime kadar taşımakta, kalite ve kantiteyi olumsuz etkilemektedirler. Çoğu alanlarda yükseköğretim sürecinin önünde, iş piyasınca yeterli talep oluşturmadığı anlayışı ile yeni oluşturulan üniversite ve bağlı fakültelerin saptanmasında insangücü stoklarının ve açıklarının etkisinin dikkate alınmadığı ve bu düzeyde de sağlıksız bir planlamanın sorun yarattığı görülmektedir. Yine yükseköğretim kurumlarının öğretim üyesi açığı bu konuda büyük bir sorun oluşturmaktadır. Her kademedede bu sorun karşımıza bütün açıklığı ile çıkmaktadır. Ekonomik ve toplumsal kalkınma için teknolojiye dönüştürülebilene bilgi üretiminin merkezi olmak durumundaki bu kurumların, özerklik ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Daha, halen **şu sistem mi, bu sistem mi yararlı**, YÖK yararlı mı, kaldıralım mı veya kaldırmayalım mı, YÖK'ü ne yapalım tartışmalarının olduğu bir üst eğitim düzeyinin yaşandığı Türkiye'deyiz.

Yaygın eğitim alanında en planlı ve programlı oldukları bilinen Türk eğitim sistemi içindeki bu örgün eğitim kurumlarının dışında da hizmet öncesi, hizmet içi ve beceri kazandırma, çıraklık ve işbaşı eğitimi gibi çeşitli yaygın eğitim metodlarıyla insangücü yetiştirme uygulamalarının olduğu bilinmektedir. Bunlar kamu ve özel işletmeler eliyle yürütölmekte, sistematik, fakat özgün olmayan programlardır. Bu alanda da koordinasyonsuzluk olduğu bilinmektedir. Yine, ekonomik ve sosyal dinamizmler çağ koşullarının baş döndürücü hızı, gerek kuşaklar çatışması, gerek iş ve teknolojik gelişmeye uyum ve bunun gibi zorunluluklar geniş kapsamlı yetişkinler eğitimine önem verilmesini gerekli

kılmıştır. Birkaç yıl öncesinde Gazi Üniversitesi, **Meslekî Eğitim Fakütesiyle** konfederasyonumuzun arasında yapılan bir anlaşma ile bu konuya bir çare bulunması için çaba gösterilmiş, fakat yine kaynak sorunları nedeniyle ve işverenlerin bu konuya büyük bir yakınlık göstermemesi nedeniyle bu program yürütülememiştir.

Ulusal eğitim sorunlarımızın temelini oluşturan uygulamadaki politikaların yaklaşımının en iyi göstergesi olabilecek kaynak sorununa bakacak olursak; her şeyden ewel bir yandan hızla artan nüfus, bir yandan kamu harcamalarındaki gerileme sonucu eğitimin kalitesinin düştüğü, hizmetin yayılmasının engellendiği görülür. Kamu harcamalarında eğitime ayrılan pay, 1980-1986 yılına kadar devamlı bir azalma göstermiştir. 1986-1988 döneminde tespit edebildiğimiz kadarıyla, artan nüfus ve eğitim maliyetlerine rağmen, geçen yıllarda ayrılan pay 1979'da 11.8, 1988'de 12.4 gibi bir paya ulaşabilmiştir. Bu arada Dünya Bankası verilerine göre alt-orta gelirli ülkeler ortalaması olarak, sabahleyin yine sayın konuşmacılardan birisi belirtti yüzde 14.3 olarak görünmektedir. Yüzde 14.3 olan oran ve özellikle eğitimin ülkemizin ekonomik ve toplumsal kalkınmanın en etkin aracı olduğu dikkate alındığında, izlenen politikaların istikrarlı bir sisteme dayalı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Tabii bu konuda söylenecek çok söz vardır. Fakat zamanımız sınırlı ve bu konunun çok değerli uzmanlarının yanında bizim sadece fikirleri serdetmemizden ileri gidemeyeceğimiz de malumunuzdur, tabi ki bugün ve yarın gerekli bilgileri alarak aydınlanmış olacağız. Sizlere, beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ediyoruz.

Efendim, sözü üçüncü konuşmacı Sayın "Erkut Yücağlu"na veriyorum.

Erkut YÜCAOĞLU — (Elektrik kesintisi nedeniyle konuşması banda alınamadığı ve konuşma metni Sayın YÜCAOĞLU'ndan ayrıca sağlanamadığı için burada konuyla ilgili görüşlerini sunma olanağı bulunamamıştır.)

BAŞKAN — Sayın Erkut Yücağlu'na teşekkür ediyoruz. Efendim şimdi sözü sayın Mesut Odabaşı'na veriyorum.

Mesut ODABAŞI — Sayın Başkanın ricasına uyarak, önce kendimle ilgili çok kısa bilgiler vereyim. Ben, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde ekonomi ve istatistik öğrenimi gördüm. İlk sürekli işyerim Çalışma Bakanlığı'dır. Daha sonra, Milli Prodüktivite Merkezi'nde görev aldım; 18 yıldan beri MPM'de çalışıyorum. Önce uzman, sonra yönetici olarak görev yaptığım bu süre içinde, gerek kamu kesiminde, gerek özel işletmelerde gerçekleştirilmiş birçok araştırma; eğitim ve danışmanlık çalışmasını yönettim ya da bizzat yürüttüm. Bu arada, geçici öğretim görevlisi olarak ODTÜ'de ve TODAI'ye bağlı Sevk ve İdare Yüksek Okulu'nda iktisat dersleri verdim. Şu anda da MPM'de teknik danışman olarak çalışıyorum.

Değerli dinleyiciler, söze başlarken, Türk Eğitim Derneği yöneticilerine teşekkür etmek istiyorum. Birincisi, kuruluşum açısından. Uzunca bir süredir yapılan ve gelenekleşen bu toplantılara bu yıl MPM'nin de çağrılması ve soruna bir de verimlilik açısından bakılmasının sağlanması, bizim açımızdan önemli bir nokta. O nedenle, kurumum adına

teşekkür ediyorum. Bir de, izin verirseniz, kendi adıma teşekkür etmek istiyorum. Benim çocuklarım bu okulda eğitim gördüler. Daha doğrusu, biri geçen yıl mezun oldu; öbürü daha küçük; ilkokulda, karşıdaki binada. O, şu anda eğitim sürecinin içinde; ben de aynı çatı altında, başka bir yerde eğitimin sorunlarını tartışıyorum. Belki de onun bazı öğretmenleri ile karşı karşıyayım. Bu, benim için hoş bir durum; bu hoşnutluğumu sizlerle paylaşmak istedim.

Konumuza dönersek; ben şimdiye kadarki konuşmacılardan biraz daha farklı bir açıdan bakacağım. TED'den, Merkezimize gelen çağrı yazısında bir not vardı: Eğitim sorunlarına, özellikle kendi kuruluşumuzun çalışmaları sırasında karşılaştığımız sorunlar açısından yaklaşım yapmamız isteniyordu. Ben bu nota tümüyle uyarak konuşmayı planladım. Dolayısıyla, MPM'de yürütülmekte olan eğitim çalışmalarından yola çıkarak konuyu ele alacağım. Söze böyle girince de, ister istemez, MPM ile ilgili olarak kısa bir bilgi vermek durumundayım.

Milli Prodüktivite Merkezi (MPM), ülkemizde verimlilikle ilgili gelişmelerin izlenmesi, analiz edilmesi, verimlilik artışını engelleyen sorunların ve çözüm önerilerinin ortaya konulması, dolayısıyla verimliliğin artırılması amacıyla; araştırma, eğitim, danışmanlık, yayın ve tanıtma çalışmaları yapmak üzere kurulmuş, kamu kurumu niteliğinde bir kuruluştur. MPM 1965 yılında çıkarılmış özel bir yasa ile kurulmuş ve o zamandan beri, çeyrek yüzyılı aşkın bir süredir bu alanda çalışmalar yapıyor ve ülkemizde doğrudan doğruya verimlilik konusuyla görevlendirilmiş tek kuruluş durumunda.

MPM, biraz önce saydığım çalışma alanları içinde,

eğitim hizmetlerine de çok özel bir yer veriyor ve çeyrek yzylıdır aralıksız olarak birtakım eğitim çalışmaları yapıyor. Bugüne kadar, değişik kesimlerdeki kuruluş ve işletmelerin çeşitli kademelerinde görevli 25.000'in üzerinde kişinin katıldığı bu eğitim çalışmalarının başlıca iki amacının bulunduğunu söyleyebilirim: Bunlardan birincisi; verimlilik dşncesinin, başka türlü söylersek, verimlilik bilincinin toplumun bütün kesimlerinde yaygınlaştırılmasını ve benimsenmesini sağlamaya yönelik olarak yürüttüğümüz alışmalar. İkincisi; verimliliği artırıcı yaklaşım ve tekniklerin ulusal ekonominin tüm kesimlerindeki kuruluşlarda ve işletmelerde benimsenmesi ve uygulanması amacıyla yürütmekte olduğumuz eğitim çalışmalarıdır.

MPM'nin eğitim hizmetleri, esas olarak, iki biçimde gerçekleştiriliyor: Birincisi, belirli konularda düzenlenmiş, geliştirilmiş ve zaman içinde yenileri eklenen eğitim programları var. Bunlar, bütün kuruluşlara; kamusal ve özel kesim kuruluşlarına açık olarak yürütülüyor ve o kuruluşların gönderdiği görevliler bu programlara katılabiliyorlar. Bir de, yine kamusal ve özel kesim kuruluşlarının talebi üzerine, doğrudan doğruya onların somut gereksinimlerini karşılamak üzere ve o kuruluşların belirlenmiş görevli gruplarına yönelik eğitim çalışmalarımız var. Hemen anlayabileceğiniz gibi, bizim yapmakta olduğumuz eğitim çalışmalarını "yetişkin eğitimi" diye nitelendirmek mümkün. Bu alışmalar, özellikle sanayi ve hizmet sektörleri ağırlıklı olmak üzere, hem kamusal, hem özel işletmelerde görevli ilk, orta ve st kademe yöneticilerine, zaman zaman da yönetici olmayan görevlilere yönelik olarak yürütülüyor.

MPM'nin EĞİTİM ÇALIŞMALARI

MPM'nin eğitim çalışmalarında karşılaşılan sorunları, değişik zamanlarda yaptığımız araştırmaların sonuçları ile bu çalışmalara katılan insanlarla girdiğimiz bire bir ilişkiler ve kendi kişisel gözlemlerimize dayalı olarak özetlemeye çalışacağım:

Bu sorunları iki başlık altında toplamak mümkün. Bunlardan biri; eğitim hizmetini talep edenler açısından ortaya çıkanlar ya da daha çok onlarla ilgili olan, onlardan kaynaklanan sorunlar. Bir de, bu eğitim hizmetlerini sunan, arz eden kişi ve kuruluşlarla ilgili sorunlar. Denebilirse, eğitim sorunlarına talep yönlü ve arz yönlü olarak bakmaya çalışacağım.

EĞİTİM HİZMETİNİ TALEP EDENLERLE İLGİLİ SORUNLAR

Talep edenlerle ilgili olarak belirtebileceğimiz başlıca sorunlar şunlardır.

Birinci sorun: Bir kez, hemen belirtmek gerekir; son yıllarda olumlu gelişme eğilimleri görülmekle birlikte, genellikle kuruluşlarımızın üst düzey yöneticilerinin eğitimin önemini yeterince kavrayıp değerlendirebildiklerini ya da karar ve davranışlarıyla bunu ortaya koyabildiklerini söylemek kolay değil. Oysa eğitim, özellikle kuruluşlarda, çalışma hayatının içinde gerçekleştirilen hizmet içi eğitim, o kuruluşların üst düzey yöneticilerinin, konuya inanmış üst düzey yöneticilerinin önderliğinde ve özendiriciliğinde yürütülebilir; böyle olursa başarıya ulaşabilir. Bu sorun

çeyrek yüzyıl boyunca sık sık karşımıza çıkmıştır. Ama son yıllarda, bu sorunun ağırlığının bir ölçüde azalmaya başladığını da eklemek gerekiyor. Bu panelin başlığı "eğitimdeki sorunlar" biçiminde formüle edildiği ve yarınki panelde çözüm yolları ele alınacağı için, ben burada çözümlere ilişkin ayrıntılı tartışmaya girmeyeceğim. Ama bu sorunları sıralarken, zaman zaman, bunların çözümüne ilişkin bazı ipuçlarına da değinmeden edemeyeceğimi fark ediyorum.

İkinci bir sorun, birinci sorunla ilgili olarak, belki de onun bir ölçüde temeli olarak söyleyebiliriz; kuruluşlarımızda yönetici atamalarında görevin gerektirdiği niteliklerin, her zaman aranmamakta olduğunu görüyoruz. Bu da eğitim açısından olumsuz bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Burada değinmek istediğim bir nokta var. Bizim kuruluşlarımızda, ister kamu kuruluşları olsun, ister özel, genellikle üst düzey yöneticilerin kökeni olarak mühendislik eğitimi almış olduklarını gözlüyoruz. Yaptığımız çeşitli araştırmalar bunu ortaya koyuyor. Son yıllarda biraz değişme eğilimi olmakla birlikte, bu durum hâlâ varlığını koruyor ve o yöneticilerle yaptığımız yüz yüze görüşmelerde, ya da çeşitli anket çalışmaları sonunda görüyoruz ki, onlar kendileri de örgün eğitim kurumlarından aldıkları mühendislik eğitimi sırasında, o programlarda yönetim bilim ve sanatı konularına yer verilmemiş olduğu için, bunun eksikliğini duyduklarını dile getiriyorlar. Dolayısıyla, çözüm olarak iki şey düşünmek mümkün: Bir tanesi; bu eğitimi veren yüksek öğrenim kuruluşlarında yöneticilikle, yönetim bilimiyle ilgili programların geliştirilmesi. İkincisi de, yaygın eğitim kuruluşları aracılığıyla, bu kişilerin çalışma hayatı içinde, hizmet içi eğitim yoluyla bu eksikliklerinin giderilmeye çalışılması.

Üçüncü bir sorun alanı şu: Buraya kadar söylediklerimizle de bir parça ilintili olarak, bütün kuruluşlarımızda, ya da kuruluşlarımızın büyük bir bölümünde; iş tanımlarının, iş gereklerinin açıkça belli olmadığını, dolayısıyla verilecek eğitimin içeriğinin belirlenmesinde ciddi sorunlarla karşılaşıldığını görüyoruz. Kuruluşlarda bilimsel iş analizlerine dayalı, iş tanımları yapılmış değil ve o görevlere, o işlere atanacak kimselerde aranması gereken niteliklerin neler olduğu açıklıkla, bağlayıcı biçimde belirlenmemiş durumda. Buradan hareketle, görevlilerin eğitim gereksinimlerini belirlemek ve buna dayalı eğitim programları geliştirmek bakımından güçlüklerle karşılaşılıyor. MPM, kuruluşlarımızda iş analizleri yapılması, buna dayalı iş tanımları ve iş gereklerinin hazırlanması konusunda danışmanlık hizmetleri sunuyor. Ancak ilginçtir, kuruluşlar bu hizmeti bizden ücretli olarak satın alıyorlar; iş analizleri yapılıyor, bunlara dayalı iş tanımları ve iş gerekleri hazırlanıyor, ama ondan sonra bunlar ciddi biçimde uygulanmıyor. Belirlenmiş iş gereklerine uygun olmayan kimseler, yönetici kademesinde ya da başka düzeylerde olsun, rahatlıkla görevlere atanabiliyorlar. Elbette bu, eğitim çalışmalarını açısından ciddi sorunlar yaratıyor.

Hemen bu noktada, bu sorunla ilgili, bir ölçüde ondan kaynaklanan bir başka soruna değinmek istiyorum. **Dördüncü sorun:** Ülkemizde, çalışanların işlerinde ilerlemeleri, yeni ve daha kapsamlı, daha üst düzeyde görevlere gelmeleri ile çalışma hayatı sırasında katıldıkları hizmet içi eğitim çalışmalarını arasındaki bağlar genellikle çok güçsüzdür. Bir üst göreve yükseltilme söz konusu

olduğunda, kişinin çalışma hayatı içinde görmüş olduğu eğitime pek bakılmaz; başka ölçütler ağırlık kazanır. Oysa, çalışanların sürekli olarak kendilerini yetiştirmeye, bu amaçla hizmet içi eğitim programlarına katılmaya özendirilmesinde en etkili araçlardan biri; işte ilerlemenin, üst görevlere getirilmenin ve dolayısıyla daha çok ücret elde etmenin, sürekli eğitim yoluyla bilgi ve becerilerini geliştirmeye bağlı duruma getirilmesidir.

Bir başka değinilmesi gereken konu: (Beşinci sorun): Bildiğiniz, gibi, eğitimin uzun ya da orta vadede sonuç veren bir etkinlik olarak düşünülmesi gerekiyor. Böyle düşünmediğiniz zaman, belirli sabırsızlıklar ve bunun sonucu olarak da eğitime karşı bir güvensizlik, inançsızlık ortaya çıkıyor. Oysa, şunu anlamak ve anlatmak gerekir: Eğitim oldukça masraflı bir iş ve uzun dönemde getirisini ortaya koyan bir yatırımdır. Bunu böyle algıladığımız zaman eğitimin ürünlerini elde etmek konusunda aşırı bir sabırsızlığa kapılmaz ve eğitime olan güveninizi yitirmezsiniz.

Bundan sonra, yine bizim çalışmalarımızın ortaya koyduğu önemli bir sonuç olarak, şöyle bir sorundan söz edebilirim **(Altıncı Sorun)** : Özellikle, küçük ve orta boy işletmelerin hizmet-içi eğitim çalışmalarına eleman göndermek konusunda, son derece isteksiz davrandıklarını; daha açık söyleyelim; eleman göndermediklerini izliyoruz. Bunun çözümü olarak da hemen akla gelen birinci nokta, bu işletmelerin sahip ve yöneticilerine dönük ciddi bilinçlendirme çalışmaları ise, bir başka çözüm yolu da şu olabilir: Eğitimin belli bir gideri vardır. Küçük ve orta boy işletmeler için eğitim giderlerinin belli bir bölümünün, belirli

koşullara bağlı olarak, dolaylı biçimde, ya da doğrudan doğruya devletçe karşılanması sağlanabilir.

Hizmet içi eğitim çalışmalarında bizim saptayabildiğimiz **yedinci sorun alanı da şu**: Eğitim çalışmaları için kuruluşlarımızda genellikle yeterli mali kaynakların sağlanmadığını, yeterli ödeneklerin ayrılmadığını ya da ayrılan kaynakların çok iyi, çok rasyonel kullanılmadığını görüyoruz. Şöyle bir örnek verebilirim: Bizim yaptığımız çalışmalarda, yılın sonlarına doğru yaklaşıldıkça eğitim programlarına olan talebin artmaya başladığını görürüz. Çünkü, o yıl için bütçelere eğitimle ilgili belli ödenekler alınmıştır; ama bu ödenekler yıl boyunca rasyonel biçimde kullanılmadığı için, yıl sonunda bakılmıştır ki, bütçe dönemi bitiyor ve o ödenekler kullanılmamış; "Kullanmazsak gelecek yıl aynı ödeneği alamayız" diye çok fazla titiz davranmadan, çeşitli eğitim programlarına, yıl sonlarına doğru elemanlarını göndermeye başlarlar. Bu da sıkça karşılaştığımız durumlardan bir tanesidir.

Bir öncelik sıralaması yapmadan, **sekizinci sorun** da şöyle dile getirilebilir: Bu eğitim çalışmalarına katılan insanların hepsi yetişkinler; çalışma hayatının içinden çıkıp gelecek eğitim programlarına katılıyorlar. Onlarda genellikle şöyle bir beklenti oluyor; sanıyorlar ki, katıldıkları eğitimler, deyim yerindeyse büyücü değneğidir; onu değdirdikleri zaman, bütün çirkinlikler ortadan kalkacak, birdenbire her şey iyileşecektir sanki. Bu beklentiyle eğitim programlarında bizden reçeteler beklerler, o reçeteleri bulamadıkları için de çoğu kez beklentileri karşılanmamış olarak, ya da o duygular içinde ayrılırlar. Bu tür beklentiler karşısında

söylediğimiz şudur: Biz size sadece belli sorunları çözmek konusunda yardımcı olacak belirli nitelikler, birtakım yeni bilgi, beceri, tutum ve davranışları aktarmaya çalışıyoruz. Bunları aldıktan sonra artık sorunları çözmek sizin iradenize, sizin kararlılığınıza, sizin becerinize kalmış bir iştir.

Son olarak değinmek istediğim nokta da, belki ötekiler kadar ağırlık taşımamakla birlikte; bu tür eğitim çalışmalarına katılanların ruhsal durumu ile ilgili. **(Dokuzuncu Sorun):** Bu programlara katılan insanlarda, çalışanlarda böyle bir eğitim çalışması için seçilmiş olmasının getirdiği bir psikolojik eziklik, yahut gerginlik ortaya çıkabiliyor. "Yetersiz bulunmuş olmalıyım ki, böyle bir eğitime gönderildim" gibi bir duygu. İnsanlar, eğitimin bitmeyen bir süreç olduğunu algılamakta hâlâ güçlük çekiyorlar. Hani bizim "beşikten mezara kadar eğitim" diye çok söylediğimiz bir söz vardır. Demek ki, sadece söylemekle kalıyor, pek inanmıyoruz buna. Çünkü çalışan insanlar, eğitim için seçilip gönderildiklerinde, yetersiz görüldükleri kaygısına kapılıp eziklik ve çekingenlik içinde olabiliyorlar. Bu da hem kendileri, hem de eğiticiler açısından birtakım sorunlar yaratabiliyor.

EĞİTİM HİZMETLERİNİ SUNAN KİŞİ VE KURULUŞLARLA İLGİLİ SORUNLAR

Sayın Başkan,

Eğer birkaç dakika daha vaktim varsa, bir de arz yönlü sorunlardan söz etmek istiyorum; bu, eğitim hizmetlerini sunan kuruluş ve kişilerle ilgili sorunlardan.

Birincisi, gerek bu eğitim kurumlarının, gerekse bağımsız olarak çalışan eğitici kişilerin sayı ve niteliklerinin hızla gelişen, 55-60 milyonluk bir ülke açısından yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla, bu alanda çok ciddi ve hızla atılacak adımlara gereksinim vardır.

İkincisi, bu tür çalışmaları yürüten kuruluşların eğitim mekânları açısından da ciddi yetersizliklerle karşı karşıya olduklarını görüyoruz. Özellikle yöneticilere yönelik eğitimler için şöyle çok önemli bir noktadan söz edilir: Denilir ki, yöneticileri mutlaka günlük iş yaşamının hayhuyundan, koşturmasından uzaklara götürün. Onun için gelişmiş ülkeler yöneticilere dönük eğitim toplantılarını, mutlaka büyük kentlerin dışında; mümkünse dağ başlarında, deniz kenarlarında bir yerlerde yaparlar. Ama o imkânlar olmadığı zaman, (Türkiye'de çok fazla olduğu söylenemez) örneğin, diyelim, biz MPM'de Ankara'nın ortasındaki kendi binamızda eğitim yaptığımız zaman, oraya gelen ister kamu kurumu, ister özel kesim yöneticisi olsun, telefonları ve sekreterleri de bir anlamda peşinden geliyor. Böylece, yönetici hiçbir zaman günlük hayatın koşturmasından kurtulamıyor ve eğitim ortamının içine bütünüyle giremiyor.

Bir üçüncü sorun, bu eğitim çalışmalarında, hâlâ oldukça yaygın olarak geleneksel eğitim yöntemlerinin kullanılması. Yetişkin eğitiminde modern eğitim yöntemlerini, özellikle modern eğitim araç-gereçlerini kullanma bakımından gelişmiş ülkelere oranla oldukça şanssız bir durumdayız. Bunlar ülkemizde yeterince üretilmiyor. Yabancı ülkelerde üretilen modern eğitim materyalinin Türkiye'ye getirilip, kullanılmasında da çeşitli güçlükler söz konusu oluyor.

Son bir nokta olarak, bu eğitim çalışmalarına katılanların sık sık dile getirdikleri bir eleştiriden söz edebilirim. Düzenlenen eğitim programlarının genellikle çok "genel" nitelikli olduğu; özel sorunlara eğilmediği, somut konuları ele alan programların düzenlenmediği ileri sürülür. Bu eleştiride önemli bir haklılık payı vardır. Gerçekten de ülkemizde birtakım hizmet içi eğitim programları geliştirilir, uygulanır; ama genellikle gereksinme araştırması yapılmaz, eğitim programları bu tür araştırmalara dayandırılmaz. Öte yandan, en az bunun kadar önemli olarak, eğitim programı uygulanıp tamamlandıktan sonra ciddi bir değerlendirme ve izleme çalışması yapılmaz. Aslında bu sorun; "hem arz, hem talep yönlü" bir sorundur. Sözgelimi, sanayi işletmelerinin üst düzey yöneticileri için bir eğitim programı düzenlersiniz; bunu kuruluşlara duyurursunuz; programın içeriği, yürütülüşü, her şeyi üst düzey yöneticiler için planlanmıştır. Topluluk gelir karşınıza, bir bakarsınız, gelenlerin yüzde 80'i orta kademe yöneticisidir; işletmenin teknik sorunlarıyla uğraşan mühendislerdir. Ama, siz üst düzey yöneticiler için bir program geliştirmişsinizdir; üst düzey yöneticisi, bu konuşmada zaman zaman değindiğim çeşitli nedenlerle, gelmemiş ya da gelememiş ve yerine planlama müdürünü, personel müdürünü yahut bir başka görevlisini göndermiştir. Böylece, büyük bir kaynak israfı ortaya çıkar; hem katılan izleyiciler, hem programı düzenleyenler açısından. Dolayısıyla, ciddi bir gereksinme araştırmasına dayanmayan ve sistematik bir izleme ve değerlendirme çalışması yapılmayan eğitim etkinlikleri, belki bu söylediğim biraz aşırı görülecek ama, kaynak israfından başka bir şey değildir.

Saniyorum, belki de bana ayrılan süreyi biraz aşma pahasına, söylemek istediklerimin büyük bir bölümünü söyleyebildim.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

BAŞKAN — Biz teşekkür ediyoruz.

Şimdi, Sayın Sami Kahraman'ı dinleyeceğiz, buyurun efendim.

Sami KAHRAMAN — Efendim, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi mezunuyum; daha önceki yıllarda Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bazı okullarda, öğretmenlik yaptım ve lise müdürlüğü görevlerinde bulundum. Şu anda TSEK'da çalışmaktayım.

Türk standartlarında da Tüketicinin Korunması, Haberleşme ve İdari İşler müdürlüklerinde bulundum.

Değerli dinleyenlerim, ben her şeyden önce düzenlenen bu toplantının zamanlamasından dolayı ilgililere teşekkür etmek istiyorum. Zira, bu panel öğretmenler haftasına, özellikle rastlamış oluyor, o maksatla buradan da bütün öğretmen arkadaşlarıma başarı dilekleriyle saygılarımı sunuyorum.

Efendim, ben olaya yine Sayın Odabaşı'nın açıkladığı gibi çok değişik bir ortamda bakacağım. Fakat benden önce çok güzel açıklamaları yapan arkadaşlarıma da o açıklamalarından dolayı ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

STANDARDIN İÇERİĞİ

Değerli dinleyenlerim, özellikle millî eğitimde olmaması gereken yanlışlıklara değineceğim. Ancak, oraya geçmeden önce mensubu bulunduğum kurumu kısaca sizlere tanıtmak istiyorum: Efendim, TSE 132 sayılı Kanunla kurulmuş, özel hukuk hükümlerine göre idare edilen bir kamu kuruluşudur ve asli görevi de standart yapmak veya yaptırmaktır. Standart, "imalatta, anlamda, seçmede ve deneyde bire birlik" manasına gelir diye tarif edebiliriz. Standart ile ilgili gelişmeler, bugünkü hüviyetini 20 nci yüzyılda kazanmıştır. Özellikle endüstriyel gelişmenin, akıllara durgunluk verecek boyutlardaki durumu, ticaretin ulaştığı akıllara durgunluk verecek boyuttaki durumu, milli ekonomilerin planlanmasını, gerek milli, gerekse milletlerarası standartlara uyulmasını gerekli kılmıştır. Ülkemizde standart ve kalite kontrol çalışmalarının ilk uygulamasını, **lonca teşkilatlarında** görüyoruz. Ancak, daha sonra gelişen zaman içerisinde, 16 ıncı yüzyılda bugünkü manada standart hazırlandığını ve kanunla da bunun korunabildiğini görmek mümkün. Özellikle, 1502 yılında Sultan II. Beyazıt zamanında hazırlanan Kanunnameyi İktisabı Bursa; yani Bursa Belediye Kanunu adı altında. Bu, mesela dünyada ilk defa standardı hazırlayan, uygulayan millet olma durumumuz da vardır. Sosyal hayatımızın ayrılmaz bir parçası olan standardın, üreticiye, tüketiciye ve milli ekonomiye büyük faydaları da vardır. Bunlara da kısaca değinmek istiyorum. Standart, üreticimize acaba neler sağlar? Üretimin belirli plan ve programlara göre yapılmasına imkân sağlar. Seri imalat ve kalitenin yükseltilmesine yardımcı olur, verimliliği ve kârlılığı artırır, depolamayı kolaylaştırır, maliyeti düşürür. Tüketiciye neler

sağlar? Tüketicinin can ve mal güvenliğini korur, satınalmalarda karşılaştırma ve seçim kolaylığı sağlar. Sipariş ve alım satım işlemlerini kolaylaştırır. Fiyat ve kalite yönünden aldanmaları önler. Tüketicinin sağlığını korur, stresini önler. Standart ekonomiye neler sağlar? Ülke sanayisini belirli hedeflere yöneltir. Üretimin kalite bakımından gelişmesine yardımcı olur. Ekonomide arz ve talebin dengelemesine yardım eder, yanlış anlamaları ve anlaşmazlıkları ortadan kaldırır. Üretimin maliyetini azaltır, ihracatta kolaylık sağlar. Bu çerçevede hangi standartları üretiyoruz? Ürettiğimiz standartları yapı karakterlerine göre dörde ayırmamız mümkün: Bunlar, **madde standartları**; meyve, sebze, maden cevheri gibi maddeleri tabii halleriyle bir örnek yapabilen standartlardır. **Mamül standartları**; insanların mamül, yarı mamül ve tabii şekilde kullandıkları tarım ürünleri veya sanayi ürünlerini bir örnek yapan standartlardır. **Metod standartları**; herhangi bir hizmetin ne türlü alet ve araç kullanılarak ne şekilde yapılacağını belirten standartlardır. En son, **hizmet standartları**; çeşitli ihtiyaçların nasıl, nerede, ne şekilde kullanılacağını ve hizmetin nasıl sunulacağını anlatan standartlardır. Bu standartlarımız uygulama şekillerine göre de iki türdür: Bunlar, yani bu çıkardığımız standartların bir kısmı mecburi yürürlüktedir, bir kısmı ise ihtiyaridir. Mecburi yürürlükteki standartlar ilgili bakanlığın görüşü alınarak yayınlanmış, dolayısıyla uygulaması mecburi addedilmiştir, uyulmaması halinde müeyyide uygulanmasını gerektirir. İhtiyari standartlarda ise böyle bir durum yoktur, isteyen uyar, isteyen uymaz. Ancak, bugüne kadar enstitümüz 9500 adet standart üretmiştir; ürettiği bu standartlardan 1050 tanesi mecburi, geri kalanları ise ihtiyaridir.

Bugün enstitümüzde her türlü mal ve hizmetlerin alım ve satımlarda Türk standartlarına uygunluğu yeterli olabilmektedir. Ancak ihracat söz konusu olduğu zaman, Avrupa standartlarına ve kalite sistemine uyulması 1993 yılından itibaren zorunlu hale gelecektir; yani 13 ay sonra. Yani standartlara uymayan bir malın Avrupa pazarlarında ihracatı mümkün olmayacaktır. 1995 yılından itibaren de Avrupa Topluluğu ülkelerinde gümrük duvarları tamamen kaldırılacaktır. Yani standart ve kalite ön plana gelecektir. Ben, sanayicilerimizin bu yönde gerekli tedbirleri alacaklarına ve neticeye gideceklerine daha doğrusu diğer ülkelerle yarış yapacaklarına inanıyorum.

EĞİTİM SÜRECİNDE STANDART SORUNU

Yaptığımız bu standartların bir kısmı maalesef şu anda gündemimizin konusu olan eğitim öğretim ile ilgili standartlardır. Bu standartlarımız, AIC İZO Sen ve Senelek standartları ile uyum içinde olan standartlardır. Yani bir bakıma onlarla eşdeğerdir ve böylece bu standartlar ile uyumu sağlar iken, onlardan aynen veya katkı yaparak onları Türk standartları olarak kabul etmişizdir. Bu standartlarımızda fiziki büyüklükler, terimler, semboller konusunda 16 tanesi vardır. Bu standartlarımız, Türk Birim Standartları adı altında yayınlanmıştır. Burada, AIC, Uluslararası Birim Standardı anlamına gelmektedir. Bununla, ülkemizin uluslararası birimler sistemini kabul ettiğini burada vurgulamak istiyorum. Bu standartlar da fiziki büyüklükler ve bu büyüklüklere ait birimler, harfler, rakamlar ve benzeri konuları içermektedir. Ayrıca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

tarafından yayınlanmış bir de yönetmelik vardır; Uluslararası Birimler Sistemine ait. Arz ettiğim bu yönetmelik ve ilgili Türk standartlarına rağmen, Milli Eğitim Bakanlığınca tasvip edilmiş bazı kitaplar dahil, birçok yayında görmüş olduğumuz, hiç olmaması gereken, hatta işin temelinde olmaması gereken hataları ve Türk standartlarına aykırılığı dile getirmek istiyorum: **1) Birimler ile ilgili hatalar:** Söz gelimi, birkaç örnek verelim: Kilogram biriminin sembolü kg olduğu halde; büyük KG veya KG. veya Kg. veya kgr gibi gösterilebiliyor. Bütün kitaplarda bunu görmek mümkün. Zaman sembolü, saniye, s olduğu halde; sn, sn. s. gibi gösteriliyor. Gramın sembolü, g olduğu halde, gr., gr gibi veya g. gibi gösteriliyor. Bu örnekleri çoğaltmak istemiyorum; diğerlerine geçmek istiyorum. **2) Rakamlarla ilgili standartlar;** hatta bunları burada size arz etmek bile mümkün. Sıfırdan 9'a kadar mevcut on tane rakamımız var. Fakat gençlerimiz arasında bir göz gezdirdiğiniz zaman, o kadar çeşitli yazış tarzları var ki insanların akıllarına durgunluk veriyor; hatta basılı kitaplarımızda bile bunu en bariz bir şekilde görmek mümkün, hatta sizlere de şu anda gösterebilirim. Hepimizin bildiği rakamlar, buyurun bunun hangisine uyacak benim gencim, ileride tercihini nasıl yapacak ve neticesine nasıl katlanacak? **3) Harflerle ilgili standartlar;** belki bir çoğumuzun özellikle İstanbul vasıtalarda bunu görmeniz mümkündür. Altını çizerek konuşuyorum J harfinin bazıları noktalı, bazıları noktasız. Hayret! Hatta bakanlık tarafından ilkokulların birinci sınıfında okutulması için bastırılan fişlerin maalesef yine standartlarına ve müfredat programımıza aykırı olduğunu görüyoruz. Hemen bir örnekle onları gözlerinizin önüne ser-

mek istiyorum müsaade ederseniz; ben mümkün olduğu kadar bu örnekleri seçerken, çok yakın kelimeleri veya fişleri ayarlamaya çalıştım. Fakat hepsini bulmak tabii mümkün olmadı. Burada iki tane fiş göstereceğim size. Bir tanesi bu elimdeki beyaz fiş, Millî Eğitim Bakanlığınca yayınlanan bir fiş, okullara gönderilen bir fiş. Diğer fiş de bir özel kurum tarafından okullara gönderilen veya dergi satışı yaptığı okullara verilen fiş. Dergi satışı yapılıyor, onun yanında da ekstradan bu fişi de veriyor. Fakat dikkat edeceğiniz bir taraf var. K harflerine bir dikkat ediniz, hemen gözünüze çarpacaktır. Y'lere dikkat ediniz, öğretmen arkadaşlara özellikle soruyorum, öğretmen arkadaşlarım hiç okullarında, sınıflarında bu y'yi kullanıyorlar mı acaba? Bu fiş gelince öğretmen arkadaşlarım sınıfta ne yapacaklar? Bunu silecektir, standardına veya kitabına göre uydurmaya çalışacaktır. Bu arkadaşın emeğine, bu arkadaşın zamanına yazık değil mi? Sonra müfettiş geldi, kazara öğretmen arkadaşımın gözünden kaçır ise bu durum; bunu teftiş etti, bu arkadaşıma ne diyecektir? Evet "bu fişleri bakanlık olarak biz yazdık, gönderdik sana niye buna uymadın mı diyecektir veya müfredat programına niye uymadın mı?" diyecektir. Bir çıkmaz! Başka bir örnek daha. Yine tesadüfen aynı fişi yakalayabildim; aynı beyaz olan, Bakanlığımızın, diğeri de özel firmanın yaptığı yine k'lere, y'lere dikkat edebilirsiniz. Bir diğer şey, yine beyaz olan, Bakanlığımızın, diğeri de özel bir firmanın hazırladığı şey, dikkat edin arkadaşlar F harfini hemen görebiliyorsunuz. Sayın Bakanım, herhalde bütün bunlar karşısında ortada bir de zaman israfı var. Ben, diğer arkadaşlarım gibi daha çeşitli konulara girmek istiyorum. Ancak, bir de bununla beraber,

ondalıklar üzerinde durmak istemiyorum. Malum ondalıklar sayıdan virgöl ile ayrılır. Fakat kitapları tetkik ettiğimiz zaman bunu nokta olarak kullanan da virgöl olarak kullananlar da var. Olaylara bu çeşit baktığımız zaman, arkadaşlar birkaç örneği aktardım, bu konuda yüzlerce örnek sıralamak mümkün. Ortaya fevkalade acı bir gerçek çıkıyor. Hele hele birtakım imtihanlar sözkonusu olduğu zaman, değerlendirmeler sözkonusu olduğu zaman bu daha başka hiç iç açıcı olmayan bir gerçeği gözümüzün önüne seriyor. Söz gelimi üniversite imtihanına giren bir öğrenciyi düşününüz. Öğrenci öğrendiği bilgilerle cevap verdi, ama doğru, ama yanlış öğrendi acaba öğrenciyi değerlendirecek bilgisayar nasıl programlandı? Öğrenciyi gerçek anlamda mı değerlendirecek; yoksa yanlış mı değerlendirecek? Bu neticeye etki etmeyecek mi? Şüphesiz edecek. Bütün bunlar millî eğitimimizde son derece dikkat edilmesi gereken, hiç mi hiç yapılmaması gereken hatalar. Biz temelde gidiyoruz balçığın üzerine, bilmem kaç kat bina yapmaya kalkıyoruz. Kusura bakmayın sayın dinleyenler, olmaz öyle şey. Temeli bir defa sağlam yapalım, yoksa boşuna uğraşırız. Ben, bu çerçevede Sayın Millî Eğitim Bakanlığımıza inşallah sesimiz duyarlar da, inşallah gereği yapılırsa, bazı önerilerde de bulunmak istiyorum.

ÖNERİLERİMİZ

Bundan maksadımız da şu: Eğer bize işbirliği yapma yolunda bu işleri, bu hataların bir daha olmaması yolunda bir teklif gelecek olursa o işbirliğine hazır olduğumuzu belirtmek istiyorum ve her türlü fedakârlığa da hazır olduğumu

yine huzurlarınızda açıklamak istiyorum. Bunlar nasıl olabilir? Yine Sayın Bakanlığımızın takdirine bağlı olarak değerli Millî Eğitim müfettişlerimizin belirli standartlar konusunda bilgilendirilmesi amacıyla bir hizmet içi eğitimin programlanması veya yapılması konusunda bütün gücümüzle varız. Yine uygun görülecek öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin sağlanması hususunda bir eğitim programı yapılması ve icra edilmesi konusunda varız. Bir taraftan hizmet-içi eğitimler sürdürülürken; diğer taraftan ders kitaplarını ilgili bakanlığın yönetmeliği ve Türk standartlarına uygun olarak düzeltilmesi konusunda; özellikle daha işin başlangıcında olan ilkokul birinci sınıflarına okuma cümlesi olarak verdiğimiz bu fişlerin derhal düzeltilmesi konusunda her türlü işbirliğine hazırız. Hedefimiz geleceğimizin biricik teminatı olan bu gençlerimizin yanlışlıklardan arınmış, standart bilgilerle donatılmış kaliteli bir eğitim ve öğretim almasıdır. Birbirimizi kandırmanın gereği yok. Önümde müfredat programı da var; kitabı da var. **Bakıyoruz, kitap müfredata uygun değil, müfredat standarda uygun değil, kitap standarda uygun değil.** Bu karmaşalığı, kargaşayı mutlaka çözmeliyiz. Başka türlü varabileceğimiz bir nokta yok. Türk Standartları Enstitüsü adına, beni dinlemek lütfunda olduğunuz için ve ayrıca bu derneğin değerli yöneticilerine, bu imkânı bize verdikleri için teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Kahraman.

Efendim, sorular kısmına geçiyoruz.

Buyurun efendim.

B. GENEL TARTIŞMA

Zekâi BALOĞLU — Buradaki standardı, bir arada bulmaya bir daha imkân yok; söylemediler ama, beş kişinin söylemediği bir gerçek var. Ben onu söylemeye davet ediyorum bir soru ile, o da şu: Sabahleyin belirttim, meslek standartları belirlenmeden, iş analizlerine ve gereklerine dayalı olarak bütün meslek grupları belirlenmeden, (daha tarihimiz boyunca bir tane yapıldı sabahleyin anlattım bilmem ne tornası yapıldı, başka yapılmadı.) bunlara uygun eğitim standartları belirlenmeden, her kademeye göre bunlar hazırlanmadan ne meslek eğitimi olur, ne standart olur. Standartlar her şeyden önce meslek standartlarının yapılmasına yönelik. Meslek standartları olmayan bir ülkede, standartlar tespit edilemez, kusura bakmasınlar, tenkit olarak söylemiyorum, doktrin böyle; meslek standardı belirlenecek. Avrupa'ya gidiyorsunuz, her restoranda aynı yemeği yiyorsunuz, aynı servisi görüyorsunuz, neden; standartları belirlenmiştir; yemek öyle yapılır, masa öyle kurulur, her taraf aynı. Erkut Bey'e demiştim ki, hemen İsviçre'ye bir bilet alınsın, Belçika, Fransa bir de İsviçre, oradan size bütün mesleklerin standartlarını ihtiva eden paketi getireceğim. 500 meslek için, resmi bültenler halinde en çok on sayfalık. Her mesleğin standartları tespit edilmiş, eğitim programları tespit edilmiş, başlıca imtihanlarda sorulacak sorular tespit edilmiş, sınav komisyonlarının nasıl oluşacağı tespit edilmiş, belgeler belirtilmiş, o belgelerin meslekte geçerliliği belirtilmiş. Standart dediğimiz bu. Bir sandıkta verdiler, arabaya koyarken şöyle kucağıma almıştım; genel müdür dedi ki, İsviçre sanayiini elinizde götürüyorsunuz. Baktım, eskileriyle mukayese edeyim diye

benzemediğini gördüm, (bildiğim bazı standartların) her sene bunlar yenilenir. Kim yeniler? İşveren, işçi, meslek kuruluşlarıyla devletin kuruluşları. İşte işçi, işte işveren, işte standartlar, işte prodüktivite. Türkiye'de meslek standartları ve eğitim standartları tespit edilmemiştir. Bunun için sanayi eğitim işbirliğinin kurulması gerekiyor. Sabahleyin hep bunu anlattım; bu da işveren, işçi, meslek kuruluşlarıyla devlet kuruluşlarının özerk bir yapıda kurumlaşmasını gerekli kılar. TÜSIAD raporunda, buna öncülüğe hazır olduğunu ifade ettim. O nasıl olsa evet de; Türk-İş, bu işbirliğinin kurulmasını ne zaman isteyecektir yeni hükümetten? Hepsi ne zaman isteyecektir ve ne zaman başlayacaktır bu? 20 yıldır bunu söylüyoruz, yapılmadı.

BAŞKAN — Sayın konuşmacılardan bu yoruma, herhangi bir katkıda bulunmak isteyen var mı?

Erkut YÜCAOĞLU — Efendim, bence soru da, cevabı da belli.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Buyurunuz efendim.

Prof. Dr. Hıfzı DOĞAN — Sayın Baloğlu'nun değindiği konu çok önemli. Konuşmadan bir şey yapmamız mümkün değil; burada da değişik kurumların temsilcileri var. Konuşmaları dinledik; genellikle yapılınsı görüşü var ama devletten beklenen bir tavır içinde. Tabii her kurum kendine düşen katkıyı yaparsa bu iş olabilir. Şimdi konuşma sırasına göre gidersek; işçi temsilcisi arkadaşımızla ilgili; eğer Türkiye'de herkese eşit ücret politikası sürdürülürse; ne meslek standardı, ne eğitimi var, çok açık bu. Onun için bu

kuruluşumuzun her şeyden önce eğitim, kalite ve ücret arasında bir bağ politikasını benimsemesi ve bunu üyelerine da kabul ettirmesi gerekir. İsteddiğimiz kadar sempozyumlar yapalım, istediğimiz kadar toplantılar yapalım herhangi bir şey olamaz. Gerçekten bu yönde bir politika değişikliği var mıdır, benimsenmiş midir? Bu olmadığı müddetçe bir şey yapılamaz. Sabahleyin, bir yerde tesadüfen bulunmuştum; işçi sendikalarının mesleki ve teknik eğitime katkı yapmaları yasa gereğidir ama bugün öğrendim ki bugüne kadar hiçbir katkı sağlanamamış bu kuruluşlarda. Mesleki eğitim konusunu konuşuyoruz, tabii sendikalar çok önemli bir kurum, hem katkı yapmaları, hem de gerçekten politika benimsemeleri gerekmiyor mu? Aslında aynı nitelikteki soru zannediyorum işveren veya TÜSIAD için de geçerli. İşverenlerin mesleki eğitime katkıları ne kadar oldu? Eminim ki bilinmiyor taraflarca, Türkiye'de bu katkının daha çok olması gerekir; yeterli olduğunu söylemek mümkün değil. Eleştiri getirmek çok kolay bir şey genellikle, Türkiye'de olan biten bir şey, o araştırma çok sınırlı, katkılar çok sınırlı, herkes bir başkasından bekliyor.

Zannediyorum standartlar için de aynı şey söylenebilir. AT ülkeleri dokuz mesleki standart düzeyinden ilk beşini, mesleki teknik eğitimde, 1992 yılında bitiriyorlar, 1996 yılına kadar da giriş sürecine giriyorlar. 1989'dan itibaren, de (denkliği onaylanmamışsa bu kurumlar tarafından yayınlanıyor işverenlere de gidiyor) farz edelim, İtalya'da elektrik teknisyenliğinden mezun olan bir insan Fransa'da iş arıyorsa, diğer belgelerinin yanında AT'ın koyduğu belgeyi de ilave etmeye başladı, yani yaygınlaşıyor bu. Biz tabii o kadar kopuğuz ki, AT'a sadece bir politik yer gibi bakıyoruz. Halbuki

bütün kurumların görevleri var. Eminim, standartlar enstitüsünde de çok önemli bir standarta girilememiş, sebebi ni bilmiyorum ama, zannediyorum bazı görüşler olacaktır bunun ele alınmamasında.

Benim bir de bir sorum var başkana: bu sempozyumun konusu eğitim ve sanayi arasında ilişkiler. Aslında bu iki disiplini bir araya getiren alanlar var Türkiye'de; bunlar mesleki ve teknik eğitim alanlarıdır; bu alanlarda çalışanların, bir boyutları hem sanayidedir, hem de eğitimdedir. Bunların üniversitelerde kürsüleri var, bölümleri var, başkanlıkları var, büyük bir örgüttür. Acaba kimseyi buraya çağdırmamakla, gözlerinden mi kaçtı, yoksa bir düşünceleri mi var? Bu işin içinde olan insanların, bu kadar değerli olan bu toplantıya katkıları olabilirdi. Dikkatimi çekiyor tamamen alan dışı demek pek iyi bir söz değil; Mesleki eğitim çok geniş bir alan, herkesin katkısını istiyor, ama kuşkusuz bütün vakitini bu alana ayıran insanların da katkıları olabilirdi; bunu göremedik, bilemiyorum bir açıklaması var mı?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz teşekkür ederiz efendim. Sorduğunuz beş sorudan ilk ikisi Sayın Ogan tarafından cevaplandırılması gereken sorular, bu cevapları kendisinden rica edelim.

Metin OGAN — Teşekkür ederim Sayın Başkan, yalnız Sayın Doğan'ın sorularını cevaplandırmadan önce Sayın Bakanın bir sorusu vardı kurumlaşma ile ilgili "ne zaman isteyecektir" diye, o konuda bir cevap vermek istiyorum.

Efendim, biliyorsunuz bakanlık nezdinde bir Çıraklık ve

Mesleki Eğitim Yüksek Kurulu teşekkül ettirilmiştir ve biz de burada temsil ediliyorduk. Fakat satrançtaki piyonlardan öte olmayan bir temsilcilik görevi yerine getirdiğimi anladım. İkinci toplantıdan sonra Türk-iş Yönetimine bu toplantıya katılmanın zaman öldürmekten başka bir işe yaramayacağını söyledim; hayretle karşıladılar. Hatta bir tanesine, o zamanki genel eğitim sekreterimiz, Kaya Özdemir bu nedenle katılmak zorunda kaldı ve aynı kanaate sahip oldu. Daha sonra seçilen Sayın Başoğlu'na da durumu izah ettim. Sayın Bakan Metin Emiroğlu ve bilahare Sayın Müsteşarın zamanında da bu görevi yürütürken şu soruyu sordum, "biz burada sadece istişari olarak danışılacak kişiler miyiz, yoksa kararlara iştirak edip, kararları alacak ve yürütecek kişiler miyiz?" Maalesef bu sorumuza kesin bir cevap verilmedi, yani kurumlaşma istemini bizim talep etmemize rağmen, bakanlık herhalde iplerin kendi ellerinde olması gerektiğini, duydu ve cevaplandırmadı. Bunu size arz edeyim.

Sayın Doğan'ın eşit ücret politikası hususundaki sorusuna şu şekilde cevap vereceğim. Haklılar, bu konuda ilk çalışmayı bize bağlı Türk Metal Sendikasının metal-iş kolunda Kırıkkale fabrikalarında başlattık; iş değerlendirmesi çalışmaları ve ücretlerin değişik yapıdaki kişilere, değişik şekilde ödenmesi konusunda. Fakat Türkiye'deki ücret politikası, daha yeterli bir ücret olmaması nedeniyle genelde seyyanen talep edilerek mümkün olduğu kadar yükseğe çekilmeye çalışılıyor. Henüz daha kendi kuruluşumuz tarafından gerçekten bu yöne yönelme imkânı bulamadık. Bazı işkollarında, sizin de söylediğiniz gibi bizim izlediğimiz politika, ücret yapılarını, eşit işe, eşit ücret politikalarının

dışında kaliteye göre ücret farklılıklarını getirmeye çalışıyoruz. Ama önce yeterli ücret, yani geçinilecek ücretin sağlanması politikasını yürütmek zorundayız. Ayrıca meslek kuruluşlarına katkı bakımından sendikaların da, Çıraklık ve Mesleki Eğitim Yasası'nda konfederasyonumuzun işverenle birlikte bir katkıda bulunması gerekiyor eğitim fonlarına. 2821 sayılı yasada "eğitim fonları kendi üyelerinin amaçları doğrultusunda kullanılamaz" diye bir madde var. Biz de önce yasada değişiklik yapın, yasalarda yapacağınız değişiklikte bu yasadaki bu maddeyi de değiştirin ve dolayısıyla 2008 sayılı yasada öngörülen ödemeleri yapalım dedik. Yoksa katkıda bulunmayı reddetmiş değiliz. Bilgilerinizi arz ederim.

BASKAN — Çok teşekkürler efendim.

Üçüncü soru Sayın Yücaoğlu'nu ilgilendiriyor, buyurun efendim.

Erkut YÜCAOĞLU — Sayın Doğan'ın sorusunu şöyle yazdım. İşverenlerin eğitime olan katkıları ne olmalı; yani üzerinize düşeni yapıyor musunuz, ne yapıyorsunuz? Benim görüşüm şöyle Sayın Doğan. İşverenlerin bir kere kendi fabrika hayatlarında hizmet içerisinde kendi üretim ve faaliyetlerini sürdürmek için, o elemanlara sistemli olmasa dahi muhakkak eğitim verdikleri gerçek, yoksa zaten o üretimi yapmaya imkân yok. Dolayısıyla sistemli olmayan, bir hizmetçi eğitimi bugün birçok müessemizde bulmanız mümkün. Bu yeterli mi? Muhakkak ki değil. Biraz ewel Zekâi Beyin bahsettiği ana meslek tarifleri, standartlar ve bunların eğitim müfredatıyla ilgili çalışmalar olmadığı için işveren bunu biraz pragmatik ve kendi çerçevesi içerisinde halletmek zorunda.

Fakat Őunu size belirtmek isterim ki bilhassa bűyűyen kuruluŐlarımızda eđitim in ˆnemi, en yűksek seviyeye kadar bilinmekte ve bu nedenle bildiđiniz gibi bir çok kuruluŐ, kendi ufak eđitim ekiplerini kurmakta, hatta bazıları eđitim okulları dahi açma aŐamasında. Dolayısıyla hizmet içi eđitime kesinlikle inanmıŐ vaziyetler; bu konuda kaynak da ayırmaktalar. Fakat hl bunun sistemi konusunda bir bekleyiŐ içindeler. Bunun da devletten beklenmesi bana dođal geliyor. űnkű sanayi ile uđraŐan insanların esas hazırlık sahası eđitim deđil. Mali katkı, genel mali katkı konusunda siz de bilirsiniz, hali vakti yerinde olan birçok sanayici ve iŐveren adeta bunu bir milli gˆrev gibi kendi fonlarıyla yapmaktadır. Bunun bugűn Tűrkiye'de yazılı bir istatistiđi yoktur. Ama bir toplanabilse zannediyorum her sene kurulan okullar, her sene yapılan bađıŐlar azımsanamaz. Benim mensubu olduđum TŪSIAD'ta űye olan 300 Őahsın, sadece okuttuđu talebe sayısının bilmem kaç bine vardığını, ben size sˆyleyebilirim; ama burada yine bir organizasyon eksikliđi var bunu kabul ediyorum. Eđitimle ilgili direkt veya endirekt ilgili kuruluŐ geliyor ve diyor ki bize bir bađıŐ yapın, ihtiyaımız var, Őu iŐi yapmak istiyoruz, o da çıkarıp bir bađıŐ yapıyor. Devamlı olarak kendisi Őu konuma konuyor; sen parayı ver, biz ne yapacađımızı biliyoruz. Őimdi bu bir noktaya kadar her varlıklı iŐverenin veya műessesenin memnuniyetle yaptığını bir hadise, ama bir noktadan sonra iŐveren de diyor ki tamam kardeŐim bunu yapalım; ama buna beni de kat, yani beraber konuŐalım, ne yapacaksın? Genel olarak bűtűn eđitim műesseselerimizden gelen talep; "sen parayı ver, bizim zaten kanunlarımız, yˆnetmeliklerimiz műsait deđil senin gibi yapamayız, yani senin gˆrevin parayı vermek, onun

dışında karışma biz bunu biliriz." Bu maalesef ülkemizdeki kuruluşlarda eğitime karşı, dışardan gelen taleplere karşı, bir yabancılik yaratmış vaziyette. Onun yerine tanıdığım Türk Eğitim Vakfı var, bir şeyler yapıyorlar, faydalı bir şey yapıyorlar deyip bilmem kaç milyon, milyar lira bağış yapan insan var. Dolayısıyla gönüllülük, kaynak yaratma, kaynağa katılma konusunda hiç şüphemiz olmasın ki birçok işveren çok büyük paralar harcamaya hazır. Ama karşısında bu organizasyonu yaratacak müesselere ve Zekâi Beyin bahsettiği gibi bir üst kurula, bir koordinasyon kuruluna, yani klavuzluk yapacak birtakım müesselere ihtiyacı var. Bugün en basitinden birçok vatandaşımız karar veriyor, ben bağış yapacağım diyor. Kendisine bu konuda dahi yön veren kimse yok. Gidiyor, ben buraya bir ilkokul yapacağım, buraya bir imam-hatip lisesi kuracağım, diyor. Halbuki bu bağışlar daha yapılırken belki de klavuzluk yapan bir kurumun gidip demesi lazım ki, Ahmet Bey sen buraya bunu değil de, gel şuraya bir meslek lisesi kuralım, şöyle yapalım. Bu parayı en iyi şu şekilde kullanabiliriz, bunu dahi diyecek bir müessese, ve bir iletişim maalesef yok. Ama onun için şunu belirtmek istiyorum. Muhakkak daha fazlası yapılabilir, emin olun ki bu konuda çok yardım etmek isteyen, çok kaynak ayırmak isteyen insan var. Bir konuda size katılıyorum, sanayinin belki bugün en az yaptığı ülkenin insangücü ihtiyacının tespitinde çalışmalar yapmamasıdır. Çok kısa vadeli düşünüyor sanayi; yani gelecek sene neye ihtiyacı var, kimlere ihtiyacı var gibi düşünüyor. Halbuki o konuda dediğiniz gibi her kuruluşun oturup sadece bir iki yıllık ihtiyacına değil; daha uzun vadeli bir insangücü ihtiyacına bakması ve bunu da belli bir merkeze bilgi olarak aktarması lazım, o konuda katılıyorum.

Son olarak da benim önerilerimde yer alan, teknoloji konusunda üretme ve uygulama konusunda üniversite ve sanayi işbirliği veyahut **üniversite ile koop. programı dediğim**; sanayinin, öğrencilerin ve hocaların değişik zamanlarda karşılıklı görev alması konusu var. Burada da emin olun, birçok kuruluşumuz buna hazırdır, buna kaynak da ayırır, kendi elemanlarını da ayırır, fakat karşısında da ciddi bir program ve bunu uygulayacak bir mekanizma görmek istemektedir. Biraz evvel bahsettiğim gibi, ben gitsem bir üniversiteye desem ki bunu nasıl uygulayalım? Konuştuğum arkadaş, bunu nasıl yaparız, biz sizden nasıl para alırsınız der ve görüşmelerinin yüzde 90'ını bu işin olamayacağı yönünde konuşmalarla sürdürür. Biz hazırız herhangi bir fakülteyle oturalım, ben kendi yetkili olduğum beş, altı kuruluşa her sene bilmem kaç talebeyi alayım, altı ay bizde okusun, üç ay bizde çalışsın, gitsin okusun. Yani arkadaş gelsin burada çalışsın ama bunu bize teklif edecek bir sistemli programı daha üniversitelerden duymuş değiliz. Onun için niyet çok iyi, üzerimize düşenin hepsini belki yapmıyoruz ama çok şey yapmaya da hazırız.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz teşekkür ederiz efendim.

Dördüncü soru Sayın Kahraman'a idi, lütfen cevaplar mısınız efendim?

Sami KAHRAMAN — Efendim, Türk standartları, Avrupa Topluluğunda var olan standartları, aynı Türk standardı olarak, yerine göre, tercüme edip; teknik kuruldan geçirerek Türk standardı olarak yayımlamaktadır. Bugüne

kadar yapmış olduğumuz standartların nerede ise beş bine yakını, bu çerçevededir. Bu arada gündemimizde olan maddeler de var. Belki şu anda ihtiyaçlarımızın tamamını karşılayacak tipte veya sayıda standart olduğunu söylemek mümkün değil. Ancak gündemimizde olan madde bu standarta çıktığı zaman işin daha büyük boyutlara geleceğine inanıyoruz. Ayrıca, önümüzdeki günlerde sanıyorum, 18 kişilik bir eğitim kadrosu da, İngiltere ile yaptığımız bir anlaşma çerçevesinde yine orada bazı bilgi alışverişinde bulunmak ve bu arada standart çerçevesinde eğitilmek üzere gönderilecekler. Geçen yıl da Alanya'da böyle bir eğitim yapılmıştır. Bunun yanı sıra, sadece bununla yetinmiyoruz, Türkiye genelinde, il ve ilçeler bazında eğitim çalışmaları yapıyoruz. **Yani vatandaşlarımıza standardın, kalitenin önemini ve gerekliliğini, netice olarak tüketicinin korunmasına varabilen eğitim çalışmaları yapıyoruz.** Bu çalışmalarımızı köy düzeyine indirebilmek için de pilot il seçtiğimiz Burdur ilinde çalışma yaptık, geçtiğimiz hafta bu çalışma sona erdi, bunun değerlendirmesini yapıyoruz ve önümüzdeki yılda Türkiye genelindeki bu çalışmalarımızı yaygınlaştırma çalışmamız olacak. Ayrıca Dünya Bankası ile ortak projemiz var, bu projemiz gerçekleştiği zaman İstanbul'da bir kalite kampüsü kurma çalışmalarımız olacak. Dolayısıyla sanayicilerimize, tüketicilerimize, üreticilerimize, ekonomimize hizmet edebilmek için büyük bir gayret içerisindeyiz. Bu gayretlerimiz içerisinde eksiklerimiz, hatalarımız, atladığımız konular da olabilir. Biz, değerli dinleyenlerimizin veya diğer bilim adamlarımızın bizleri uyarmaları doğrultusunda, her türlü hizmete hazır olduğumuzu belirtmek isteriz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkürler efendim.

Bana sorulan sorulara geçmeden önce, müsaade eder-
seniz Sayın Ogan bir ekleme yapmayı arzu ettiler. Buyurun
efendim.

Metin OGAN — Kusura bakmayın, çok önemli bir konu,
bütün bu eğitim süreci içerisinde işçi, işveren ve hükümet
işbirliği konusuna değinmek gerekecek. Çünkü bir noktada
değirmiştik, çıraklık konusunda bu ceza puanlarıyla ilgili bir
komisyon var. Çalışma Bakanlığı bünyesinde yine "işçi,
işveren ve hükümet" üçlüsünün katıldığı bir çalışma var.
Fakat yine söylediğim gibi konunun dizgini hükümetin elinde;
ancak burada tabii birtakım söz söyleme imkânlarımız var;
ceza paralarının kullanılmasında, işçi sağlığı, iş güvenliği konu-
sunda. Biliyorsunuz korkunç işgücü kaybı var, bu sakatlıklar
ve ölüm nedeniyle. Bu konuda, TİSK Genel Sekreteriyle
ortak bir harekete girdik Türk-İş olarak; hükümete ortak
proje için öneride bulunduk, beraber ortak proje üretelim
diye. Bunu nedense sallantıda bıraktılar. Bize yapacağımız
projeler karşılığında para verileceği söylendi ve yaptığımız
projeler karşılığı iki senedir para almaktayız, kendi başımıza
seminer düzenlemekteyiz, bu seminerlere işverenleri de
davet etmekteyiz. Bunun ötesinde, Çalışma Bakanlığı işçi
sağlığı iş-güvenliği dairesinin yaptığı tek şey vardır; bu para-
ları kullanmak bakımından. Bu da yılda bir defa göstermelik
ve sadece bir haftaya münhasır kalan **işçi sağlığı ve
işgüvenliği haftasıdır**, Mayıs ayında. Hafta biter, olay biter.
Çünkü para da bitmiştir o arada. Halbuki işçi, işveren ve
hükümet olarak çok güzel ortak projeler üretilebilir ve ortak

eğitim yapılmak suretiyle yurt sathında geniş bir alanda, çok daha faydalı sonuçlar sağlanabilir. Birtakım şeyleri Sayın Doğan da söylemişti, katkıda bulunmuyorsunuz diye, yaptığımız katkıları ortak kullanma imkânı bile bulamıyoruz, bu vesile ile bilgilerinize arz ettim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkürler Sayın Ogan.

Yanılmıyorsam bana sorulan soru, mesleki eğitim ve teknik eğitim fakülteleri öğretim elemanlarına dair idi. Sorunun yönelik olabileceği tüm olasılıkları kapsamak için, size hemen şunu söyleyeyim. Ankara'da mevcut mesleki eğitim fakültesi, teknik eğitim fakültesi adını taşıyan kurumların tüm öğretim üyelerine, adlarına yazılı olmak kaydıyla davetiye dağıtıldı. Birincisi, eğer sorunuz neden burada değiller ise, cevabı bu. İkincisi, konuşmacılar arasında neden yer almıyorlar ise, konuşmacıların seçimi TED Bilim Kurulu'nun tamamı tarafından yapılır. Dolayısıyla şimdi vereceğim cevap sadece benim düşüncemdir. TED Bilim Kurulu adına konuşamam. Burada görmüş olduğunuz konuşmacıların hepsi konuyu tartışacak olan veya tartışması gereken kesimlerden gelen temsilciler. Biz, konuyu daha çok yaşamın içinden gelenlerin tartışmasını tercih ettik; konunun teorisini yapan kişileri tercih etmedik. Onun da çok basit bir nedeni var. Eğer, teorisini yapan kişi burada olsa idi, şimdi onu si-gaya çekiyor olacaktık. Yani şu anda grubun kendisine yüklenme niteliğinde olan sorularına cevap verme mecburiyetinde kalacaktı. Meslektaşlarımızı da böyle bir duruma düşürmeyi herhalde istemezdik. Benim algılamam odur, o nedenle mesleki eğitim fakültesi ya da teknik eğitim

fakültesi elemanlarına burada yer verilmediğini zannediyorum. Başka soru var mı efendim?

Buyurunuz.

Dr. İlhan DÜLGER — Sanayileşme sürecinde eğitim sorunlarını tartıştığımıza göre, genel eğitim sorunlarından çok, mesleki teknik eğitim sorunları üzerinde duruyoruz. Burada da konumuz meslek. Meslek konusunu tartışırken, **meslek eğitimi** ve **meslek kullanımı** açısından iki ayrı kesimi ilgilendirdiği için, bir **eğitim sistemi**, bir de iktisadi sistem; yani **üretim sistemi** üzerinde konuşuyoruz. Daha çok eğitim sisteminin sorunları üzerinde durduk. Yani eğitim sistemi daha iyi meslek eğitimi, daha kaliteli meslek eğitimi yapabilmek için nelere ihtiyaç duyuyor? Kaynaktan, öğretmenden, araç, gereçten tutun; bilgilenmeden tutun, bütün bunlar hep eğitim sisteminin ihtiyaç duyduğu ve eksikliğini hissettiği konularla ilgili sorunlar. Bir de iktisadi sistemin meslek konusundaki sorunlarına eğilmek lazım. Bize sadece meslek elemanımız eksik diye cevap veriyorlar iş hayatında. Ancak, mesleklerle ilgili olarak neler eksik? Bunların ayrı ayrı, alt ayrıntılarına kadar belirtilmesi lazım ki, meslekler konusunda eğitim programları tam bir açıklığa kavuşabilsin. Burada sadece, eğitim kesiminin sorunları üzerinde yoğunlaşmak veya eleştirilerimizi, suçlamalarımızı gerektiğinde oraya yüklemek bence işin yarısı oluyor. Diğer kısmına da bakmak lazım. Meslek nedir diye baktığımız da, **meslek aslında bir üretim girdisidir**. Bir üretim girdisi olduğuna göre, bir ekonomik metadır ve bir fiyatı vardır. İhtiyaç belirdikten sonra talebe dönüşecek ve bir fiyatla piyasada bu talep oluşacaktır. Türkiye'de bu mekanizma işliyor mu? Bu meka-

nizma işlemediği için hem eğitim sisteminin, hem de iktisadi sistemimizin sıkıntıları var. Piyasa mekanizması pek çok konuda işlemiyor. Meslek konusunda da işlemiyor. **Dolayısıyla eğitim sistemi dış dünyada neyi eğitip, neleri eğitim programlarına katacağı, nasıl bir insan yetiştireceği konusunda gerekli uyarıları, mesajları alamıyor.** Bu açıdan bizim bu tür bir seminerde üzerinde durmamız gerekli olan konu; iş dünyamız, gelişen rekabet ve değişen üretim şartları içerisinde, hatta değişen teknolojik şartlar içerisinde meslekler konusunda nelere ihtiyaç duyuyor, bunları ayrıntılı olarak orta yere koyup iletebiliyor mu? Bunlara bakmak lazım. İş tanımlarının yapılması, insangücü ihtiyaçlarının tespit edilebilmesi, insangücü planlamasının yapılabilmesi, meslek standartlarının yapılabilmesi, mesleki eğitim programlarının gerçekçi olarak piyasanın ihtiyaçlarına uyarlanabilmesi ve ücret sistemlerinin verimliliğe ve kaliteye dayalı olarak belirebilmesi tamamen piyasanın bu konuda talebini orta yere koyabilmesi ve fiyatlandırma yapabilmesiyle ilgili bir boyut. Onun için eğitim programları yapılırken, özellikle sanayicilere, bu konuda taleplerini ortaya çıkarabilmek, bunları somut ve ayrıntılı olarak formüle edebilmek, yazabilmek için de eğitime ve yol göstermeye ihtiyaç var. Ben bu konuda mesela "Odalar Birliği neler yapıyor, İş ve İşçi Bulma Kurumu neler yapıyor?" bunlarla ilgili bazı bilgilerin de burada verilmesini arzu ederdim; örneğin işçi sendikaları var. İşçi sendikaları kaliteye ve verimliliğe dayalı ücret sistemi konusunda ne düşünüyor, bunu bilmemiz lazım. Bugünkü gibi tek tip standart yüzdelerle ücret artırımına gidecekse, meslek eğitimi ve meslekler arasındaki farkın, verimlilik arasındaki farkın ortaya konul-

maya çalışılmasının, eğitim sisteminin buna gayret sarf etmesinin çok büyük bir anlamı kalmıyor. Aynı şekilde işveren kuruluşları; çeşitli kademeler, meslek kademeleri itibariyle ayrıntılı insangücü taleplerini çıkarmaya niyetliler mi? Bunu kullanacaklar mı? Bugüne kadar kullanmadılar. Biliyorsunuz yükseköğretimli birkaç kişi veya yüksek tekniker birkaç kişi dışında, bol vasıfsız işçi ile bugüne kadar üretimimiz geldi. Şimdi artık açık ekonomiye geçtiğimize göre, bunların çeşitlendirilmesi, vasıfları ayrıntılı belirtilmiş kademeler kullanılması, eleman kademeleri kullanılması sözkonusu olacaktır. Fakat yönetici kesimin bunun şuurunda olması, bunu zorlaması lazım ki, eğitim sistemine biraz süre verilsin ve bu sürede bu elemanlar yetişebilsin. İhtiyaç acil hale geldikten sonra, talep ortaya çıkarsa eğitim için geçecek süre Türk ekonomisi için bir kayıp olacaktır. Meslek tanımları konusunda mesela MPM'nin bazı çalışmaları olmuştu 1987 yılında, 75 bin birim üzerinde meslek tanımı çalışması yapılmıştı. Bu yayınlanmadı hâlâ, bununla ilgili bilgi rica ediyorum efendim.

BAŞKAN — Teşekkürler efendim.

Sanırım bu katkı içinde bazı noktalara, daha önce değinilmiş idi. Sayın Ogan, Sayın Yücaoğlu daha fazla eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı efendim?

Metin OGAN — Hayır Sayın Başkan yok. Biraz ewel bahsettiğim gibi vasıfsız işçiyi, asgari geçim seviyesine getirmeden, vasıflı işçi için analiz yapılmasında zorluk çekiliyor; bunu daha önce de belirttim. Yani tek sıkıntımız o. Bu seviyeyi tutturduktan sonra tabii ki vasıflı işçinin iş analizi sıralamasına göre ücret almasını bizler de tercih ediyoruz. Bazı

işyerlerinde; yani çoğunlukla vasıflı işçi çalıştıran işyerlerinde bu mümkün oluyor, metal sanayiinde olduğu gibi; ama belediye işkolunda maalesef bu mümkün olmuyor.

Teşekkür ederim.

Zekâi BALOĞLU — Toplu sözleşmelere konulmalıdır o.

Metin OGAN — Haklısınız, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Ben teşekkür ederim.

Sayın Yücaoğlu bir ekleyeceğiniz var mı?

Erkut YÜCAOĞLU — Ben Sayın İlhan Dülger'e katılıyorum tamamen ve biraz ewel Sayın Doğan'a cevap verirken de sanayinin en büyük eksiğinin niyet olmadığını, fakat düzenli bir çalışma yapmaması olduğunu belirtmiştim, en büyük eksik de budur. Çünkü sanayi bunu ancak çok pragmatik ve kısa vadeli düşünceler içerisinde, talebini de kimseye duyurmadan kendi içinde hazırlamaktadır. Belki üç senede neye ihtiyacım var, nasıl insan yetiştireceğim gibi ufak tefek planları vardır, ama bu bir sektör seviyesinde veya ülke seviyesinde yapılmayan bir çalışmadır. Değindiğiniz gibi bu konuda onların bir klavuzluğa da ihtiyacı vardır. Yani bu işi nasıl yapacakları konusunda biraz bilgiye de ihtiyaçları vardır. Ama, tabii kendi işleri durmasın diye, özellikle bu son 10-15 senedir yönetim kademeleri için sanayi bilinçli olarak birtakım imkânlar yaratmakta; o insanların eğitimi için zaman ve kaynak ayırmakta; dolayısıyla çeşitli yönetim kademelerini yedeklemek için bir çalışma yapmaktadır. Ama bir sanayi kuruluşunun, her konudaki insangücü ihtiyacını tanımlama konusunda çok pragmatik ve kısa vadeli

çalışmaktadır. Dolayısıyla size tamamen katılıyorum. Sanayi- nin bu konuda yine belki birkaç tane çalışmayı örnek alması gerekmektedir. O konuda da akademik çevrelerin ve devlet birimlerinin de büyük katkısı olacağı kanaatindeyim.

BASKAN — Teşekkür ederim efendim.

Başka sorusu olan var mı efendim?.. Yok.

Müsaade ederseniz, ben bu toplantıyı, küçük bir "soru- cevap oyuncuğu" ile bitirmek istiyorum. Bu sıralarda ilkokul ve ortaokulda çocukları okumakta olan ana babaların ıstırabı, malum. ıstırabı diyorum; çünkü ilkokul ve ortaokul düzeyinde eğitim ve öğretim programımızın bir ıstırab kaynağı olduğu muhakkak. Bunu vurgulayabilmek için küçük bir oyun yapacağız müsaade ederseniz. Ancak koşulumuz şudur. Sorulacak soruların cevaplarını 14-15 yaşınıza, geri giderek düşününüz. Bu soruların cevaplarını 15 yaşından önce öğrenmiş ya da öğrenmemiş olmanız önemlidir. Elbet- teki 14-15 yaşından sonra bunlardan çoğunu öğrendik. Ancak önemli olan 14-15 yaşından önce durum ne idi? Bunu dikkatinize sunmamın en büyük nedeni de şudur: Ben sağlık bilimlerinden gelen biriyim, kökenim eczacıdır, ancak daha sonraki eğitimim ilaç kimyası üzerine. **Sağlık bilimlerinden gelen insanlar çok iyi bilirler, 15-16 yaşına kadar insan orga- nizmasının öğrendiği bilgiler, hayatı boyunca en zor unuttuğu bilgilerdir.** Bu nedenle akılcı bir yaklaşımla 14-15 yaşına kadar insanlara yaşamın esasını teşkil eden bilgiler verilmelidir. Ama insanın iki dudağı arasından çıkan ve her an değişebilen bilgiler değil, genel kültür şeklindeki bilgiler değil. Bizde ise bunun tam tersi yapılmaktadır. 15-16 yaşından 35 yaşına, 40 yaşına kadar öğrendiğiniz bilgilerin bir kısmı hafızanızdan

silinir, o sizin genel kültür yapılanmanıza bağlıdır. Nihayet 65-70 yaşından sonra eğer yaşamınız devam ederse beyniniz bir hancıdır, bilgi yolcudur. Yüzde 95'i gider yüzde 5'i i bir iz bırakır geride. Bu durumda biz ne yapıyoruz? Çocuklarımızı mümkün olduğu kadar 14-15 yaşına kadar lüzumsuz bilgilerle ve bir çuval gibi doldurmaya, onları daha sonraki yaşamlarında gerekli olan bilgiyi zor alır duruma getirmeye çalışıyoruz. Bakınız "soru-cevap dizisi" şudur: Sorulacak ilk üç soruya hayır, ben bunu bilmiyorum cevabını vermek sizin lehinize olacaktır; ama 14 yaşından önce öğrenmiş olmanız kaydıyla. Fakat sonuncu soruya da ben 14 yaşımdan önce bunun cevabını öğrendim diye cevaplandırmanız gerekecektir. Bunu kendi kendinize lütfen cevaplayınız ve rica ediyorum lütfen tanıdıklarınızla bu oyunu bir defa tekrar ediniz.

Bilmemeniz gereken sorular: "Avrupa'nın en yüksek tepesi neresidir? Dünyanın en uzun nehri hangisidir? Okyanusa en çok su boşaltan nehir hangisidir?" Hiçbir zaman bunu, herhangi bir bilgi türünü küçümsemek için yapmıyorum, elbetteki hedef bu değildir. Zannederim merakımı iyice anladım. Bilmeniz gereken soru ise bir üçgenin alanı, niçin tabanı ile yüksekliğinin çarpımının yarısına eşittir? Niçin yarısıdır? Çünkü o bir dikdörtgenin yarısıdır da ondan. Ancak bu sorunun cevabını da 14 yaşından önce öğrenmiş olmanız gerekiyor idi. Bizim özellikle sağlık bilimlerinden gelen insanların en büyük ıstırabı budur. Çünkü ülkemizde eğitim öğretim programları düzenlenirken, öğrenme fizyolojisi hiçbir zaman düşünülmez. Hangi yaşa kadar, hangi tür bilgiler verilmelidir? Hangi tür bilgiler genel kültürün bir parçasıdır? Dolayısıyla yaşam ile ölüm arasındaki mesafeyi bilmeyen çocuk, 15 bin sene önceki insanları öğrenmekle ne

eide eder? Ya da bin sene önceki teşkilatı öğrenmekle ne elde eder, ya da Patagonya'daki koyunların bacaklarının kaç adet olduğunu bilmekle ne elde eder? Elbetteki bunların cevaplarının araştırılması gerekiyor.

Efendim, ben konuşmacılara, buraya kadar zahmet ederek değerli görüşlerini bize aktardıkları için, burada hazır bulunup bizleri dinleyen siz sayın dinleyicilerimize de bu zahmete katlanıp bizi dinledikleri için çok teşekkür ediyorum.

Saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

DÖRDÜNCÜ OTURUM

SANAYİ SONRASI DÖNEM İÇİN NASIL BİR İNSAN YETİŞTİRMELİYİZ?

(BİLDİRİ : 3)

Konuşmacı : Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı : Prof. Dr. İnci SAN
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

BAŞKAN — Bildiğiniz gibi bu oturumdaki konuşmacımız Sayın Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu. Kendisini kürsüye davet ediyorum efendim.

Efendim, Süleyman Çetin Özoğlu'nun uzmanlık alanı ölçme değerlendirme ve danışma psikolojisi. Kendisini hemen hepimiz tanıyoruz; ama yine de ben bir iki ufak bilgi vermek istiyorum.

1977'de kurulmuş bulunan TED Bilim Kurulu'nun kurucusu ve ilk başkanıdır. 1984'e dek bu görevi yürütmüşlerdir. Ayrıca TÜBİTAK'ın kuruluş yıllarında da, bilim adamı yetiştirmeye yönelik bu kurumda uzun yıllar hizmet vermişlerdir. Şimdi sözü kendisine veriyorum.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulunca XV. Eğitim Toplantısının konusu çerçevesinde belirlenmiş olan bildirinin ele aldığı soruna ve sormakta olduğu, bu soruya, önce bazı kavramları ele alarak, belirlemeleri yaparak yanıt oluşturmaya çalışmak yararlı olacaktır.

Sanayi Sonrası Dönem - Sanayi Sonrası Toplum

Toplumbilimciler ve ekonomistler toplulukları, tarihsel gelişme ve toplumsal değişim çerçevesinde genel olarak belirli dönemlere ayırarak incelemeye çalışmaktadırlar. Belirli dönemlere ayırarak toplumsal değişmeyi incelemek, toplumlar arasındaki farklılıkları gözardı etmemektedir. Bununla beraber, toplumların; gelişim tarihleri kendilerine özgü olmanın yanı sıra; din, kültür, ekonomi ve teknoloji boyutlarında, birbirleriyle bir çok ögeyi de paylaştığı kabul edilmektedir. Bu öge paylaşması, belli toplumsal

örgütlenmelere yansımakta ve böylece bireyleri belli biçimlerde etkilemektedir. Toplumların paylaştığı ortak ögelerin, her toplumdaki bireyleri etkileme biçimi ve yoğunluğu belirgin bir biçimde artmaktadır. Bu ortak ögeleri, bilim disiplinlerine göre sınıflamanın yanısıra örneğin, ekonomik, politik, kültürel vb. bu ögeleri değerler ve tutumlar olarak iki ana grupta da toplayabiliriz. İnsanların önem verdiği görgül olgular, değerler, zihinsel ve duyuşsal davranış hazırlıkları -hazır oluşları- tutumlar olarak kabul edilebilir. Toplumsal değişme süreci ve olgusu Değerleri ve Tutumları etkilemektedir. Eğitim bu etkilemede ve etkilenmede rol oynayan bir süreçtir.

Toplumsal değişme ve onun gerekli kıldığı davranış biçimlerini ve toplumsal yaşamı ve bu çerçevede insan yetiştirmede ve eğitim uygulamalarını incelemeye kullanılan sanayi dönemi, sanayi öncesi ve sanayi sonrası dönemlerine kısaca bir göz atalım. Sanayi Öncesi ve Sanayi Toplumu konusunda toplumbilimciler ve ekonomistler ortak açıklamalar getirmekte, ancak Sanayi Sonrası Toplum kavramı ve fikrinde farklı açıklamalar ve betimlemelerde bulunmaktadır.

Sanayi Sonrası Toplum (Post-Industrial Society) kavramı, ilk defa, 1962'de Boston (A.B.D.)'daki Teknoloji ve Toplumsal Değişme Forumundaki yayımlanmamış bir bildiride sunulmuş ve tartışılmıştır (Bell, 1973). Daha sonra bu konuda yapılan inceleme ve araştırma çalışmalarında kavram ve fikir belli değişkenlere göre geliştirilmiştir.

Sanayi Sonrası Toplum fikri, A.B.D. "Bilim ve Sanat Akademisinin", 2000 Yılı Komitesinin çalışmalarında ortaya

çıkan yayınlarında ve 1967'de yayımlanan "2000 Yılına Doğru" adlı kitabında ana çizgi olarak ele alınmıştır. Sanayi Sonrası Toplum kavramını bu çerçevede ele alan toplumbilimciler, 1960'larda; 30-50 yıl içinde "Sanayi Sonrası Toplumun" ortaya çıkacağını tahmin etmişlerdir. Böylece gelişmiş - leri Sanayi toplumunun geleceğini tartışmak, ele almak, kestirmeler yapmak gündeme gelmiştir. Sanayi Sonrası Toplum kavramını ve uzantılarını açıklayanlar, örnek olarak A.B.D. toplumunu almaktadırlar. Bu kavramı açıklamaya çalışanların ülkesinin A.B.D. olmasının yanı sıra, toplumsal değişimin hem ileri düzeyde, hem de daha görünür biçimde bu toplumda bulunması, onu örnek olarak belirlemeye yol açmıştır. Bu konuda ilk çalışmaları yapan toplumbilimcilere göre, "Sanayi Sonrası Toplumun" oluşumunun temelinde, toplumsal yapıdaki (social structure) değişiklikler yer almaktadır. Böyle bir değişimin sonuçları, farklı politik ve kültürel yapılara sahip toplumlarda değişik olacaktır. Bununla beraber toplumsal form olarak bu kavram, 21. Yüzyılda A.B.D., Japonya, Sovyetler Birliği ve Batı Avrupa'da toplumsal yapının belirgin özelliği olacaktır. Sanayi Sonrası Toplum kavramı, soyut bir düzeyde ele alınmıştır.

Sanayi Sonrası Toplum fikri ve kavramı, genelde Batı Toplumunun, toplumsal yapısı, iskeleti hakkındaki değişmeyi tahmin etme, kestirmeyi içermektedir. Sanayi Sonrası Toplum "üst yapıda" değişimleri başlatan bir "alt yapı" değildir. Sanayi Toplumu, malların seri biçimde üretimi için makinalaşma ekseninde organize edilmiş bir toplum olarak nitelenirken; Sanayi Öncesi Toplum, işgücünün ve temel kaynakları doğadan çıkararak üretimi sağlayan bir toplum olarak ele

alınmaktadır. Bir diğ er deyiş le, değı şme ve büyümenin yaşamı ve iş i organize etme ritminin toplumsal yapıyı [ekonomi, meslekler sistemi ve toplumsal tabakalaş ma (katmanlaş ma)] belirlemesine göre ayırım yapılmaktadır. Bu ayırıda, toplumu oluşturan diğ er iki temel öge ve kısımdaki değı şme veya büyüme ele alınmamaktadır. Yani, Politika-Devlet, Hükümet ile Kültür kısmı Sanayi Öncesi ve Sanayi Sonrası Toplum dönemleri için belirleyici olmamaktadır (Bell, 1973).

Toplumun üç kısmının içerdikleri ve ilke eksenleri şöyle özetlenebilir:

- a) Toplumsal Yapı: Ekonomi, Teknoloji ve Meslekler Sistemi (Occupational System). İlke Eksen: Ekonomikleştirme, Denge ve onu sağlayan "azalan randımanlar" yasası. En az maliyet, optimizasyon ve maksimizasyon ilkelerine göre kaynakları dağıtmak, kullanmak.
- b) Politika-Devlet, Hükümet: Yönetim sistemi, rejimi, İlke Eksen: katılım, bazen yer değı ştirme veya kontrol ve bazen alttan talep ile.
- c) Kültür: Belirlenmiş anlamların ve sembollerin alanı, yaşam biçimi. İlke Eksen: Benliğı zenginleştirme ve doyumu sağlamak için istek ve etkinlikler olmaktadır.

Eğitimin bu üç kısımdaki yeri, insan yetiştirme uygulamaları farklar göstermektedir. Üç kısımda ve ilke eksenlerde bir bütünlüğü sağlamak amaçlanmaktadır. Geçmişte, toplumun bu üç kısmı ortak değerler sistemiyle bağı lı iken, çağımızda bu üç kısım arasında kopukluk olmaktadır. Bu üç kısım ortak değerlerle bağı lı iken, eğitim uygulamaları ve

insan yetiştirme programları belirgin çizgilerle ele alınıp değerlendirilmekteydi. Toplumsal değişimle başlayan kopukluğun nedeni olarak, bazı zamanlarda, eğitim uygulamalarının yetersizliği ileri sürülmüş ve kopukluğun faturası eğitime çıkarılmıştır.

Toplumsal yapıdaki değişimlere dayalı olarak oluşturulan "Sanayi Sonrası Toplum" kavramı, eğitimdeki değişikliklerle yakından ilgili bir kavram olarak ele alınmamaktadır. Ancak Sanayi Sonrası Toplum kavramı ekonomideki, meslekler sistemindeki değişiklikleri, bilim ve teknolojinin gelişmesi toplumun eğitim uygulamalarında değişiklikleri gerekli kılmaktadır. Bununla beraber, toplumbilimciler, toplumsal yapıdaki değişimler; özetle Sanayi Sonrası Toplum fikri devlet-hükümet veya kültürde de karşılıklı değişimleri belirleyeceğini ileri sürmemektedirler (Bell, 1973). Ancak toplumsal değişim, Sanayi Sonrası Toplum kavramı; Toplumun Devlet-Hükümet ile Kültür öğelerinin önüne üç önemli soru getirmektedir. Bunlar;

- a) **Sanayi Sonrası Toplum**, sonuçlara ulaşmak amacıyla bireylerin eylemlerini koordine etmek için düzenlenen rolleri değiştirecektir. Bireylerin rollerini, bu toplumsal yapı değişiminde, kabul edip etmeme sorunu olacaktır. Toplumun eğitim uygulamaları bu sorunun çözümünde rol alabilir, bireylerin yeni rollerini kabullemelerine hazırlanmasını sağlayabilir. Örneğin, Sanayi Sonrası Toplumda, bilimin bürokratikleşmesi artacak ve böylece belirli bir parça işte (bütünü ile ilişki kurmadan) zihinsel uzmanlaşma artacaktır. Bilim çalışmaya başlayan genç bireyler bu ayrışmayı,

parçalanmayı, bölümlenmeyi kabul etme yönünde yetiştirilebilir.

- b) **Sanayi Sonrası Toplumun**, değişimleri politik sistemde "yönetim" (management) sorunları yaratacaktır. Sanayi Sonrası Toplum, bilginin teknolojik kısmının önemini belirgin ölçüde artıracaktır. Yeni toplumun bilim adamlarını, mühendislerini ve teknokratlarını politikacılarla yarışa veya onlarla anlaşmaya zorlayacaktır.
- c) **Sanayi Sonrası Toplumda**, yaşam biçimi güçlü bir biçimde ve öncelikle bilişsel ve kuramsal bilgiye dayalı olacağından, kaçınılmaz biçimde kültürün eğilimlerini zorlayacaktır. Etkilenen kültür, benliğin zenginleştirilmesi için neler yapacaktır? Bu soruya toplumlar yanıt arama durumundadırlar. Koruyucu sınırların yıkılması ve toplumlararası etkileşim ve etkilemenin önemli rol oynaması sorunlar getirecektir.

Sanayi Sonrası Toplumun Özellikleri

Sanayi Sonrası Toplum kavramı için, Sanayi Sonrası Dönem, Sanayi Ötesi, Teknoloji Sonrası, Bilgi (Enformasyon) Toplumu ve Üçüncü Dalga, III. Devrim gibi nitelendirmelerin literatürde kullanıldığını görmekteyiz. Bu nitelendirmelerde bazı farklı yaklaşımlara da yer verilmektedir. Örneğin buraya kadar özetlediğimiz yaklaşımda Sanayi Sonrası Toplum kavramı, toplumsal yapıdaki değişimlerle açıklanmakta iken, TÜSIAD (1991) raporunda, toplumlar, kültürel değişim çizgisinde üçe ayrılmaktadır: Sanayi Öncesi, Sanayi Toplumu ve Sanayi Ötesi Toplum. Bu ayırmada toplumdaki

değerler ve tutumlar ile ekonomi sistemi belirgin olmaktadır.

Bu farklı yaklaşımları ayrı ayrı tartışmaktan çok, Sanayi Sonrası ulaşılabilecek dönemdeki toplumun, 1960-1970'lerde tahmin edilen ve 1980 sonlarından itibaren belli ülkelerde yaşanan ve gözlenen özelliklerini ana çizgileriyle ele almak ve insan yetiştirmeyi etkilemesini irdelemek uygun olacaktır. Sanayi Sonrası Toplum kavramı ile diğer nitelermeler geniş bir genellemedir. Bu genelleşmenin beş boyutu bu kavramın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

1. Ekonomik Sektör: Mal üretiminden servis (hizmet) ekonomisine doğru bir değişme.
2. Meslekler Dağılımı: Profesyonel ve teknik sınıf mesleklerin rollerinin ve saygınlıklarının önde gelmesi.
3. Eksen İlke: Toplum için politika oluşturmada ve yeniliklerin kaynağında kuramsal bilgilerin merkezde, odakta olması.
4. Gelecekteki Organizasyon: Teknolojinin ve teknolojik değerlendirmenin kontrolü biçiminde.
5. Karar Verme: Yeni bir "Zihinsel Teknolojinin" yaratılması.

Sanayi Sonrası Toplumda; toplumbilimcilere göre, işgücünün büyük bir kısmı tarım ve sanayi üretiminde olmayacak; tarım ve sanayi üretiminin önemi azalacak; ticaret, ulaştırma, bankacılık, sağlık, eğitim, basın, araştırma, yönetim, politika gibi hizmet sektöründe olacaktır. Özetle; hizmete dayalı bir üretim türü ve onun pazarlanması ağırlık

kazanmaktadır. Bunun sonucu olarak toplumsal kontrol, değişme ve yenileşmeyi yönetmek için "BILGI" (Kuramsal Bilgi) etrafında organize olma söz konusudur. Büyük çoğunluğu yükseköğrenim görmüş; hatta yüksek lisans ve doktora derecesine sahip "beyaz yakalılar" emek piyasasına egemen olacaklardır. Böylece doğacak toplumsal ilişkilerin ve politik olarak yönetilmesi gereken yeni yapıların ortaya çıkmasına yol açacaktır. Eğitim uygulamalarının ve insangücü yetiştirilmesinin bu yeni tabloya göre biçimlendirilmesi gerekecektir.

SANAYİ SONRASI TOPLUMDA BİLGİNİN İŞLEVI

Sanayi Sonrası Toplumda, kuramsal bilgi stratejik kaynak olacak; Üniversite, Araştırma Kuruluşları, kuramsal bilgilerin zenginleştirildiği ve kodlandığı "Zihinsel Çalışma Kuruluşları" toplumun yapısal eksenini oluşturacaktır. Bilindiği gibi Sanayi Toplumunda da bilgi gerekli ve önemlidir. Ancak sanayi sonrası toplumdaki bilgiden farklıdır, bilginin karakteristiğindeki değişme belirgindir. Kuram, görgül-ampirik olmaktan önce gelmektedir. Kuramsal bilginin abstrakt semboller sisteminde kodlanması ve böylece herhangi bir aksiyomatik sistemde farklı ve değişik deneyimlerin açıklanmasında, aydınlatılmasında kullanılmasının sağlanması gerekli görülmektedir. Bu çerçevede, Sanayi Sonrası Toplumda, Sanayi Öncesi ve Sanayi Toplumu dönemlerinde bilim adamlarının genelde iki bilinmeyenli durumlarla uğraşmalarından "Kompleks Basitlik", "Organize Edilmemiş Komplekslik" diye sosyal bilimlerde nitelenen problemleri çözmeye çalışmalarından farklı olarak, bilim ve

bilim adamları "Organize Edilmiş Komplekslik" diye nitelenen zihinsel ve toplumsal problemlerle uğraşacaklardır. Belirli amaca ulaşmak için birbirlerini etkileyen değişkenleri koordine ederek geniş boyutlu sistemleri yöneltme söz konusudur. Organize Edilmiş Kompleksliğin, problemlere uygulanabileceği çalışmaların yapıldığı, yeni alanların oluştuğunu görmekteyiz. Örneğin: Enformasyon Kuramı, Sibernetik, Karar Kuramı, Oyun Kuramı, Kullanım (Utility) Kuramı, Stokastik Süreç ve bunlardan oluşan Doğrusal Programlama, İstatistik, Karar Kuramı gibi teknikler. Bunların tümüne "Zihinsel Teknoloji" denilmektedir. Algoritmaları, problem çözme kuralları ile değiştirme Sanayi Sonrası Toplumun önemli özelliğidir. Bu özellik, eğitim uygulamalarını ve insangücünü yetiştirmeyi yeniden organize etmeyi gerekli kılmaktadır.

Sanayi Sonrası Toplum ile Sanayi ve Sanayi Öncesi Toplumun, toplumsal değişme özellikleri çerçevesinde yapılan çözümlenelerde dikkati çeken durumlar şöyle özetlenebilir: **Ekonomik Sektör boyutunda:** Sanayi öncesinde Ziraat, Maden, Balıkçılık. Sanayi döneminde Mal Üretimi, Üretim Süreçleri. Sanayi sonrası dönemde ise, Ulaşım, Ticaret, Finans, Sağlık, Eğitim, Araştırma. **Mesleklerde Eğitim boyutunda:** Sanayi Öncesi, çiftçi, balıkçı, düz işçi, madenci. Sanayi döneminde, yarı-kalifiye işçi, mühendis. Sanayi Sonrası dönemde ise profesyonel ve teknik bilimciler. **Teknoloji boyutunda** ise, sırasıyla,hammadde, enerji ve bilgi. **Toplumsal Desen boyutunda,** doğaya karşı uğraş (oyun), üretilmiş doğaya karşı uğraş (oyun) kişilerarası uğraş (oyun), **Metodoloji boyutunda** sırasıyla sağ duyuşal deneyim, görgül, ampirik deney iken, soyut kuram

modeller, Simulasyon, Karar Verme Kuramı, Sistem Çözümleme, Sanayi Sonrası dönemin metodolojisi olmaktadır. **Eksen İike boyutunda** ise, sanayi öncesinde, gelenekselcilik, toprak/sınırlamaları, sanayi döneminde ise ekonomik büyüme, yatırım sanayi kararlarını kamusal veya özel olarak kontrol, Sanayi Sonrası Toplumda ise, Kuramsal Bilginin kodlanmasının Merkezçiliği belirgin olmaktadır.

BAZI ÖNEMLİ SORUNLAR

Toplumların her döneminde önde gelen sorunları farklılaşmaktadır. Sanayi toplumunda, önde gelen sorun ekonomi olmuştur. Sermaye, sermaye artırım ve onu yatırım alanlarına dönüştürme, dürüst pazar, yatırım bankaları, kendi kendini finanse etme, kamu vergileriyle finans gibi konular gündemi oluşturmuştur. A.B.D. bu dönemi yaşarken, toplumda değişimin kaynağı olan kültür yerini teknolojiye bırakmıştır. Sonuç olarak, bu yer değiştirme toplumsal değer sistemini etkilemiştir. Sanayi Sonrası Toplum döneminde ise önde gelen sorun, bilimi -bilgi üretimini- ve ilgili işlerin yapıldığı kuruluşlarını organize etmek olacaktır. Kısaca bilgi üretimini ve bunun için gerekli insan yetiştirme, eğitim uygulamalarını organize etmek temel sorun olmaktadır. Bilime kamu desteği, bilimin politize olması, bilim ekiplerinin işi organize etmesindeki toplumsal sorunlar, Sanayi Sonrası Toplumun Merkezindeki politika sorunlarını oluşturacaktır. Böyle bir dönemde toplumdaki esaslı bölünmeler ve belki de çatışmalar, üretim araçlarına kimin sahip olduğuna göre değil, fakat bürokratik, politik, ekonomik ve toplumsal organizasyonlarda karar vermeye gücü

olanlar ile olmayanlar arasındaki otorite ilişkisine bağlı olacaktır.

Toplumbilimcilere göre Sanayi Sonrası Toplum kavramı tamamlanmış, bütünleştirilmiş bir toplumsal düzen "social order" tablosu değildir (Bell, 1973). Bu kavram toplumsal yapıda, ekonomik, teknolojik ve toplumsal tabakalaşma sistemi özellikleriyle değişmeyi açıklama girişimidir. Bu çerçevede, Sanayi Sonrası Toplum dönemine girmekte olan ülkelerde farklı politik ve kültürel konfigürasyonlar olacaktır. Toplumbilimciler, bu eksensel değişmeyi ve onun getirdiği sorunları anlamak ve çözmek için bir yol aramaktadırlar. Bir diğer deyişle çözüme yolunu görebilecekleri bir "düzenli aygıt" aramaktadırlar. Sanayi Sonrası Toplum kavramı, böyle bir "düzenli aygıt" olarak Batının toplum yapısındaki kompleksi "düşünülebilir" yapmaktadır. Bu çerçevede Sanayi Sonrası Toplumun yapısı ve sorunları şöyle bir özellik göstermektedir (Bell, 1973): Sanayi Sonrası Toplumun eksen ilkesi, kuramsal bilginin kodlanması ve merkezileştirilmesi olmaktadır. Üniversite, Akademik Enstitüler ve Araştırma Kuruluşları birincil kurumlardır. Ekonomik tabanı olan, bilime dayalı enstitülerdir. Önde gelen kaynaklar, insan sermayesi, "zihinsel" olarak yetiştirilmiş insangücüdür. Politik problemler bilim politikasıdır. Bilimin kamu politikasına etkisi ve ilişkisidir. **Yapısal problemler, eğitim politikasıdır.** Tabakalaşma tabanı, kamu ve özel sektörü dengeleme olup, bunun olanağı ise beceri ve eğitimidir. Kuramsal sorunlar, "yeni sınıfın" tutarlılığı ve bütünlüğüdür. Toplumsal tepkiler ise rakip kültürdür. Görüldüğü gibi, Sanayi Sonrası Toplum kavramında, Sanayi Öncesi ve Sanayi Dönemi toplum döneminden farklı olarak "eğitim", "eğitim politikası" önemli bir yer almaktadır. Sanayi

toplumunda seri üretim için seri eğitim (kamu eğitimi) ilişkisi öncelikli uygulama iken, Sanayi Sonrası Toplumda eğitime yeni işlevler öngörülmektedir.

Sanayi Sonrası Toplum ve Eğitim

İnsan yetiştirme yaklaşım ve uygulamalarını "eğitim" kavramının bütünlüğü içinde ele alarak, Sanayi Sonrası Toplumun gerekli kıldığı eğitimi irdeleyip ve bu çerçevede Sanayi Sonrası Toplum olarak kabul edilen A.B.D.'de, bir örnek olarak, bu konudaki çalışmalara değindikten sonra ülkemizde insan yetiştirme konusuna geçmek yeğlenmektedir. Sanayi Sonrası Toplum ve orada ilke eksen olacak bilgi ve bilimsel çalışma konusunda yapılan gözlem ve belirlemelerde özetle şunlar söylenmektedir: **Newton'dan bu yana, bilimsel çalışma her onbeş yılda bir ikiye katlanmış, bir bilim adamının iş yaşamı boyunca ise üç kat artmıştır.** Bu başdöndürücü hız ve ivme bilgi kavramını yaşamın ana ögesi yapmaktadır. Herhangi bir çocuk, dünyanın neresinde olursa olsun, ana babasından veya nene ve dedesinden kalan, onlardan tevarüs ettiği dünyaya benzer bir dünyada yaşayamayacaktır. Toplumsal değişme ve gelişmeler içinde, bugün bir çocuk yalnızca geçmiş ile, aşırı bir ölçüde, kopma ile karşı karşıya kalmamakta, aynı zamanda "bilinmeyen" bir dünya için eğitilmek durumundadır ve bu husus tüm toplumu ilgilendirmektedir.

1960'lı yıllarda 1980'li ve 1990'lı yıllarda Sanayi Sonrası Toplum dönemine gireceği tahmin edilen A.B.D.'de bu yeni döneme insan yetiştirme ve eğitim uygulamaları için yapılan hazırlıkları bir örnek olarak, gözden geçirdiğimizde, tablo şu görünümde olmaktadır:

a) A.B.D.'nin 2500 yılına kadar eğitim hedefleri: **Altı hedef belirlenmiştir:** (Akyol, 1991).

1. 2000 yılına kadar, A.B.D.'de çocukların tamamı **öğrenmeye hazır** olarak okula başlamış olacaklardır. Her aile çocuğun ilk öğretmeni olacak ve **okulöncesi çocuğun** öğrenmesine yardım edecek kadar zaman ayıracak, anne babalar gereksinme duydukları eğitim ve desteği alacaklardır.
2. 2000 yılına kadar lise mezuniyet oranı en az yüzde 90'a ulaşmış olacaktır (Kamu, vatandaş eğitimi 11-12 yıla çıkarılmış oluyor). Okulu terk etme oranı düşürülecek. Okulu terk edenlerin yüzde 75'i lise eğitimini başarıyla tamamlayacaklardır.
3. 2000 yılına kadar A.B.D. de öğrenciler İngilizce, Matematik, Fen, Tarih ve Coğrafya konularında yeterlik gösterdikten sonra okuldan ayrılacaklardır. Muhakeme etme, problem çözme, bilgi uygulama ve etkin biçimde yazma ve iletişim kurabilme yetenekleri gösteren öğrencilerin yüzdesi önemli ölçüde artırılabilecektir.
4. 2000 yılına kadar, A.B.D. öğrencileri Fen ve Matematik başarısında dünyada birinci olacaklardır. Matematik ve Fen Öğretmenlerinin sayıları yüzde elli artırılabilecektir. Matematik, Fen ve Mühendislik alanlarında, **kadınların ve azınlıkların lisans ve lisans üstü öğrenci olarak sayıları önemli ölçüde artırılabilecektir.**

5. 2000 yılına kadar Amerikalı her yetişkin okur yazar olacak ve dünya ekonomisinde rekabet edecek ve vatandaşlık sorumluluk ve haklarını yerine getirecek bilgi ve becerilere sahip olacaktır.
6. 2000 yılına kadar Amerika'daki her okul uyuşturucudan ve şiddetten arınmış olacak ve öğrenmeye yardımcı bir ortama ve hizmetlere sahip olacaktır.

Bu hedeflere ulaşmak için neler yapılmakta, ne gibi önlemler ve programlar geliştirilmektedir? Bu soruya ayrıntılı bilgilerle yanıtlar aramak yerine, örnek olarak değerlendirilebilecek bir girişimi ve çalışmayı özetlemek bu konuda bir fikir verebilecektir. **1985 yılında kurulmuş olan Eğitim ve Ekonomi üzerine Cornegie Forum'unun amacı şöyle belirlenmiştir:** Ekonomik büyüme ile bu büyümeye katkıda bulunan kimseler ve beceriler ile yetenekler arasındaki bağı dikkatleri çekmek, toplumun gelecekteki ekonomik durumlarını karşılayacak eğitim politikalarının geliştirilmesine yardım etmek. Federal Hükümet Eyalet Hükümetleri ve Eğitim Kuruluşları dışında bir Vakfın Eğitim Kurumu için çalışma grupları oluşturması ilginç bir yaklaşım. Sanayi geleceği için eğitime el atmakta ve onun gelişmesi için hazırlık yapıp desteklemektedir. Ülkemizde de son yıllarda TÜSIAD, TISK gibi kuruluşların eğitim konusunda rapor hazırlatması benzer bir özellik taşımaktadır. Ancak ülkemizde konu, rapor hazırlatmadan öte bir etkinlik haline gelememiştir.

ÇALIŞMA GRUBUNUN BULGULARI

Cornegie Forum'unun ilk işi, öğretmenliği bir meslek olarak incelemek ve kamu oyuna durumu sunmak için etkin ve yetkin bir çalışma grubu oluşturmak olmuştur. Bu çalışma grubunun bulgularından bir kısmı şunlar olmuştur : (Cornegie Forum, 1986).

- Amerika'nın dünya pazarlarında rekabet etme yeteneği aşınmaktadır. Amerikan ekonomisinin tüm vatandaşlara yüksek yaşam standardı sağlamadaki kapasitesi artan bir şüphe ile değerlendirilmektedir. Düşük beceri gerektiren işler otomatikleşmekte, üst düzeyde becerili ve eğitilmiş insangücü havuzu çok yavaş dolmakta ve istihdam edilemeyenler artmaktadır.
- Amerikan çocuklarının büyük bir kısmı geçmişi bilmekte, önemsememekte ve gelecek için hazırlanmamaktadır. Büyük bir grup yalnız okulu değil üretken toplumu da terk etmektedir.
- Sanayide, ticaretle, toplumsal adalet ve gelişmede ve özgür toplumun güvencesi olan kavramlarda ve fikirlerde, yeniden ve tam anlamıyla Amerika'nın rekabet edebilmesi için, bilgili, motive edilmiş ve üst düzeyde beceriler kazanmış gençlerin sağlanması ve bunun artırılması toplumun haklı isteğidir.

Görünen odur ki, A.B.D. geçmişteki ekonomik ve toplumsal krizlerde olduğu gibi yeniden eğitime dönmüştür. **Eğitim Rönesansı** için arayış başlamıştır. Nitelik için neler yapılabileceği yönünde yollar belirlenmiş ve düzeltilmesi ge-

reken eğitim yetersizliklerine ve zayıf noktalara dikkatler çekilmiştir. Daha büyük oranda verimlilik hedeflemenin bağımsız ve yaratıcı zekânın gelişmesi için yatırım yapmanın, çatışma-çelişki içinde olmadığı fikir ve inancı vurgulanarak yeniden doğrulanmıştır. Okulları yeniden, **ilerlemenin, verimliliğin ve refahın motoru**, makinaları haline getirme konusunda yeni bir konsensüs oluşturulmuştur. Bu girişim, Federal Hükümetin hedeflerine ulaşmak için yapılan bir durum belirlemesi olmuştur.

Çalışma grubunun çalışmalarını sunduğu raporunda, mükemmeli arama, kovalama konusunun gereği ve önemi üzerinde durulurken, farkına varılmadığı saptanan iki gerçeğe dikkat çekilmektedir. Bunlar; a) Başarının, daha önceleri ulaşılmamasına hiç çalışılmayan, üst düzeydeki eğitim standartlarına ulaşmaya bağlı oluşu, b) Başarının anahtarının ise, uygun bir profesyonel mesleğin (öğretmenliğin) oluşturulması olduğudur. Bu çerçevede, iyi yetiştirilmiş, yeni güçleri ve yetkileri olan ve okulları gelecek için yeniden düzenleme sorumluluklarını alacak eğitimciler ile öğretmenlerin gerekli olduğu belirlenmiştir. Üst düzeyde becerilere, yeterliliklere ve motivasyona sahip bir profesyonel meslek olmadan, eğitimde reformlar kısa ömürlü olacaktır, görüşünü benimseyen çalışma grubu, eğitim politikasında kapsamlı değişimleri gerekli bulmaktadır. **Önerileri:**

- Öğretmenlik mesleğinin standartlarını belirleyecek bir kurul oluşturulmalı.
- Okullar, öğretim için profesyonel bir ortam hazırlayacak biçimde yeniden yapılandırılmalıdır. Öğretmenleri, emirleri uygulayan memurlar olmak-

tan kurtararak, profesyonel olarak çalışmaları sağlanmalıdır.

- Azınlık gruplarının çocukları Öğretmen Mesleği için motive edilmelidir.
- Etkin liderlik rolünü oynayacak yetenek ve yetişmeye sahip Rehber Öğretmenler yetiştirilip istihdam edilmelidir.
- Öğretimde lisans üstü derecelerin alınabileceği programlar oluşturulmalıdır.
- Öğretmenlik mesleğinin geliri diğer mesleklerin geliriyle rekabet edebilecek düzeye getirilmelidir.

Çalışma grubunun eğitime ilişkin geliştirme çalışmalarını öğretmenden, öğretmenlik mesleğinden başlatması ve bunu temel alarak konuya yaklaşması ilginç bir durumdur. Öğretmenliği profesyonel bir meslek olarak ele almanın, geliştirmenin ilk iş olduğunu vurgulamak 2000 yılına bakmada bir değişmeyi belirlediğini söyleyebiliriz. Çalışma grubuna göre, sanayi dönemi öncesi ve sanayi döneminin başlarında Amerikan eğitimi seri üretim ekonomisi için seri (kitle eğitimi) eğitim sistemi düzenlenmiş iken, bu dönemde bu sistem başarılı olamayacaktır. Seri eğitim yerine eliti, mükemmeli yetiştirecek eğitim gerekmektedir. Bu çerçevede, yalnızca standartları yükseltmekle yetinmeyip, mükemmelin temel standartlarını yeniden tanımlamak ve birbirleriyle rekabet edebilecek olanakların kalitesini ve eşişliğini sağlamak için uğraş vermek gerekmektedir.

Çalışma grubunun bulgularına göre, halen eğitim siste-

minde ve okullarda, yönetim seri üretim ekonomisi için rutinleşmiş becerilerin ve yeterliliklerin neler oldukları saptanmakta ve bunlar "temel beceriler" olarak öğretilmeye, geliştirilmeye çalışılmaktadır. Öğretmenler bu "temel becerileri" başkalarının yazdığı ders kitapları aracılığıyla öğrencilere aktarmaktadırlar. Bürokrasi de bu sistemin işlemlerini sağlamak için oluşturulmaktadır. Bu sistemin bir sonucu olarak, A.B.D.'de işlevsel okur yazarlık sorunu vardır ve düzeltilmesi gerekmektedir. Çok sayıda öğrenci rutin olmayan zihinsel işlerde ve muhakeme etmede düşük yeteneğe sahiptir. Gerekli olan beceri ise, rutin, tek düze beceri değildir. Çalışma grubuna göre, A.B.D. ekonomisi, her çeşit fiziksel ve toplumsal sistemleri sezgisel olarak anlayabilecek, kavrayabilecek yeteneğe sahip kimselere dayanmak durumunda kalacaktır. Bu kimseler matematik kavramlara duyarlı olmalı ve bunları zor problemlere uygulayabilmelidirler. Herkes, "karmaşa" olarak görebildikleri durumlardaki anlam yapılarını görme yeteneğine sahip olmalı, onları yeni problemlere, ürünlere, rakiplerinden önce yeni servislere yöneltecek geliştirilmiş yaratıcılığı sergileyebilmelidirler.

OKULLAŞMA İLE ÖĞRENME İLİŞKİSİ

A.B.D., Sanayi Sonrası Toplum özelliklerini taşıyan bir toplum olarak kabul edildiğine göre, bu toplumun eğitim uygulamalarına bakışı, eğitim-ekonomi ilişkisini belirleyişi, 2000'li yıllar için yapılan kestirmelerin ve hazırlıkların örnek bir tablosu olmaktadır. Bu tabloya göre, eğitim, ekonomik büyümenin, eşit olanakların ve paylaşılan ulusal görüşün te-

melinde bulunmaktadır. **Toplumda yalnızca okullaşmaya değil; öğrenmeye, kaliteye, niteliğe değer vermek gerekli olmaktadır.** Böyle bir görüş, okulun amacını yeniden tanımlamayı ve okullaşmanın, temel becerilerin telkin ve tekrarından, olgu depolarının kazandırılmasından öte, amaçlarının olmasını gerekli kılmaktadır. Bir diğer deyişle, Sanayi Sonrası Toplum için, uzun zamandır yalnızca imtiyazlı-ayrıcalıklı azınlık için gerekli olduğu düşünülen, üst düzeyde başarılı öğrencilerin yetiştirilmesini amaçlayan bir eğitim sistemi ve yaklaşımı öne sürülmektedir. Böyle bir sistemde, öğrenme yeteneğini geliştirmek, nasıl yapılacağını düşünmeyi vurgulamak, öğrenmeye saygı ve saygınlığı vurgulamak, eğitime sarfedilen gayretin değerlendirileceğini, ödüllendirileceğini göstermek, bilgiye aşırı susamışlığı desteklemek ve pekiştirmek yönünde uygulamalara yer verilecektir. A.B.D. yanı sıra Japonya'da da buna yönelik girişimler gözlenmektedir. Bu sistemin ana ögesi olarak öğretmenlik, profesyonel öğretmen mesleği olarak görülmektedir. Profesyonel mesleğin mensubu olarak öğretmen okula, bilmesi gerekenin hepsini bilerek gelen bir kimse olmayıp; bilmesi gerekenin ne olduğunu, nasıl belirleyeceğini, nereden elde edeceğini ve başkalarının bunları anlamlı hale getirmelerine nasıl yardım edeceğini bilerek gelen kimse olmak durumundadır. **Bu bakımdan öğretmenliğe giriş sistemi mutlaka yükseltilmeli; öğretmenlik ve öğretme ciddiye alınmalı,** gelecek yıllarda gereksinme duyulacak öğretmenlerin daha ağır ve duyarlı bir hazırlığa geçmelerinin isteneceği vurgulanmalıdır. Sanayi Sonrası Toplum için eğitim uygulamalarını yeniden vurgulayan ve bu çerçevede en önemli öge olarak öğretmenlik

mesleğini ele alan ve profesyonel bir meslek olarak belirlenmesi gereğine dikkati çeken bu çalışma, insan yetiştirmede temel olan eğitim sektörünün, diğer profesyonel sektörler gibi, kendisini yeniden yapılandırmasını ve böylece ülkenin üstün yetenekliler dağılımından en iyi biçimde payını almasını gerekli görmektedir.

Yukarda özetlenen belirlemeleri yapan çalışma grubu 2000 yılı için bir okul senaryosu da hazırlamıştır. Bu senaryonun ana çizgilerinden bazılarını, Sanayi Sonrası Toplumunun okulunun resmini çizmek için kısaca değinmek yararlı olacaktır:

- Öğretmenliğe üstün yetenekli kimseleri çekecek, plan, program, yatırım ve uygulamalara yer vermek.
- Öğretim ve eğitim için çevre ortam değişimini sağlamak.
- Okul sistemi bürokratik otoriteye dayalı olmaktan çıkarılarak, **otorite öğretmenin profesyonel kapasitesinden oluşturulmalıdır.**
- Öğretmenler performanslarını artırmak uğraşısı içinde ve meslek adamları gibi çalışmalıdırlar.
- Eğitim yatırımlarında artan maliyet, artan öğrenci performansı ile karşılanacaktır.
- Öğretmenlerin örgütlenmesi ve mesleğin standartlarının oluşturulması ve yükseltilmesi sağlanacaktır.
- Profesyonel otonomi, özerklik temel koşul olmaktadır. Eğer eğitim (okul) tıp, mimarlık, muhasebe,

işletme gibi alanlarda eleman için yarışacak ise, toplulurnda öğretmenler yaptıkları iş, verdikleri hizmet konularında benzer otorite ve yetkiye sahip olmalıdırlar.

Örneğin; Öğretim yöntem ve donanımı, kadrolara atama, okul süresini organize etme öğrencileri yöneltme, yönlendirme, sınıflandırma; danışmanları ve uzmanları kullanma, okula ayrılan kaynakları kullanma gibi konularda yetki ve otorite.

Öngörülen planı, senaryoyu uygulamada ise, eğitime yapılan yatırımdan elde edileni artırmak için, yeni ek yatırımlara gerek olacaktır. Öğretmenlik işgücünü profesyonelleştirmek anahtar bir girişim ve yaklaşım olacaktır. Bunun yanısıra, eğitim bütçelerindeki kaynaklar, yönetim kalemlerinden öğretim (öğretme işi) kalemlerine aktarılmalıdır.

Sanayi Sonrası Toplum - Türkiye ve İnsan Yetiştirme

Sanayi Sonrası Toplum kavramına ilişkin çizilen tabloya bir örnek olarak, A.B.D. toplumunda Sanayi Sonrası dönem için eğitim, insan yetiştirme girişim ve çalışmalarını gözden geçirdikten sonra, ülkemizde bu dönem için "nasıl insan yetiştirmeliyiz" sorusunu ele alabiliriz. Nasıl insan yetiştirmeliyiz? Sorusu hem eğitim sistem ve sürecini, hem de bu sistem ve sürecin ürününü kapsamaktadır. Bu bakımdan incelememizde eğitim sistem ve süreci ile gerekli insangücü çerçevesinde konuyu sergilemeye çalışacağız.

Sanayi Sonrası Toplum kavramını irdeleyen toplumbilimciler, Sanayi Toplumu dönemine henüz girmemiş, Sanayi Öncesi Toplum özelliklerini gösteren, az gelişmiş olarak ni-

telenen ülkeler için, şöyle bir teşhis ve tahmin (prognoz) ileri sürmektedirler: Az gelişmiş ülkeler için standart gelişim çizgisi söz konusu olup, bu toplumlar sanayileşecekler, modernize olacaklar ve Batılılaşacaklardır. Bu ülkeler komünist, sosyalist ve elitist (askeri veya politik) olsalar bile bu kural uygulanacaktır (Bell, 1973). Bu kurala göre, bu çizgide ve bu dönemlerde değişme kaçınılmazdır. 1990 yıllarına girerken dünyadaki güçler dengesinde ve bir çok ülkede yer alan değişimler bu tahminlemeyi bir doğrulama olarak ele almaktadır. Eğer bu tahminleme doğru ise, Türkiye de 2000'li yıllarda Sanayi Sonrası Toplum özelliklerine ulaşmak durumunda olacaktır.

Türkiye'nin bugünkü sosyo-ekonomik yapısı, genel çizgide, Sanayi Öncesi, Sanayi Dönemi ve Sanayi Sonrası Dönem diye belirlenen üç kuramsal çerçevenin hiçbirisine tamamiyle uymamaktadır (TÜSIAD, 1991). Bununla beraber, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı ile bugün, sanayileşmekte olan ve Sanayi Dönemine girme aşamasında olan bir ülke olarak ele alınması uygun bir kabul görmektedir. Yeni Sanayileşen ülke olarak nitelenen Türkiye, eğitim ve sağlık alanlarındaki yetersizlik nedeniyle nitelikli işgücünde, önemli bir arz eksikliği ile karşı karşıyadır (TÜSIAD, 1991). Durum böyle olunca, insangücü yetiştirme konusunda eğitim sistem ve uygulamalarında, Sanayi Döneminin gereklerini yerine getirecek uygulamalara yer vermenin gerekli ve temel olduğu sonucuna varılabilir. Çağdaş insan yetiştirme diye nitelenebilecek eğitim uygulamalarının yer alması gerektiği vurgulanabilir. 1990 yıllarına girildiğinde ülkemizde insan yetiştirme-eğitim sistem ve uygulamalarının tablosu yetkililerce ve eğitimciler tarafından şöyle belirlenmektedir:

Eğitim Sistemimiz, mutlak itaate öncelik veren, işe mesleğe dönük olmayan, kuru bilgi aktaran, ezberleten, eleştirici ve bağımsız düşünmeye yer vermeyen, gereksiz ayrıntılara yönlendiren, değerlendiren, eleyen ve sistem dışına iten; işlevsel örgütlenme yerine yapısal örgütlenme ile yönetilen, kamu kaynaklarından gerekli ve yeterli payı alamayan, sayısal olarak eğitim gereksinmelerini ve okullaşmayı karşılayamamış olan, sanayinin ve toplumun gereksinmelerini karşılayacak insangücünü yetiştiremeyen özellikler içermektedir. Özetle, Sanayi Toplumunun öngördüğü ise, akıl ve mantık yürüterek her gün karşılaştığı sorunları çözmeye yatkın, girişimci, yaşamı kadercilikten soyutlamış, kanaat ve kader yerine planlama, kişisel uğraş ile isabetli kararlar alabilen çağdaş insandır. Çağdaş insan; düşünen, fikir oluşturan deneyimlere açık, değişmeye ve gelişmeye yönelik, akılcı, bilime ve bilime dayalı eğitime değer veren; insan haklarına ve sevgisine yaşamı boyu değer veren, evrensel kuralların toplumda herkese aynen uygulanması gerektiğine inanan bir insandır.

EĞTİM SİSTEMİMİZİN İYİLEŞTİRİLMESİ

Toplumumuzun eğitim sisteminde değişiklik, reform istediği yönünde belirtilen görüşlere; toplumun her kesiminde rastlanmaktadır. Ancak bu değişiklik ve reform farklı tablolarda canlandırılmaktadır. Örneğin, eğitimin faydama-liyet boyutunda, ekonomiye katkısı esas alınarak yenileştirilmesini isteyenler, Atatürk İlkeleri çerçevesinde laik ve çağdaş özelliğini kaybeden sistem ve uygulamalarının laikleştirilerek çağdaşlaşmasının sağlanmasını gerekli

görenler, eğitimin halkın isteklerine göre ve demokratik biçimde vicdan özgürlüğü içinde yaygınlaştırılmasını öngörenler, görüş ve inançlarını topluma ve politik güçlere mal ederek etkin olmak girişimindedirler. Sanayi Toplumu- nun özellikleri ve nitelikleri ise, eğitim sisteminden ve uygulamalarından beklenenleri, özetle; emeğin vasıflı, becerili, çağdaş, bilgili kılınması noktasında toplamaktadır. Böylece akılcı düşünce egemen olmakta, inanç ve iman konuları ile teknoloji ve çalışma yaşamını yöneltlen normların ve değerlerin ayrılması gerekli olmaktadır. Eğitimde sayısal hedeflerin, nitelik, [kalite] hedefleriyle bağdaştırılması öngörülmektedir.

İnsan yetiştirme uygulamaları ve yetiştirdiğimiz insan, çağımızda yalnız bize özgü değerler ve tutumlarla değil, uluslararası, evrensel değerlerle ve tutumlarda da etkilenme durumundadır. Toplumun değer sınırları, kültür sınırları gün geçtikte etkinliğini yitirmekte ve geçingen olmaktadır. Ulaşım, iletişim, etkileşim ve yaygın eğitim, ulusal değerleri etkilemekte ve yeni öğrenme-eğitim gereksinimleri yaratmaktadır. Dünyamızda bugün, dört milyar insanın üç milyarı henüz Sanayi Toplumu olma aşamasına varamamıştır. Sanayi Devrimi Öncüleri, İleri Sanayi Toplumu uygarlığını da aşma noktasına gelmiş olup; Sanayi Sonrası Toplumlara yarattığı teknolojik olanakları; aile yapısından, iş hayatının düzenlenmesine; mal ve hizmet arzının çeşitlenmesinden, düşünce ve yaşama biçiminin çeşitlenmesine, eğitim sistem ve uygulamalarının oluşan yeni gereksinmelere göre biçimlenmesine, yeni enerji kaynaklarının geliştirilmesine eğilmektedirler. Bu gelişmeyi ve kaçınılmaz olarak ülkemize bunun etkilerini ve yansımalarını inceleyecek, anlayacak ve

kestirecek bir insangücünün yetiştirilmesi ilk temel görev olmaktadır eğitim sisteminde.

Kazgan (1981), bu oluşuma "Bizi ilgilendirmez, nasıl olsa daha sanayileşmeye yeni başlıyoruz" diye kayıtsız kalınabilir mi? diye sorarak yaklaşıyor ve kesin olarak kayıtsız kalınmayacağını belirtiyor. Kazgan bu görüşünü, Sanayi Devriminin, Sanayi Öncesi uygarlığını aşamayanları her yönden etkilediğine, sömürgeleşme ve yarı sömürgeleşme döneminin yaşanmasına yol açtığına, geleneksel geçim düzenlerinin ve kültürlerin yıkıldığına ve boşluk olduğuna dayandırmaktadır.

"... Sanayi Devrimini yaratanlar, Sanayi Ötesi toplumu da yaratıyorlarsa, "bize ne" demek olası değil. Çünkü Üçüncü Dalga Uygarlığı yerleştiğinde, İkinci Dalgadan daha da derin etkileri bizim gibi toplumlarda yaratacağına benzer." (Kazgan, 1981).

Türkiye, Batı dünyasının bir parçası olmak çabasında henüz "ikinci dalga uygarlığını" yaratamayan bir toplum olarak, yarın öbür gün Üçüncü Dalgaya sıçramış, çok farklı bir uygarlığın ekonomik ve toplumsal kuramlarını yaratmış ülkelerle nasıl bütünleşecek? "Örneğin, öngörülen husus, temsili demokrasinin Sanayi Sonrası Toplumun politik sistemi olmayacağı biçiminde. Temsili demokraside tökezleyen bir toplum, bu sıçrayışı nasıl gerçekleştirecek? Nüfus artış oranı yılda yüzde iki buçuk olan, işsizliği yüzde yirmilere yaklaşmış bir toplum, Sanayi Sonrası toplumun azalan işgücüne dayanan teknolojisinin etkisine girdiği zaman ne olacak, ne yapacak? Nüfus artış oranını azaltıp, eğitim düzeyini çağdaşlaştıramaz ise dünyadaki yeri ne olacak?" (Kazgan, 1981).

Türkiye, geleceğe dönük yaşamayı hazırlayan bir kültür oluşturamadı; geçmiş hep gelecekte ilginç geliyor (Kazgan,1981; TÜSIAD, 1991). Hızla değişme, gelecek bilimini (fütüroloji) oluşturdu. Sanayi Toplumunda büyük beyinler bu bilime yöneldi. Teknolojik değişmeyi yaratmayan bir toplum, kaderini yaşadığından, gelecekte dünyadaki yerini, değişmelerden nasıl etkileneceğini pek düşünmemektedir. Kadercilik, dış dünyadaki gelişmeler bizim için ne hazırlarsa, kabullenip sonucuna katlanacak isek, Sanayi Dönemi ve Sanayi Sonrası Dönem için "insan yetiştirme" sorunumuz bile olmayacaktır (Kazgan, 1981).

"Sanayi ötesine geçmeye hazırlanan toplumlarda tarih hiç de tekerrürden ibaret değil, bir tarihsel aşamadaki birikimlerin hazırladığı yeni bir aşamaya geçiş biçiminde, toplum kendi geleceğini şekillendirmeye çalışıyor" (Kazgan, 1981). Oysa bizler için tarih tekerrürden ibaret olabiliyor: Sanayi Devriminin bize uzanan etkilerini öngörmeden yaşadığımız gibi, şimdiden değişimi anlayıp önlem almazsak, Sanayi Sonrası dönemi de aynı biçimde yaşayabileceğiz, diyen Kazgan'a katılmamak olası mı?

BAZI SONUÇLAR

Sanayi Sonrası Dönem İçin "Nasıl Bir İnsan Yetiştirmeliyiz?" Sorusuna, Sanayi Sonrası Dönemin özellikleri, bir örnek olarak A.B.D.'de insan yetiştirme girişimleri ve ülkemizin içinde bulunduğu dönem ve insan yetiştirme uygulamalarımızın görüntüsüne değindikten sonra, verebileceğimiz yanıtları belirleyebiliriz. Sanayi Son-

rası Toplum döneminin gerekli kıldığı insangücünü yetiştirmek durumundayız, bu dönemin özelliklerini gözardı edemeyiz. Ulusal ve evrensel değerleri uzlaşmacı bir biçimde kaynaştırma söz konusu olacaktır. Ortak değerler, ortak yarışma ortamları, ortak pazarlar ve ortak sorunlar insan yetiştirmeyi biçimlendirecektir. Sanayi Sonrası Toplum eğitim hizmetlerine, Sanayi Toplumundan farklı olarak yer ve rol vermektedir. İnsan toplumsal ve ekonomik değer ve gelişmelerde yeni ve farklı bir yer almaktadır. "Zihinsel Teknoloji", "Bilgi", "Bilim ve Araştırma" kavramları yeni yaklaşımları gerektirmektedir.

Eğitim sistemi ve uygulamaları ile ilgilenenlerin kesimleri ve ilgilenme biçimleri değişmiştir. Laik eğitim anlayışı ve uygulamalarından sapmalar, Atatürk İlkelerinin eğitimdeki yerinin zedelenmesi ve çağa ters düşen girişimler, Sanayi Toplumunun ülkemizdeki Sanayi kesiminin de dikkatini çekmiş ve soruna eğilme gereğini yaratmıştır (TÜSIAD, 1990). Toplumsal değerlerimize ilişkin TÜSIAD (1991) raporunda, toplumsal değer sistemimizin yalnız sanayi toplumu ile değil, Sanayi Sonrası toplumlarda rastlanan değerlerle de etkilenmeye başlamış olduğuna değinilmektedir. Ancak, geleneksel değer sistemimizin tamamen değiştiği anlamına gelmediğini de belirtmek ve altını çizmek gereğini de duymaktadırlar.

Eğitim sistemimiz ve insan yetiştirme düzenimiz, Sanayi Toplumu ve Sanayi Sonrası Toplumu dönemlerini yaşamış ve yaşamakta olan toplumlardan büyük farklılıklar göstermeme durumundadır. Evet, ulusal değerler eğitim sistem ve uygulamalarımızda yer alacaktır. Bunun yanı sıra

aralarına katıldığımız ve katılacağımız toplumların ve değişme ile gelişmenin oluşturduğu değerlerine de yer verme durumundayız. Yalnız ulusal pazarda değil, uluslararası pazarda da rekabet ederek insangücü yetiştirmek durumundayız. Gerekli "bilgiyi" üretecek, kullanacak ve geliştirecek insangücü kaynağı ulusal gücümüz olacaktır. Ulusal Savunma kavramı farklılaşacak ve ulusal güç "bilgi" ile tanımlanacaktır.

İnsangücü yetiştirme temelde eğitim sistem ve uygulamalarının ana işlevi ve görevidir. Bunun için eğitim politikamız bugün olduğu gibi, hükümet politikası olmaktan öte, ulusal-devlet politikası haline dönüştürülmelidir. Yeni amaçlar, yurttaşlık eğitimi (herkese eğitim) ile üst düzeyde insangücü eğitimi dengelemek durumundayız. Sayısal endişeler için kalite-nitelikten ödün vermeye son vermek gerekecektir. Öğrencinin, insanın merkezde olduğu, yetenek, ilgi ve başarıya dayalı öğrenci akışını sağlayan bir sistemin uygulanması, her bireyin ulaşabildiği düzeye ulaşmasına, yapabildiğini en iyi yapmasına olanak sağlayacaktır. Böyle bir eğitim sisteminin, geleneksel yapıya göre örgütlenmesi yerine, işlevsel örgütlenmesi sağlanınca, kaynaklar yönetim yerine öğretim, yöneltme ve değerlendirme işlevlerine kaydırılabilecektir. Sanayi Sonrası Toplum dönemini yaşamakta olanlarda belirgin olarak ortaya çıktığı gibi, eğitim hizmetlerini yerine getiren Profesyonel Mesleği oluşturmak gerekmektedir. **Öğretmenliği bir iş olmaktan çıkarıp, bir meslek haline getirmek gereklidir.** Politik veya bürokratik otoritenin kararlarıyla girilen bir iş olarak görülen öğretmenlik mesleğini, meslek öncesi akademik programlarla hazırlanılarak kazanılan, ehliyet ile girilen pro-

fesyonel bir meslek haline getirmek gerekir. Öğretmenin emeğini pazarlamasını güvenceye alacak ve çağdaşlaşmanın temel koşulu olan örgütlenmesine, sendikalaşmasına kavuşmasının sağlanmasının yanısıra, onun kadar önemli ve gelecek için belki de daha önemli olan, Öğretmenler-Eğitmciler Meslek Odası kavramında örgütlenmesi gerçekleştirilmelidir.

Eğitim sistem ve uygulamalarının Sanayi Sonrası Toplum dönemi için düşünülmesi ve hazırlıklarının ülkemizde henüz eğitim ortamının ve eğitimcilerin konusu olduğunu gözlemek olası değil. Ekonomi ve Sanayi kesimi bu konuya daha çok eğilmiş görünmekte. Çünkü onların dış dünya ve gelişmelerinden etkilenmesi daha belirgin ve zorlayıcı olmaktadır. Eğitim sistemimizin hükümet-devlet düzeyinde geliştirilmesinde etkin rol oynayacak ve sürekliliği sağlayacak, ekonominin, sanayinin, araştırma kuruluşlarının da etkin bir biçimde yer alacağı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun yerine, özerk bir Eğitim Kurulu'nun oluşturulması ve eğitimi ve gelecek için insan yetiştirmeyi irdelemesi ve planlar, eylem planları hazırlaması sağlanmalıdır.

Üniversite ve araştırma, Sanayi Sonrası Toplumda çok önemli bir sektör olmakta ve belirleyici, yönlendirici işlevler yüklenmektedir. Üniversite eğitimi kamuya yaymanın yanısıra üst düzey niteliği ve bilgiyi sağlayacak, zenginleştirecek insangücünü yetiştirmesi ve zenginleştirmesi beklenmektedir. Üniversite yalnız toplumun ihtiyaçlarına cevap veren kuruluş olmaktan öte, eğitim sistemi ile birlikte çağdaş toplumda çağdaş gereksinmelerin yaratılmasını, oluşmasını ve de üst düzey bilgiyi üretecek kaliteli bilim

adamını yetiştirmeyi sağlamak durumundadır. "Halk bunu istiyor verelim" demek yeterli değil, çağdaş toplumda üniversite ve eğitim "Halkın istemesi ve gereksinme duyması, gerekenleri de yaratmalı" demek gerekmektedir. Üniversiteyi, sayılarla değerlendirilen değil, çağdaş bilgi, üst düzey bilgi üretimi "zihinsel teknoloji" üreten kurumlar haline getirmek gerekiyor. Bu, bizdeki gibi tüm üniversiteleri aynı düzeye getirmek ile olmaz. A.B.D. örneğinde olduğu gibi, Sanayi Sonrası Toplumda eğitimin hedefleri, bu dönemde kamu eğitimi, okuryazarlık eğitimi, zorunlu eğitim gibi hedeflere ulaşılmmasının sağlanmasından sonra, daha üst düzey hedefler olarak belirlenebilmektedir. Üst düzeyde kaliteyi sağlama hedefi gözden ırak tutulamaz, ertelenemez.

Görünen odur ki Sanayi Sonrası Toplumun getirdiği değişme ve ulaşılan düzey, bir çok kavramı ve uygulamayı etkileyecek, sınırları ortadan kaldıracak ve yeni önceliklerle sektörleri etkileyecektir. Eğitim sektörünün işlevi farklılaşacak, profesyonel meslek mensuplarıyla ve diğer sektörlerle içiçe programlar geliştirip uygulayacaktır. Ülkemizde böyle bir uygulama bilimsel yaklaşımı içerecek Atatürk İlkeleri ile belirlenip bütünleştirilerek gerçekleştirilme durumundadır. **Eğitimciler, Sanayi Sonrası Dönemin eğitim tablosunu hissetmeye, tasarlamaya ve düşünmeye başlamak zorundadırlar.** Bu konuları tartışmanın zamanı gelmiştir. Özerk yüksek öğretim, özerk üniversite, Sanayi Sonrası Dönem için bir hedef olmaktan kurtarılması gereken bir durum olup, Sanayi Sonrası Dönem için özerk eğitimin kaçınılmaz, tartışılmaz bir ortam olduğu yadsınamaz bir gerçektir. **Bu gerçek, üniversitenin**

üstün nitelikli insan yetiştirmek üzere örgütlenmesini, nicelik yerine nitelik değerlerinin ön plana alınmasını, atamada, belli bürokratik kararlarla ve ünvan dağıtarak üniversite için gerekli bilim kadroları oluşturmaktan vazgeçilmesini öngörmektedir. Robot insan yerine; düşünen, modeller oluşturan, çözümler getiren insangücü yetiştirmeye şimdiden başlanılmaz ise, yeni sanayileşen ülke olarak Sanayi ve onu hemen izlemesi gereken Sanayi Sonrası Döneme hazırlanmak fırsatı kaçırılmış olacaktır. Bu çerçevede kamu kaynaklarından "eğitime" ayrılan oranın yüzde 30-35'lere çıkarılması gerçeği unutulmamalıdır.

Sanayi Sonrası Dönem, toplumumuz için de ulaşılacak, girilecek bir dönem olduğuna göre, eğitimcilerimiz, sanayicilerimiz ve politikacılarımız, bu dönemin eğitimini şimdiden düşünmeye, irdelemeye ve girişimlerde bulunmaya başlamalıdır demek, bir fantazi, bir lüks değildir.

KAYNAKÇA

- Bell, Daniel. The Coming of Post-Industrial Society-A Venture in Social Forecasting, Basic Books, Inc. Publishers, New York, 1973.
- Carnegie Forum on Education and The Economy, A Nation Prepared Teachers for the 21 st Century, New York, 1986.
- Kazgan, Gülten. "Üçüncü Dalga Uygarlığı ve Türkiye", Toftler, Alvin, **Üçüncü Dalga'nın On Sözü**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1981.
- Milli Eğitim Bakanlığı. Amerikan Eğitim Sistemi Üzerine Bir İnceleme. (Avni Akyol), Ankara, 1991.
- TÜSİAD. Türk Toplumunun Değerleri, Tüsiad - T/91, İstanbul, 1991.
- TÜSİAD, Türkiye'de Eğitim, TÜSİAD 2. Baskı, İstanbul, 1990.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Efendim, Sayın Özoğlu'nun; "sanayi sonrası dönem için nasıl bir insan yetiştirmeliyiz?" konulu bildirisini dinledik. Sonradan toplantıya katılanlar açısından, bir iki önemli kavramın altını çizmek istiyorum. Sayın Özoğlu, Amerika Birleşik Devletleri'nden bazı örnekler, bazı gelişmelerden örnekler vererek bildirilerini sunmaya başladılar. Sanayi sonrası toplum ve dönem kavramının 1960'larda bir kavram olarak ortaya çıktığından ve özellikle toplumbilimciler tarafından ortaya atıldığından, 1980'lerin de sanayi sonrası dönem olarak, o zaman, 1960'larda belirlendiğinden söz ettiler. Fakat ekonomistler tarafından daha sonra eğitimle ilgili olarak da sanayi sonrası dönemin önemli boyutlar kazanacağına tekrar ortaya atıldığını söylediler. Bu arada, özellikle üçüncü dalga, üçüncü devrim gibi kavramların da bu dönem için kullanıldığını ve eğitim açısından önemli olduğunu belirttiler. Başlıca kuramsal bilginin odak noktası olacağını; sanayi sonrası dönemde, işgücünün, üretim, politika, ticaret gibi birtakım konularda toplanmasının yanı sıra, özellikle eğitim sektöründe de toplanacağına ilişkin bazı fikirlerin geliştirilmiş olduğunu ve dolayısıyla bir tür eğitim rönesansından söz edilmiş olduğunu vurguladılar. Özellikle yine düşünürlerin, bu konuda düşünce üretkenlerin, az gelişmiş ülkeler hakkında da şöyle bir savı olduğunu belirttiler: az gelişmiş ülkeler, "önce sanayileşecek, sonra Batılılaşacak ve sonra sanayi sonrası döneme geçecekler" dediler.

Kendilerine teşekkür ederim.

Sorulara geçmek istiyorum. Lütfen soru soracaklar isimlerini söylesinler efendim.

Önce, aklıma takılan bir şeyi sorarak soru kısmına geçmek istiyorum. Beni çok ilgilendiren bir iki kavram oldu. Özellikle sanayi sonrası dönemde herkesin göremediği anlamsızlıklara anlam verebilme boyutunda çalışmalar olacağına ve bazı yeni meslek alanlarının veya bilgi alanlarının doğacağına, (şimdiden başlamış olan, sibernetik, informatik, oyun kuramı gibi) değindiniz Sayın Özoğlu. Acaba, özellikle birinci olarak söylediğim, herkesin veremediği anlamsızlıklara anlam verebilme hangi boyutlarda ve nasıl ele alınıyor, nasıl bir şeydir, biraz bilgi verebilir miydiniz?

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Vermeye çalışayım, ama tahmin ediyorum, sizi ayrıntılarıyla tatmin edecek bir bilgi veremeyeceğim. Bu, bir ölçüde zihinsel teknoloji ile yakından ilgili, oyun kuramı ile yakından ilgili, matematik model ve kuramlarının yeni sorunlara uygulanmasıyla yakından ilgili bir girişim. Buna onun için zihinsel teknoloji demişler ve üst düzeyde yapılan bir iş, büyük bir yarış var bu konuda; ayrıca da büyük bir sır saklama var. Bunları geliştirenler birbirleriyle bunu paylaşmıyorlar, çok kıskançlar ve bu konudaki araştırmalar büyük destek de görmekte. Herkesin göremediğini görmeye çalışmak diye özetlenebilecek bu çalışmaların literatüre yansıdığı kadarıyla genel çerçevesi böyle. Bu bakımdan bu konularda belirgin bir örneği size verecek açıklama olanağı yok, aslında zaten de sır.

BAŞKAN — Anlıyorum. Evet efendim.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Cevat ALKAN — Sayın Başkan, sayın konuşmacının değerli konuşmasını başından beri izleyemedim, yalnız bir kavrama takıldım. Onunla ilgili bir açıklama getirmesini istirham edeceğim. Onun için söz aldım. Sanayi ötesi toplum için eğitim kavramından bahsediyor. Bildiğiniz gibi, eğer yanlış bilmiyorsam, sanayi devrimini tamamladık; bir sanayi devrimi olayı yaşandı, ondan sonra teknoloji devrimini yaşadık, şimdi bilgi toplumuna geçiyoruz, üçüncü bir devrimsel oluşum içindeyiz. Acaba bu konuları, yani eğitim kurumlarıyla diğer kurumların işbirliğini tartışırken, sanayi ötesi toplumun gerektirdiği gereksinimlere göre mi meseleyi koyacağız, yoksa bilim toplumu, hatta bilim toplumu ötesi toplum için gerekli işbirliği esaslarını mı tartışacağız? Sayın konuşmacı, sanayi ötesi derken, bilim toplumunun gereklerini mi kastediyorlar? Onu öğrenmek istedim. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Alkan.

Çok özür dileyerek bir düzeltme yapabilir miyim? Sanayi ötesi değil, sanayi sonrası. Ötesi deyince, aşılımış ve daha metafizik gibi anlaşılıyor.

Buyurun Sayın Özoğlu.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Efendim, literatürde bu duruma ve soruya getirilen yanıtlar şu: Sanayi sonrası toplumda bütün işbirliği, sektörler arasındaki çalışmalarda tek eksen var: bilgi ve kuramsal bilgi. Tüm işbirliğini bu kuramsal bilgi düzeyi belirleyecek, onun için artık eksenini bu tür bir bilgi ile oluşturmaktalar. Ekonomik toplumsal yaşamı, bu kuramsal bilgi ile ve bilgiyi üretmekte,

bilgiyi kodlamakta, bilgiyi saklamakta ve bilgiyi bir ölçüde daha sonraki gelişmelere hazırlamakta görüyorlar. Soruya verebileceğim cevap şu olacak. Sanayi sonrası döneminde her şey kuramsal bilgi ile ele alınacak, tahminleri bu.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Akyol.

Avni AKYOL (ANAP Bolu Milletvekili) — Açıklanması ve bir hususun biraz daha üzerinde durulmasına imkân vermek için soruyorum. Çok çarpıcı şeyler söyledi; zaten özelliğidir, güzelliğidir Sayın Özoğlu'nun farklı şeyler söylemek. Mesela bunlardan birini ben bir zamanlar söyledim. Odalar meselesi. Belki dinlemiştinizdir. İki yıl önce uluslararası boyutlu sendika adayları ile hukuken gerçekleşmediği halde bir toplantı yapıldı. Sayın Erdal İnönü var, Sayın Erbakan var, ben de Millî Eğitim Bakanı olarak katıldım. Anayasa engeli var, ondan yapılmadı sendikalaşma. Anayasa engeli kalkarsa "ben açığım" diyen bakanım, biliyorsunuz, basında falan çıktı. Madem Anayasa engeli var, ondan önce acaba bir oda fikrini nasıl karşılırsınız dedim sendikaya, bunu alternatif olarak sunduğumu ifade ettiler; yanlış yorumladılar, cevabını verdim, o kadar üzerinde durulmadı. Aynı teklifi Sayın Özoğlu şimdi getirdi. Dün de bana söylemişlerdi, o bulunmadı toplantıda, birbirimizden haberimiz yok, aynı şeyleri düşünmüştük. Burada açıklamasını biraz da konuyu kamuoyuna mal etmek için; bunun sendikanın alternatifi, sendikanın yerine geçecek bir organizasyon, örgütlenme biçimi olmadığını ifade etmek için söyledim. Aslında fikir sistematigi içinde bunlar var, sözleşmeli öğretmenlik var, ehliyetli öğretmen getirme var. Profesyonellik meselesini getiriyor,

çok çarpıcı şeyler bunlar. Sadece odalar konusunda biraz daha aydınlatmasını rica ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ediyoruz efendim.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Teşekkür ederim, Sayın Akyol. Toplumumuzda, toplumbilimler meslektir, değildir tartışması yapılıyor, tabii bunlardan bir tanesi de öğretmenlik. Ama en çarpıcısı öğretmenlik. Özellikle size sunmaya çalıştığım örnekte, hareket noktasını oradan almışlar. Eğer rönesans yapacaksak bu mesleği geliştirmek durumundayız, diğer mesleklerle toplumda bu meslek yarışabilmeli diyorlar. **Efendim, sendikalaşma, emeğin hakkını alma, demokratik ve çağdaş toplumlarda temel bir nokta.** Ancak, sendikalaşıldığı zaman meslekte beklenen profesyonelleşme acaba gerçekleşecek mi? Meslek odası kavramında, mesleğin diğer mesleklerle profesyonel düzeyde toplumda hizmet görmesi, yarışması, gelişmesi sözkonusu. Örneğin bugün öğretmenlik mesleğinin standartlarını politika ve bürokrasi belirler. Öğretmenlerin söz hakkı, bana göre, yoktur. İşte meslek odası, standartların belirlenmesinde; meslek öncesi, meslek içi geliştirmelerde bir meslek kuruluşu olarak, yasal görevleri, hakları, yetkileri çerçevesinde katılımında bulunabilecektir. Mesleğin yükseltilmesi için belirli çalışmaları, yaşamın verdiği olanaklar içerisinde yürütecektir. Bir ölçüde toplumumuza bu işlerin getirdiği katkıyı, toplumun, yasalarla belirlenmesini kabul etmesini sağlayacaktır. Toplumdaki örneklere baktığımız zaman, meslek odalarının kendi alanlarındaki politikalarının, bürokratik kararları etkilemesi, belirli örneklerle ortaya ko-

nabilir; ama öğretmenlikte bu henüz sağlanabilmiş değil profesyonel olarak. Profesyonel meslek verdiği hizmeti geliştirmekle toplumdaki yerini saygınlıktırabilir ve geliştirebilir. Yoksa kazandığı haklarla, emeğinin karşılığı olan hakları almakla bunların hepsine ulaşamaz. Böyle olduğu zaman, tebliğimde de vurgulamaya çalıştım, bürokrasinin ve politikanın kararı ile girilen bir meslek olduğu sürece, politikalar ve bürokrasi değiştiği sürece bu meslek de değişecektir. Bu meslek de politikanın ve bürokrasinin istediğini yerine getirme durumunda olacaktır. Alt grubun çalışmasında belirlenen bir nokta vardı; diyordu ki, memur olarak işgören olmayacak; profesyonel eleman olarak eğitim işine katılacak. İkisnin arasında herhalde büyük bir fark var. Öğretmen kendi okutması gereken konuları günün gelişmelerine göre belirleyebilecek, profesyonel olarak da bunu savunabilecek, bunun cevabını verebilecek. Şu anda bu mümkün mü? Hayır. Şu anda, kendisine verilen, ihtiyaç duyulan, sakıncalı görünmeyen konuları işlemekle görevli, bunun dışına çıkamamakta; ama gelişme, toplumsal değişme var. Öğretmen bunu sağlayamadı. Çünkü, mesleki güvencesi yok. Profesyonel olarak, Odanın güvencesiyle, bugün artık okulda çağın gelişmelerini de dersinde ele alabilecek duruma gelen profesyonel öğretmene ihtiyacımız var. Söylemek istediğim, vurgulamak istediğim bu. Bu nereden kaynaklanıyor? Örnek olarak alacağımız toplumda bu konular böyle ele alınıyor, eğer sanayi sonrası toplumu düşüneceksek. Düşünebiliyor musunuz ki, düşünce özgürlüğü yaptığı işten dolayı sınırlanmış, belki de kısıtlanmış bir öğretmen kadrosu, yaratıcı gençleri yetiştirecek; kandırmayalım kendimizi, bu herhalde mümkün olmayacak. Öğretmen önce kendisinin,

mesleğinin gerektirdiği yaratıcılığı sergileyebilmeli. Kendisi şimdi memur, memurun yaptığı işi yapıyor ve iyi de yapıyor belki; ama memurun yaptığı işi iyi yapmakla sanayi sonrası toplumun gençlerini yetiştirmek bilmiyorum bağdaşır mı? Konuyu çarpıtmamak gerekir. Bağdaşır diyor isek, tamam devam edelim, sanayi sonrası topluma da böyle eleman yetiştirelim; ama diyorlar ki yetiştiremezsiniz, biz de yetiştiremedik diyorlar ve onun için bir değişiklik yapıyorlar. O yönden ben bu konuyu özellikle bildirimim içinde ele aldım, hatta yatırım bakımından da şöyle bir önerileri var: Eğitim yönetimine yaptığınız yatırımı öğretime dönüştürün diyorlar; bir ölçüde yönetim için yaptığınız yatırımları sınıftaki öğretime dönüştürülecek girişimlerde bulunun diyorlar, onların yaptıkları çalışma bu. Tabii benim çizdiğim bu tablo içerisinde bütçeye baktığımız zaman belki şunu söylemek gerekecek. Eğer bütün bu işler olacak ise artık savunmamız da değişecek; bilgi gücümüzle savunacağız toplumumuzu ve dolayısıyla da bilgi gücünü yaratacak olan eğitim uygulamalarına ayırdığımız kamu kaynakları herhalde iki üç katına çıkma durumunda. Ben bütçeden fazla anlamıyorum, ama değişiklik galiba gerekli, çünkü savunma bilgi ile oluşacak bir özellik taşımaktadır.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

İzninizle ben oturumu kapatıyorum. Çok teşekkür ederiz.

BESİNCİ OTURUM

(Panel : 2)

ULUSAL EĞİTİMİMİZDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR NASIL ÇÖZÜMLENEBİLİR?

PANEL ÜYELERİ :

- Ergun ZOGA
(KOC Holding Eğitim Geliştirme Merkezi KOGEM Di-
rektörü)
- Prof. Dr. Ergun TÜRKCAN
(Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Öğretim Üyesi)
- Prof. Dr. Halil SARIASLAN
(Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim
Üyesi)
- Dr. İlhan DÜLGER
(DPT Müsteşarlık Müşaviri)
- Doç. Dr. H. Nihat BİLGİN
(Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı)

**Oturum Başkanı : Prof. Dr. Özcan DEMİREL
(TED Bilim Kurulu Başkan Yardımcısı)**

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BASKAN — Beşinci oturumu açıyorum.

Beşinci oturumumuz, panel tekniği ile ele alınacağından, öncelikle panelistleri buraya davet etmek istiyorum. Buyurun efendim.

Efendim, panel konumuz, "ulusal eğitimimizde karşılaşılan sorunlar nasıl çözümlenebilir?" Bu soruya cevap aramak üzere değişik kamu kurum ve kuruluşlarından temsilciler davet ettik. Bu konuşmacıları sırası geldikçe sizlere tanıtmaya çalışacağım. Öncelikle ilk sözü Koç Holding Eğitim Geliştirme Merkezi (KOGEM) Direktörü Sayın Ergun Zoga'ya vermek istiyorum. Kendisinin özgeçmişini kısaca takdim ediyorum.

Sayın Zoga 1934 doğumlu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu, İstanbul Barosu Avukatlarındandır. Amerika'da Pitsburg Üniversitesi Graduate School of Public and International Affairs, ARM Management Training Agency'de organizasyon metod, insan mühendisliği konularında ileri mesleki eğitimini tamamlamış ve Amerikan Tarım Bakanlığı ile Milli Arşiv Dairelerinde staj yapmıştır.

Şu anda Koç Holding'in KOGEM Direktörü olarak görev yapmaktadır. Sanayi kesiminden olması nedeniyle ilk soruyu kendilerine yöneltiyorum.

Ergün ZOGA (Koç Holding KOGEM Direktörü) — Teşekkür ederim.

Milli ekonomimizde ve geleceğe yönelik sanayi hayatımızda çok önemli bir yer işgal eden hizmet-içi eğitim

konusunu "ana tema" olarak seçen böyle bir seminerde konuşma imkânını bana veren ilgililere teşekkürlerimi arz ederim.

Bilindiği üzere bu tip çalışmalarda sunulacak tebliğlerin amacı; konuyu en kısa zamanda, en önemli ve en öncelikli noktalarıyla ele alıp, bir düşünce performansı ya da platformu yaratmak olmalıdır. Ben de konum olan "Türk sanayinde hizmet-içi eğitim faaliyetleri temasını" tarihi, sosyal ve psikolojik olmak üzere üç ayrı açıdan ele alıp, birbirleri ile ilişkisini kurarak, böylesine önemli ve derin bir konu hakkında gerekli düşünce platformunu oluşturmaya çalışacağım.

Türk toplumu, çok hızlı ve dinamik bir şekilde, "kalıp" değiştirmektedir. Gerçi değişim süreci içinde bulunan her toplum, kendine özgü niteliklerin dinamizmini yaşarsa da:

"Büyüklerin daha iyi düşündüğü, küçüklere susmak düştüğü, evde babanın, okulda öğretmenin, işyerinde ustanın, yörede ağanın, dergâhta ya da tarikatta şeyhin, ülkede padişahın" fikren ve fiziken mutlak hâkim olduğu bir ortamdan; köylünün milletin efendisi, çocuğun ve gencin geleceğin teminatı olarak görüldüğü bir toplumsal yapıya geçişin nitelikleri hazmedilmeden; bir serbestlik ortamına geçen; çocuğuna konuşma, fikrini söyleme fırsatı vermeyi öğrenmeden; iş hayatında astlarının fikirlerini dinleme zorunluğu içine düşen, ağabeyisinin karşısında el pençe divan durma alışkanlığından kurtulmadan, patronunun ya da amirinin karşısına hak talep etmek için çıkma şansını elde eden; **insan denen muhteşem eseri ve niteliklerini kaale almanın önemini idrak etmeden işyeri kurup; üretimi sadece makina ve metod olarak gören, mesleki bilgi ve nitelikler-**

le, yöneticilik bilgi ve niteliklerinin farkını henüz somut olarak ortaya koyamayan, mesleğinde başarılı olanın, en iyi yönetici olacağı inancını hâlâ değiştirmeyen düşüncenin hâkim rol oynadığı bir toplumdaki dinamizm çok daha farklı ve etkin bir görünüm arz eder.

Cumhuriyetin ilanından bu yana geçen 65 yıl, 7-8 yıllık devrelere ayrıldığı takdirde, her bir periyotta yapılan işler ve elde edilen sonuçlar nitelikleri açısından yukarıdaki ifadelerimizi doğrular mahiyette olacaktır.

İlk yedi yıllık devre (1923-30) içerisinde Osmanlılığın getirdiği tüm karakteristik niteliklerin süratli bir şekilde ortadan kaldırılması ve yerine toplum için yeni, çağdaş batı niteliklerinin oturtulabilmesi faaliyetlerindeki başarı kolay anlaşılır bir olgu değildir.

"10 yılda 15 milyon genç yarattık her yaştan" mısra'ının altındaki mana dikkatle çözümlendiği takdirde, yeni boyutlar içinde yaratılacak ve yaratılan Türk ulusunun 10 yıl gibi kısa bir zaman süresinde; alfabesinden konuşmasına, giyiminden düşünce yapısına kadar nasıl etkin bir değişim geçirdiğini kolaylıkla görmek mümkündür ki; geçmişi birkaç bin yıla dayanan bir toplumda temel altına inen böylesi bir değişime sıkça rastlamak doğal değildir.

(1923-39) yılları arasındaki değişimlerle ilgili rakamlar tetkik edildiğinde, realize edilmiş sonuçların, çoğu zaman daha uzun süreli periyotlarda bile elde edilemediği görülecektir. II. Cihan Savaşından sonraki (1946-53) yıllarını kapsayan yaklaşık 8 yıllık süre içerisinde demokrasi anlayışının yerleştirilmesi çabası bütün olumsuz şartlara

rağmen hiç de küçümsenemeyecek bir kavramsal değer ölçüsünü sembolize etmektedir.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde faturası çok ağır olarak ödenmiş bulunan sosyal olgular; Türkiyemizde çok rahat bir şekilde oluşmuş ve kolaylıkla elde edilmiştir. Sosyal hayatımızda meydana gelen ve kısa zaman süresi içinde, son derece güçlü niteliklerle oluşan kavramsal boyutların yanı sıra sanayileşme hareketimizde de akla sığmayacak derecede, bir hız ve ivme görülmüştür. Daha dün denecek kadar yakın (1955-60) yıllara giden yaklaşık, 25 yıllık bir devre, gerçekçi bir gözle tetkik edilirse; fabrika adedinden çalışan insan sayısına; montaj çabalarından % 90'lara varan imalat yapısına ve standartsız kaba kaliteden; standart içinde zarif görüntü kalitesine kadar meydana gelen değişimler, azımsanacak sonuçlar değildir. Ancak bütün bu olumlu yargıların varlığına rağmen, sanayi gelişmesinin doğal olarak ortaya çıkardığı büyüme ve diğer sonuçlar ister hizmet, ister üretim dalında çalışsın her kuruluşu son derece hayati problemlerle iç içe yaşama zorunda bırakmıştır.

Gerçekte de büyük bir hızla gelişmekte olan çalışma hayatı ve süratle artma durumunda bulunan nüfus göz önüne alınacak olursa, gelişme ve sanayileşme sonucu ortaya çıkacak problemleri tabii ve olumlu karşılamak gerektir. Ancak bu değişimin, sistem ve metodların kontrolünde devamlı bir şekilde izlenmesi hayati bir önem taşımaktadır. Aksi halde kendi haline terk edilen problemlerin, yönetimi gelecekte fevkalade güç durumlara sokacak bir nitelik kazanacağını peşinen kabul etmek zorunlu bulunmaktadır.

Özellikle son çeyrek yüzyılda vukubulan büyük gelişim, geleceğin getireceği tahmini güç değişime hazırlıklı bulunmaya âdeta toplumlari zorlamaktadır. Bu ise, müstakbel yaşantının, insanlari ne derecede etkileyeceği sorusunu ön plana çıkartmaktadır. Dolayısıyla yönetimin ana kaynağı olan insan ve onun çalışma hayatındaki yaşantı ve katkısı, geleceği yaşayacak yöneticiler için fevkalade ciddi bir konu olmaktadır.

Bu bakımdan geleceğin, yöneticileri, daha sistematik ve planlı bir şekilde çaba göstermek zorunda kalacaklardır.

TÜRKİYE'DEKİ SANAYİLEŞME SÜRECİ VE İNSAN GÜCÜ İLİŞKİSİNE KISA BAKIŞ

Sanayileşme olgusu, insan kaynağı ile çok yakın ilişki içindedir. Birbirini âdeta bütünleyen bu iki kaynağı Türk Tarihi itibariyle kısaca ele almakta gerek vardır. Cumhuriyet öncesi, Osmanlı İmparatorluğunda "sanayi öncesi" toplumu görmek mümkündür. Bu dönemde insangücü herhangi bir sorun olarak gözükmemekte adeta içe dönük kapalı bir kavramsal sınır içinde kalmaktadır. Genellikle toplumun büyük çoğunluğu için insangücü ve onun niteliklerine ilişkin herhangi bir sorun bahis konusu değildir. **İş hayatı; loncalar, ahilik teşkilatı gibi müesseseler yolu ile beslenmekte ve hayatiyetini devam ettirmektedir.** Usta çırak ilişkileri insangücüne nitelik kazandırmada doğal yol olarak ortaya çıkmakta ve minnet-borç ilişkisi niteliğini kazanmaktadır. Diğer taraftan nüfusun önemli bir kısmının yaşamını tarımsal alanda sürdürmüş olması ve basit tarımsal

üretim yöntemlerini kullanması, insangücüne nitelik kazandırılmasına gereksinme duyulmasını önlemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Batılılaşma ve yenileşme hareketleri; genellikle askeri alanda görülmüş ve henüz herhangi bir sanayinin bulunmaması sivil çalışma hayatında böyle bir olgunun oluşmasına şans tanımamıştır.

Hatta bazı yazarlara göre, "Türkiye XVI. yüzyılda teknik seviye bakımından Batı'nın gerisinde değil; belki de daha ilerisindedir." Ancak özellikle tekstil sanayinde olduğu gibi Batı, Türklere bazı bilgileri ele geçirmek için çeşitli yollara başvurmuş ve bu taktikleri Türk sanayi faaliyetlerinin gerilemesinde önemli roller oynamıştır. Bu durum ise doğal olarak insangücüne nitelik kazandırılması bilinç ve arzusuna bir nevi darbe anlamını taşımaktadır. Ancak insangücünün geliştirilmesi, nitelik kazandırılması konusundaki olumsuzluklara rağmen yine de sosyal amaçlı çeşitli faaliyetler yapılmıştır ki; bu faaliyetlerin temelinde işlenmiş insangücü yaratma arzusunun bulunduğunu inkâr etmek mümkün değildir.

BAZI EĞİTİM ETKİNLİKLERİ

Mithat Paşa'nın NIŞ, RUSÇUK ve SOFYA'da açtığı bir nevi ilkokul mahiyetindeki ıslahaneler; temelinde her ne kadar sanayi ile ilgili herhangi bir amaç bulunmasa da, yine de sanayi öncesi toplumda görülebilecek ister zenaat kazandırmak, ister başka kapsamlı meslek elde ettirmek için olsun insangücünün geliştirilmesi açısından fevkalade canlı, önemli olgulardır.

Esasen 1885'ten sonra bu islahanelere "Mektebi Sanayi" adı verilmiştir. Bu faaliyetler herşeye rağmen 1914'de çirak okullarının açılışına kadar geçen devredeki çalışma hayatına yetenekli insangücü hazırlama görevini üstlenmişlerdir. "1914 yılında biri Üsküdar'da, diğer ikisi de İstanbul yakasında üç tane çirak mektebi varken, 1918 yılına gelindiğinde bu okulların adedi 8'e çıkmıştır."

Sanayileşmenin başlangıcı olan Cumhuriyet döneminde, eğitim konusundaki genel anlamlı ilk adım; İlköğretimin tek bir sistem içine alınması ve 1924 yılında çıkarılan "Tevhid-i Tedrisat" kanunu ile ilkokulların Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesidir. İkinci önemli adım ise, yapıları itibariyle değişik öğretim programları izleyen Mesleki Eğitim Okullarının 1924 yılında çıkarılan 1052 sayılı kanunla M.E. Bakanlığına bağlanmasıdır.

Sanayi aşamasındaki bir ülkenin, elindeki kıt olanaklara göre yetişkin insangücüne sahip olabilmek amacı ile yaptığı faaliyetleri, hizmet-içi eğitimin amaç ve gereksinimleri açısından ilk öncü hareketler olarak görmek zorunludur. Diğer taraftan, 1933 yılında belirli bir ölçüde, planlı ekonomi dönemine giren Cumhuriyet hükümeti, devlet tarafından kurulacak İktisadi İşletmelerin yetişkin insangücü ihtiyaçlarının tespitinde büyük emek sarfetmiştir. Özellikle Milli Eğitim, Bayındırlık, Tarım vs. gibi bakanlıklarda ihtiyaç tespit komisyonları kurulmuş; nitelikli insan konusu önemli bir öncelik kazanarak ele alınmıştır. "1933-38" yılları arasında Türkiye'de tekstil, maden, seramik gibi çeşitli sanayi alanları için yapılacak yatırımların uygulamasının Sümerbank'a verilmesi, bahsedilen hususların realize edilmesine ilişkin

hükümlerin, bu kurumun kuruluş kanununda yer almasında önemli roller oynamıştır. Bu suretle mesleki nitelik kazandırmak ve insangücünü geliştirmek amacının ilk öncü belirtileri ortaya çıkmış bulunmaktadır. Hatta olaya daha ciddi boyut kazandırabilmek bakımından 17 Haziran 1938 tarih ve 3457 sayılı "sınai müesseselerinde ve maden ocaklarında mesleki kurslar açılmasına dair kanun" sanayileşen Türkiye'nin ilk hizmet-içi eğitim görüntüsü içindeki faaliyetlerini sembolize eder mahiyettedir. Ancak bu tip mesleki eğitim programlarının zamanın İktisat Vekâletince kontrolü ve onaylanması öngörüldüğünden ve adı geçen kuruluşun mesleki eğitimden anlayan elemana sahip olmaması, İş yerlerinin, işlenecek konuların, yürütülmekte olan işlerin ayrıntılı bir biçimde belirtilememesi ve bilimsel çalışma ortamının hazırlanamaması bu konuda yapılan faaliyetlerin verimliliğini çok düşürmüş ve yapılan eğitimlere karşı güveni azaltmıştır.

"1939-55" yılları arasındaki devre, II. Dünya Savaşı, çok partili demokrasiye geçiş ve iktidar değişikliği gibi nedenlerle gerek mesleki eğitim ve gerekse sembolik de olsa hizmet-içi eğitim açısından bir durgunluk devresi olarak bilinir. Gerçekte de sanayileşme hareketi, özel sektörün aktif olarak katılmaya yöneldiği 1955 yılından itibaren somut bir hüviyet kazanmaya başlamıştır. Bu bakımdan insangücü ile ilgili hususların ele alınması ve çözümlenmesindeki çabalar genellikle 1960 yılından sonra genişleyip yoğunlaşmıştır. Artık gerek devlet sektöründeki sanayi işletmeleri ve gerekse sayıları hızla artan özel sektör sanayi kuruluşları prodüktivite, maliyet, kalite gibi kavramlarla daha gerçekçi boyutta karşı karşıya kalmaya başlamışlardır. Ancak gerek

eldeki yasal imkânların yeterli olmaması ve gerekse bu konudaki bilgi birikiminin azlığı, yeni yasa tasarılarının hazırlanmasına neden olmuştur. Özellikle 1963 tarihli "Çırak, kalfa ve ustalar hakkındaki kanun tasarısı" ile 1966 yılında hazırlanan "İş gücünün, işyerlerinde ve dışında eğitimi ile mesleğe yöneltme çalışmalarının düzenlenmesi hakkındaki kanun tasarısı" ülkemizde bir anlamda hizmet-içi eğitim faaliyetlerinin ilk ciddi temel adımları olmuştur. Fakat birinci tasarı çeşitli nedenlerle gerçekleşememiş ve ikinci tasarımın hazırlanması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Esasen birinci kalkınma planındaki "Ekonomik gelişme paralelinde, yetişkin insangücünün de sağlanması" gerektiği hususundaki ifadeler ve gelecekte ihtiyaç duyulacak işçi, usta, ustabaşı kademeleri için verilen rakamlar yeni bir hareket tarzını başlatan faktörler olmuşlardır. Ancak gerek eğitim olanaklarının azlığı, gerekse maliyet yüksekliği gibi nedenler, kısa zaman dilimine sığdırılması gereken eğitici faaliyetlerin, okul dışına taşma zorunluluğunu ortaya koymuştur ki; bu zorunluluklar hizmet-içi eğitim kavramının doğuşunda ve faaliyetlerinin başlamasında rol oynamıştır denebilir.

HİZMET-İÇİ EĞİTİME VE ÖNEMİNE YORUMSAL YAKLAŞIM

Çeşitli konularda olduğu gibi bu konuda da kavram kargaşası yaşanmaktadır. Değişik içerikli ve birbirine zıt tanımlar ve kavramlar olaylara bakış açısında sapmalar meydana getirmektedir. Bu bakımdan en mantıklı yol olarak, Devlet Planlama Teşkilâtının tanımlarından yararlanmayı tercih etmek rasyonel bir hareket olacaktır.

Devlet Planlama Teşkilâtı, Eğitim Politikası "Özel İhtisas Komisyonu Hizmet-içi Eğitim Komitesi", 1965 Aralık ayındaki raporunda hizmet-içi eğitimi şöyle tarif etmiştir:

"Hizmet-içi Eğitim herhangi bir sektör ayrımı yapılmaksızın, bir işyerine aday veya asil olarak hukuken dahil olunduktan sonra görülen eğitimidir ve üretilen mal veya hizmette emek faktörüne düşen payın prodüktif değerini artırmaya yönelmiş; maharet, bilgi ve davranışların kazanılmasını hedef tutar." Daha sonraki planlarda da verimin artması ve kalitenin yükseltilmesi için iş gücünün, sanayi tarafından kalifiye hale getirilmesi öngörülmüştür. Bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki; devlet ya da özel sektöre ait sanayi kuruluşlarında belirli bir ücret karşılığında işe alınmış ve çalışmakta olan insanlar; işleri ile ilgili bilgi, tecrübe ve davranış kazanmaları için eğitilmelidirler. Bu noktada, Hizmet-içi Eğitim faaliyeti; Mesleki Eğitim faaliyetinden ayrılmaktadır. Zira Mesleki Eğitim de kişi faydalı bir işe yöneltilmekte ya da hazırlanmakta Hizmet-içi Eğitim de ise kişinin bulunduğu iş yerinde ve kendi işi ölçeğinde eğitilmesi bahis konusudur. O halde Hizmet-içi Eğitim, işyerinin görev ve sorumluluğu içerisine girecektir. Bu zorunluluk 14.7.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet memurları yasasının yedinci kısmında "Devlet Memurlarının yetiştirilmesi" başlığı altında açıkça belirlenmiştir. Ayrıca, daha önce bahsettiğimiz 3457 sayılı kanunun uygulama şekline açıklık kazandırılabilmesi için, hazırlanmış "Sınai müesselerde ve maden ocaklarında mesleki kurslar açılması hakkındaki Nizamname, "1939 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konmuştur. Görülüyor

ki; yasa koyucu Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren insangücü kaynağının değer ve önemini çok gerçekçi bir yaklaşımla tespit etmiştir. O halde Hizmet-İçi Eğitimin gerçekçi bir açıdan yorumlanmasında, daha üstün nitelikle ülkeye hizmet amacı apaçık ortaya çıkacaktır. Hele dış ilişkilerin geliştiği dış satımın geliştirilmesinin ülke ekonomisi ve yaşamı açısından hayati önem taşıdığı, ülkelerin bilgi toplumu niteliğine dönüşüp sanayi ötesi bilinç çağına adım attığı bir zaman diliminde hâlâ Hizmet-İçi Eğitim konusunun açıklığa kavuşturulması konusundaki çabalara gereksinme duyulması ilginçtir. Çünkü bilgisi, tecrübesi, becerisi ve davranışı ile çalışan insanın potansiyelini yükseltici Hizmet-İçi Eğitimden başka ikinci bir alternatif bahis konusu değildir. Aksi takdirde ülkeler arasında oluşturulacak sınaî ve ticarî ilişkilerin sağlıklı bir biçimde yürütülmesine imkân bulunamayacaktır. Yaşamın en önemli kaynağının insan olduğunun gerçeği inkâr edilemeyeceğine göre teknoloji değişimlerinin sosyal alan üzerinde yaratacağı etki sonuçlarının insanı ne denli bunalımlara sürükleyeceği ve bu baskı altında kişide meydana gelecek olumsuz tutumların maliyetinin ülke ekonomisine fatura edileceği hususu gözden ırak tutulamaz. Özellikle teknolojik değişimin aşağıda sıralanmış hususlarda sosyal alan üzerinde etkileri konuya hayati derecede önem kazandırmaktadır:

Teknoloji değişikçe;

1. Toplumsal etkileşim güçlenir, ilişkiler değişir.

2. Kırsal kesimden kent'e akın yoğunlaşır.
3. Yeni yasal değişimlere gereksinme ağırlık kazanır.
4. İşveren-işgören ilişkileri değişir ve nitelikleri etkilenir.
5. Yönetici ve yönetilen ilişkilerinde yeni davranış boyutları oluşur.
6. Gelişme ve değişme hız kazanır, uyum zorlukları başlar.
7. Yönetilenlerin kuruluşteki statüleri değişir.

O halde, doğal olarak bu tür değişimlerin, özgürlükçü, demokratik ve hukukun üstünlüğünü prensibinin temel kabul edildiği bir rejimde insana kadar uzanan bir etkinlik zinciri oluşturmaya mâni olunamaz. Öyle ise, böylesine bir değişim nedeniyle, insanın karşı karşıya kalacağı bilgi eksikliği, deneyim noksanlığı, beceri zayıflığı, adaptasyon zorluğu gibi tüm olumsuz olguların giderilmesinde ya da dengelenmesindeki tek vasıta olana hizmet-içi eğitimin istismar edilmesi, yozlaştırılması ya da ihmal edilmesi bir sanayinin dolayısı ile bir ülkenin temeline verilebilecek zararların en büyüğüdür. Zira eğitimsiz bir akıl ve zekânın zavallılığı ile akılsız bir zenginliğin felaketini açıklamaya gerek yoktur.

Tebliğimin bu kısmını bitirirken, aşağıda takdim ettiğim tablo, ifade ve duygularımın ne denli doğru olduğunu gerçek fakat acı şekilde onaylamıştır.

SANAYİDE İŞ KAZALARI (1982'i Basından)

Istanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Sosyal Tıp Bilim Dalı Başkanı Prof. Turhan Akbulut, ülkemizde iş kazası sorunu üzerinde yeterli çalışma yapılmadığını ve önlem alınmadığını belirtti. Prof. Akbulut'un yaptığı açıklamaya göre,* Türkiye'de geçen yıl (1981) içinde 165 bin 101 iş kazası oldu. Bu iş kazaları yüzünden işin durması, toplam 2 milyon 331 bin 485 iş günü kaybetti. Bir iş günü 8 saat olduğuna göre, iş kazaları yüzünden bir yıl içinde tam 18 milyon 651 bin 880 saat üretim aksamış oldu.

Fabrikanın Cinsi	Çalışmadığı Süre	Üretim Aksaması Sonucu Kayıp
Lastik Fabrikası	6 ay	260 bin adet kamyon ve Oto lastiği
Cam Fabrikası	2,5 ay	62 milyon 682 bin 400 adet cam eşya 69 bin 800 ton cam
Beyaz Eşya	3 ay	95 bin buzdolabı
Otomobil Fab.	2,5 ay	4 bin otomobil
2. Çimento Fab.	1 ay	1 milyon 700 bin ton çimento
Milli bir petrol kuruluşu	1,5 ay	960 bin ton petrol

Not: Firma isimleri saklıdır.

1960 SONRASINDAKİ UYGULAMA VE BİR KAÇ ÖRNEK

Türkiye'de Hizmet-içi Eğitim faaliyetlerine ilişkin uygulama ve yasal çalışmaların 1960'da yoğunlaşmaya başlamasının iki önemli nedeni vardır:

1. Özel sektörün ciddi bir biçimde hayatiyet bulma çabaları ve bunlara nitelik kazandırılma eğilimi.
2. Bazı öncü kuruluşların gösterdikleri etkin çaba, özellikle:
 - a) İş ve işçi bulma kurumu (İİBK)
 - b) Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODALE)
 - c) İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü (İÜİE)
 - d) Türk sevk ve idare derneği (TSİD) ve Sevk ve İdare Geliştirme Merkezi (SIGM)
 - e) Bakanlıklar arası Milli Prodüktivite merkezi
 - f) Türkiye projeleri ile ILO, FAO ve FORD FOUND gibi kuruluşlar
 - g) Amerikan yardım teşkilâtı (ICA sonra AID)

Bu kuruluşların Türk kökenli olanlarından, iş ve işçi bulma kurumu ile, o zamanki adı ile Bakanlıklar arası Milli Prodüktivite Merkezinin yasaların kendilerine tanıdığı ve verdiği haklar çerçevesinde sanayide hizmet-içi eğitim nasyonunun uyandırılması ve fabrika içi ilk eğitim faaliyetlerinin uygulamalarına hayatiyet kazandırılmasında çok ciddi roller oynamışlardır.

I.Ü. İşletme İktisadi Enstitüsü ve Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nün devlet ve özel sektör kuruluşlarında işletmecilik konusunda yaptıklarına Hizmet-içi Eğitimin temel-

leri için şükran duymamak mümkün değildir. Ancak İşletme İktisadi Enstitüsü, Hizmet-İçer Eğitim faaliyetleri ile sanayiye yön vermeye çalışırken TODAİE'de devlet kuruluşlarına Hizmet-İçer Eğitimle orta kademe yönetici yetiştirmeye ve O-M düşünce platformunun oluşturulmasına büyük emek vermiştir. İlk önceleri sadece devlet hizmetinde bulunan ve orta kademe yöneticiliğine aday kişilerin katıldığı ve 1 yıllık kıdem sağlayıcı programlar, sonraları O-M gibi özel konulu programlarla da zenginleştirilmiştir.

O günlerin kaymakamlık kurslarında genç adamların TODAİE'de programlarından yararlandırılmaları, bugün yönetimde bulunan birçok kıymetli Valimizin ülkeye ve gelişen sanayiye hizmetlerinde çok önemli roller oynadığı mutlaktır. Bütün bu faaliyetler süresinde, her iki enstitü'de eğitime tabi tutulacakları, merkezi bir yer olan enstitü salon ve sınıflarında toplayarak programlarını uygulamışlardır. Oysa ki; Türkiye için çok yeni bir düşünce ve uygulama olan Hizmet-İçer Eğitimi yerine veya ayağa götürme uygulamaları ise ilk kez 1961 yılında TMO kuruluşunda uygulanmıştır. Bu çabaları dolayısıyla AİD teşkilâtının Türkiye'ye yapmış olduğu bu tür hizmetleri, bütün politik ve siyasi düşüncelerin dışına çıkararak minnetle anmamak ve yapılanlar için teşekkür borçlu olmamak mümkün değildir.

İşte, 1961 yılında TMO Erzurum, Diyarbakır, Konya, İskenderun bölgelerine eğitimi götürüp, ordaki kişilerin her yönde gelişmelerine hizmet etme idealinin gerçekleşmiş ilk örnekleridir. Daha sonraları Sümerbank'ın fabrikalarına, Zirai donatım kurumunun iş yerlerine, Azot sanayinin Kütahya fabrikasına götürülen eğitimler hep aynı amacın ta-

hakkuku için harcanan emeklerdir. Aynı zamanlarda çeşitli eğitim etkinlikleri olarak aynı kuruluş uzmanlarının Eskişehir, Ege Bölgesi, Adana ve Ankara sanayi ve Ticaret Odalarındaki konferans ve çalışmaları da yine bu tür faaliyetlere örnek gösterilebilir. Hatırlanması gereken öncü Hizmet-içi Eğitim faaliyetlerinden biri de (1961) Maliye Bakanlığı yüksek kademe yöneticileri için uygulanan programdır. Bu program Türk Devlet hayatında bir müsteşarın ve yardımcılarını ile tüm genel müdürlerinin katıldıkları hergün 18-21 saatleri arasında yapılan bir hafta devam eden 15 saat süreli ilk uygulamadır ki; sonraları S.S.Y. Bakanlığı ve Tarım bakanlıklarında benzer uygulamalar yapılmıştır.

AID'nin Hizmet-içi programlarından sanayiye hizmete yöneliklerinin başlayabilmesi için Devlet ve Bakanlıklar seviyesindeki fikirsel alan oluşmasını sağlayıcı amaçla yapılan devlet daireleri nezdindeki faaliyetler her ne kadar Sanayi'le ilişkin değilmiş gibi görülürse de aslında bu hareketlerin sanayide hizmet-içi eğitime uygun ortam hazırlama amaçları taşıdığı apaçık ortadadır.

Sanayide Hizmet-içi Eğitim hazırlık amacı ile yapılan bu faaliyetlerin sonucunda ilk sanayi Hizmet-içi Eğitim projesi 1962 yılında İstanbul'da, Fındıklıdaki o zamanki Atatürk Kız Lisesi salonlarında yürütülmüş olan 28 günlük eğitim projesidir. Çeşitli özel sektör kuruluşlarından katılan 15 kişinin iştiraki ile sürdürülen programlar yine Teknolojik gelişmenin sanayiye yansıtacağı problemlere hazır insan gücünü oluşturma faaliyetleri olarak gözükmektedir. Bu arada İstanbul defterdarlığına bağlı Vergi Dairesi Müdürlerinin 1 ay, İstanbul Belediyesi o zamanki Şube Müdürlerini 2 hafta

tam gün süren eğitime tabi tutulmaları önemli birer faaliyet olarak hatırlanmaktadır.

1962'de kurulmuş olan Türk Sevk ve İdare Derneği ve onun geliştirme merkezi Türkiye çapında sanayide eğitimin yayılması ve gelişmesi konusunda en önemli faaliyetleri yapan kuruluş olarak Türk sanayi tarihinde yerini almıştır. FORD FOUNDATION-ILO gibi kuruluşların uzman, finansman, araç-gereç vs. desteğinde Türk sanayi hayatına 16 yıl hizmet vermiş olan T.S.İ. Derneğinin bir çok kavram ve tekniğin sanayi, ticaret ve hizmet hayatına kazandırılıp yetiştirilmesinde gösterdiği çaba ve özverinin unutulmasına imkân yoktur. 1175 eğitim programı ile 23488 iştirakçiye Hizmet-içi Eğitim kapsamı içinde bilgi kazandırmak, tartıştırmak, düşündürmek ve yeni boyutlara hazırlamak çok büyük emekleri gerektirmektedir. Dolayısıyla, şimdi aramızdan ebediyen ayrılmış bulunan Mehmet Odabaşı, Sadi Gencer, Besim Baykal, Dr. Kenan Sürgit, Prof. Dr. Fikret Arık, ILO'dan Dr. Hans Wehner, Dr. Ray Hadsel ile Dr. Richard Podol, Arthur Handley, Dr. Şahap Kocatopçu, Mehmet L. Mısırlı, Faiz Poray, Ford Foundation'dan Prof. Dr. Robert Kerwin, Prof. Dr. Mehmet Oluç, Prof. Dr. Kemal Tosun, Halit Tanyeli ve Özkaya Özdemir gibi piyonerlerin isimlerini hatırlamak bir vefa borcudur.

BUGÜNKÜ DURUM

Hizmet-içi Eğitim dendiğinde;

İşyeri içinde ve dışında ama işte çalışırken alınan eğitimin kastedildiği ve:

- Hizmete yeni girenlere uygulanan adaptasyon
- Çalışmakta olana verilen geliştirme
- Değişikliklerin meydana gelmesi halinde ilgililer için tatbik olunan yeterlik kazandırma
- Üst kademelere hazırlamak için yapılan yöneticilik başarı ve potansiyelini artırma

türlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bütün bu bilgilere ve (1960-74) yılları arasındaki yoğun geçmiş çalışmalara rağmen, halen sanayide etkin bir Hizmet-İçi Eğitimin yapıldığını söylemek mümkün değildir.

Bunun nedenlerini, sorunlar bölümünde tartışmak üzere şöyle sıralayabiliriz:

1. Kurumsal zaafılar
2. Kavram kargaşası
3. Sanayi kuruluşlarının, gelişen sanayi karşısında eksikliklerini tespit etme çağdaşlığına ulaşamamaları
4. Plansız, gelişigüzel sağlıksız sadece para kazanmak amacıyla yapılan özel kuruluşlar programlarından elde edilen sonuçların olumsuzluklarının ümit kırıcı oluşları
5. Hizmet-İçi Eğitimin ülke ve toplum boyutlarındaki amaç ve menfaat ile herhangi bir kuruluş sahibinin ya da yöneticisinin amaç ve menfaati arasındaki uyumsuzluk
6. Bir çok iş adamının ya da yöneticinin kafalarındaki "Eğitimi yatırım değil, masraf olarak görme zaafı"

Elbetteki 28 yıllık yoğun bir gayret vererek geçmiş olan bir faaliyet alanında hiçbir etkinliğin olmadığı ileri sürülemez. Ama 1945'in fert başına 200 \$ düşen, ithalatının % 90'ını ağır sanayiye ait malların kapladığı yıkılmış Japonya'dan; bugünkü fert başına düşen milli geliri 8.000 \$ ulaşmış Japonya'yı ortaya çıkaran, adına ödüller konan ve madalyalar dağıtılan Dr. Edward Deming'in "Prodüktif olmak için çok çalışmak değil, akıllı çalışmak gerekir" sözündeki gerçeklikten hareketle yapılanların, harcanan emek ve paranın, tam karşılığının alındığını da ileri sürmek mümkün değildir.

SORUNLAR

- 1. Kurumsal zaafılar:** Yukarıda Türk Devlet ve Sanayi hayatında başlangıçta etkin roller oynadığını ifade ettiğimiz kuruluşlardan bazılarının artık faal hayattan çekilmiş olmaları, bazılarının ise faaliyetlerinin etkinliklerini yitirmiş bulunmaları sorunların en önemlilerindedir. Her ne kadar 1970'ten sonra ilk projelerini Türk Sevk ve İdare Derneği - ILO-FORD Vakfı üçlüsünün oluşturduğu Türk Sanayi S. ve İdare Ens.'ü ile değerli hizmetleri bulunan Segem, çalışma hayatımızda yerlerini almışlarsa da bugünkü çapı ve problemleri ile tüm sanayi alanına hizmette yetişebilmeleri mümkün olmamaktadır.
- 2. Kavram kargaşası:** Çeşitli alanlarda olduğu gibi, yönetim ve eğitim alanları içinde kavram kargaşası devam etmektedir. Özellikle İngilizce'deki bazı kelime-

lerin Türkçemize ya hatalı ya da yetersiz tercüme edilmiş olması kargaşanın etkinliğini daha da artırmaktadır. Örneğin; **Management, Administration, Administrative Management, Directing** gibi kelimelerin Türkçe tercümesini yapanlar tek bir kelime olarak "yönetim" ifadesini kullanmaktadır. Oysaki İngilizce aslında hepsinin birbirinden oldukça farklı anlam taşıdığı açıktır. Diğer taraftan **Manager, Supervisor** gibi ifadeler ya amir, idareci kelimeleri ile ya da yönetici ifadesi ile Türkçeleştirilmektedir. Ancak, "First Line Supervisor" cümlesini ilk kademe yöneticisi tarzında tercüme ederken "Supervisor" kelimesini ise nezaretçi şeklinde tercüme etmek gülünçtür. Esasen nezaretçi kelimesinin sanayi de genel müdürden ustaya kadar ki halkalardan oluşan bir zincirin son halkasına ad olarak takılması ile yapılabilecek en büyük kötülük yapılmıştır. Oysaki nezaret Arapça kökünden gelen ve Türkçesinde gözetim, göz altında bulundurma anlamını taşıyan bir ifadedir. Eczahane derken anlatmak istediğimiz işyeri ile Eczacı derken bu iş yerinde çalışan meslek kişisini kastediyorsak; nezairethane derken nasıl bir yeri kastediyor, nezaretçi derken neyi anlatmaya çalışıyoruz? İşte örnek olarak verdiğimiz bu tür terminolojik kargaşa, yapılan Hizmet-İç Eğitim faaliyetlerine karşı isteksiz olan kişilerin büsbütün uzaklaşmalarına sebep olmaktadır.

3. **Eğitim ihtiyaç tespitinin yapılmaması:** Gerçi yıllar önce Millî Prodüktivite Merkezinin daha sonra da Segem'in yapmış olduğu araştırma dışında sanayi de Hizmet-İç

Eğitim ihtiyaç tespiti hususunda fazla bir aşama kaydedilmemiştir.

Bugün zel sektör sanayi kuruluşlarında ya da topluluklarında Koç Grubu dışında ciddi bir Hizmet-İçi Eğitim araştırması yapmış olana rastlanmamaktadır. O halde ihtiyaını tespit etmeyenin ihtiyaını bilinçli olarak fark etmesi esasen mümkün değildir.

4. Ticari amaçlı programların olumsuz sonuçları: Ne yazık ki; danışmanlık ve eğitim sunmak üzere ortaya çıkmış bazı kuruluşlar Hizmet-İçi Eğitim projelerini bir ticari meta haline getirmişler ve konunun henüz emekliyen hayatiyetini istismar etmektedirler. Eğitim yapmış olmak için eğitim yapan ve yaptıran kuruluşların, bu alandaki faaliyetleri çoğu zaman ciddiyetten uzaktır. Örneğin, 15, 20 saatlik bir eğitim faaliyetine ihtiyaç gösterecek 7, 8 konunun bir turizm gezisi niteliğinde 6 saate sığdırılarak yapılan bir eğitimin ciddiyetini düşünmek mümkün değildir. Para, emek ve zaman sarfının, bu gibi durumları dikkatle izlemeyi gerektirdiğini söylemek mecburiyetindeyiz. Eğitim adı altında tatil siteleri yaptırmak herhalde böylesine ciddi bir faaliyetin istismarından başka bir anlam taşımaz.

5. Hizmet-İçi Eğitimin lke için sağlayacağı menfaatler ile özel kişiler için sağlayacağı menfaatler arasındaki çelişki: Eğitim, zaman, para, emek zaafını gerektiren bir yatırımdır. Ancak bu yatırımın meyveleri kalitede, adette, verimde kendini gösterir. Bu ise sabır ve bekleme işidir. Fakat ne yazık ki birçok işyeri elemanının eğitim için, kısa sürede olsa, üretimden ayrılmasına

tahammül gösteremez. Bir anlamda bu hareketin kişinin kısa sürede kârlı ama ülkenin de uzun dönemde zararlı demek olduğunda hiç şüphe yoktur.

6. **Eğitimin masraf olarak görülmesi:** Bir çok işadınınin hâlâ eğitim faaliyetini masraf olarak görmek alışkanlığından kurtulamamaları üzücüdür. Fabrikaya, makinalara, sistemlere velhasıl herşeye kolaylıkla yatırım yapan kişilerin her nedense bu yatırımların değerini yükseltici veya rezil edici son kaynağın insan faktörü olduğunu idrak edememeleri anlaşılabilir. Eğer bu tutum kasten yapılıyorsa ülke sanayi'ne bir darbe manasını taşır. Eğer bilinçsizce yapılıyorsa 1988 Türk Sanayisi için üzücüdür.

ÖNERİLER

1. Devlet ya da özel kesim sanayi kuruluşlarındaki Hizmet-içi Eğitim faaliyetlerinin artırılması, güçlendirilmesi için yasal yöntemlere ağırlık verilmesi. Eğitim Geliştirme Merkezini kurmak isteyen Holding ya da Grup yönetici ve sahiplerine rehber olunması.
2. Hizmet-içi Eğitimin bir gösteriş değil, gerçek anlamda çalışanı geliştirici bir olgu olduğuna dair nitelik standartlarının tespiti.
3. Eğitim için harcanan para ile yapılan faaliyetlerin konu, kalite ve süre gibi niteliklerin karşılaştırılabileceği yöntemlerin kurulması, olayın başı boşluktan kurtarılması.

4. Eğitime özendirici nitelikte olan vergi konusu ile ilişkili hususların incelemeye alınması.
5. Sanayi, Ticaret ve hizmet alanında yönetim ve eğitim danışmanlıkları yapmak üzere kurulacak grupların sıkı denetim altına alınması ve izlenmesi.
6. Çeşitli bakanlıklar da kurulmuş bulunan Hizmet-Çi Eğitim uygulamalarından sorumlu, kişi ve üniteler arası işbirliği sağlanması ve özel sektör ilgililerinin de dahil olacağı "Türk Sanayini Geliştirme, Hizmet-Çi Eğitim Koordinasyon Kurulu" adı altında bir grubun oluşturulması.
7. Çok vergi ödeyenlere verilen plaketler gibi eğitime önem veren kuruluşların da benzer ödüllendirilmelerden yararlandırılmaları.
8. Hizmet-Çi Eğitim de ve Geliştirilmesinde İngiltere'de uygulanan sistemin uygulanması.

SONUÇ OLARAK

1961 yılında Diyarbakır, Van, Erzurum ve Hakkari'de çadırda "insan idaresi ve insan ilişkileri, yönetimde etkinlik" konularında kurslar yapmış bir arkadaşınız olarak, 30 sene sonra böyle bir yerde hâlâ eğitimin tartışmasını yapmanın sancılarını; hem sevincini, hem ızdırabını çekiyorum. Biraz ewel sevgili hocamız sanayi sonrasındaki insan konusunda bize çok değerli bilgiler verdiler ve bu bilgiler içerisinde bizi düşüncelere sevk ettiler. Ben de aynı espri ile sizleri düşündürmeye çalışacağım; ama zaman zaman

söyleyeceğim sözlere kızarsanız lütfen kızgınlığınızı kendinize saklayınız.

Eğitimin sorunları içerisinde en önemli handikap ulusal sözüdür. Ulusal sözü kalkmadığı sürece globalleşmeye gitmek mümkün değildir. Çünkü mavi gözlükle çimenin yeşilini görmek mümkün değildir. Çünkü millî değerler veya millî unsurlar diye fevkalade değerli olarak bulduğumuz açılara kapatılmış bir kafa veya anlatılmış, aşılansmış bir zihniyetle dışarısını görmek mümkün değildir. O halde Türk Eğitiminin, 1926'larda çıkartılan maarif teşkilat kanunu ve orada ifadesini bulan bazı kelimeleri burada iletmek istiyorum ve bugüne kadar bütün şûralarda alınmış olan kararların veya ifadelerin hâlâ yerine gelmemiş olması, hayatını, 38 senesini bu işe vermiş bir insan olarak, elbetteki büyüdüğümü söylemekte haklılığı buluyorum.

Millî, ahlakî, insanî ve manevi kutsal değerleri benimseyen insan yetiştirmek. İnsan yetiştirilemez. Hayır. İnsan bilgili kılınır, yetişme kendiliğinden olur. Öyle ise doğum ve ölüm içerisinde bir süreçle, input süreç, ondan sonra output'tur. Öyle ise insanoğlunun "yetiştirme" dediğimiz kavram içerisindeki esprisi, galiba, beynine bilgileri koyup, bu bilgilerle o gün ulaşılması gereken yere gitmesini sağlamak için kullanılmaktadır. O halde bu bilgileri kim koyacaktır? Benden evvel doğmuş, şartlanmış kafa yapısı ile beni okulda yetiştiren, yetiştirmeye çalışan, yetişmediğim yere ayağımın altına iskemle koyup çıkartmaya çalışan zat. Yani paralı asker, yani memur öğretmen. Biraz evvel hocam söylediği için fazla üzerinde durmuyorum, Allah razı olsun. O halde lejyonerin savaş gücü, profesyonelin savaş gücünden

zayıftır. Profesyonelde inanmışlık vardır. Aklın duyguya hâkim olduğu yerlerde, duygusuz akıllılar ortaya çıkar. Duygunun akla hâkim olduğu yerlerde de akılsız duygular gelir. **Akılsız duygular kendilerine, duygusuz akıllılar da toplumlarına zarar verirler;** dengeyi kuramazlar. İnsanoğlu bulunduğu noktada 360 dereceyi algılamak durumunda olan geometrik bir olgudur. Beynim çevreme bakarak döndüğüm anda 360 dereceyi algılayabilir, o halde 360 derece içerisinde her nokta vardır, inansan da vardır; inanmasan da vardır, güzel olsa da vardır, çirkin olsa da vardır; ama benim görüş açım bu 360 derece içerisinde öyledir. O halde herkes kendisine kazandırılan görüş açısı, eksi 360 derece kadar hata yapma, yanlış yapma şansındadır. O zaman beni laik yetiştirecek, beni sosyal ve hukuk devletini anlayacak tarzda yetiştirecek, beni yaratıcı yetiştireceklerin ewela kendi görüş açılarını bana empoze etmemeleri gerekir. Üniversitelerimizin bazılarında, sanayiden geliyorum, megaloman talebeler gelmektedir; havadadırlar, yere inmemektedirler ve geldikleri işyerini küçümsemektedirler. Bazı yerlerden de eksik talebeler gelmektedir. Üniversiteden veya liselerden gelenlere hocalarımız görüş açısı empoze etmektedirler. Ya sağcı, ya solcu gelmektedir. Halbuki **üniversite beyni kullanma özelliği kazanacak** olan her çeşit fikir ile donatılacak ve kendi kendine düşünme özgürlüğü kazanan bir kaynağı yaratma sistemi olmalıdır. Ama üniversiteden şu görüşte veya bu görüşte kişi çıkıp geldiği anda, havada uçan kişi olduğu anda; soyut kavramlarla somutları karıştıran, dengeyi bulamayan kişi olduğu anda aşağıda sanayi çelişki içindedir. Sanayii çeliştirirken, sanayiye hizmet ederken, iş hayatına hizmet ederken, aynı

zamanda da toplumda birtakım rejimlerin temsilciliğini yapmaya kalkar. O zaman millî eğitimden, politika elini çekmelidir. Biraz evvel çok değerli hocamın söylediği gibi "talim terbiye" yerine "özerk bir kurum kurulmalıdır ve o da politikacının iktidara gelmiş olanın emrinde olmamalıdır; ama iktidara gelmiş olan elbetteki onu, kendi hududları içerisinde kalmakla kontrol etmelidir. Ama her beş senede sağduyunun seçeceği, x partisinin getirdiği kişilerle yeni yetişenlerin geleceğe yönelik öğretim-eğitim veya yetiştirme dediğimiz politikaları değişen bir ülkede, bugünün beş yaşındaki çocuğu beş sene sonra gelecek olan bir partinin kuracağı yeni bir politikanın içine girecektir; o zaman globalleşme nasıl olacaktır? O zaman Dünyayı anlaması nasıl olacaktır? Acaba Japon, 1839'da batılılaşalım derken, batısındaki Afganistan'ı mı görmüştür, Pakistan'lı mı olmak istemiştir? O halde biz batılılaşalım dediğimiz zaman, niçin bizi Almanlaşma veya Fransızlaşma veya değerlerimizi kaybetme gibi bir damga ile damgalanıp, toplumumuzun dejenerere olacağı gibi birtakım ölçüler içerisine sokmak duygusuyla veya bilinciyle politikalar içerisine eğitimimizi sokmaktayız? 1956'dan beri öncesini, sonrasını söylüyorum, 1956'dan önce bir tek parti hükümeti, yahut 1950'den önce bir tek parti hükümeti ve onların geldiği sosyal depreyonlar veya gelişmelerin arkasında varmak istedikleri; hedef için konulmuş, prototip idealleri, ütopyik düşünceleri ortaya koyan mükemmel birtakım sistem olarak düşündükleri eğitimler olabilir. Ama 1950'den sonra demokratikleşme ile birlikte eğitim de politize olmaya başlamıştır. Tıpkı 1956'da değerini yitirmeye başlayan kitlelerin, bugün devletin sırtında yüküdür diye ihanet diye konuşulan

kitlerin, aslında iktidara gelenler tarafından fevkalade kötü kullanıldıkları, fevkalade istismar edildikleri, çiftlik olarak yararlanıldıkları için ortadan kalktıkları düşünülüyor? Neden bir kit bütün özgürlüğünü, devlete bağlı olmasına rağmen, sanayideki bir genel müdürlük gibi kullanmasın? Neden imalatını yapmasın? Ama direksiyon, ama emir, ama kumanda ve gelenlerin dostlarının etrafı da toplandıklarını oraya plase etme olgusu olunca kitler bozulmuştur. Aynı şey, eğitim teşkilatlarımızda da vardır. Her politik değişişte Milli Eğitim Bakanlığımız değişmektedir. Milli Eğitim Bakanlığımıza gelen çok saygın insanlar kendi görüş açılarından, yani 360 eksi kendi görüş açıları kadar yanlış bir uygulamanın içine girdiklerini söylerim. Öyle ise on beş dakikada öneriler konusunda bu düşünsel temeli yaptıktan sonra, önümdeki yarım dakikada bana bilgi yükleyen hocalarıma teşekkür ediyorum. Ama kafamı açan, rahmetli Bahriye Üçok'a, rahmetli Muammer Aksoy'a, öldüyse cennette yerini bulsun, Japonya'yı açlıktan kurtaran hocam Muşevi Edvard Dömin'e rahmet diliyorum ve bu arada Amerika'da yaşamakta olan hocam Prof. İlhan Arsel'i saygıyla anarak, benim kafamı açıp, beynime ışıklar dolduran bu insanları burada anarak görevimi yapmış oluyorum.

Teşekkür ederim Başkan, (Alkışlar).

KAYNAKLAR

1. Haydar Taymaz, "Hizmet-İçi Eğitim" A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayın 94.
2. Ferhat Şenatalar, "Eğitimin Kalkınmamızdaki Rolü ve Eğitim Kurumlarımızın Yeniden Düzenlenmesi" İstanbul: 1976.
3. Halit Tanyeli, "Personel Eğitimi" BTI Ankara: 1970.
4. Hayrettin Kalkandelen, "Hizmet-İçi Eğitim El Kitabı"
5. AET Öncesinde Türk Sanayinin Yönetimsel Sorunları Semineri Tebliğleri, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenler Sendikası: 1987.
6. Desiyab Birinci Simpozyumu Tebliğleri Ankara: 1980.
7. Ergun Zoga, İdarecilik ve Sanatı, Üçüncü Baskı İstanbul: 1973.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Gerçekten zamanlamanız ve konuşmanız çok güzel, bilimsel düşünce eğitimi ile, üniversite arasındaki ilişkilere bir açıklık getirdiniz.

Şimdi üniversite kesiminden bir arkadaşımız Sayın Prof. Dr. Ergun Türkcan Bey bu konuda görüşlerini sunacaklar.

1940 Yılında doğan Ergun Türkcan, Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu, TÜBİTAK'ta araştırmacı olarak, "özellikle bilim politikası geliştirme" konularında çalışmış, Enerji Bakanlığı'nda Daire Başkanlığı görevinde bulunmuş, ayrıca Hacettepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitelerinde öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Şu anda, Gazi Üniversitesi İktisat Bölümü öğretim üyesidir. Üniversitenin bir elemanı olarak, kendilerine söz veriyorum, buyurun efendim.

Prof. Dr. Ergun TÜRKCAN — İleriye bakmamız gerekiyor. Sayın Süleyman Çetin Özoğlu, benim söyleyeceğim pek çok şeyi ifade etti. Zaten ben, eğitimci; mesleki olarak eğitimci değilim. Eğitim yapıyorum ama bu konulara, had-dim olmayarak, bir bilim politikacısı olarak değiniyorum. Ben çok spesifik bir nokta ile burada bir öneride bulunmak istiyorum. O da üniversite ile bizim hayat arasındaki bu kesitin nasıl düzenleneceği. Yani Süleyman Beyin sanayi ötesi topluma geçiş problemleri adı altında çeşitli şekilde, kavramlar ve sorunlarla ifade ettiği alana bir başka yerden bakmak istiyorum.

Bu panelde, eğitim sürecimizin uç noktasında, yani yüksek öğretim ile ekonomi ara kesitinde yer alan, nispeten spesifik bir soruna değinmek istiyorum: Üniversitenin

oldukça kısa bir sürede, yüksek kaliteli, kritik miktarda araştırmacı yetiştirmesi.

Eğer bu konuşmayı 20 yıl veya daha önce, bilim politikasının kuruluş yılları olan 1960'larda yapmış olsaydım; kuşkusuz, "üniversitenin; ekonomiye hangi sektör, bilim alanı ve araştırma konusunda, ne kadar araştırmacı ve uygulayıcı insangücü vermesi ve bizzat araştırmacı olarak hangi faaliyetleri yapması gerektiğini" bulmaya, bununla ilgili **yöntemler** ileri sürmeğe çalışırdım. Oysa, bu süre içinde, bilim ve teknolojinin kazandığı yaratıcılık ivmesi böyle ayrıntılı bir 'yol haritası' çıkarmayı neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Sadece, ana yollar veya yönler-eğilimler, bir şekilde kestirilebiliyor. Stanford'dan Nathan Rosenberg'in deyiimiyle "doğrusal yenilik modeli" (linear model of innovation), artık ölmüştür; ancak, tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Kamu otoriteleri politikalar üretmek için, hâlâ bu tür modellere dayalı öngörüler, insangücü ve yatırım hedefleri talep etmektedirler.

Bu yaklaşımların temelleri, 1960'larda, J.D. Bernal ve Michael Polanyi arasındaki görüş farklarında yatar: Bernal, büyük ölçekli teknoloji projelerinin, örnek olarak, Manhattan (Atom bombası), radar gibi, geliştirmesinin planlanabileceğini ileri sürerken; Polanyi, kamu otoritelerinin görevlerinin, araştırmaları planlamak değil sadece imkân sağlamaktan ibaret olduğunu ileri sürüyordu. O zaman, TÜBİTAK Bilim Kurulu Başkanı Büyük Alim Cahit ARF da Polanyi yaklaşımıyla, Kurumun bilim planlaması ile değil, bilim adamlarının istekleri doğrultusunda, bilimin desteklenmesi ile yükümlü olduğunu ifade etmişti.

O zaman, kim haklıydı tartışmasına girmek istemiyorum. Belki, bilim ve teknolojinin temposu, A+G faaliyetlerinin, belli bir tolerans içinde planlamasına imkân veriyordu; tıpkı, iktisadi faaliyetlerin plan çerçevesine alınabilmesi gibi. Ancak, şu anda, işin karmaşıklığı ve daha önemlisi, bilim ve teknoloji arasındaki organik bağın her zamankinden daha güçlü hale gelmesi Polanyi-Arf yaklaşımını gündeme getirmiştir. Bu yaklaşımın, Bilim-Teknoloji politikaları üzerindeki derin değişiklikleri yanı sıra, yüksek öğretim ve genelde eğitim politikalarımız üzerinde de önemli etkileri olacaktır. Bu etkiyi formüle etmeden önce, on yıldır üniversite sorunu dediğinde, hemen akla gelen bir sorunu açma gereğini duyuyorum.

ÜNİVERSİTE SORUNU

Son yıllarda, eğitim sistemimizin; özellikle, üniversitelerin büyük bir yapısal değişme içine gireceğini veya en azından girmesi gerektiğini düşünüyoruz. Burada, üniversite sistemine, pek çok meslektaşımın farklı baktığını itiraf etmeliyim. Meselenin, sadece, YÖK'ün Anayasal dayanaklarını ortadan kaldırmının ötesinde, daha farklı bir yerde olduğunu artık görmemiz gerekir. Bütün kötülüklerin kaynağı olarak YÖK'ü görmek, bir bilim adamı için basit (simplistic) bir yaklaşımdır. (Bunu, YÖK'ü protesta için ilk istifa edenlerden biri olduğum için herhangi bir komplekse kapılmadan söyleyebilirim, sanıyorum.) YÖK sebepten ziyade bir sonuçtur.

Üniversitenin kendi yönetimini kendi seçmesi, pek tabii bir akademik özgürlüktür. Bu gerçekleşince ne olacaktır?

Eski yasaya yani 1750'ye dönülse ne olacaktır? **Üniversite, hızla bilim mi üretmeğe başlayacaktır?** Benim cevabını aradığım soru budur. Türk üniversiteleri; ne zaman ve nasıl, her yıl daha çok öğrenci alan, gizli istihdam kurumu olmaktan çıkıp; dünya bilimine ve kendi ülke teknolojisine katkıda bulunmaya başlayacaktır; veya her iki amacı birden gerçekleştirebilecektir?

Bir kez YÖK'ün, hiyerarşik tek-düzeliğinden; bölge, bilim dalı ve yetişecek insangücü profillerinin farklarını göz önüne almayan, **tek normlu üniversitesinden başka bir 'tek norma' geçmek amaç olmadığına göre; en iyi üniversite yasası'nı aramak yerine, üniversiteleri; hatta bilim dallarını, kendi akademik örgütlenmelerinde serbest bırakmak; tıp fakültesi ile iktisat fakültesini merkezden gönderilen ana bilim dalı kalıpları içine sokmağa çalışmamak gerekir.** Artık bilimlerin inter-disipliner hale geldiği bir aşamada, araştırma konuları-sorunları etrafında operasyonel örgütlenmelere gidildiği bir yerde, ondokuzuncu yüzyıl bilim sınıflamasına göre bir akademik yapı, herhalde çağdışı kalacaktır.

Pek tabii ki, üniversiteler de, aynı işler için, aynı kalitede insan yetiştirmeyecektir. **Üniversite kavramı içinde 'elitizm' vardır.** Devlet 8 yıllık mecburi eğitimi hedefleyebilir, ama herkese üniversiteyi açma mecburiyeti yoktur. Bu sadece zengin çocuklarının okuması için bir sistem getirme anlamına gelmez, ancak üniversite gelir dağılımını düzelten bir mekanizma da değildir. En yeteneklilerin, maddi imkânı olmadığında devlet yardımından yararlanması doğaldır. Türkiye zengin bir ülke olmadığı için her üniversitesi de aynı nitelikte olmayacaktır. (Zengin ülke de her üniversitesini aynı

kaliteye getirmiyor.) **Bazı üniversiteler; belki sadece mahalli ihtiyaca yönelik ara insangücü yetiştirirken bir kaç tanesi, en fazla 4-5 tanesi çağdaş bilimi yakalamağa yönelik 'araştırma üniversitesi' olacaktır.** "Bütün vatandaşlar eşittir; bütün hocalar ve bütün üniversiteler eşittir" biçiminde bir yaklaşıma iltifat edilmemelidir. Akademiya, politikacının avlanma yeri değildir.

Benim esas sorunum, bu az sayıda araştırma üniversitesinin nasıl örgütleneceği ve kadrolarını nasıl sağlayacağıdır? Kısaca, yukarıda formüle etmeğe çalıştığım; yeni bilim-teknoloji politikası yaklaşımına göre, sektör hedefleri koymak çok güç olduğundan, araştırmacı insangücü hedefi saptamak daha da güç hale gelmiş bulunuyor. Daha başka bir deyişle, devlet araştırmalardan çok; araştırmacıları-girişimcileri destekleme amaçlı bir programdan yükümlü sayılabilir. Buna "araştırma fidanlığı" yaklaşımı diyebiliriz.

Bu fidanlığın toprağı üniversitedir. Ancak, günümüzde mevcut üniversitelerimizin öğretim kadroları, nitelik ve nicelik itibariyle, bir talep olduğu varsayılsa bile, büyük miktarda, kaliteli insangücü üretmekten uzaktır. Bu durumu, bir komplekse kapılmadan saptayamazsak, çare üretip ileri gitmemiz mümkün olamaz. Gerçi, sayı bakımından İngiltere'den fazla üniversite var. Yakında daha da çoğalabilir. Bunların bir kısmı, teknik okul, politeknik niteliğindedir. Bu şekilde bir ayırım yapınca ve büyük bir ağırlık taşıyan sosyal bilim kökenli okulları sistemden çıkarınca, örneğin, teknik öğretimin nicelik bakımından da yeterli olmadığı anlaşılır; ne teknik üniversiteler ne de politeknik

ayarındaki kurumlarımız, nüfusu Türkiye'nin 1/5'i olan Tayvan'la bile karşılaştırılmaz.

"Tayvan'daki 42 üniversite ve 72 politeknikten yılda 37.000 mühendis ve 136.000 teknisyen mezun olmaktadır. ABD'de, elektrik mühendisliği doktorası yapan, her dört adaydan biri, Tayvanlıdır. Bu bir beyin göçü gibi görünse de, artık bu mühendisler, Silicon Vadisi'ni bırakıp, yarı maaşla, kendi ülkelerinde girişimci olarak yerlerini almak için geri dönüyorlar." (The Economist, Asia's Emerging Economies, Survey, Nov. 16 th 1991) Yeni teknolojik ortamda, bir tür, 'Sosyal Say Kanunu' tarzında, yetişen yeni ve yaratıcı beyin, ekonomide kendi talebini yaratıyor. Bu talep, giderek yeni bir sanayi, yeni bir sektör haline geliyor; ekonomide gelir ve istihdam kaynağı oluyor.

ARAŞTIRMA ORDUSU YETİŞTİRMELİYİZ

İşte, bu büyük araştırma ordusunu yetiştirmek için, dışarıdan ekstra bir öğretim kadrosuna ihtiyacımız olduğu açıktır. **Şimdi düzenlememiz gereken; binlere varacak, çeşitli ülkelere bilim adamlarının, bazı üniversitelerde, yoğun araştırma-öğretim yapacak bir örgütlenme içinde akademik istihdamıdır.** Binlerce bilimcinin Türkiye'ye gelmesi, belki iki açıdan 'ütopik' karşılanabilir: Bu kadar ücreti ve parayı nasıl karşılırsınız ve bu kadar insanı nereden bulursunuz? Bir kez, dünya konjontürü, Doğu ve Batı Avrupa'dan, hatta Japonya'dan, çoğu, birinci sınıf araştırmacı, bin ve daha fazla bilimciyi, kısa zamanda ülkemize çekecek şartlar taşıyor. Yılda, ortalama, 50-60.000\$'a mal olabilecek bin bilimcinin

maaş yükü 50-60 milyon \$ dır. Türkiye bir yılda viskisine bu kadar para ödüyor. Bir kaç üniversitenin alt yapısının yenilenmesi ve genişletilmesi; bilim parkları ile sanayie eklenmesi de yılda bir bu kadar veya daha fazlasını (bir misli) gerektirebilir. (Atatürk Barajına yapılan yatırımdan daha az fakat daha kritik bir sürecin başlangıcı.)

1930'lar, Cumhuriyet'in ilk üniversite reformu da aynı mantıkla, uygun bir konjonktürde gerçekleşmişti. Bu seferki, daha büyük boyutta, temel bilimlerin ülkedeki temellerini atmaktan öte, dünya bilimini, belli noktalarda yakalamak iddiası taşıyacaktır. Bu projenin ayrıntılarına burada girmem mümkün değil. Hangi şehirde, hangi üniversiteler veya enstitüler bu iş için elverişli olur? Proje hangi yönetim altında gerçekleşmeli? Önemli olan, teknoloji transferi gibi klasik bir mekanizma yerine ve/veya paralelinde, "teknoloji üretecek insanları yetiştirecek insanları transfer etme" biçiminde yeni politikanın, eski eğitim ve teknoloji paradigmalarını yıkararak, kabul görmesidir.

Benim özetle söylemek istediğim çok önemli bir teknoloji transferi değil, teknoloji üreten insanları yetiştirecek yeni bir hoca neslini Türkiye'ye transfer etmeyi öneriyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz, sağ olun.

Sayın Türkcan, daha çok sanayi-insangücü planlaması ve yükseköğretim boyutları içerisinde sorunu irdelemeye çalıştı; yükseköğretimden gelen bir temsilcimiz olarak. Yine aynı şekilde yükseköğretimi temsilen bir sayın panelistimiz, Sayın Sarıaslan aynı konuda görüşlerini sunacaklar.

Prof. Dr. Halil Sariaslan, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Ekonomisi ve Planlaması bölümünden lisans derecesi alarak mezun oldu. Florida State Üniversitesinde master ve doktora derecelerini aldı; 1983'de Siyasal Bilgiler Fakültesinde doçent, 1988'de yine aynı fakültede profesör oldu. 1980-1981 öğretim yılında Stockholm Üniversitesi İşletme Finansmanı öğretim üyeliği yaptı, şu anda halen Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesidir. Kendilerinden görüşlerini almak için sözü bırakıyorum. Buyurun efendim.

Prof. Dr. Halil SARIASLAN — Efendim, öncelikle hepinize saygı ve sevgilerimi sunarım. Biraz eğitim, biraz ekonomi, biraz işletme derken, sanıyorum eğitim konusunda köprüyü kurabiliyorum belli bir ölçüde. Ama sorun, "eğitim sorunları nasıl çözümlenir"? gibi spesifik bir konu olarak gündeme geldiği vakit, her iki alanı birlikte düşünüp bir şeyler söylemek gerekiyor. Tabii bir yerde diyebilirsiniz ki, efendim okuyalım, üfleyelim ve böylece eğitim sorunlarımızı çözümleyelim. İşin şakası bir yana, sanıyorum, herhalde tek çözüm var; bilimsel bir yaklaşımla ya da bilimle çözmek. Ne yazık ki benim görüşüme göre, biz ülkemizde henüz, ne bilimi yeteri kadar anlayabildik, ne de eğitimi anlayabildik. Bunun karmakarışık bir durumu var; eğitim, çoğu kez "terbiye" anlamına alınmış. Belirli değerleri, ya da belli bir ideolojiyi beyinlere kazıma gibi bir durum anlaşılıyor çoğu kez. Tabii, bu uzun zaman, bu kadar sert bir şekilde söylenmiyor, bunun dışına çıkmadığımız zamanlar da, çıktığımız zamanlar da oluyor ama, ne yazık ki gerçek değişimleri göremiyoruz. Sadece belli kalıplarda ısrar ediyoruz.

EĞİTİM SORUNLARINI ALGILAYABİLME

Eğitim sorunlarının uzun vadeli çözümünü düşünmek gerekir. Eğitim zaten kendisi uzun vadeli bir süreç; hatası hemen görülemiyor. İktisatta ya da diğer müspet bilimlerde olduğu gibi değil, en az 25 yıl sonra görebiliyorsunuz. Yani bugün bir hata yapıyorsunuz bunun doğruluğu veya yanlışlığını, (15-20 yıla bir nesil dersek) 25 yıl sonra anlıyorsunuz. O zaman da iş işten geçmiş oluyor. Böyle olunca da uzun vadeli düşünmek gerekiyor. Yine böyle bir düşünce sistemi süreci içerisinde bilimin bize verdiği çok açık yaklaşımlar, geliştirilmiş yöntemler var.

Dünyayı yeniden keşfetmeye gerek yok; bilimin sunduğu yaklaşımlar var. Örneğin bunlardan hemen akla gelebilecek olanı; benim çalışmalarımı oluşturduğu için söylüyorum; sistem yaklaşımıdır. Bu yaklaşım içerisinde eğer biz sorunlara eğilebilirsek, gerçekten daha başarılı bir sonuca gidebileceğimizi sanıyorum. Nedir böyle bir yaklaşımın mantıksal aşamaları?

Bir kere çevremizde olan değişimleri öncelikle görebilmek; bu değişimleri algıladıktan sonra bunların ışığında politikalar geliştirmek ve bu politikaları uygulamaya koymak zorundayız. Diyeceksiniz ki, efendim zaten bu bilinen bir şey; evet ama başlangıç noktası nedir? Birkaç gündür sözünü ediyoruz; yine de hocalarımız, meslektaşlarımız özellikle Sayın Ergun Zoga Bey ifade ettiler; bazı değişimleri yakalayıp kristalize etmek ve bunları bir sonuca ulaştırmak. Yani bu başlangıç noktasını oluşturmak son derece önemli. Mesela Amerikan eğitim sisteminde, siz değerli eğitimci arkadaşlarımız çok iyi biliyorsunuz; Ruslar Sputnik'le uzayı ilk

keşfe çıktktan sonra sanıyorum, 1957-58 yıllarında "National Defence Kanunu"yla Amerikalılar fen eğitiminde yepyeni bir dönemin çığrını açmaya çalıştılar. Belki bugün bu çalışmaların veya bu ülkenin ulaştığı düzey, 1958-1959'larda böyle bilinçli olarak başlayan ama değişmeleri görebilen düzenlemelerle olmuştur. İşte biz bu tür değişmeleri bir türlü anlamıyoruz. Bir, "teknoloji devrimi" diyoruz; bir "bilgisayar devrimi" diyoruz; ama doğruyu tartışarak bulmuyoruz.

Bizde bazı çarpıcı sözcükleri ifade etmek modadır. Amerikalıların "mega trendleri"ni duydunuz. Ben de onlardan esinlenerek çevremizde olagelen değişmeleri "giga trends" ya da "devasa trendler" diye düşünerek, yani megalanın üstüne giga olarak çıkararak bu değişmeleri görmek ve bu değişme ve trendleri hangi temel taşlara indirgeyebileceğimizi, belli bir biçimde formüle edip eğitim politikalarının oluşturulmasında nasıl hareket etmemiz gerektiğini tartışmak istiyorum. Bana göre, bugün çevremizde olagelen değişme ve gelişmeler, ya da "giga trend" demeye çalıştığım eğilimler çok belirgin bir biçimde şu şekilde özetlenebilir:

Bir kere artık çağımızda, "insanın üstünlüğü" tartışılmaz bir olgudur. İnsan devletten de üstündür. Devlet kimdir? Devlet biziz; ben, sen, o, bu. Eğer bir devlet yapısı, yani kuramsal yapı, hepimizi kucaklayamıyorsa, insanlara onların devletin tebası değil de devletten de üstün, saygı duyulması gerekli olan bireyler olduğu imajını vermiyorsa, devletin varlığı tartışılır. Devletin, insanların ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğu bir "hizmetçi anlayışını" artık

kabul etmek zorundayız. Yani düşün; "efendim insan devlete feda olsun, devlet budur, insan buna hizmet etmek mecburiyetindedir, devletin kölesidir" anlayışı 21. Yüzyılda kalktı. Biraz daha düzgün şekilde söylersek; **insanın üstünlüğü artık ne olursa olsun tartışılmaz bir sonuçtur**. Kökeni ne olursa olsun; yani yaradılıştan mı geliyor, türeyiştten mi geliyor, nereden geliyorsa gelsin bu önemli değil; kişinin değer yargısına göre değişebilir; ama **insan bugün devletten de üstün, saygı duyulması gereken, tabiatın en değerli varlığıdır, bireyidir**. Bu eğilim sanıyorum artık dünyada gerçekleşmiştir ve tartışılmaz bir olgudur. Sanırım eğitimde böyle bir politik düşünceden hareketle yola çıkmak gerekiyor. Bunu fazla açmaya gerek yok. Yani insan, artık efendi; devlet, ona hizmet etmek zorunda olan bir kurumdur.

İkinci belirgin bir eğilim; ekonomik alanda, özellikle "pazar mekanizması", olgusu çok belirgin bir şekilde sınırlı kaynakların dağılımını rasyonalize eden en etkin bir mekanizma gibi görünüyor. Bu sadece günün modası olduğu için değil; sadece serbest piyasa ekonomisi de değildir. Bu düzende, yani pazar mekanizması dediğimiz düzende, tüketicinin korunmasından tutunuz, antitröst kanunlara kadar, yani tekelci sermayeyi sınırlayan, ona dizgin vurmaya çalışan, ama bireyin yaratıcılığını ön plana getiren bir mekanizmadır bu. Kapitalizmin başarısı olarak da yorumlanmamalı. Bana göre, tam tersine kapitalizmde hepimizin bildiği gibi öncelik sermaye idi; insan ikinci aşamada ya gelirdi, ya gelmezdi. **Yani kapitalizmde öncelik sermayede idi. Ama bugün tam tersine pazar mekanizmasında insan en ön planda**. Biraz önce söylediğimiz gibi insan, sermaye önceliğini aşarak birinciliğe gelmiştir, ya da günümüzün değişimleri kapitalizmin öncelik

değerlerini değiştirmiştir, insanı ön plana getirmiştir. Günümüzde pazar mekanizması kaynak dağılımında etkin bir mekanizma olarak görünmektedir, ama bu kapitalizmin başarısı olarak adlandırılmamalıdır. Tam tersine bu durum kapitalizmi değiştirmiştir.

Üçüncüsü, "küreselleşme olgusu" artık çağımızın belirginleşen bir eğilimidir, bir trenddir. Sermayenin uluslararasılaşması ile başlayan bu süreç; artık ihracat, dış ticaret, dünya pazarlarında rekabet etme gibi ekonomik açıdan ülke sınırlarının belirsizleşmesi biçimi ile hız kazanmıştır. Bugün, politik alanda da bu görülebiliyor; zaman sınırlaması olduğu için fazla açmak istemiyorum; ama günümüzde ekonomik alanda sınırlar kalktığı gibi politik alanda bile sınırlar belli bir şekilde yumuşamıştır. Belirgin bir siyasi düşüncede yoğunlaşma var, yakınlaşma sözkonusu. Bugün ideolojiler yok olmuştur. Ama bugün belli bir yerde insanlar yavaş yavaş tek noktada birleşmiş diye bir şey de sözkonusu değil. **Yani belirli bir alana doğru yöneliş sözkonusudur, globalizasyon ya da küreselleşme her ne kadar ekonomik alanda birleşmeyi, yaklaşmayı öneriyorsa da politik yakınlaşma da beraberinde geliyor.** Son değişimler ve ülkeler arası bütünleşmeler bunun belirgin bir göstergesidir.

Dördüncü temel "giga trend" diye düşündüğüm eğilim, farklı şekilde ifade edildi ama kendi düşüncemi yine söyleyeyim; bana göre artık sanayi devrimi bitmiştir. Motorun icadıyla başlayan sanayi devrimi, belli bir başarı göstermiş, daha sonra 1950'nin başlarında bilgisayarın icadıyla yeni bir devir başlamış, ama "take-off", yani kalkışı günümüzde başlamıştır. Başka bir anlatımla, **dünün moto-**

ra dayalı sanayi devrimi artık yerini bilgisayara dayalı bilişim devrimi dönemine bırakmıştır. Nasıl tanımlarsanız tanımlayınız. Dün üretim süreçlerinde "mekanizasyon", yani insanların üretimde makinaları kullanma süreci sözkonusu idi, bugün, makinaların, yine makinalar tarafından kontrolü ve üretimde kullanımı sözkonusu; yani bir "otomasyon süreci" sözkonusudur. Biz bunu hep **bilişim** diye adlandırıyoruz.

NASIL BİR İNSAN, NASIL BİR TOPLUM?

Böyle bir dönemin eğitim alanında çok belirgin sonuçları vardır. **Biz artık bu devirde, bu bilişim devrimi döneminde; ezberci, hafız, bir sürü bilgiyi ezberleyen, bilgiyi yüklemiş, (Ergun Bey onu çok güzel ifade etti) bilgi küpü insanlara gereksinim duymamaktayız.** Çünkü bugün bilgiyi, depolayan, kullanan, değerlendiren hatta yeni bilgiler üretebilen, istediğiniz zaman size istediğiniz şekilde ve formatta sunabilen bilişim teknolojisinin araçları sözkonusudur. Bunları artık belirtmeye, tanımlamaya gerek yok. Gerekirse koyarsanız diskinize, disketinizi alırsınız, götürürsünüz; gerek duyduğunuz anda, istediğiniz bilgiyi alabilirsiniz. O halde neye gereksinim var? **Bugünün bilişim toplumunda bilgisayarın veya bilişim teknolojisinin beyin gücü desteğini arkasına alan yaratıcı, yenilikçi insanlara gereksinim var.** Bunu, artık eğitim programlarımıza nasıl yansıtacağımızı beraber düşünelim. Bugün artık günümüzde çok bilen; bilgiç, hafız, ezberci, kafası dolu insan değil; yaratıcı, bunları kullanabilen, kritik düşünebilen, eleştirebilen, yeni bir insan tipi devri başlamıştır. Yepyeni meslekler, yepyeni düşünce biçimleri

gelişti. Hatta ekonomik sistemler, zaten bu düşünce biçimine kendilerini uyarlamışlardır. Yani siz düşünüyormusunuz ki, toplum yeni bir bilişim toplumuna dönüşecek; yeni bir "bilişim bireyi" diye adlandırılalım, tip yaratacak, ama ekonomik sistem bu yaratıcı insan tipine gerekli olanağı sağlamayacak? Tam tersine, bugün ekonomik alanda da yepyeni finansal biçimler, düzenler, "risk sermayesi" diye adlandırabileceğimiz, girişim sermayeciliği bu yaratıcı bilişimci tipi destekleyen mekanizmalara örneklerdir.

SONUÇ

O halde, bu dört değişimi ve eğilimi ya da trendi topladığımız ve kavradığımız ölçüde; çevremizdeki gelişmeleri belli bir baza indirgeyip ondan hareketle, **yeni eğitim politikalarını geliştirmek mümkün olabilir**. Bu değişimleri göremediğimiz sürece başarılı olamayız. Biz bir kere geçmişte, **sanayi devrimini kaçırdık**; belki daha önce rönesansı kaçırmış olduk; tüm ortaya çıkan değişimleri bir türlü ne yazık ki yakalamak mümkün olmadı veya gerekli değişimleri yapamadık. Bugün artık biraz daha konuşan bir ortamda düşündüğümüze göre, bu değişimleri gözönüne alıp, yeni yönelişlere, bu eğilimler, trendler çerçevesinde uymak mümkün olabilecektir.

İkinci turda tekrar birlikte olmak dileğiyle.

BAŞKAN — Efendim, çok teşekkür ederim, gerçekten siz de, Ergun Bey gibi sistem yaklaşımıyla sorunların çözümünü dile getirdiniz. Genelde üniversite ve endüstri ke-

siminden gelen yaklaşımlar, sistem yaklaşımıyla sorunların çözümlenmesi gerektiği ve en sonunda vurgulandığı gibi, bilişim çağına ayak uydurabilecek, uyum sağlayabilecek insanımızı yetiştirmenin önemli olduğu üzerinde duruldu.

Bir de Devlet Planlama Teşkilatının bu konudaki görüşleri nelerdir? Bu konunun uzmanı Sayın İlhan Dülger görüşlerini sunacaklar.

Ben kendilerini kısaca tanıtmak istiyorum:

İlhan Dülger, Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümünden lisans diplomasını almış; daha sonra London School of Economics'te kalkınma ekonomisinde lisans üstü öğrenim görmüş, Hacettepe Üniversitesinde sosyoloji bilim dalında bilim uzmanlığı, daha sonra eğitim yönetiminde doktorasını almış. Şu anda DPT uzmanı olarak çalışmakta, uzmanlık alanı "eğitim ekonomisi, insangücü planlaması ve sosyal politika. Görevleri de şube müdürlüğü, daire başkanlığı, genel müdürlük ve şu anda da müsteşarlık müşaviri olarak görev yapmaktadır. Sanayileşme sürecinde eğitim sorunlarımızın planlanması ve çözümü konusunda Sayın DPT Uzmanının görüşlerini alacağız.

Buyurun.

Dr. İlhan DÜLGER — Sayın Bakanlarım, değerli hocalarım, çok saygıdeğer katılımcılar; sanayileşme sürecinde eğitim sisteminin sorunları ve çözümlerini tartıştığımız bu panelde; hem sanayileşme süreci, hem de eğitim sistemini iki ayrı sistem ve birbiriyle ilişkileri olan iki bağımsız sistem olarak düşünmek istiyorum. Sanayileşme sürecinin sorunları, eğitimden bağımsız olarak düşünülemez gibi,

eğitim sisteminin sorunları da sanayileşme sürecinden bağımsız olarak ele alınamayacak niteliktedir. Onun için konuşmamın ilk kısmında sanayileşme sürecinin kendi sorunları, artı eğitim sistemine yansıttığı sorunlar ile sanayileşme süreciyle eğitim sistemini bağdaştırmak için önerilerimi; ikinci beş dakikada da eğitim sistemine yönelik olarak çözüm önerilerini arz etmeye çalışacağım.

Sanayileşme sürecinin sorunlarının başında, piyasaların ekonomideki çeşitli piyasaların oluşmamış olması vardır; dolayısıyla fiyat mekanizmasının çalışmaması, işlememesi ve piyasanın taleplerini ve ihtiyaçlarını piyasaya yansıtamaması sorunu vardır. Eğitim sistemine baktığımız zaman, eğitim sistemimizde eğitimin kaynak ve imkân sorunları yanında piyasalardan uyarı alamama sorunu vardır. Bizler eğitimin kaynak ve imkân sorunları üzerinde durmuş ve piyasadan uyarı ve yeterli bilgilenmeyi alamama sorunları üzerinde fazla durmamışızdır ülke olarak. Dolayısıyla sorun, sanayileşme sürecinde eğitim sisteminin sorunu, piyasayla, mesleki eğitimin koordinasyonu sorunu olarak devam edegelmiştir.

İkinci bir sorun Türkiye'nin kalkınma politikası tercihindendir doğan bir sorundur. Bu, kalkınma sürecini, sanayileşme sürecini Türkiye'nin, kapalı ekonomi yöntemiyle başlatmış olma kararı almış olmasıdır. Kapalı ekonomi piyasaların oluşmasını teşvik etmeyen bir sistemdir; devletin pek çok şeye yol gösterici ve düzenleyici olduğu bir sistemdir. Dolayısıyla piyasa ve sanayi uyarı vermez, talebini orta yere koymaz. Eğitim sistemine bunun yansımalarına baktığımız zaman, uyarı almamaya devam eden, dolayısıyla uygun arz

yapmada, uygun insangücü yetiştirmede güçlüklerle karşılaşılan, buna karşılık da eleştirinin tamamını üzerine çekme durumunda olan bir eğitim sistemiyle karşı karşıyayız. Vatandaş, talebin ortaya çıkmadığını bilmez, göremez, fakat insangücünün yeterli olmadığını gayet kolay fark edip, bunu eleştirebilir. Böyle bir haksız eleştiri ile karşı karşıya olan eğitim sistemi söz konusudur. **Üçüncü bir sorun da şu olmuştur.** Yine Türkiye'nin tercihlerinden doğan bir sorun. Kapalı ekonomi içerisinde her şeyin kamu politikalarıyla yönlendirildiği bir ortamda insangücü, yani insan unsuru Türk toplumunda fazla ve bol bir kaynak olarak görülmüş, fakat bunun bir istihdam politikasıyla yönlendirilmesi düşünölmemiştir. Bu durumda, yetiştirilen insangücünün istihdamı konusunda her şey serbest bırakıldığı için, yapılan arzın ihtiyaç olan yere yerleşmesinde büyük sorun vardır. Varsayımımız o zaman şu oluyor: Planlı kalkınma döneminde insangücü arzı yapılır, işgücü ve emek piyasası tarafından kullanılacağı var sayılır. Böyle bir durumda Sayın Türkcan'ın bahsetmiş olduğu, arz ve talebin hiçbir surette birbirini dengeleyememesi ve açıklar yaratması sorunu ortaya çıkıyor. Buradaki boşluğun, açıkların, dengesizliklerin ortaya çıkmasının sebebi **istihdam politikası bulunmamasıdır.** Bu ortamda, eğitim sistemi, mesleki eğitimi de yapmaya mecbur, kendi kurallarını koruma durumunda kalmış; orta ve yüksek meslek eğitimi ve ideali hedef alarak meslek adamı yetiştirme politikası izlemiştir. Nitekim, bugün hâlâ **meslek adamı yetiştirme politikamız devam etmektedir.** Meslek adamı yetiştirme politikası, piyasa ile uyumu ön plana almayan bir politikadır. Halbuki mesleğe adam yetiştirmek şeklinde, piyasa ile uyumlu bir politikaya

geçmek lazımdır. Yani mesleklere adam yetiştirmek ki bu meslekler piyasada geliyor, değişiyor ve belirli biçimlerde kullanılıyor, bunlarla bağlantı kuracak bir yaklaşıma geçmek lazım. Ancak, piyasadan uyarı alınamadığı için, son günlere kadar, ideali hedef alan bir meslek adamı yetiştirme politikası olagelmıştır. İnsangücü planlamaları da tabii bundan etkilenmiştir. İnsangücü planlaması biliyorsunuz kısaca iki türlü yapılıyor. **Bir tanesi** kalkınma hedeflerine göre insangücü, uzun vadeli insangücü planlaması, **ikincisi** de piyasanın beklenen insangücü talebine göre yapılan insangücü planlamaları. Türkiye'de hem kapalı ekonominin sözkonusu olduğu bir düzenin olması, hem de yüksek oranda teşviklerden ve istikrarsızlıktan dolayı işletmelerin planlarını çok kısa, bir yılı iki yılı aşmayan vadeler için yapmaları dolayısıyla uzun vadeli bir insangücü ihtiyacı, bir talep tahmini yapılamamakta, dolayısıyla **insangücü planları piyasa talebine oturtulamamaktadır.** Bu sebeple Türkiye'de insangücü hedefleri ve planlaması sadece kalkınma hedeflerine göre yapılmıştır ve gerek ortaöğretim, gerek yükseköğretimdeki sayısal gelişmeler bunlara oturtulmuştur. Genel sahalar hariç, mesleki sahalardan bahsediyorum; şişmeler, genellikle genel eğitim sahalarında olup mesleki eğitim sahalarında şişme bulunmamaktadır.

İnsangücü planlamasında; uzun vadeli kalkınma hedefi planlaması boyutundan ayrılıp; **piyasayla uyumlu, piyasa talebine oturtulmuş insangücü planlamasına geçme ihtiyacı vardır.** Sonuçta, ne oldu bu kapalı ekonomi döneminde? Piyasa tarafı bu işin vasıfsız işçi, asgari ücretle kullanılan vasıfsız işçi uygulamasını yaptı ve emek piyasası gelişmemiş olarak kaldı. Piyasada yani eğitimde olunandan daha geriye

gidildi. Çünkü piyasa bir çıraklık eğitimi vermekte iken, meslek konusunda, çıraklık eğitimi iyice geriledi ve sadece küçük işletmelere münhasır olarak kaldı. Orta ve büyük işletmeler çıraklık eğitimini tamamen terk ettiler bu da yatırımları ve ithalatı, teknoloji ithalatını teşvik politikası ile ilgili yanları olumsuz etkiledi. Aynı zamanda işletmeler, bu dönemde en geçerli, en ekonomik eğitim tarzı olan hizmet-içi eğitime, yani işletmede işbaşında eğitim sistemine hiç girmediler; niçin girmediler? Çünkü kapalı ekonomideki rekabet şartları bunları, daha iyi, daha verimli, daha kaliteli üretime zorlamıyordu. Buna karşılık eğitim sisteminde neler oldu? Eğitim sistemi mesleki eğitimde, öğrenci artışını, yani mesleki eğitime talebi artırmakta büyük güçlüklerle karşılaştı. Mezunlar, hedef alınan işyerlerine yerleşememeleri dolayısıyla, büyük de bir moral çöküntüye girdi. Buna karşılık eğitim sistemi, bütçelerin, hükümetlerin ve planların da itmesiyle, kendisi de idealist bir kadroya sahip olması sebebiyle; piyasaya uyum göstermek için çeşitli tedbirler almaya, yani uygulamalı eğitime geçmeye çalıştı. Bunun en sonuncusu, son çıkan çıraklık ve mesleki eğitim kanunudur ve dual eğitim denilen, işyerleriyle eğitim sisteminin ortak olarak meslek elemanı yetiştirme projesidir. Sorunları bu yollarla aşmaya çalıştılar.

Bugün ne oluyor? Bugün artık Türkiye açık ekonomiye geçme politikalarını benimsemiş vaziyette, fakat bu bir süreç, hemen oluşacak bir şey değil. Bu süreç içerisinde piyasa ve meslek eğitiminin koordinasyonu esas olmalıdır. Bu koordinasyonun ve piyasa mekanizmalarının oluşmasının kendi kendine ortaya çıkmasını beklemek Türkiye için kârlı ve verimli bir tercih olmaz. Bu piyasaların,

yani emek piyasasının oluşmasını hızlandıracak tedbirler almak gerek. Eğitim sisteminin de buna göre değişiklikler yapması lazım. Emek piyasasında, emek piyasasının örgütlenmesi konusunda ileri adımlar; eğitim sektöründe de sanayi toplumu, artı sanayi sonrası topluma hazırlık mahiyetinde iki amaçlı bir meslek eğitimi politikası izlenmesi lazım ve **meslek adamı yetiştirmekten mesleğe adam yetiştirme politikasına geçilmesi lazım**. Bu da piyasa ile birlikte hareket etme ve esneklik esasına dayanan bir meslek eğitimi politikası demek oluyor. Şimdi piyasa ile ilgili önerilere bir göz atacak olursak; piyasada öncelikle işverenlerin durumu çok önemli. Çünkü yetiştirilmiş vasıflı insangücünü talep edecek olanlar işverenler. İşverenlerin piyasayı uyarmaları ve eğitim sistemine mesaj vermeleri sadece bu tip konuşmalarla, konferanslarla ve toplantılarla olacak bir şey değil. Bunun sistematik hale getirilmesi lazım. Eğitim ve meslek ihtiyaçlarını sistemli olarak orta yere koyabilmeleri için, talep mekanizmasının çalıştırılması yanında, sürekli ve doğru bilgi aktarmayı, raporlamayı bir düzen içerisinde, disiplin içerisinde yürütmek lazım. Bunun için işveren kesiminin eğitilmesi, bu eğitimin kendi amaçları ve kendi menfaatleri icabı olduğu konusunda da uyarılmaları, aydınlatılmaları lazım. Emek piyasasının oluşmasına destek, şu yönde verilebilir. Emek piyasasının oluşmasının iki aracı var. **Birisi ücretler, diğeri meslekler**; bunların ikisinin de gerçekçi fiyat politikasıyla bağdaşması lazım. Bugüne kadar ücretle, gerçekçi fiyat politikası ile bağdaşmamış, seyyanen enflasyonun arkasından yapılan artırımlarla devam etmiş, üretim ve verimlilikle ilişkisi kurulmamıştır, bunun kurulması gerekir.

MESLEKLERİN PİYASAYA UYARLANMASI

Daha çok mesleklerin piyasaya uyarlanması üzerinde durmak istiyorum. Burada mesleklerin piyasada nasıl kullanıldığı ile ilgili bilgilenmenin, yani meslek tanımlarının, iş tanımlarının ve meslek standartlarının ortaya çıkmasından bahsediyoruz. Burada görev Millî Eğitim Bakanlığına değil, Çalışma Bakanlığına düşüyor. Türkiye'de piyasalar iyi gelişmemiş olduğu için, dikkat ederseniz, Çalışma Bakanlığımız da iyi gelişmemiştir. Kanununda pek çok şey öngörüldüğü halde, bunların pek çoğu fonksiyonel olarak gelişmiş veya uygulamaya geçmiş değildir; geçirilmesi lazımdır. Bunların pek çoğuna değinmeden, **iki tanesi üzerinde duracağım. Bir tanesi Çalışma Bakanlığı'nın Türkiye'de meslek ve insangücü ihtiyacını çok kısa aralıklarla izleyen ve raporlaştıran bir bağlı kuruluşa ihtiyacı vardır; bir alt kuruluşa, alt birime yani bürokratik sistemdeki bir alt birime değil, bir bağlı kuruma ihtiyacı vardır. Bunlar Türkiye'nin uzun ve kısa vadeli insangücü ihtiyaçlarının neler olduğunu piyasadaki sürekli olarak izleyerek planlayıcı kuruluşlara ileteceklerdir. Bu bilgilere planlama teşkilatımızın uzun vadeli planlamalar, Millî Eğitim Bakanlığının da kısa vadeli meslek planlamaları için ihtiyacı vardır, Türkiye bugün bu bilgileri alamamaktadır. Beş yılda bir Devlet Planlama Teşkilatının yaptığı araştırmalar yoluyla alınabilmektedir ve bu araştırmalara da piyasa eğitilmemiş olduğu için, son derece yetersiz cevaplar alınmaktadır ve veriler üzerinde büyük düzeltmeler yapılmaktadır. Çalışma Bakanlığı'nda Meslek standartları için ayrı bir birim kurulması gerekiyor..** **Meslek standartları emek piyasasının bir işidir.** Meslek standartları işçi, işveren ve kamu tarafından ortak olarak

yapılan ve işverenin ağırlıkta olduğu bir düzende tespit edilmek durumundadır. Çünkü mesleği nasıl kullanacağına işveren karar vermektedir.

Meslek standartları uluslararası bazda tespit edilmez, ülke bazında tespit edilir. Çünkü o ülkenin ekonomisi ve sanayinin o mesleği nasıl kullanıp nasıl değerlendirdiği önemlidir. Meslekler ve üretim geliştiğine göre, sık sık meslek standartlarının üçer yılda bir yenilenmesi gereği vardır ve kademe kademe bu artar, ilerler ve ülkeler hemen hemen eşit düzeylere geldikleri zaman da ülkeler arası bütünleşmeler olabilir; Avrupa topluluğunda bugün olan odur, fakat biz o seviyede olmadığımız için, 500 kusura meslek standardını alıp Türkçeye tercüme ettirdiğimiz zaman meslek standartlarına sahip olmuş olamayız. Bizim kendi standartlarımızı koyup, kademe kademe bu noktaya erişmeye çalışmamız gereklidir. Aynı şekilde piyasa bu standartları koyduğuna göre, mesleğe giriş için ehliyet belgelerini de piyasanın vermesi gerekir. **Mesleğe giriş için ehliyet belgesini piyasanın verdiği ilk ülke tarihte Türkiye'dir. Loncaların, loncalar, belediyeler ve ustalar vasıtasıyla yapılmış olan imtihanlarla meslek imtihanını piyasaya bıraktıkları ilk sistem bizdedir.** Batı bunu bizden örnek olarak almış, Almanlar yoluyla tercüme edilmiş ve oraya aktarılmıştır. Onlar bugün bunu kullanıyorlar, biz terk ettik. Çıraklık kanunumuzda vardır, fakat yeteri kadar işleyemiyor. Dolayısıyla piyasaya giriş için meslek sınavlarının ülke bazında ve piyasa tarafından yapılması ve mesleki ehliyet belgelerinin de piyasa tarafından verilmesi lazım. Bu demek olmuyor ki Millî Eğitim Bakanlığı kendi tamamlama ve değerlendirmelerini yapmaz; mutlaka yapar ve bu imtihanlara onlar da katılırlar

taraf olarak; fakat mesleki ehliyet belgesi piyasa tarafından verilen bir belgedir. Bugün bu sadece araba sürücülüğü belgesinde veriliyor; bunu kendi meslek kuruluşu veriyor, araba sürücülük belgesi Millî Eğitim Bakanlığı'ndan alınmıyor. Gereklî temel bilgiler Millî Eğitim Bakanlığınca sağlanmış oluyor, mesleki belge oradan verilebiliyor. Bu, Türkiye için bu şu demek; Türkiye'de meslek bilgisinin firma biriminden kurtarılıp, sektör ve ülke düzeyine yayılması demek. Meslek standartları, sınav standartları ve belge standartları ülke çapında tek düze getirildiği takdirde, rekabeti firma ölçeğinden kurtarıp ülkenin bir rekabet gücü olarak dünya piyasalarına girebilmesi demektir. Bunu pek çok ülke başardı, Türkiye'nin başarmaması için hiçbir sebep yoktur; çünkü çok güçlü bir eğitim sistemi vardır. Bir tek eksiklerimiz eğitim sisteminin istihdam piyasası ile bağlantısının kurulmasıdır. İşveren kısmına geldiğimiz zaman da işverene her durumda hizmet-içi birimlerini kurması ve hizmet-içi eğitimle idarecilerin yetiştirilmesi fikrinden kurtularak özellikle usta-başı, usta, teknisyen ve yüksek teknikerlerin üretim konularıyla ilişkili olarak günün şartlarına göre eğitilmeleri gerektiğini söyleyebilirim. Sonucu da en büyük kuruluşlardan en küçük kuruluşlara kadar çirak yetiştirmeyi zorunlu hale getirmek olarak özetleyebilirim.

Bunlar piyasa açısından önerilerimdi, eğitimle ilgili önerilerim bundan sonra efendim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de çok teşekkür ederiz. Sanayi, üniversite ve DPT'nin görüşlerini aldıktan sonra, şimdi sıra Millî Eğitim Bakanlığının görüşlerine geldi. Sanayileşme

süreci içerisinde eğitim sorunlarımıza nasıl çözüm getirilecek? Bu konuda görüşlerini almak üzere Sayın Müsteşarımızdan bilgi alacağız. Ben öncelikle kendilerini tanıtmak istiyorum. Nihat Bilgen, 1931'de Mersin'de doğdu. Sırasıyla, Kayseri Lisesi, Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdikten sonra Hacettepe Üniversitesinde Lisans tamamlama, lisans ve yüksek lisans derecelerini aldı; Ankara Üniversitesinde de doktorasını yaptı. Daha sonra Londra Üniversitesinde uzmanlık çalışmaları yaptıktan sonra yurt içinde Millî Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatında şube müdür yardımcılığından, genel müdürlüğe; Talim Terbiye Kurul Başkanlığından, bakanlık müsteşarlığına kadar her kademedeki görev yaptı. Sayın Bilgen bize sanayileşme sürecinde sorunlara nasıl çözüm getirileceği konusunda; hem bakanlığımızın, hem de kendi kişisel görüşlerini aktaracaklar.

Buyurun, Sayın Bilgen.

Doç. Dr. H. Nihat BİLGEN — Sayın Başkan, Sayın Bakanım, değerli dinleyenler, öncelikle saygılarımı sunuyorum. Türk Millî eğitiminin sorunlarını, sanayileşme süreci içinde, çok genel olarak, ayrıntıya inmeden ortaya koymak istiyorum. Aslında eğitimimizin sorunları vardır, çoktur. Bazı sorunlar halledilir; yerine yenileri çıkar ve aslında eğitim sorunsuz olduğu zaman hastadır, komadadır. Süreç, sürekli değişmeye açıktır, sorunlar ortaya çıkacak ve yenileri, her sorun çözüldükçe ortaya çıkacaktır. Bu açıdan sorunlu eğitim, sağlıklılık ifadesi de olabilir. Ben eğitimin sorunlarını üç genel başlık altında incelemeye çalışacağım. **Birincisi, imkân ve fırsat eşitliği sorunudur.** Gerçekten cum-

huriyetin kuruluşundan bu yana Türk hükümetleri, Türk millî eğitiminde önemli gelişmeleri sağlama doğrultusunda çabalar harcamıştır. Beş bin okuldan, 70 bin okula 400 bin öğrenciden 12 milyon öğrenciye, 12 bin öğretmenden 450 bin öğretmene gelmişiz. Bu sayısal artışlar Devletimizin imkânlarıyla mukayese edildiğinde fevkalade önemli artışlar olarak görülebilir. Ancak, yine de yeterli olduğu söylenemez. Okullaşma oranları açısından konuya baktığımızda; okul öncesinde yüzde 4.7'lik okullaşma oranı, özellikle ilköğretime öğrencileri hazırlama açısından, çok önemli bir kayba işaret etmektedir. İlkokulda yüzde 94,5'luk okullaşma oranı; okuma yazmanın, genel matematiğin ve temel vatandaşlık davranışlarının öğretildiği bu dönemde her yıl asgari 75 bin çocuğumuzun sistem dışında kaldığını ve bu çocuklarımızın hayatları boyunca bu eksikliğin acısını çektiklerini ortaya koymaktadır. Ortaokulda okullaşma oranı, yüzde 58 civarındadır. Bu, yüzde 42'lik bir kısmın ortaokul öğreniminden yoksun olduğunu ortaya koymaktadır. Dünyadaki okullaşma oranlarını dikkate aldığımızda; asgari dokuz, on, onbir, oniki yıllık zorunlu öğretimi gözönüne getirdiğimizde, **öğrencilerimizin yüzde 40'ının ortaokula gidemiyor oluşu, bizim için, önemli bir problem olarak görünmektedir.** Liselerimizde okullaşma oranları yüzde 37'lik bir düzeye ulaşmıştır. Burada mesleki teknik öğretim ağırlıklı tercihler de yeterince gerçekleştirilmemiştir. Bu açıdan bu seviyede de okullaşma oranının yükseltilmesi büyük önem taşımaktadır. Üniversitelerde durum daha da kötüdür. Okullaşma oranı, örgün eğitimde yüzde 10 civarındadır. Uzaktan öğretim de dahil olmak üzere yüzde 15,5'luk bir okullaşma oranı görünmektedir. Kendi

kararımızla içerisine dahil olmaya çalıştığımız Avrupa Toplu-
luğunun ve dünyadaki diğer ülkelerin yükseköğretimdeki
okullaşma oranını incelediğimizde durumumuzun çok
vahim olduğunu söylemek mümkündür. Kanada'da yüzde
62, Amerika Birleşik Devletleri'nde yüzde 59, diğer Avrupa
ülkelerinde yüzde 30'ların üzerinde yükseköğretimde okulla-
ma oranı, görüldüğünde; Türkiye'nin örgün eğitim ve uzak-
tan öğretim dahil yüzde 15,5'lük okullaşma oranı gerçekten
bir tehlikeyi işaret etmektedir. Çünkü dünyada bilinen bir
şey var. Eğitimin seviyesi ile kalkınmışlık seviyesi arasında
yüksek bir ilişki vardır. Eğitimimizin seviyesini artırabilmenin
birinci adımı hiç şüphesiz okullaşma oranlarını yukarıya
çekmek ve okula giden öğrencilerimizin sayısını yüzde yüze
yaklaştırmakla mümkündür.

İkinci önemli nokta, eğitimin niteliğini artırarak, imkân
eşitliğinin sağlanmasıdır. Ancak yine bilindiği gibi imkân
eşitliği açısından da yurt ölçüsündeki sonuçları gözden
geçirdiğimizde fen lisesi sınavları, Anadolu Lisesi sınavları,
üniversite giriş sınavları sonuçlarına baktığımız zaman, yur-
dun çeşitli yöreleri arasında önemli farklar bulunduğunu ve
bunun imkân eşitliğinin bulunmayışı ile izah edildiğini görüyor
ve bunun düzeltilmesi için önemli çalışmaların yapılması ge-
rektiğini de anlıyoruz. Aslında bu yolda son yıllarda çok ciddi
atılımlar yapılmıştır. Öğretmen yetiştirmenin iyileştirilmesi
açısından eğitim sistemine önemli katkılar yapılmıştır.
Özellikle, dört yıllık yükseköğretim düzeyinde, bütün
öğretmenlerin lisans diplomasını almasının sağlanması;
öğretmen yetiştirmede bursluluk ve yatılılık kanunu ile
öğretmenlik mesleğinin birinci sırada tercih edilebilen bir
meslek haline getirilmesi; öğretmen arkadaşlarımızın sos-

yal statülerinin ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesi yolunda atılan adımlar, bu konuda önemli yardımlar ortaya koymuştur. Ayrıca eğitim araçlarının artırılması ve özellikle bütün illerimizde en az iki laboratuvar olmak üzere, Şırnak dahil, bilgisayar laboratuvarlarının kurulmuş olması, eğitim sisteminde kalitenin artırılması yönünde önemli çabalar olarak görülmektedir. Buna rağmen hiç şüphesiz imkân eşitliğinin sağlanabilmiş olduğunu söylemekten oldukça uzak bulunuyoruz.

Eğitimimizde ikinci önemli sorun, bilimsellik sorunudur. Bilimin niteliği ve bilime bakış açımız bu sorunu ortaya koymaktadır. Bugün, insanoğlunun zihinsel evrimi ile bilimin evrimi arasında çok yüksek bir ilişki olduğu anlaşılmış bulunmaktadır.

Teknolojiler o kadar hızla ilerlemiş ve insanoğlunun düşünme gücüne öyle bir hız katmıştır ki, gelişme, bazı ülkelerde son derece önemli bir hıza ulaşmıştır. Ama ülkemizde biz bu hızı yakalayamamış durumdayız. Daha önce de ifade edildiği gibi, çağdaş ülkelerde endüstri toplumu, endüstri ötesi insan ya da "bilgi toplumu" gibi bazı kavramlar gelişmiştir ve bu kavramsal çerçevede gelişmeler olmaktadır. Bu kavramların, Türkiye'de de kullanıldığını biliyoruz, ancak, bu kavramların anlaşılması bilimsellik açısından Türkiye'de iyi tanımların yapılmaması dolayısıyla bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Gerçekten bilimselliği doğru dürüst anlayamadık. Aslında Rönesans ve Reform hareketlerinin dünyada meydana geldiği zamanda Osmanlı İmparatorluğu bu hareketlerin anlamını yakalayamamış ve daha sonra da kendi içine düştüğü bir duygunun sebebiyle

maalesef bilimselliği kendi kurumlarına enjekte etme imkânını bulamamıştır. Büyük Atatürk'ün "Hayatta en hakiki mürşid ilimdir" sözü, maalesef uygulamaya geçememiştir. Yapabildiğimiz en çok şey; adının başında profesör, doçent, doktor gibi unvanları bulunan insanların bir araya getirilip onların konuşmalarından, onların tartışmalarından elde edilen sonuçları uygulamaya dökmekten daha ileriye gitmemiştir. **Oysa bilimsellik, kişinin unvanında değil, yaptığı davranışın niteliğindedir.** Yani; kişi davranışında bilimsel yöntemi kullanabiliyorsa, problemi tanımlıyor, hipotezlerini geliştiriyor, denemelerini yapıyor ve uygun sonuçları uygulamaya getirebiliyorsa, işte o zaman bilimsellik sözkonusudur. Bu açıdan meseleye baktığımızda, Türk toplumunun problemlerinin çözümünde bilimselliğin yeterince kullanılmadığı, özellikle eğitim sisteminde de bu açıdan büyük bir yokluğun bulunduğu karşımızdaki problemi ağırlaştıran bir faktör olarak görünmektedir.

NASIL BİR İNSAN YETİŞTİRELİM?

Bu konuşmamda bir hususu açıkça belirtmek istiyorum. Bilgi toplumunun temel özelliği olan bu husus; insanların, bilim adamlarının bilinenlerle değil, bilinmeyenlerle uğraşmasıdır. Yani bilinen şeyleri tekrar tekrar ortaya getirip, daha önce basılmış kitapları tekrar tekrar basıp, bilinenleri bilgi yarışmalarında ya da okullarda tekrar ettirmek suretiyle eğitimi götürme işi, maalesef bu çağın gerektirdiği **bilinmeyeni arama** davranışını ortaya koyamamaktadır. Endüstri açısından buna baktığımızda **üretilemeyeni üreten insanı** yetiştirme sözkonusudur. Oysa, toplumumuzda, ge-

leneksel eğitim sisteminin ve uygulamalarının ortaya koyduğu; bilinen davranışları tekrar ettirme, onları öğretme, onları ezberletme ve onları tekrar sorma yönteminin kullanılması dolayısıyla, maalesef üretilmeyi üreten insan yetiştirme imkânını bulamıyoruz. Özellikle bizim mesleki ve teknik öğretimin bu açıdan gözden geçirilmesine ihtiyaç vardır ve özellikle sanayileşme süreci içerisinde sorunlarımıza bakarken, üretilenleri tekrar tekrar üretilip, eski teknolojileri alın getirip onları kullanan insan yerine, üretilmeyi üreten insanı bulma çabasına girmek durumundayız. Bugün dünyada makinalaşmanın getirdiği süreçler içerisinde problemlere bakarken, **dört tür toplum görüyoruz; bunlardan birisi tamamen doğal şartlarda yaşayan, hiç teknoloji kullanmayan toplumlardır. Bir diğeri, teknolojiyi alıp doğrudan üretim sistemine veren toplumlardır, bunlar montaj sanayi ülkeleridir. Bir diğeri, teknolojiyi alıp, kendi bilimsel araştırma kurumlarında inceleyerek toplumun şartlarına, ülkenin ihtiyaçlarına uygun hale getiren toplumlardır. Bir diğeri de teknoloji üreten toplumlardır.** Türk milli eğitiminin işte bu teknoloji üreten toplumların içerisinde bulunan temel özellikleri öğrencisine kazandıracak bir yapı ve davranışa getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bir noktayı daha altını çizerek belirtmek istiyorum. Ülkemizde çok tehlikeli gelişen bir davranış var, bilimi alaya alıyoruz. Oysa bilim vulgarize edilemez. Bilim; bilimsel yapı ve bilimsel süreçleri içerisinde ortaya konmuş olan verilerden ve bir yöntemden ibarettir. Bunu kendi çerçevesi içerisinde, kendi yöntem ve kuramlarıyla, kendi kavramlarıyla ortaya koymak zorunluğu vardır. Herkesin anlayabilmesi için, herkesin bildiği şeyler yapılabilmesi için, bili-

mi vulgarize etmeye çalışmak yanlıştır. Mesela, eğitim biliminin çeşitli disiplinleri vardır. Oysa bugün toplumumuzda eğitim meselesinin konuşulduğu her yerde herkes söz sahibi olmaktadır. Hatta bu alanın bilim adamlarına, bu alanda yapılan bilimsel çalışmalara fazla müracaat etmeye de gerek duyulmamaktadır. Bu, eğitim sisteminde en önemli hastalıklardan birini oluşturmaktadır.

Üçüncü önemli soruna geliyorum. Eğitimde ve toplumumuzda bir önemli nokta da demokratikleşme meselesidir. Türk milli eğitimi demokratikleşmeye muhtaçtır. Son zamanda bakanlığımızın gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmayı hepimiz biliyorsunuz. Bu çalışma, ders geçme ve kredi sistemi adı altında ortaya konmuş olan köklü bir sistem değişikliğidir. Aslında bu çalışmada; ders geçmeyi kolaylaştırmak ya da çocuğun notlarını belli çerçevede değerlendirmek gibi hususlar değil, eğitim sisteminde köklü bir değişmeyi gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Biz inanıyorduk ki, Milli Eğitim Bakanlığı personeli, Sayın Bakanımız dahil inanıyorduk ki, sistemin temel girdilerinde, özellikle enerji girdisinde bu değişikliği yaptığımız zaman, sistemin yapı ve süreçlerinde ciddi değişimler olacaktır. Bunun için ders geçme kredi düzeni adı altında getirilen yeni sistem eğitimin temel enerji girdilerinde önemli bir değişikliği gerçekleştirecektir. Sistemin temel sayıtları değişmektedir. Bununla eğitim sisteminin, demokratikleşmesi sağlanacaktır. Bu, tıpkı 1946 yılında Türk toplumunda, Türk siyasi hayatında meydana getirilen değişme gibidir. Orada da sadece bir tek girdi değiştirilmiştir. Vatandaşa oy hakkı tanınmıştır. Vatandaşa tanınan bu oy hakkı, Türk toplumunun tüm siyasi sistemini alabora

etmiştir. O zamana kadar belli kurumlar, belli kişiler, belli pozisyonlar vardı. Bu pozisyonların her biri, yer değiştirmiştir. Hiç kimsenin o zamana kadar hatırını sormadığı kendisine danışmadığı vatandaş, o zaman söz sahibi olabilmiştir ve bu yolla Türk toplumu demokratikleşme yolunda son derece önemli bir adım atmıştır. Ama millî eğitim sistemi bu demokratik toplumun ihtiyacı olan demokrat insanları yetiştiremediği için, maalesef çeşitli zamanlarda Türk siyasi hayatı birtakım kesintilere uğramıştır ve demokrasiyi koruyan insanların yetiştirilememiş olması, siyasi hayatımızda bu büyük çalkantıları getirmiştir. İşte eğitimde meydana getirilen bu büyük değişme, Türk siyasi hayatının da temelini oluşturacak demokrat insanları yetiştirecek bir değişmedir. Şimdiye kadar çocuğu alıp, kolundan tutup okula götürüp teslim ediyorduk. Okulda çocuk istediği gibi oturacak, istediği gibi konuşacak, istediği kadar konuşacak, istediği gibi yazacak ve okulun tüm istediği davranışları göstermek için zorlanacaktır. Bunu dayakla zorlayacaklardır, kaba kuvvetle zorlayacaklardır, diğer cezalarla zorlayacaklardır ve en büyük ceza olan sınıfta kalma cezası ile zorlayacaklardır. Bu zorlama dolayısıyla yetişen insanlarımız hep otoriteye körü körüne itaat eden insanlar olmuştur. Böyle yetişen insanların da demokratik bir toplumun davranışlarını göstermesi mümkün değildir. Hep gösterdiğimiz davranışlar: büyüklerimiz bilir, otorite bilir, yanlış da yazsa kitap bilir. Türkiye'nin nüfus sayımı sonuçları 1990 yılında 56 milyonmuş hiç önemli değil, kitapta bu 47 milyon yazıyor, sorduğunuz zaman ona cevap vereceksiniz. 47 milyonu söylemezseniz yanlış yapmışsınızdır. Çünkü kitap otoritedir, öğretmen mutlak otoritedir. Onun söyledikleri yanlış ola-

maz, onun söyledikleri program içerisinde, çünkü program otoritedir. Bu çerçeve içerisinde yetiştirilen insan hiç şüphesiz bağımsız düşünme gücüne erişemez kolay kolay.

SONUÇ

Burada bir noktayı daha belirtmek istiyorum. Daha önceki konuşmalarda "meseleleri sadece enformasyon sisteminden aldığınız bilgilerle çözünüz" şeklindeki düşünceler doğru değildir. İnsan düşüncesinin nasıl olduğunu, nasıl geliştiğini inceleyen bilimsel araştırmalar gösteriyor ki, insanın mutlaka belli kavramları, kelimeleri ve deyimleri öğrenmesi gerekir. Yani ezberleme, kayıt yapma şarttır. Eğer bilgileri verip ezberletmezseniz, kişinin basamaklardan merdiveni çıkışı gibi, o basamakları kullanması mümkün değildir. Burada çok basit bir şeyi söylemek istiyorum. Çocuğa anne kelimesini öğretirsiniz, sevmek kelimesini öğretirsiniz, baba kelimesini öğretirsiniz ve çocuk bu kelimeler arasında ilişki kurarak düşünür. Annemi seviyorum dediği zaman düşünür. Babamı da seviyorum dediği zaman, daha geniş bir düşünmeye girer. Düşünmenin temelinde çocuğun öğrenmiş olduğu kelimeler, kavramlar ve deyimler vardır. Bu açıdan düşünmeyi öğretmek istiyoruz, asıl problemimiz budur. Yani, çocuklar bildiklerini düşünme sürecinde kullansın istiyoruz, bunun için yöntem farklıdır. Bunun için bilgisayarların başına geçip hiç bilgileri kendi kafasına kaydetmeden kişinin düşünebilmesini düşünmek, mümkün değildir. Bu bakımdan neyi, ne kadar, nasıl öğreteceğimiz sorunu, hiç şüphesiz eğitimcilerinin ve programcılarının önemli bir sorunudur. Çağ değişmektedir. Hangi bilgileri öğreteceksiniz? Öğrenci bun-

lardan ne tür yeni bilgiler türetebilecektir? İnsanođlu bu bilgiler arasında iliřki kurularak nasıl dūřünecektir? Bu, eđitim programcısının sorunudur. Bu yeterli deđildir. Dūřünme sūrecinde, bundan sonraki adım, hiç řūphesiz bilinen olguları ve prensipleri kullanarak yeni fonemenleri izah etmektir. Eđer bu olguları ve fonemenleri çocuđa đretmezseniz o zaman yeni fonemenleri izah etmesi mūmkūn deđildir. Bundan sonraki adım yine insanın bu bildiklerinden, bildiđi, öđrendiđi řeylerden hareket edip geleceđe dōnūk tahminlerde bulunmasıdır. Geleceđe dōnūk tahminler yapılabilmesi mutlaka daha önce bildikleri arasında iliřkiler kurularak ve onlardan yararlanılarak yapılması mūmkūndūr, bundan sonraki adımda hipotezler geliřtirilmelidir. Bilimin temeli buradadır. Hipotezler, bilinen prensiplerden ve bilinen olgulardan hareket ederek bilinmeyen alanda yeni birtakım olasılıkları arama iřlemidir. Bunları bilmediđimiz zaman bu olasılıkları dūřünmeniz bile mūmkūn deđildir. Bugūn mutlaka yapılan iř řudur, evet bilgisayardan yararlanıyoruz, ama dūřünme sūrecinin hızlandırılması yolunda yararlanıyoruz. Bilgisayarı kendi kafamızın yerine yerleřtirmek ve ondaki bilgileri kullanarak ondan istifade ederek dūřünmeye çalıřmak mūmkūn deđildir. Ancak, burada çok önemli bir nokta daha var; řūphesiz insanođlu bilgisayarı kendi bilmediđi alandaki bilgileri öđrenebilmek için kullanacaktır veya dūřünme sūrecinde araç olmak ūzere kullanacaktır. Bu açıdan bu konuya da dikkati çekiyor ve sanıyorum vaktimi bir beř on dakika ařtıım, burada noktalıyorum.

Teřekkūr ediyorum.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN — Efendim, çok teşekkür ederim. Gerçekten ikinci tura ben sizden başlamayı düşünüyordum, böylece onu da tamamlamış olduk. Son olarak birkaç öneriniz varsa onları da alalım, yoksa eğer arzu ederseniz diğer konuşmacılar da çok önemli buldukları, belirtmek istedikleri hususları belirtsinler ve tartışmalara geçelim. Tartışmalar içerisinde söylemek istediklerinizi söylerseniz belki daha heyecanlı olabilir. Çünkü dinleyicileri de pasif durumdan kurtarmış oluruz. Bu ikinci turda söylemek istediklerinizi size yöneltilen sorular içerisinde dile getirirseniz memnun olurum.

Ben tartışmayı açmak istiyorum.

Buyurun efendim.

Zekâi BALOĞLU — Sayın Başkan, değerli arkadaşlar, ben biraz ümitsizliğe düştüm. Diyoruz ki, ithal ikamesine dayalı kapalı ekonomi modelinden, dışa açılma stratejisine dayalı serbest piyasa ekonomisi modeline geçiş süreci içerisindeyiz ve geçtik. Ama serbest piyasa ekonomisine ne Devlet Planlamamızın ne de eğitim sistemimizin yapısı uyum sağlamadığı gibi bu konuda düşünce ürünlerini de bulaamadık. Serbest piyasa ekonomisi kamu finansmanına dayalı merkezîyetçi modelin iflası demektir; hâlâ aynı yoldayız, piyasa bilgi vermiyor diyoruz. Niçin size bilgi versin piyasa, ne menfaati var? Serbest piyasa ekonomisinde devlet ve özel kesim içiçedir. Bir tarafta devlet, öbür tarafta işçi, işveren ve meslek kuruluşlarının oluşturduğu ortamdır demokratik piyasa ekonomisi; yani sanayi ve eğitim işbirliğidir; yani üniversite ve

sanayi işbirliğidir. Ben üniversiteyim değil, sanayi ile işbirliği edebildiğim ölçüde üniversiteyim demektir. Başka deyişle devletten para bekleyen üniversite değil, kamu artı özel finansmana dayanan ademi merkezîyetçi üniversitedir piyasa ekonomisinde üniversite. Sayın Türkcan'ı dinleyemedim, öğrenmek istiyorum, hâlâ herşeyini devletin yapacağı kamu finansmanına dayalı üniversiteyi mi savunuyorsunuz; yoksa sanayileşmenin temel ilkesi olan kamu artı özel finansmana dayalı ademi merkezîyetçi üniversite miyiz? Aynı soru devlet için. Bu ise, mesele yok. **İkincisi**, eğer üniversitede böyle ise, ki benim bildiğim üniversitenin pek çoğu böyle, dokuz tanesinde konferanslarda tartıştım, üniversitede bu yeni hareket var, ama bu sempozyum bunu vurgulamalı. YÖK'ü falan tenkit ediyoruz ama artık devletten bekleyen değil, kamu artı özel finansmana dayanan ademi merkezîyetçi üniversite, yani sanayinin söz sahibi olduğu üniversite olmalı. DPT'de 40 yıllık hükmünü bitirmiştir, merkezîyetçi DPT olamaz. Önce oranın ekonomi piyasasına uyması lazım. **Bilgi bekleyen değil, bilgiyi sanayi ile beraber üreten DPT; yani koridorlarında memurlar değil; sanayici, işveren, işçi, meslek kuruluşlarının temsilcileri ile çalışan bir DPT lazım.** Aynı şekilde de milli eğitim; kendi başına programları hazırlayan değil, işveren, işçi ve meslek kuruluşları ile bu programları hazırlayabilmek için sanayi ve eğitim işbirliğini kurumlaştırmış bir Millî Eğitim Bakanlığı gereklidir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, ben de çok teşekkür ederim.

Soruların cevabını Sayın Türkcan'dan ve Sayın Dülger'den alalım..

Prof. Dr. Ergun TÜRKCAN — Tabii, ideal olan Üniversitelerin kendi finansmanlarını bulması ve endüstri ile Üniversitenin organik bir işbirliğine girmesidir. Ancak, birkaç rakam okuyayım da 1990 yılında, ABD'deki araştırma ve geliştirmeler (A + G) hakkında bir fikir vermiş olayım: General Motors 5 milyar 342 milyon; IBM 4 milyar 914 milyon; Ford motors 3 milyar dolar. Baştaki beş tanesi, hemen hemen Türkiye'nin yıllık bütçesine eşittir. Böyle olunca yalnız kendi üniversiteleri ile değil, dünya ile işbirliğine girebiliyorlar.

Bu büyüklükte firmalar olması için o büyüklükte bilim üretmek lazım. Büyük bilim için de büyük firma lazım. Yani neresinden kıracağız meselesi var. Burada benim basit önerim şu idi: Türkiye'de devletten ve firmalardan bunu bekleyemeyiz. Zaten, şu anda devlet imalat sanayiinde küçülmeye başlamıştır. Devlet 1930'larda Türkiye'de sanayinin temellerini atarak sanayileşme prosesinin ilk aşamasında, devletin öncülüğünde mal üretmeğe başlamıştır. Şimdi ise teknoloji üretiminde öncülük etmek durumundadır. **Çünkü, Sanayileşmenin son aşamasında teknoloji üretmek söz konusudur.** Biz teknoloji üretmek için, teknoloji üreten insanlardan bir fidanlık kuralım, bunu önerdim.

Bugün Üniversitelerimizde teknoloji politikasında, sebep sonucu karıştırıyoruz. YÖK de bir sebep değil, sonuçtur. A + G politikasında bazı modeller vardır: araştırma harcamalarını milli gelir içinde şu noktayı çıkarırsak, şu teknolojik düzeye, varırız. Çünkü, o teknolojik düzeydeki ülkelerin araştırma harcamaları böyledir. Bence, bu akıl yürütme,

yanlıştır. Varsayalım ki, Türkiye'nin milli gelirinin yüzde 1'i olan bir araştırma harcaması 500 milyon dolar veya 1 milyar dolardır. Bu ekstra fonu nasıl harcarsınız? Mümkün değildir. Yani araştırma fonlarının kısıtlı olmasından falan şikâyet ediyoruz, ama kazara ekstra bir araştırma fonu gelse bunu nasıl harcarız? Yıkılırız; yani kesinlikle bu yükü kaldıramayız. Üniversitelerimiz tam üniversite değil, araştırma yok; onun için önce bu araştırma geleneğini, koyalıyız. Biz modern bilimi, 1930'larda, üniversite reformu ile öğrendik; şimdi dünya bilimine monte aşamasına geldik. Dünya bilimine monte olabilmemiz için kısa bir dönem, ama herhalde beş-on yıl gerekecektir.

Yine devlet yardımıyla, ama sadece bu konuda yapılacak yatırımlarla yetişen insanlar, bu sistemin içinden çıkan insanlar, kendi şirketlerini doğuracaklar; bu şirketler high-tech olacak; bu şirketler, üniversiteye tekrar dönecekler; üniversite genişleyecektir. O zaman, Türkiye, yeni bir bilim ve teknoloji çağına girecektir. Artık, eski teknolojileri atalım; Hâlâ Karabük'teki demir-çelik tesisi, Zonguldak'taki maden ocağı ile uğraşamayız; bunlar, teknoloji değil, sosyal problemler olarak zaman içerisinde çözülmelidir, biz bunları da tasfiye etmek zorundayız. Biz mazimizi severiz, maziye bağlılık iyidir, ama endüstriyel arkeolojyi milli bir sorun haline getirmememiz lazım; Sanayiinin eskisi güzel değildir. Biz koskoca bir imparatorluğu tasfiye edip Cumhuriyeti kurmuş bir milletin ikinci ve üçüncü nesliyiz. Eğer, biz bilimde bu kadar devrimci olamazsak, o Cumhuriyetin temelleri tehlikede demektir.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın İlhan Dülger.

Dr. İlhan DÜLGER — Sayın Bakanımın, fikirlerine tamamen katılıyorum efendim. Sanıyorum bize ikinci defa vurgulamak için aynı şeyleri söylediler. Ben de zaten planlamanın uzun vadeli kalkınma hedeflerine göre planlama yapmaktan, yavaş yavaş piyasanın beklenen talebine uygun planlama yapmaya geçmesi gerektiğini söyleyerek bu konuşmayı yapmıştım. Ancak veri toplama güçlükleri kapalı ekonominin özel bir sorunu. Bunu aşmak, o gün için birtakım güçlükler gerektiriyordu. Bunun için uzun vadeli planlar genellikle kalkınma hedeflerine göre yapılageldi ve uygulandı. Kapalı ekonomide bu mümkündür. Ama açık ekonomiye geçtiğimiz için, bunların artık geçerliliği kalmamıştır. Piyasanın beklenen taleplerine göre birlikte çalışılması gerekmektedir. Bunun için de şöyle bir önerim oldu: piyasada, ekonomideki çeşitli piyasalar işleyecektir, mekanizmalar kendi kuralları içerisinde çalışacaklardır, ancak bunu bekleyerek vakit kaybedeceğimize bu süreci hızlandırmak için tedbirler alalım ve örgütlenmelere gidelim dedim. Çalışma Bakanlığının hızla ve yeniden örgütlenmesini de bunun için teklif ettim. Niçin? Çünkü eğitim sistemimiz kendi içinde oldukça örgütlenmiş bir sistem, buna karşılık eğitim sisteminin ürünleri olan mezunları istihdam edecek emek piyasası örgütlenmiş değil. Çalışma Bakanlığına bağlı yan kuruluşlar önerdim. Bunu da yaparken amacım, bu olayın, devlet kesiminden kurtarılıp işçi, işveren ve konunun ortak zeminler bulabileceği kuruluşları orta yere çıkarmaktı. Bir insangücü ihtiyaçlarını tarıyacak kuruluştan bahsederken, piyasanın isteklerini taramasını arzu ediyordum. Piyasa nasıl olsa bize bu verileri verecek, çünkü buna ihtiyacı vardır.

Bu elemanları kullanmak, daha çok kâr etmek, daha iyi rekabet edebilmek için bu verileri vermek zorundadır. Fakat bu şura erişmek her işletmede hızla olmayabilir. Çok yavaş gelişecek olan kuruluşları aşabilmek ve bunu hızlandırabilmek için bir ortak merkezi kuruluş tarafından (kamu değil; işçi, işveren ağırlıklı kamu kuruluşu) bunun derlenmesinin hızlandırıcı etki yapacağını savunuyordum. **İkincisi** yine meslek standartlarında bu şekilde işçi, işveren ağırlıklı meslek standartlarına geçmek lazım dedim. Onu da, Çalışma Bakanlığı içerisinde bulundurmamak lazım. Bakanlıklar seviyesindeki teşkilatlanmamıza bakıldığı zaman, hemen hemen bütün bakanlıklar kendi sektörlerinde yetkilidirler ve bu konuyla ilgili kararları alıp uygulayabilirler. Sadece Çalışma Bakanlığı iş piyasasıyla birlikte ortak karar alma durumundadır. Millî Eğitim Bakanlığı iş piyasası ile ortak karar alma durumunda değildir, ama Çalışma Bakanlığı ortak karar alma durumundadır. Bu açıdan Çalışma Bakanlığının işçi, işveren ve kamu seviyesinde örgütlenmesi ve bu örgütlere Millî Eğitim Bakanlığı'ndan, isterse Devlet Planlama Teşkilatından, üniversitelerden insanları da davet etmesi mümkündür. Böyle bir örgütlenme ile bu sorunu aşabileceğimizi düşünüyorum.

Sayın Başkan ben önerilerimin ikinci kısmını bitirmemişim, müsaade eder misiniz onları anlatayım, yoksa yazılı olarak mı vereyim?

BAŞKAN — Yazılı olarak alabiliriz, çok teşekkür ederiz.

Üniversiteler bağlamında da bir soru gelmişti. Sayın Sariaslan bir şey ilave eder mi, yoksa daha sonra gelen sorulara göre mi konuşmak isterler?

Sayın Ergun Zoga'ya yöneltilmiş bir yazılı soru var. Dilerseniz söz sırasını Ergun Bey'e verelim.

Ergun ZOGA — Bu nokta örgün eğitimle ilgili bir husustur. Örgün eğitim benim ihtisas alanım değil. Çok değerli, ilgili kişiler burada mevcutlar. Dolayısıyla bu sorunun cevabını onlar çok daha yetkili bir şekilde verebilirler. Ancak, ben daha ziyade yaygın eğitimle ilgili bir hususu belirtecektim. Ama değerli soru sahibi böyle bir soruyu yönelttiği için cevaplandırmaya da çalışayım Sayın Başkanım. Sonra da müsaade ederseniz, bir iki dakika yaygın eğitimle ilgili bir örnek vermek isterim. Çünkü bu, DPT'nin önceki yıllık raporlarında önemli bir örnek olarak verilmiştir.

Efendim sorulan soru şu: "Kanunların toplum yararına olması özlenen bir amaçtır. Ancak Türkiye'de kanunların, siyasi partilerin iktidarda kalma süresini uzatmayı amaçladıkları gözardı edilemez. Bu nedenle kanunlar, değişik siyasi parti görüşleriyle doludur. Milli Eğitim Bakanlığı da iktidarda bulunan siyasi partinin görüşlerini uygulamaya yansıtılmaktadır. Bu ise her zaman doğru olmayabilir. Öyle ise bu uygulamaya nasıl mani olabiliriz?"

Sevgili Dostlar,

Çağdaş yönetimde personel müdürü, bir anlamda işverenin elemanı değildir. Personel müdürü işverenden parasını alan, çalışanla çalıştıran arasındaki hukuki, sosyal dengeleri kuran; her iki tarafın gereksinimlerini uyumlaştırmaya çalışan ayrı bir ihtisas dalının kişisidir. Dolayısıyla ne % 100 işverenin, ne de işçinin sözcülüğünü yapmayacaktır. Ama Türkiye'de personencilik henüz böyle bir

yöntemin niteliklerini kazanamadığı için işçi-işveren arasındaki anlaşmazlıklarda işverenin tarafını tutar halde bulunması, elbetteki tarafsızlığını şüphe götürür hale getirmektedir. Bu ise, çeşitli problemlerde çalışanların karşısındaymış gibi yanlış bir izlenimin ortaya çıkmasına sebep olur.

Aynı husus, Milli Eğitim Bakanlığı için de geçerlidir. Bir ülkenin Milli Eğitimi bir iktidarın beş yıllık ömründe planlayıp, yürüteceği bir süreç olamaz. Uzun yıllara yönelik politikaların oluşturulması gerekir. Oysa bugün, yeni doğacak mini mini bir yavrunun 10 sene sonra takip edeceği eğitim sisteminin varlığını, düşünmek bile hayaldir. Zira partilerimiz 4-5 sene de bir seçimlerle iktidar kazanıp; kaybetmekte ve her gelen bu sistemle oynayarak onu alt üst etmektedir. Dolayısıyla doğacak yeni çocuklar, okula gidecekleri andaki iktidar partisinin arzusuna göre hangi sistemde okuyacağını bilemeyen zavallı canlılardır.

Bir milletin, eğitim denen en önemli alanıyla böylesine oynanan bir ülkenin geleceğine ümitle bakmak bence, hayal bile değildir. İşte bunun içindir ki, iktidarın aracı olmayan bir eğitim sistemine mutlak ihtiyaç vardır. Ancak, elbette iktidardaki hükümet, bahis konusu sistemi kontrol edecektir. Bu kontrol sisteme müdahale değil, politikacıların dışında oluşturulan bir sistem olarak işlerin aksamadan yürütülmesi amacını taşır. Yani kısaca sanayi, ticaret vs. gibi toplumu meydana getiren her kesimde yapılacak araştırmalar sonucunda oluşturulacak, ülkenin yararına ve şartlarına uygun bir eğitim politikasını yürütmek üzere bağımsız, anayasal bir organ olmalıdır. Eğitim Bakanlığı ve

oluşturulan politika ile hiç bir iktidar oynayamamalıdır. Bakan olarak bu örgütün başına bir kişi getirilecekse, o sadece, sistem yürüyor mu, uygulamadaki gereksinimler nelerdir ve bu gereksinimleri gidermede hükümetin yükleneceği görevleri nelerdir? konusuna realize olacaktır. Bahis konusu sistemin özüne ilişkin hiçbir emir veremeyecek ve iktidar katıyen sistemle oynayamayacaktır. İnsan varsa, herşey vardır. 10-15 milyar yıl önce oluşan kâinat ve onun içindeki dünya, ancak insanın yaratılmasıyla idrak edilir hale gelmiştir. Elbette dünya, insan tarafından idrak edilmeden önce de vardı. Ama, ancak idrak edildiği anlaşıldığı zaman; dünya, dünya olarak belirginlik kazandı. O halde bu kadar kutsal bir yaratık, bu kadar mükemmel olan insan idraki, rastgele yöntemlerle yozlaştırılmaz. Bu bakımdan onunla oynamamak ve onu en rasyonel şekilde çağdaş nitelikler içerisinde yetiştirmek, hem bir görev, hem de ahlaki bir gerekliliktir. Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz.

Buyurun.

Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU — Efendim, bir belirleme yaparak soru yöneltmek istiyorum. Eğitim, sanayi işbirliğinden söz ediyoruz. İşbirliği yapılacak iş ne? eğitim mi, yarattığı ürün mü, süreçler mi gibi konular var. Galiba işbirliği daha çok ürün üzerine oluyor benim istediğim adamı yetiştirsin bu sistem diye. Ama sistemin gidişine ilişkin işbirliği konusu nedense belirli boyutlarda tartışılmıyor. Son yıllarda sanayi, eğitime döndü. Raporlar çalışmalar oldu, ama orada kaldı. Eğitim süreciyle ilgili biraz önce sergilenen gelişmeyi sağlayacak eğitim işlerine ilişkin sürekli bir komis-

yonun, sürekli bir çalışma grubunun oluştuğunu görmedim veya ben bilmiyorum. Bakıyoruz bu tür konulara sanayi belirli bir yatırım yaparak, yani ürünü satın alarak değil; bunun sürecini de oluşturacak bir biçimde çalışmalara yatırım yaparak; eğitimin yalnız ürününe değil, yalnız ondan beklediklerine değil gelişmesine, oluşmasına ve toplumsal olgu olarak ele alınmasına da katkıda bulunuyor. Biliyoruz, ülkemizde, araştırmaya sanayinin yaptığı yatırımın rakamları çok küçük, hatta araştırmaya olan ihtiyaç bile tartışılıyor. Araştırmaya ihtiyacımız yok, olursa ben parasını veririm, alırım türündeki bir yaklaşımı bile zaman zaman görüyoruz. Öyle ise, acaba sanayi, bu gelişim döneminde eğitimin artık bir ürün değil, bir süreç olarak sürekli geliştirilmesi gereken özelliğini dikkate alarak, sürekli sayılabilecek komisyonlar, çalışmalar gibi etkinlikleri başlatamaz mı? Bu etkinlikler, biraz önce tartıştığımız eğitim politikalarını, kamu politikalarını, politikacıların yaptığı politikaları da bir ölçüde etkileyecektir. İşte devlet politikası olarak arzuladığımız eğitim politikasına belki sanayi bu sürekli çalışma ile bir katkı getirebilecektir. Bunu acaba paneldeki değerli arkadaşlar nasıl ele alırlar? Merak ediyorum, görüşlerini bekliyorum.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz.

Bu soruya hangi panelist arkadaşımız cevap vermek isterler?

Buyurun Sayın Zoga.

Ergun ZOGA — Efendim buna örnek vermek için söz aldım. Bağışlayınız, Sayın Başkanım. Avni Akyol beyefendinin de iştirakiyle Türkiye'mize kazandırdığımız bir örnekten bahsetmek isterim. Bugünkü ekonomik konjonktürün zorlayıcı niteliklerine rağmen 6,5 milyar yatırım yapılarak 21 dönümlük bir arazide yaratılan KOGEM (Koç Holding Eğitim ve Geliştirme Merkezi) yaygın eğitime çok değerli bir örnektir. Bu merkez, çağın her günkü gelişmelerine ayak uydurmak için senede 2500'ün üstünde ustabaşı, formen, şef, müdür ve genel müdür gibi yöneticilerle, iş görenlere eğitim vermektedir. Özellikle bu yıl İtalyan Fiat Eğitim Merkeziyle yaklaşık 3,5 milyar TL'lik bir anlaşma yapıldığı ve grubumuza dahil şirketlerimizde çalışan 1300 müdür ve müdür muavinimizi bir ay süreyle yönetimi geliştirme programlarına tabi tutacağımızı belirtirsem, bunun ne denli güçlü bir anlam taşıdığı kolaylıkla ortaya çıkabilir. Hatta bu programlardan geçmenin, kariyerde yükselmenin şartı sayılması uygulaması konuya başka bir nitelik daha kazandırmaktadır. Kogem'i, DPT'miz 1990 yılında neşrettiği "İnsan Gücü Eğitimi" konusunda önemli bir örnek olarak belirtmiştir ve TÜSIAD eğitim raporunun 141'inci sayfasında da ülkemizde tek örnek olarak gösterilmiştir. Önemli olan işverenin özendirilmesidir. İşverenin özendirilmesi ise ona bir takım kolaylıkların sağlanmasına bağlıdır. İngiltere bunu LEVI sistemiyle halletmiştir.

Yani kısaca işverenden para alınmış, vergi toplanmış, sonra işverenin yaptığını ispat ettiği eğitimler karşılığında vergi iadesi uygulanmıştır. Biz şimdi Koç Topluluğu olarak 6,5 milyar (1,5 milyon dolar) para yatırdık. Kendi insanlarımızı eğitiyoruz. Peki, bu memleketimize hizmet değil

midir? Bizden ayrılan insanlar başka iş yerlerinde çalışmayacaklar mı? O halde neden ülke çapında özendiriciler olmadan ben bu yatırımı yapayım? Her ne kadar teşvik sistemleri varsa da bu sistemler benim bahsetmek istediğim, her yıl yapılan eğitime yatırılan paralarla ilgili değildir. Bu bakımdan DPT dahil tüm ilgili kuruluşlar bu özendiricileri bulmak zorundadırlar. O zaman bu gibi kuruluşların devletin çarkı içinde, fevkalade etkili ve daha çağdaş görevler yapmalarına olanak sağlanmış olacaktır. Aksine bir manada hizmet içi eğitim denebilen bu faaliyetler Koç Topluluğu benzeri diğer kuruluşlarda da oluşturulmadığı takdirde çağa ayak uyduramayan beyinlerin yönetim maliyetlerinin pek kolay ödenebilir olabileceğini sanmak kolay olmayacaktır.

BAŞKAN — Panelistlerden ekleme yapmak isteyen var mı?

Prof. Dr. Halil SARIASLAN — Şimdi efendim, bizim genellikle bu toplantılarda tartıştığımız temel nokta; "gelecekte nasıl bir eğitim düzeni olmalıdır?" biçiminde bir değerlendirme oluyor. Benim başlangıçta ortaya koyduğum, o dört temel trend bir yerde gerçekten eğitim politikalarının oluşturulması için çok zengin bir kaynak olmaktadır. Bu eğilimler ışığında biz yeni bir insan yetiştirmeye demiyelim de, yeni bir eğitim düzeninin oluşturulmasına başlayabiliriz. Ancak bunları yaparken bakıyoruz, zaman zaman sadece bir noktada dikkatlerimizi yoğunlaştırıyoruz. Piyasanın talebine göre, politik düşünceye göre, yeni bir ideolojiye göre insan niteliklerini belirlemek ve yetiştirmek gibi farklı olan, ama çoğu kez birlikte

göremediğimiz eğitim politikalarına saplanıyoruz. Sadece bir noktada, ya da alanda düzenlemeye gittiğiniz ve diğer boyutları düşünmediğiniz vakit bu kez durum içinden çıkılmaz bir hal alıyor. İşte eğitim sisteminde, özellikle piyasa ekonomisi çerçevesinde, ya da ekonominin gereksinim duyduğu insangücünü yetiştirirken işin diğer boyutları unutulursa gerçekten problemlerin çözülmesi mümkün değildir. Her çözümden sonra yeni sorunlar ortaya çıkar. Onun için ben sistem yaklaşımı çerçevesinde bütünlük açısından konuya bakılmasını ve bu temel trendler dediğimiz yeni oluşumları da gözönüne alarak bir düzenlemeye gitmenin ve yeni eğitim politikaları geliştirmenin gerekliliğini vurgulamak istiyorum.

Eğer eğitim sistemi bunu yapmazsa, bunu piyasa kendisi yapacaktır. En azından diyelim ki, üniversiteler bu değişmelere, eğitim kurumları bu düzenlemelere uymadıkları zaman üç sene sonra, beş sene sonra üniversite mezunlarını piyasa kendi içine almayacaktır. Çünkü kendi eğitim kurumlarını kuracaktır. İşte örneklerini görüyoruz. Üniversite eğitim sistemi veya diğer mekanizmalar yani eğitim ve beceri kazandıran kuruluşlar bu fonksiyonları yeteri gibi yerine getiremezlerse bu eksikliği gidermek için hiç düşünemediğimiz mekanizmalar ortaya çıkar. Bu da, toplumda zaten kıt olan kaynakların iki kez tekrarlanması, ya da farklı biçimlerde harcanması durumunu yaratacaktır. Niçin biz üniversite kuralım? **Üniversite eğitimini piyasa beğenmiyor; bu kez kendi kaynaklarını zorlayarak kendisi, yeni eğitim merkezleri kuruyor.** Bir sistemde çok farklı düzenlenmiş mekanizmalar ortaya çıkıyor. Bunları daha sistematik ulusal politikalarla, ve de çağın gelişimine uygun ola-

rak birleştirebilirsek, sorun hafifleyecektir. Hizmet-içi eğitimi hiçbir zaman önlemek mümkün değil; ama ona gereksinimleri biraz daha azaltmak mümkündür. Ya da en azından piyasanın isteyeceği mentaliteye uygun insanlar yetiştirilebilecektir. Bu bakımdan olaya bütünlük açısından, yani sistematik bir yaklaşımda bulunmak zorundayız.

Teşekkürler Sayın Başkan.

BAŞKAN — Ben de çok teşekkür ediyorum.

Hakkı Ocal, buyurun.

Hakkı ÖCAL — Benim birkaç sorum olacak. Bu toplantıda konuşan bütün değerli bilim adamlarımıza büyük sevgi ve saygılarımı sunarım.

Efendim, acaba DPT'nin her yıl ne kadar kimya mühendisine, ne kadar fizik mühendisine ve çeşitli meslek gruplarına ihtiyacı olduğunu saptamada, yani bunları sayısal olarak bildirmede bir güçlükleri mi oluyor? Bu yapıyor mu? Yüzlerce üniversite öğrencimiz feryat ediyor; biz mezun olacağız, iş yok diye. Bir Amerikan şirketine gidiyor; teknik üniversitenin bir bölümünü birincilikle bitirmiş; diyorlar ki "evladım, bize diploma lazım değil; biz bir ay deneyeceğiz, bir ay sonra verilen işleri mükemmel yaparsanız en yüksek diploma budur". Bir zamanlar Ankara'da, bir özel üniversite açıldı. Öyle oldu ki buradan çıkan kimya mühendisleri laboratuvar aradılar da bulamadılar. Peki o zaman üniversitelerimizde bilim adamları, kimya profesörleri buna karşı çıkmadılar mı? Hiç mi buna itiraz etmediler? Bir adam kalkıyor, rastgele bir iğne yapıyor, doktor buna karşı çıkıyor. Üniversitelerde bazı konular da var ki piyasada o sahaya

fazla ihtiyaç yok, fakat alıyoruz dört yıl boyunca o çocukların zamanlarını, ondan sonra istikbal arıyorlar, işsiz kalıyorlar. Bir petrol mühendisi; iki senedir doğru dürüst iş bulamıyor. Çünkü petrol mühendisine Türkiye'nin ihtiyacı belli. On sene sonra neye ihtiyaç varsa üniversitenin ona göre hazırlaması gerek. Eğer ihtiyaç yoksa, o petrol mühendisi başka sahaya yöneltilmelidir.

Beni bağışlayın bir kaç nokta daha var. Efendim, sorum değerli bilim adamlarına. Hocamızın anlattığı sanayi toplumunda birçok gelişmeler var. Bu gelişmelerin olması zaman alacaktır; ama bugün üniversite çevreleri acaba hiç mi bir şey yapmayacaktır? Okuma-yazma seferberliği başladığı zaman Atatürk'e demişler ki "bu işe üç sene sonra, beş sene sonra başlayalım". "Hayır bu iş şimdi başlayacak" demiştir. Bir seferberliğe gidilmiştir.

Üniversite reformu olduğu zaman dünyanın birçok ilim adamları kitap yazmış, uluslararası şöhret olan insanlar buraya çağırılmıştır. Bunlardan emekli ettiğimiz profesör, Türkiye'den gittiği zaman Alman Üniversitesine rektör olarak, Türkiye'li bir Alman profesör diye ün yapmıştır. Bizim bilim sahasında, fen sahasında çok yapacaklarımız var. Ben, birçok uluslararası bilimsel toplantılarda bulundum, halen de bulunuyorum. Ankara'daki bütün fizik profesörlerinin başkanı benim, senede üç günlük bir seminer yapıyorum, geliyorlar buraya. Arkadaşlarıma bir çay veriyorum; arkadaşlarım ben sizi mezun ettim; ama başarılarınız nedir, bu dergilerde çıkıyor mu? Üniversiteler, diyelim ki Atatürk Üniversitesi, Van'daki Üniversite bölgesindeki bütün öğretmenlerin eğitimiyle sorumlu olmalıdır.

Çok teşekkür ederim, sağolunuz.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Dr. İlhan DÜLGER — Sayın Başkan, kısaca bir şeyler söyleyeyim. İnsangücü planlaması 15 yıllık olarak yapılıp, beşer yıllık dönemlerde tekrardan ülkenin değişen ihtiyaçlarına göre uyarlanır; her yıl için de hedefler verilir. Yükseköğretim ve mesleki teknik eğitimde bu hedefler uygulanmaktadır. Niçin mezun işsizliği oluyor? **Mezun İşsizliğinin olmasının çeşitli sebepleri var. Bir tanesini** siz söylediniz; kuruluşlara gidildiği zaman kuruluş diyor ki ben uygulamana bakacağım, bu uygulama iyi ise seni alacağım; bana mezuniyet belgesi yani diploma lazım değil, bilgi lazım. Yani eğitimin içeriğinden, uygulamaya dönük olmayışından kaynaklanan bir takım sorunlar, öğrencilerin fazla teorik olarak yetişmesi işsiz kalmalarına yol açabiliyor. Bir de tabii, eğitim sistemimizin felsefesi olarak meslek adamı yetiştirme eğilimimiz var. Mesleğe uyum sağlayabilen bireyler yetiştirme politikamız olmadığı için, nüve bilgileri, ana bilgileri bilip yan dallara kolay kayabilen insanlar yetiştiremiyor henüz sistemimiz. **İkincisi** ekonomideki konjonktürel değişimler. Planlama, yapılırken tabii istikrarlı bir kalkınma olacağı varsayılarak yapılıyor. Bir anda bir petrol krizi olduğu zaman bu istikrar bozulmuş oluyor. Tabii bunun yansımaları, bütün alanlara yayıldığı gibi, insangücüne de yansıyor. O krizi, işlerdeki daralmayı, işyerlerindeki kapanmayı, yetişmiş olan insangücü piyasada işsiz kalarak hissetmiş oluyor. Bunlar konjonktürel değişimlerdir. Diğer bir konu hızlı değişme. Mesela kapalı ekonomiden, açık ekonomiye geçiyoruz, burada bir hızlı değişme var. Kimi yerlerde firmalar kapanıyor,

yani iflaslar var, bunlardan dolayı da konjonktürel değişimler olabilir.

Üçüncü bir etkileyici, planların insangücü hedefleri verilip de uygulanırken, bütün diğer hedeflerinin de aynı şekilde uygulamaya konduğu varsayılır. Eğitim sistemi genellikle uzun vadeli çalıştığı için, yani bir insanın yetiştirilmesi uzun süre aldığı için, eğitim sistemi plan hedeflerine genellikle uyan bir sistemdir. Eğitim sistemi bunlara uyarken, eğer ekonominin diğer dallarında hedeflere uyulmuyorsa, yani plan rafa kaldırılmışsa, burada yetişen insanlar, mezun oldukları zaman ekonomide karşılarında gerekli istihdam yerlerini açılmamış olarak bulurlar. Nitekim, şu anda büyük bir zaman süresidir, olan bu; planlar yapılıyor, beşinci plan da böyle, altıncı plan da, yapılıp rafa kalkıyor. Eğitim sistemi buna uyuyor, ancak çocuklar yedi sekiz seneden ewel yetişemiyor. Plan uygulanmadığı için de gerekli istihdam yerleri açılmamış oluyor. Planı bir bütün olarak uygulamak lazım. **Bir diğeri de ki, önemli bir sorundur.** Türkiye'de mezunların tercihleri. Mezunlarımız, maalesef, büyük şehirlerde ve belli ücretlerle ve belli işyerlerinde çalışmak üzere kendilerini şartlandırdıkları için, esnek davranmıyorlar. Coğrafi hareketlilikleri azdır, sınırlıdır. Bunu iş ve işçi bulma kurumu, verileriyle tespit etmiştir. Belli bölgelerde çalışmak istedikleri için, yıllarca bekliyorlar, hatta meslek değiştiriyorlar.

Halbuki kendi mesleklerinde Ankara, İstanbul, İzmir dışına çıktıkları takdirde iyi ücretli, gayet güzel yerlerde çalışabilirler. Onun için çocukları yetiştirirken, sayın hocam çok boyutlu yetiştirelim dedi, çok boyutlu yetiştirmekte bu

da var: ülke şartlarında kendi mesleğini nasıl kullanacağını öğrenmek de var. Bunu öğretmediğimiz için herkes İstanbul'da birikiyor. Şimdi deniyor ki, doktor fazlası var. Türkiye'de doktor fazlası yok, İstanbul ve Ankara'da doktor fazlası var. Doğu Anadolu'ya geçtiğiniz zaman Bangladeş'ten daha kötü vaziyetteyiz. Ama dengeli bir dağılım sözkonusu olamadığından; belli kişiler doktor fazlası var diye bağıyorlar, ülkenin bir yanı da Türkiye'de sağlık hizmeti yok diye bağıyor. Dolayısıyla biz öğrencileri yetiştirirken belli bir hizmet kavramını da, **yani iş ahlakı ve memleket sevgisini de vererek yetiştirmek zorundayız**. Ankara, İstanbul dışına çıkmıyor bugün üniversite mezunları ve İş ve İşçi Bulma Kurumu altı, yedi, sekiz senedir, iş teklif etmeye devam ettiği insanların hâlâ işi kabul etmediğini söylüyor, bu da en çok yükseköğretimlerde var.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, biz de teşekkür ederiz.

Bugünkü panelimizde, "sanayileşme süreci içinde eğitim sorunlarımıza nasıl çözüm getirebiliriz?" sorusuna cevap bulmaya çalıştık. Sayın panelistlerin de belirlediği gibi bu çözümde temel yaklaşımın ya da birinci yaklaşımın sistem yaklaşımı olduğu vurgulandı. Özellikle sistem yaklaşımının temelinde girdi, süreç, çıktı boyutları önem kazanıyor. Tabii sistemi bir eğitim sistemi bütünü olarak düşündüğümüzde, ülkenin girdilerini, insanımızın nitelikleri, nasıl bir insan yetiştireceğimiz noktasında ele almamız; süreç boyutunda bir sanayinin istediği nitelikte eğitim programlarını düzenlememiz; çıktı boyutunda da yetiştirdiğimiz elemanların, sanayinin istediği nitelikte yetişmesi, sanayinin girdile-

riyle, eğitimin çıktıları arasındaki ilişkinin kurulması sözkonusu edildi. Konuya ortaöğretim düzeyinde baktığımız zaman, belki de daha çok ara eleman yetiştirme Millî Eğitim Bakanlığında mesleki eğitimin bir sorunu olarak karşımıza çıkıyor. Nitelikli eleman yetiştirmede, üniversitelere büyük bir görev düştüğü bu konuda üniversitelerin belli bir atılım içinde olması gerektiği, şu andaki mevcut durumundan kurtularak, bilgiyi üreten elemanlar yetiştirmesinin sözkonusu olduğu; sanayi kuruluşlarının da kendi hizmet-içi eğitim kuruluşlarıyla sanayi sektöründe çalıştıracığı kişilere belirli becerileri kazandırması vurgulanmış oldu. Tabii bu arada insangücü istihdam politikası önemli bir boyut oluyor. İnsangücünün planlanması, eğitilmesi, tabii üniversitelerdeki eğitimin nitelik sorununu tekrar tekrar gündeme getirmiş oldu. Bütün bunların ötesinde, biz sanayileşme sürecinde eğitim sorunlarına nasıl cevap bulabiliriz sorusuna cevap aradık; ama birçok konuşmacı artık sanayi sonrası sorunların varlığından söz ettiler. Demek ki, henüz **bizim sanayi sonrası sorunları nasıl çözeceğimize pek fazla hazır olmadığımız ortaya çıktı**; çünkü sanayileşme sürecini henüz tamamlayamadık. Ama hızlı ilerleme zorunda, belki de çağa ulaşma durumunda olan toplum olarak sanayi sonrası sorunları da şimdiden düşünmemiz gerek. Tabii bütün bunların ötesinde, teknoloji üreten bir toplum olabilmenin gerçekten demokratik, bilimsel düşüncelyi, insanımızın niteliklerini geliştirmeyi merkeze alan bir eğitim sistemiyle mümkün olacağı vurgulanmış oldu.

Panelist arkadaşlara teşekkür ediyor, hepinize saygılar sunarak oturumu kapatıyorum. {Alkışlar}

ALTINCI OTURUM

SANAYİ TOPLUMU OLMA YOLUNDAKİ ÜLKEMİZDE ARA-İNSANGÜCÜ YETİŞTİRME VE SORUNLARI

(BİLDİRİ : 4)

Doç. Dr. İrfan YAZMAN
MEKSA Vakfı Genel Müdürü

Oturum Başkanı : Doç. Dr. Nezahat SEÇKİN
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

BAŞKAN — Sayın konuklarımız, TED'nin "Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları" konulu 15 inci eğitim toplantısının altıncı oturumunu açıyorum.

Bu oturumda Doç. Dr. İrfan Yazman, "sanayi toplumu olma yolundaki ülkemizde, ara-insangücü yetiştirme ve sorunları" konulu bir bildiri sunacaklar. Sayın Yazman, TED Ankara Koleji mezunu, daha sonra Ankara Hukuk Fakültesini bitirmişler ve yine hukuk fakültesinden doktora derecesi almışlar; Doçentlik tezleri de **çıraklık sözleşmesiyle** ilgili. Şu anda kendileri Mek-Sa Vakfı Genel Müdürü olarak çalışıyorlar.

Buyurun Sayın Yazman.

Doç. Dr. İrfan YAZMAN — "Ara insangücü" denilince, ortağretim düzeyinde meslek eğitimi görmüş işgücü akla gelir. Bir "ara"dan sözedebilmek için en az iki "şey"in varlığı zorunlu olduğuna göre, buradaki "iki şey" nedir? Meslek eğitimi ve istihdam hiyerarşisi açısından bakıldığında, bu iki şeyden ilki "niteliksiz" veya "düz" işçi dediğimiz kitlenin oluşturduğu tabaka; ikincisi ise, "akademisyen" veya "yüksek öğrenim görmüş kitleden oluşan" tabakadır.

"Ara insangücü" ne; "vasıflı", "nitelikli" veya "kalifiye" işgücü de denmektedir. Almanca "Facharbeiter" kavramını karşılayan bu deyimler genellikle sânayi kesimi için kullanılmaktadır. Esnaf ve sanatkar kesiminde geçerli olan deyimler ise, sadece bağımlı çalışan işçiyi değil aynı zamanda bağımsız çalışanları da kapsar genişlikte ve bu alandaki geleneğe dayalı olmak üzere "çırak-kalfa-usta" üçlüsü ile dile getirilmektedir. Bu gelenek ve adlandırma yalnız Türkiye'ye özgü de değildir. Örneğin Almanya'da aynı sözcüklerle karşımıza çıkmaktadır: "Lehrling-Geselle-Meister".

Konumunu böylece belirttiğimiz ara insangücü nasıl yetiştirilmektedir? Gerek ülkemizde, gerek dünyada ara insangücü genellikle iki ortam tarafından paylaşılan, üç sistem içinde yetiştirilmektedir. **Ortamlardan biri okul, öbürü işyeridir. Sistemlerden ilki tam günlük okula dayalı meslek eğitimi, ikincisi tümüyle işyerine dayalı meslek eğitimi, üçüncüsü ise bunlardan ikisinin değişik ülkelerde ve zamanlarda birbirini farklı oranlarda tamamladığı karma veya ikili (dual) meslek eğitimidir.** Meslek eğitiminin okul ile işyeri tarafından paylaşılması, aynı zamanda bu eğitimin pratik ve teorik ayırımına da denk düşmektedir. Başka bir deyişle: öğrenilmesi hedeflenen mesleğin pratik bilgi ve becerileri bu mesleğin icra edildiği ortam olan işyerinde, çalışma koşulları içinde edinilmekte; teorik bilgileri ise bunu daha iyi verebilecek olan okulda kazanılmaktadır.

TARİHSEL SÜREC

Tarihsel gelişme sürecine baktığımızda, eğitim bir bütün olarak karşımıza çıkmakta; genel eğitim ve meslek eğitimi ayırımı, sonradan ortaya çıkan bir farklılaşmayı dile getirmektedir. Bu ayırım işbölümü ve uzmanlaşma gerekçeleriyle de yapılırsa, günümüzde de eğitimin bütünlüğü yadsınamaz. Gene tarihsel gelişme sürecinde, eğitim ortamı olarak okul kurumundan önce "aile ve işyeri ortamlarının varolduğu" bir gerçektir. Günümüzde de eğitimde bir Devlet veya okul tekeli sözkonusu değildir, olmamalıdır da.

Birbirinden epeyce farklı da olsalar, gerek 1961, gerek 1982 Anayasası metinlerine ve yorumlarına göre, eğitim ve öğretim Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir;

ancak, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına uygun olmak zordur.

Sosyal tarihimize baktığımızda meslek eğitiminin, ahilik kurumu içinde yer aldığını görürüz. Bunun günümüze kadar ulaşan uzantısı; esnaf-sanatkâr kesimindeki çıraklık, kalfalık ve ustalık kurumudur. Ne var ki, bu geleneksel meslek eğitimi kurumu da gelişmişlik düzeyimize paralel bir çizgi izlemiştir.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte bu geleneksel kurum kendi haline bırakılırken, ara insangücü yetiştirilmesinde ağırlık, tam günlük meslek okularına verilmiştir. Bunun yanında, kamu iktisadi teşebbüslerinin bir bölümünde hiç değilse bir süre için "çırak okulları" kurularak işletmelerde de sistematik bir meslek eğitimi verilmesi başarıyla uygulanmıştır. Gene her nedense, "köy enstitüleri" örneğinde olduğu gibi, "çırak okulları" uygulamasına da bir süre sonra son verilmiştir.

İşletmelerde meslek eğitimi verilmesini zorunlu kılan bir Yasa da (17.6.1983 tarih ve 3457 sayılı Yasa) uygulamadaki başarısızlık nedeniyle uzun bir süre "ölü bir yasa" olarak sürdürdüğü yaşamını, 1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı Yasa'da yer alan bir hükümlerle, hukuken de yitirmiştir.

Kendi haline bırakılan geleneksel "çıraklık" kurumunun bir düzene bağlanması için daha 1940'larda çalışmalar yapıldığını biliyoruz. Ancak ilk yasa tasarısı ve teklifleri 1960'lardan itibaren karşımıza çıkmaktadır. Bunların hepsi de yasama dönemleri sonunda "kadük" olmuş; yalnız biri 29.5.1972'de yasalaşmayı başarmıştır: 1591 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu. Ne var ki, bu Kanun da 12.6.

1972'de Cumhurbaşkanı tarafından "veto" edilmiştir. Yaşama geçebilen ilk yasa, 20.6.1977 tarih ve 2089 sayılı Çıracık, Kalfa ve Uсталık Kanunu olmuştur. 5.6.1986'da kabul edilen 3308 sayılı Çıracık ve Meslek Eğitimi Kanunu bunu izlemiştir. Günümüzde bu yasanın değişikliği hazırlıkları sürdürülmektedir.

Bu yasaların hepsinin de öngördüğü meslek eğitimi modeli, ikili (dual) meslek eğitimidir. 1591 ve 2089 sayılı yasalar, pratik meslek eğitiminin tamamının işyerinde verildiği ve haftanın bir günü okuldaki teorik meslek eğitimi ile tamamlandığı bir modeli öngörmekteydiler. Bu klasik modelde (ki bugün en yaygın ve gelişmiş biçimiyle Almanya'da başarıyla uygulanmaktadır), ağırlık merkezi ve çıkış noktası, işyeri ve işyerinde verilen pratik eğitimidir; okul, yani meslek okulu (bizdeki adıyla Çıracık Eğitim Merkezi), tamamlayıcı olarak ikinci planda kalır. 3308 sayılı Yasa bu klasik modelin yanında (ki bu modele kısaca "çıracık eğitimi" denmektedir) gene ikili, fakat çıkış noktası ve ağırlık merkezi farklı olan bir model daha öngörmüştür: "İşletmelerde meslek eğitimi". Yasadaki adı bu olmakla beraber, Yönetmelik'te doğru olarak "Okul ve İşletmelerde meslek eğitimi" denilmektedir. Bu ikinci modelin çıkış noktası ise tam günlük meslek liseleridir. **Meslek lisesi öğrencilerinin okulda edindikleri teorik eğitim, işletmelerde verilen pratik eğitimle tamamlanmaktadır.** Görülüyor ki, bu ikili (dual) modellerin birincisinde, çıracık sözleşmesi ile bir işyerine bağlı bulunan, çalışma dünyası ve koşulları içinde yer alan "çıracık"tan hareket edilmekte; ikincisinde ise, tam günlük okul ortamı içinde yer alan ve işletme ile teması ancak sonradan ortaya çıkan ve sınırlı kalan "öğrenci"den hareket edilmektedir. Çalışma yaşamına

uyum bakımından da her ikisi arasında birinci lehine önemli farklar vardır.

İkili (dual) meslek eğitimi modelinin seçilmesi bir rastlantı veya heves sonucu olmamıştır. Bu seçim gereksemeye cevap veren, biriken deneyimler ve yapılan karşılaştırmalar sonucu ulaşılan bilinçli bir tercihtir. **Gerisinde yatan düşünceler, ana başlıklar halinde şöyle sıralanabilir:**

- Meslek eğitimi genel eğitime oranla pahalı bir eğitimidir. Devlet tek başına bunun üstesinden rasyonel olarak gelememektedir.
- Teknolojideki hızlı gelişme, meslek eğitiminde de, buna süratle ayak uydurma gereğini doğurmaktadır. Bu ise devlet okullarında mümkün olmamakta; oysa rekabet ortamındaki işyerlerinde zorunlu bulunmaktadır.
- Planlı kalkınma dönemindeki her beş yıllık kalkınma planında, ağırlık merkezinin genel eğitimden meslek eğitimine doğru yer değiştirmesi hedeflenmişse de, hiçbir plan döneminde buna ulaşılamamıştır.
- Ağırlık merkezinin genel eğitimde kalışı, hem üniversite önünde yığılmalara hem işsizlere yenilerinin eklenmesine yol açmıştır.
- Niteliksiz işgücü açısından işsizlik sürekli artış gösterirken, nitelikli işgücüne olan talep yeterince karşılanamamaktadır.
- Tam günlük meslek okullarından yetişenler, iş piyasasının isteklerine tam olarak cevap veremedikleri için, ya işsiz kalmakta, ya yetiştirildiklerinden farklı

meslek alanlarında istihdam edilmekte veya en azından istihdam öncesi bir uyum eğitiminden geçmek zorunda kalmaktadırlar.

- İşsizliğin ve üniversite önündeki yığılmaların önlenmesi; aynı zamanda pahalı olduğuna işaret ettiğimiz meslek eğitiminin mali yükünün Devlet yanında, bundan yararlananlarca da, özellikle işveren ve meslek kuruluşlarınca da taşınması ve paylaşılması için, yeni bir modele ihtiyaç vardır.
- Bu yeni modelde, eğitim ortamı okuldan işyerine kaydırılmalı, bir yandan mali yük paylaşılırken ve hızlı teknolojik gelişmeye okula oranla daha iyi uyum sağlanırken; aynı zamanda meslek eğitiminin tabana yayılması ve bütün ilgililerin katılımının sağlanması suretiyle demokratikleşmesi de gerçekleştirilmelidir.

İşte 1977 yılında 2089 sayılı ve 1986 yılında 3308 sayılı yasalar ile yapılmak istenen reformlar temelinde yatan düşünceler özetle bunlardır.

Her yenilikte olduğu gibi bu reformun da tutması için, dayandığı alt yapının bunu benimsemeye hazır ve bazı özelliklere sahip olması gerekir. Burada eksiklikler varsa, en az reformun kendisi kadar, bu eksikler üzerinde de düşünmek ve giderici önlemler almak zorunludur. Zorunludur, çünkü çiraklıkla başlayan meslek eğitimi, Batı'nın sanayi toplumlarında ulaştığı saygınlık düzeyine, Türkiye'de bir türlü ulaşamamıştır. **Bunda en büyük sorumluluk payı, üniversiteyi hedefleyen yanlış bir genel eğitim politikasında ısrar edilmesinde aranmalıdır.** Ana babalar ve gençlerin gözünde, meslek sahibi olmanın tek yolu hâlâ

üniversitelerden geçmektedir. Bunun ne denli yanlış olduğunu anlamak için, sanayi toplumlarının meslek eğitimi modellerine bakmak yeterlidir.

MESLEK EĞİTİMİ İÇİN ÖN KOŞULLAR

Ağırlık merkezi işyerine kaydırılan ve işverene ve meslek kuruluşlarına büyük rol düşen böyle bir meslek eğitimi modelinin başarıya ulaşması için gerekli ön koşullar nelerdir ve ülkemizde bunlar ne durumdadır? **Ana başlıklar halinde sıralarsak:**

- Modelin başarılı olması, işveren ve meslek kuruluşlarının, meslek eğitimi kendilerinin asli bir görevi olarak benimsemelerine bağlıdır.
- Aynı şekilde, geleceğin nitelikli işgücü olarak eğitilen kişilerin ve bunların meslek kuruluşlarının meslek eğitimi ciddiye almaları ve buna bir taraf olarak katılmaları gereklidir.
- Eğitim ortamı olarak seçilen işyeri bu eğitimi vermeye elverişli olmalıdır:
 - = gerek eğitimi verecek insanların kişisel ve mesleki yeterlikleri bakımından,
 - = gerek işyerinde yapılan iş çeşitliliği ve bulunan alt yapı donanımlarını uygunluğu ve yeterliği bakımından,
 - = gerek eğitimin işyerinde örgütlenmesi bakımından.

Ve nihayet

- = meslek tanımlarının belirlenmesi,
- = bunlara ait eğitim programlarının yapılması,

- = pratik ve teorik meslek eğitiminin icrası,
- = tamamlanan eğitimin değerlendirilmesi ve belgelendirilmesi
- = eğitimin mali kaynaklarının sağlanması ve yükünün paylaşılması konularında Devletin ve sosyal taraflar diyebileceğimiz işveren ve işçi kuruluşlarının katılımcı demokratik esaslara uygun bir düzen ve örgüt içinde biraraya gelmesi zorunludur.

Ana başlıklar halinde sıraladığımız ön koşullar veya alt yapı koşulları **Türkiye'de ne durumdadır?**

— **İşveren ve meslek kuruluşlarında, meslek eğitimi asli bir görev olarak görme geleneği.**

Küçük ve büyük işyerleri açısından durum farklıdır:

Küçük (esnaf-sanatkâr) işyerlerinde usta yanında çırak ve kalfa yetiştirilmesi geleneği hâlâ sürmekteyse de, kalitesinden çok şey yitirdiği bir gerçektir. Bu konuya aşağıda tekrar döneceğiz.

Büyük işyerlerinde böyle bir gelenekten bile söz edilemez. Aksine, eğitim hizmeti Devletten beklenmektedir. Binaya, donanım, teknolojiye yatırım yapılmakta, insana yapılan yatırım ücretten ibaret kalmakta, eğitime bir pay ayrılmamaktadır. Üstelik Devlet de bu durumu adeta teşvik etmektedir. Devlet bir yandan tam günlük okullarda meslek eğitimi sürdürerek bunun bütün mali yükünü yüklenmekte; öte yandan ekonomik ve sosyal politikası çerçevesinde örneğin yatırımlara, örneğin ihracata çeşitli teşvik önlemleri uygularken, eğitimin yükünün kendi sırtından alınmasını teşvik edici bir politika izlememektedir.

Son yıllarda bu alandaki çabalar sonucu ulaşılan tek, fakat çok önemli istisna 9.5.1991 tarih ve 3741 sayılı Yasa ile 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'nda yapılan değişikliktir:

(Bk. özellikle Ek m. 15/7 ve genel olarak Ek m. 13 - Ek m. 20 arasında yer alan hükümler).

Benzer bir değişikliğin, 5590 sayılı Yasa'da da yapılması isabetli olacaktır.

— **Eğitim ortamı olarak işyerinde yetersizliklerin giderilmesi gereği:**

Bu konu, asıl yeri olan 3308 sayılı Yasa'da ele alınmak gerekirken, maalesef ihmal edilmiş ve ancak 507 sayılı Yasa'yı değiştiren 3741 sayılı Yasa'da düzenlenebilmiştir.

İşyeri ortamında verilen meslek eğitimini, üniversite öğreniminin uyandırdığı saygınlığa kavuşturabilmek, belirli standart ve kaliteye ulaşabilmek için, işyerinin meslek eğitimine uygunluğunu ve yeterliğini sağlamak kaçınılmazdır.

Bu yeterlik, hem eğitimcilerinin kişisel ve mesleki bakımından yeterli olmalarını, hem işyerindeki alt yapı ve donanımın verilecek eğitime elverişli olmasını gerekli kılar.

Özellikle küçük işyerlerinde bu şartların tam olarak bulunmayışı, işyerinde verilmesi öngörülen pratik meslek eğitiminin, eksik kaldığı ölçüde, işyeri dışında, teknik deyimlerle, "İşletmeler üstü eğitim merkezlerinde" tamamlanmasını zorunlu kılar.

Ülkemizde küçük işletmelerin sayıca çokluğu dikkate alındığında, bu gibi işletmeler üstü pratik eğitim merkezleri-

ne düşen rolün önemi daha iyi anlaşılır. Ne var ki, 3308 sayılı Yasa bu önemli kurumu da öngörmüş değildir. İşte bu boşluk da gene 3741 sayılı Yasa ile kısmen de olsa doldurulmuştur.

1992 yılından itibaren bu merkezlerin kurulmaya başlanması beklenmektedir, çünkü 3741 sayılı Yasa bu işin finansmanını da sağlam ve yeni kaynaklara bağlamıştır.

Bu eksikliği fark ederek, kendi kurduğu "işletmeler üstü pratik eğitim merkezleri" ile bu modeli tanıtmaya ve yaymaya çalışan ilk ve tek kuruluş kısa adı MEKSA olan Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı olmuştur.

1984 yılından beri kurularak faaliyete geçen "işletmeler üstü pratik meslek eğitimi merkezlerinin" sayısı 20'yi bulmuştur. 9 ilde ve 9 meslek dalında faaliyet gösteren bu merkezlerde yaklaşık 3000 kişiye eğitim hizmeti verilmektedir. Merkezler genellikle küçük sanayi siteleri veya organize sanayi bölgeleri içinde yer almaktadır. Gerek site yönetimleri, gerek meslek kuruluşları bu merkezlerde MEKSA'nın partnerleridir. Aynı şekilde esnaf-sanatkâr ve sanayi-ticaret kesiminin meslek kuruluşları olan odalar ve birlikler MEKSA'nın üyesidir. Devlet de Milli Eğitim Bakanlığı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu ile Vakıfta temsil edilmekte ve esasen tüm bu eğitim çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan bir temel protokola dayanmaktadır.

BAŞKAN — Sayın Yazman'a çok teşekkür ederim.

Soru sormak isteyen var mı? Buyurun efendim.

Hakkı ÖCAL — Efendim, konuşmacı değerli arkadaşımızı kutlarız, keşke bir slaytları olsaydı da renkli olarak burada

herkes görebilseydi, maalesef bizde bu işler henüz gelişmedi. Bakıyorsunuz ki, Atatürk hakkında bir konferans oluyor Türk Tarih Kurumunda bir tane slayt yok, bir tane fotoğraf yok. Türk'ün akli gözündedir. Halk, insan gördüğüne inanır. Bunda lütfen siz alınmayınız, bütün Türkiye'ye şamil olarak konuşuyorum, beni bağışlayın.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Doç. Dr. İrfan YAZMAN — Böyle bir imkânın olduğunu bilmiyordum bir; ikincisi zaman kısıtlı olduğu için öyle demonstrasyonlara bilemiyorum vakit kalır mıydı? Fakat tabii ayrı ayrı ilgilenenler için bu imkânlarımız her zaman var, başka ortamlarda gereğini yerine getirebiliriz eğer arzu ediliyorsa.

BAŞKAN — Efendim, başka soru sormak isteyen var mı? Yok.

Beş dakika kadar bir zamanımız var, eklemek istedikleriniz varsa buyurun efendim.

Doç. Dr. İrfan YAZMAN — Efendim, mümkün olduğu kadar genel bir çerçevede kalmak istedim, aslında söylenecek tabii daha çok şey var. Bu meslek eğitiminin bir kere adı üzerinde durmadım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de teşekkür ederiz efendim.

Altıncı oturumu kapatıyorum.

YEDİNCİ OTURUM

(Panel : 3)

SANAYİLEŞEN TÜRKİYE'DE EĞİTİM POLİTİKASI

PANEL ÜYELERİ :

- **Baki DURMAZ**
(Afyon Milletvekili ve Doğru Yol Partisi Genel İdare Kurulu Üyesi, Doğru Yol Partisi Temsilcisi)
- **Avni AKYOL**
(Bolu Milletvekili ve Anavatan Partisi Temsilcisi)
- **Rıza YILMAZ**
(Sosyal Demokrat Halkçı Parti Temsilcisi, Ankara Eski Milletvekili)

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Mahmut ÂDEM
(TED Bilim Kurulu Başkan)

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN — Efendim, yedinci oturumu açıyorum.

Sayın konuklar, bu panelimizde beş panelistimiz olacaktı. Ancak, Refah Partisi ve Demokratik Sol Parti, yazılı ve sözlü başvurularımıza cevap vermedikleri için, üç panel üyemiz var. Bunlardan Sayın Avni Akyol, dün ve bugün oturumları izledi şu sıralarda sanıyorum yine ufak bir gecikme var. Sayın Akyol gelinceye kadar paneli başlatıyorum.

Şimdi Sayın Baki Durmaz ve Sayın Rıza Yılmaz'ı yerlerine davet ediyorum.

Türk Eğitim Derneği 13 yıldır bu toplantıları düzenliyor. 13 yıldan beri çoğunlukla (yüzde 99) hep biz eğitimciler kendi aramızda oturup tartışıyoruz. Sonunda sesimizi çok uzaklara duyuramıyoruz gibi bir izlenim edindik. Bu yıl biraz farklı olarak iş çevrelerine açılalım dedik. Çünkü onlar da son yıllarda Milli Eğitim Politikamızı eleştirmeye başladılar. Ayrıca, ilk kez bu defa, TBMM'nde temsil edilen siyasi parti temsilcilerinin eğitim politikası hakkındaki görüşlerini almak istedik. Şimdiye kadar bu kürsü apolitikti; bugün de apolitik aslında. Çünkü, siyasi parti temsilcilerimiz kendi partilerinin eğitim politikalarını anlatacaklar. Bizim bu kürsümüzün bir özelliği var: **Serbest kürsüdür burası**. İsteyen istediğini söyler. Ancak, tabii **Türk Eğitim Derneği olarak biz Atatürkçülükten yana; Laik eğitimi savunan, demokratik eğitimden yana, taraflıyız**, ama onun dışında yansız.

Bu açıklamadan sonra; panelde her konuşmacı için ilk turda onar dakikalık bir süre düşünüyoruz. İkinci turda beşer dakika süre vereceğiz, sonra tartışmaya geçeceğiz.

Dilerseniz Sayın Baki Durmaz'dan başlayalım: "Sanayileşen Türkiye'de eğitim politikası." Tabii burada iki panel üyemizin, ikisi de iktidar partisinden, ana muhalefeti de bekliyoruz; sanıyorum gelecekler. Bu konu, yeni kurulan hükümetin de bir çeşit eğitim politikası olacak. Yalnız sınırlarını mutlaka söylemem gerekiyor. Sanayileşen Türkiye, biliyorsunuz AT'a aday bir ülke; Türkiye, dışarıya açılmak isteyen bir ülke, yakın komşularımıza bol ürün üretip satmak isteyen, ihracat yapmak isteyen bir ülke. Bu açıdan konu önce sanayileşme toplumu olarak düşünüldü. Sanayileşen Türkiye'de eğitim politikasını nasıl algılıyoruz?

Buyurun Sayın Baki Durmaz.

Sayın Durmaz öğretmen kökenli bir politikacıdır.

Baki DURMAZ (DYP Afyon Milletvekili) — Çok teşekkür ederim.

Sayın Başkan, çok değerli dinleyiciler; TED'in her yıl böylesine, ülkemizin eğitim sorunlarına ışık tutacak toplantılar, paneller düzenlemesi, gerçekten sevinilecek bir olaydır. 1991 öğretmenler yılı nedeniyle de bu toplantıyı düzenlemiş olması fevkalade memnuniyet vericidir. Toplantının memleketimize hayırlı olmasını temenni ediyor; hepimizi şahsım ve Doğru Yol Partisi adına saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkandan rica ediyorum; ben gerçekten parlamentoda süreye pek riayet etmeyen parlamenterlerden birisiyim; o da öğretmenliğimden geliyor. Biliyorsunuz, öğretmenin sınıfa girdiği zaman bir konuşma alışkanlığı vardır. Sanıyorum Sayın Rıza Bey de aynı dertten muzdarip-

tir; onun için hocamdan, birkaç dakika kala beni uyarmasını rica ediyorum. Hiç alınmam, hemen kaldığım yerde keser, ikinci kısımda tamamlarım.

SANAYİLEŞMEDE EĞİTİM POLİTİKASI

Türkiye'deki eğitim sistemi; ekonominin ihtiyacı olan kalitede ara insangücüne yönelik değil; binlerce insanı üniversite önlerine yığan sistem, sanayinin ihtiyaç duyduğu kalifiye insanı da yetiştiremiyor. Üniversite kapısından, dönen, meslekî ve teknik liselerden her yıl mezun olan binlerce öğrenci, iş de bulamıyor. Bu bir kısır döngü halinde dönüp duruyor. Gelişmiş Batı ülkelerinde böyle bir sorun yok. Öğrenci, yeteneği ve tercih durumu dikkate alınarak, daha ortaöğrenim aşamasında yönlendiriliyor.

Bir ülkenin ekonomik gelişmişliğiyle; eğitim, kültür ve politik gelişmişliği arasında paralellik olduğunu biliyoruz. Eğitim alanındaki gelişmişliğin, diğer bütün gelişmelere temel oluşturduğu da bir gerçek. Çevremize şöyle bir baktığımızda, bu gerçeği açık bir şekilde görürüz. "Gelişmişler" diye sıralanan ülkelerde, eğitim sorunu göremezsiniz. Ne ikili, üçlü eğitim vardır o ülkelerde, ne öğretmen sıkıntısı, ne de üniversite kapılarında bekleyen yüzbinler... "Az gelişmişler"le, "Gelişmekte olanlar" da sorunlar ise ipin ucu kaçmış yumaklar halinde...

Peki, ekonomik gelişmişlik mi belirliyor eğitimsel gelişmişliği; yoksa eğitim mi ötekini? Bizce ikincisi...

Şu petrol zengini ülkeler, ne güzel örnek oluşturuyorlar.

Para var, mal var, herşey var. Ama nedense "Gelişmişler" listesinde hiçbirini bulamazsınız. Çağdaş ekonomik anlamda gelişmiş değiller çünkü. Eğitim sistemleri yılların çok gerisinde, ekonomiyle büyük kopukluk içinde...

BİZDE DURUM NE?

"Gelişmekte olanlar" arasındaki Türkiye'de, eğitim de emeklemede. Nedense bir türlü ayağa kaldırıp yürütmeyi ve ekonominin ihtiyacı olan insanı yetiştirmeyi beceremedik.

Hızlı sanayileşme ve şehirleşme dönemine girmiş bulunan ülkemizde; tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin ihtiyacını karşılayabilecek yeterliliklere sahip insangücünü yetiştirmek üzere, eğitim sistemimizin yeniden yapılanması gerekmektedir. Çeşitli sorunları bulunan eğitim sistemimiz, genel öğretim ağırlıklıdır.

İleri sanayi toplumu ve uygarlığının gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışlara sahip, yeter sayıda insanı yetiştirmekle görevli mesleki ve teknik eğitimde yeterli kapasite sağlanamamıştır. Eğitim, istihdam dengesi de yeterli ölçüde kurulamamıştır. Söz konusu kapasitenin yaratılabilmesi ve dengenin sağlanabilmesi için orta-öğretimde genel eğitim ağırlığının giderek azaltılması, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Bilim ve teknolojideki gelişmeler, mesleki-teknik okul ve kurumlarında uygulanan eğitim programlarına yeteri kadar yansıtılmamıştır. Bu alandaki eğitimi destekleyen ve eğitimin niteliğini yükselten, yeni teknolojilere uygun makine, teçhizat

ve araç-gereçlerle okulların atelye ve laboratuvarlarının donatımı yeteri kadar yapılamamıştır.

Mesleki ve teknik eğitimin pahalı bir eğitim olduğunu biliyoruz. Bu eğitim yükünün, devletin yanında, işveren kesimlerinde ve işçi kuruluşlarınca da paylaşılması gerektiğine inanıyoruz. Bu amaçla; uygulanmakta olan 3308 sayılı "Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu"nun özü ve esprisi değiştirilmeksizin kurumlaştırılarak uygulanmasını sağlayıcı değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

KALKINMA PLANI VE EĞİTİM

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda; "Eğitimin kalitesinin her kademedede yükseltilmesi, eğitim programlarında kalkınmanın ve teknolojik ilerlemenin gerektirdiği biçimde düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve insangücü planlaması esas olacaktır" ilkesi benimsenmiştir.

Ortaöğretimde okullaşma oranının; genel ortaöğretimde yüzde 24, mesleki teknik eğitimde yüzde 21,2 olmak üzere yüzde 45,2'ye çıkarılması, mesleki ve teknik eğitimde endüstri meslek liseleri ile otelcilik ve turizm meslek liselerine ağırlık verilmesi, kız meslek liselerinin fonksiyonel hale getirilerek geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Ancak, bugüne kadar; ciddi ve tutarlı bir insangücü planlaması yapılamadığı gibi, mesleki ve teknik orta öğretim için kalkınma planlarında gösterilen hedeflere de ulaşılammıştır. (Ek - 1 Kalkınma Planlarında Hedef ve Gerçekleşmeler)

Burada dikkatinizi, Altıncı Kalkınma Planındaki bir olaya çekmek istiyorum. Şimdi, genelde bizim milli eğitim politikasıyla uğraşan politikacılarımız, üniversite kapılarında yığılmayı önlemek için, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilecektir, verilmektedir diye birçok beyanlarda bulunmuşlardır. Ancak Beşinci ve Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planlarındaki sözlere bakıyoruz. Şimdi Beşinci Kalkınma Planının son diliminde **1988-1989 yılında planda öngörülen hedef; mesleki teknik okullarda öngörülen hedef yüzde 20 lik bir öğrenci kapasitesidir. Gerçekleşme yüzde 14'dür.** Bu Beşinci Kalkınma Planının 1989 dilimidir. Ancak hemen altında Altıncı Kalkınma Planına bakıyoruz, mesleki teknik öğretimde hedef alınan öğrenci sayısı yüzde 17'ye düşmüştür ve planı gerçekleştirme de yüzde 16 dır. Dördüncü, Beşinci, Altıncı Kalkınma Planlarına baktığımız zaman mesleki teknik eğitime kaydırma, ağırlık verme her geçen yıl belirli bir oranda arttığı halde; bunu, geçmiş hükümetler, tespit edilen hedeflere ulaşamadıkları için, bari hedefleri aşağıya alalım diye, öyle sanıyorum, öyle yorumluyorum, başka türlü yorum olmaz çünkü; 1989'da yüzde 20 olan hedefi maalesef 1991 yılında yüzde 17'ye indirmiştir. Demek ki burada eğitim politikalarının uygulanmasında, özellikle mesleki eğitim politikalarının uygulanmasında bir yanlışlık var, yanlışlığı düzeltmek yerine hedefleri aşağıya çekme gibi bir günlük politikayı uygulayan bir yol seçilmiştir, bunu anlamak mümkün değildir.

Türkiye'de meslek standartları, test ve sertifikasyon sistemi kurulamamıştır. Mesleki ve teknik öğretim okul ve kurumlarının yaklaşık 6000 atelye ve meslek dersleri öğretmen ihtiyacı karşılanamamıştır. Özellikle bazı meslek

alanlarında dersler boş geçmekte veya bir öğretmene 100'ün üzerinde öğrenci düşmektedir.

Uygulamalı bir eğitim türü olan mesleki ve teknik eğitimde dünya standartlarına göre bir atelye ve meslek dersi öğretmeni, 8-16 öğrencinin eğitim-öğretimini üstlenmektedir. Bu rakam maalesef bizde yüzün üzerindedir. Bu da öğrenci kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.

6000 civarında olduğu bilinen söz konusu öğretmen ihtiyacının gerek sayısal, gerekse nitelik bakımından bugünkü YÖK sistemi ile yetiştirilmesi mümkün görülmemektedir.

Bir taraftan öğretmen ihtiyacı devam ederken, diğer taraftan bu amaçla yetiştirilmiş öğretmen adayları bir sınav engeli ile görev alamamaktadır. Bu bir çelişkidir ve mutlaka giderilmelidir. Bu sınav engelini mutlaka kaldırılması lazımdır. Sosyal Demokrat Halkçı Parti ve Doğru Yol Partisinin kurmuş olduğu koalisyonda anlaşıldığı ve dün de hükümet programı görüşmeleri sırasında Sayın Başbakanımız Süleyman Demirel'in dediği gibi, ya mezun olduğu okuldan nitelikli çıkmıyorsa, o öğretmene diploma vermeyeceksiniz veya diploma almaya hak kazanmış, o niteliğe sahip olmuşsa öğretmeni ikinci bir sınava tabi tutmayacaksınız. Bu çifte standarttan başka bir şey olamaz. Bizim iktidarımız döneminde ve yeni başlayan dönemde bu imtihan sistemi mutlaka kaldırılacaktır.

EĞİTİM VE İSTİHDAM DURUMU

Türkiye'de işsizliğin belirgin özelliklerinden biri, işsizliğin gençler arasında yaygın olmasıdır. İşsizlerin % 51'i, 15-24 yaş grubuna dahildir. 30 yaşın altındaki işsizlerin toplam işsizlere oranı ise % 75'i geçmektedir. (İşveren Dergisi Ekim 1991, Sayı: 1)

Bu durumda uygulanacak istihdam politikalarının seçiminde, genellikle işsizlikten en fazla etkilenen işsizlerin eğitim ve istihdam sorunlarının çözümüne yönelik mesleki eğitim programlarına yer vermek ve bu programların en etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır.

İŞSİZLERİN EĞİTİM DURUMU

- İlkokul mezunu işsizlerin oranının % 52,25,
- Lise ve dengi okul mezunu işsizlerin oranının % 16,82,
- Sanat ve teknik lise mezunu işsizlerin oranının % 8,69,
- Yüksek öğrenim mezunu işsizlerin oranının % 2,35,
- Sanat ortaokulu mezunu işsizlerin oranının % 0,4

olduğu görülmektedir. (İşveren dergisi, Ekim 1991, Sayı: 1).

Türkiye'de; bir yanda, hiç bir mesleki bilgi ve becerisi olmayan niteliksiz işgücü varken, diğer yanda, nitelikli işgücü ihtiyacı bulunmaktadır. Bu durumda, ülkenin; hangi alanda ne kadar ve hangi seviyede insangücü ihtiyacının olduğunu tes-

bit edilmesi gerekir. Bunu karşılamak amacıyla işçi ve işveren kesiminin de görüşleri alınarak mesleki eğitim programlarının hazırlanması; geliştirilmesi; niteliksiz durumdaki işsizlerin bu programlarla yetiştirilmesi ve nitelikli duruma getirilerek istihdamları sağlanmalıdır. Bunun için, kamu ve özel kurum ve kuruluşların bina, tesis, donatım ve eğitim personeli imkânlarından da yararlanılmalıdır.

Çok muhterem dinleyiciler, Türkiye'nin en büyük sorunu bu söylediğim paragrafta yatmaktadır. Bugün hangi iş dalında ne kadar işçiye ihtiyacımız var, ne kadar teknik elemana ihtiyacımız vardır? Maalesef hep söylenir gelinir ama eğitime esas olacak, geleceğe yönelik programların düzenleneceği, projelerin yapılacağı bir araştırma maalesef Türkiye'de yapılmamıştır. İlkokulu bitiren çocuk sadece kendi kabiliyetine göre değil, bulunduğu şartlar içerisinde hangi okula gitmesi kolaysa o okula yönelmekte ve maalesef kabiliyeti doğrultusunda olmasa bile o okulda okumak mecburiyetinde kalmaktadır. Türkiye'nin en büyük sorunu, bence, sanayinin ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücü araştırmasını yapmak ve bu araştırmaların sonuçlarına göre kalifiye elemanları yetiştirecek okulları çoğaltmaktır.

EĞİTİM VE KALİTE

Türkiye genelinde 3.563.527 işçi çalışmaktadır.

Sanayi kesiminde çalışan işçilerin eğitim durumu incelendiğinde;

- % 60.7'sinin ilkokul mezunu,
- % 22.9'unun lise ve dengi okul mezunu,
- % 12.9'unun ortaokul mezunu,
- % 1.3'ünün yüksek öğretim mezunu,
- % 1.9'unun sadece okur yazar olduğu,
- % 0.3'ünün okuma yazma bilmediği

anlaşılmaktadır. (İşveren Dergisi, Ekim 1991, Sayı: 1)

Avrupa Topluluğuna girme kararında olan ülkemizin tarım, sanayi ve hizmet sektöründe; ucuz, kaliteli mal ve hizmet üretebilmesi, iç ve dış pazarlarda rekabet gücü kazanabilmesi için;

- Halen çalışmakta olanların, alanlarındaki mesleki bilgi ve becerileri geliştirilmeli,
- Çalışma hayatımızın işgücü ihtiyacını karşılamak üzere; bir taraftan mesleki ve teknik öğretim okul ve kurumları aracılığı ile eleman yetiştirirken; diğer taraftan da hiç bir mesleki bilgi ve becerisi olmayan gençleri meslek sahibi yaparak istihdam edilebilir alanlarda iktisaden faal duruma gelmeleri sağlanmalıdır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 14'üncü maddesi hükmü ile öngörülen;

- Meslek kademelerini ve her kademenin unvan yetki ve sorumluluklarını belirleyen yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Sanayide çalışanların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi; mesleki ve teknik eğitim alanında eğitim görmüş elemanların alanlarında istihdam edilmesi;

- Mal ve hizmet üretiminde kaliteyi yükseltecektir.
- Üretimde kalitenin artmasının yanında, miktarının artmasını da sağlayacaktır.
- Teknolojinin kullanılmasına, geliştirilmesine ve üretilmesine imkân hazırlayacak ve büyük katkı sağlayacaktır.
- Ülkemizin; iç ve dış pazarlarda rekabet gücü kazanmasına ve iş gücünün daha arttırmasına imkân verecektir.

Mesleki ve teknik eğitimde; Devlet-İşçi-İşveren arasında sağlıklı ve verimli işbirliği yapılmasını; bu alandaki eğitim yükünün ve sorumluluğunun paylaşılmasını hedefleyen 3308 sayılı Kanunda, özünü ve esprisini değiştirmeksizin günün teknolojik gelişmesine ve ülkemizin çıraklık ve mesleki teknik eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir yapıya kavuşturulması amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Ülkemizde çıraklık ve mesleki teknik eğitimin geliştirilerek yaygınlaştırılabilmesi için çok önemli görevleri yapmak üzere, 3308 sayılı Kanunla kurulan ve özet olarak "**araştırma ve geliştirme**" fonksiyonları bulunan mesleki ve teknik eğitim araştırma ve geliştirme merkezi (METAR-GEM) kendisinden beklenen görevleri yerine getirecek bir yapıya kavuşturulamamıştır.

Mesleki ve teknik eğitimde niteliğin yükseltilerek, gelişmiş ülkelerdeki standartlara ulaştırılabilmesi; tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin gerektirdiği yeniliklere sahip işgücünün yetiştirilebilmesi için, bu alanda yasal düzenlemeler yapılmalı; Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatının yeniden yapılanması gerçekleştirilmelidir.

GELİŞMİŞ SOSYAL TOPLUM VE EĞİTİM

Eğitilmiş, yüksek vasıflı insan; bütün zamanların en kıymetli varlığıdır. Bilgi üretiminde erişilen hız ve yoğunluk nedeniyle, yüksek teknoloji kullanma; çağın ileri ve güçlü toplumları için "**Bilgi Çağı**" olacağı şüphesizdir. Bu gelişmelerin esas unsuru insandır. Eğitim yatırımı, "**En Kârlı Yatırım**" sayılmaktadır.

Doğru Yol Partisi iktidarı; kaliteye önem veren bir eğitim politikası uygulayacaktır ve her kademede insanımızın, eğitim isteğini karşılayacaktır. Bir yandan, her kademede insanımızın, eğitim isteğini karşılayabilecek sayıca artışlar devam ederken; bir yandan da ekonomik, sos-yal ve kültürel kalkınmanın gerektirdiği vasıflı insanıgücünü yetiştirebilmek için eğitimde belli bir kalite mutlaka sağlanacaktır.

BUNUN İÇİN:

— Eğitim teknolojisinin klasik ve modern alet ve araçlarıyla donatılmış; laboratuvar, dersane, alan ve salonları olan okullar yapmak ve mevcutları bu bakımdan tamamlamak ve güncelleştirmek hedefimizdir.

— Özel bir uzmanlık ve yetenek mesleği olan öğretmenliğin istihdam şartlarını, mesleğin kutsallığına ve taşıdığı sorumluluğun ağırlığına yaraşır bir şekilde islah edip geliştireceğiz.

— Ekonominin taleplerine ve topyekün kalkınmanın gereklerine uygun bir eğitim planlamasını şart görüyoruz. Eğitim-istihdam dengesi mutlaka sağlanmalıdır. Okumuş ve meslek sahibi olmuş gençlerin işsizliği ise, fertler ve aileler bakımından birer facia, sosyal bakımdan büyük felaketlerin habercisi ve tohumudur.

Herkese, okul ve meslek; her vatandaşa iş ve ekmek kapısı bulmak, sosyal devletin görevleri arasındadır. Devlet, yetişmiş insanına "**Bana Ne**" deyip arkasını çeviremez.

— Eğitimin her aşamasında fırsat ve imkân eşitliğini sağlayacak önlemler alınacak ve geliştirilecektir.

— Orta öğretimde, mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilerek yüksek öğretimin önündeki yığılma ve yoğunluk hafifletilecektir.

— Milli Eğitimin mevzuatında güçlü; istikrarlı, hür ve demokrat bir toplum düzeni gerçekleştirmek ve güven altına alabilmek için demokrasi eğitimi ilkesine özel bir önem ve ağırlık verilecektir.

Kendilerini burada takdirle karşılıyoruz; Sayın Bakanımız teşrif ettiler, Avni Akyol, geçen yıl üniversiteye giremeyen öğrenciler için bir proje geliştirdiler. LIMME ismini verdiğimiz proje, nedir bu? Kısacası lise mezunu gencimizi, kısa devrede alacağı bilgilerle beceri sahibi yapmak, bir

meslek sahibi yapmak, onu kısa yoldan hayata döndürmek, bir uğraşı sahibi, bir ekmek sahibi yapmak. Bu proje düşünülerek ve iyi niyetle ortaya konmuş olmasına rağmen, bundan bir ay ewel tahmin ediyorum bazı gazetelerde "ben LIMME Projesini bitirdim, kredi isterim, iş sahası kurmak istiyorum" diye öğrencilerin yürüyüş yaptığını da herhalde hepimiz okumuşsunuzdur. Bir projeyi ortaya koyarken, o projenin başlangıcından, a'sından z'sine kadar neticelendirilebileceğiniz imkânları da hazırlayacaksınız. Ona üç aylık, beş aylık, bir yıllık kurs gösterip bilgi ve beceri sahibi kıldıktan sonra eline bir sertifika verip "haydi yavrum sen artık meslek sahibi oldun" derseniz ve sahip olduğu mesleği icra edecek imkânları hazırlamazsanız, daha çocuk doğmadan ölmüş sayılır. Ben bu toplantıda sayın arkadaşım Eski Millî Eğitim Bakanımız Avni Bey'den kurslarını bitiren bu çocuklar için iş sahalarını nasıl kuracaklarını açıklanmasını istirham ediyorum. Zamanım dolduğu için sözümü burada kesiyorum. Bundan sonraki zamanımda gerisini tamamlamaya çalışacağım.

Teşekkür ederim.

**MESLEKİ VE TEKNİK ORTA ÖĞRETİM İÇİN KALKINMA PLANLARINDA
VERİLEN HEDEFLER VE GERÇEKLEŞME**

KALKINMA PLANI DÖNEMİ	ÖĞRETİM YILI	15-17 YAŞ ÇAĞ NÜFUSU (BİN)	PLANDA VERİLEN OKULLAŞMA HEDEFİ		GERÇEKLEŞEN OKULLAŞMA	
			%	ÖĞRENCİ SAYISI (BİN)	%	ÖĞRENCİ SAYISI
I	1963-1964	1.675	3,6	60	3,0	50.934
	1964-1965	1.770	4,1	73	3,0	52.671
	1965-1966	1.870	4,9	91	3,6	66.466
	1966-1967	1.970	5,3	104	3,8	76.174
	1967-1968	2.075	5,9	123	3,8	79.614
	1968-1969	2.138	5,9	126	3,9	83.150
II	1969-1970	2.255	6,4	144	3,9	88.973
	1970-1971	2.338	7,1	167	4,4	102.329
	1971-1972	2.423	8,0	196	5,1	124.480
	1972-1973	2.511	9,2	230	6,1	152.959
	1973-1974	2.471	7,0	171	7,4	182.641
III	1974-1975	2.525	7,6	191	8,0	201.560
	1975-1976	2.579	8,9	229	9,7	249.242
	1976-1977	2.631	10,2	268	10,5	277.202
	1977-1978	2.681	11,5	308	11,1	296.685

**MESLEKİ VE TEKNİK ORTAĞRETİM İÇİN KALKINMA PLANLARINDA
VERLEN HEDEFLER VE GERÇEKLEŞME**

ARA YILI	1978-1979	2.863	11,5	329	11,0	313.610
	1979-1980	2.941	11,9	250	11,5	337.939
	1980-1981	3.144	12,3	387	10,7	339.222
IV	1981-1982	3.187	12,7	405	10,7	342.059
	1982-1983	3.203	13,1	420	10,9	250.132
	1983-1984	3.230	13,4	433	11,5	370.176
	1984-1985	3.295	14,4	473	12,2	401.192
	1985-1986	3.328	15,7	521	13,1	435.009
V	1986-1987	3.425	17,3	579	13,6	465.171
	1987-1988	3.521	19,2	646	14,2	499.292
	1988-1989	3.611	20,6	598	14,7	530.361
	1989-1990	3.702	16,0	592	15,5	572.729
	1991-1992	3.796	17,3	657	16,3	620.244
VI	1991-1992	3.890	18,6	724		
	1992-1993	3.991	19,9	794		
	1993-1994	4.071	21,2	863		

Not: Çağ nüfusu ve okullaşma hedefleri kalkınma planlarından, öğrenci sayıları MEB. APKK Başkanlığından alınmıştır.

BAŞKAN — Biz de bu açıklamaları için Sayın Baki Durmaz'a çok teşekkür ediyoruz.

Bir yanlış anlaşılma oldu herhalde Sayın Akyol biraz geciktiriler.

Sayın Durmaz, mesleki teknik öğretimde yeterli kapasite sağlanamadığını; ciddi ve tutarlı insangücü planlaması yapılmadığını; üniversite kapısı önünde yığılma olduğunu, bunun önlenemediğini; işsizlik, diplomalı işsizlik oranında artma olduğunu bir de öğretmenlik yeterlik sınavının kaldırılacağını belirttiler. Son olarak da LIMME'den söz ettiler.

Bir iktidar sözcüsünü dinledikten sonra, isterseniz bir de ana muhalefet partisi temsilcisi olarak Sayın Avni Akyol'u dinleyelim. Bir hafta önceki Millî Eğitim Bakanımız.

Sayın Akyol, siz, sanıyorum Cumhuriyet tarihinde rekor denecek süre, tabii Hasan Âli Yücel'den sonra, "iki yıl sekiz ay kadar Milli Eğitim Bakanlığı" yaptınız. Bu dönemde partinizin eğitim politikası ne idi? Tabii eğitim politikası şununla sınırlı; onu bir kez daha tekrar edeyim. **Sanayileşen Türkiye'de eğitim politikası**; yani AT'a üye olmak isteyen ve diğer ülkelere daha çok mal satmak isteyen bir Türkiye. Bakanlığınız döneminde uygulayabildiğiniz veya uygulamadığınız şeyler nelerdir? Çünkü seçim kampanyası sırasında şöyle bir sloganınız da vardı; "**daha çok yapılacak iş var**". Acaba millî eğitimde de daha çok yapılacak iş var mı?

Buyurun Sayın Akyol.

Avni AKYOL (ANAP Bolu Milletvekili) — Sözlerimin başında saygılarımı, sevgilerimi sunarken, gecikmeden

dolayı özür diliyorum. Süre 10 dakika değil mi? Hem bu kadar zor soru soruyorsunuz, sınıfta imişiz gibi; sonra, on dakika diyorsunuz! Saate uyarım tabi. Ama, sayın Başkan, bana mal etti iktidarın bütün eksikliğini! Ben görüşlerimi, sanayileşen Türkiye'de eğitim politikası ne olmalıdır?" üzerinde yoğunlaştırdım. Ancak, sorularınız aktüel oldu. Bizim milletin zaten bir huyu var; hiç politikadan kopamıyor, politikasız da yaşayamıyoruz!

İki gündür izliyorum eğitim toplantınızı; iki buçuk yıldır izlediğim gibi.

İki soruya cevap verdikten sonra genel görüşümü arz edeyim, müsaade ederseniz. Her iki arkadaşına teşekkür ederim. Her iki arkadaşım, benim Milli Eğitim Komisyonu Başkanlığını yaptığım sırada birlikte olduğumuz arkadaşlarım, onun için birbirimizi biliyoruz, politikalarımızı biliyoruz. Aslında daha çok sizler için bazı şeyler söyleyeceğiz galiba.

LİMME konusundaki bu yürüyüş yapma isteği ve hikâyesi! Teferruatla uğraşırsanız, amacı kaçırsınız. Cumhuriyet kurulduğu zaman da çok yürüyüş yapanlar vardı; siz meselelerin özüne bakın, sözüne değil, eylemine değil. Mesele doğru mu, değil mi? Sanayileşen Türkiye konusunu tartışıyoruz; böyle bir ortamda; sokakta 892.700 küsur çocuk varsa ve bunların 730.400 bin civarında olanı da üç yılın birikimi ise, buna sessiz kalmak; bunu polemik konusu yapmak hiçbir politikacıya, devlet adamına bir şey kazandırmaz. Bu çocuklara çare bulmak gerekir. Bu LİMME, çarelerden biridir, arayışları bizden önce başlamıştır; 1982-83'de 149 kişiye denenmiştir. "Hükümet olmak zor"

dedi Sayın Genel Başkan; Başbakan, DYP Genel Başkanı. Elbette zor! Ben 114 bin genç teslim ettim LIMME'de size ve bu sürede yürüyüş yapanları da görmedim. Bakmayın, sistemin dışında kalmış, ya da anlayamamış olanların durumuna. Daha bu sistem 6 Ekim 1991'de mezun verdi, iki aylık, üç aylık modüllerden çıkanlarla bir yere varamazsınız; sistemi, projeyi kaleme alan Prof. Dr. İlhan Sezgin'dir, kendisi buradadır. Uygulamaya bir yıl önce başlamamız gerekirdi; ancak finansman bulamamıştık; ama sonra bunun kararını verdik, riskini göze aldık, birlikte iyileştirmenin yollarını arayalım dedik. 25 milyar lira da, Sayın Durmaz'ın ifade ettiği gibi, iş kurmak isteyenlere fon ayırdık. Hâlâ bu fon var; 25 milyar lira, açıkladık; **işini kurana**; sözünü edene, eyleme dönüşene değil; **iş kuracak olanlara** var. Mezun olan Antalya'daki LIMME'lilerin tümü yerleşti, sağlıktaki personelin tümü yerleşti. Sizin üniversite mezunlarınızın tümü yerleşiyor mu? Dün burada bir arkadaşımız vardı, bugün göremiyorum, kalfa belgeli üç bin kişiye benim bağlı bulunduğum grupta iş verdik, dedi. Bu işler geliyor. Yaptığınız işin özü doğru ise, amacı doğru ise, toplumun bir ihtiyacına yarıyorsa, tutalım onu alalım, daha da geliştirelim. Projeyi yapanlar burada, çeşitli fikiryatçıları burada, ben sadece politikacı olarak doğru teşhistir dedim; isabetli, gerçek bir ihtiyaca cevap veriyor dedim, riski üzerime aldım. LIMME'nin sorumluluğu bana aittir; şerefi, yıllarca bu fikir etrafında dolaşanlara, raporunu hazırlayanlara, uygulayanlara aittir. **Bundan sonraki şerefi de yeni hükümetin olacaktır. Elimiz, gözümüz bu işin yürümesi için, hep Hükümetin yanında, desteğinde olacaktır.** Sanırım, değerli arkadaşım, Sayın Baki Durmaz, İktidar Partisi mensubu ola-

rak, etkili noktalarda olacaktır, LIMME'ye sahip çıkmasını dilerim. Zaten eğitimcidir kendisi, Rıza Bey de, şimdi parlamenter değil ama, onun da sahip çıkmasını istiyorum. LIMME'ye ve bu gibi projelere sahip çıkmak demek günlük politika yapmamak demektir. Türk toplumunun ileri ufuklarını görmek, çocuklarına sahip çıkmak demektir. O açıdan bakalım sorunlara. İş sahaları var. Zaten söz verdiler.

MİLLİ EĞİTİMDE YAPILANLAR

Konuya girelim. Görevden ayrılma mesajımda; Sayın Başkanın bana burada sorduğu soruların hesabını millete verdim. Yönetim anlayışım, demokrasiye olan bağlılığım ve insana olan saygımdan dolayı göreve başlarken, bir göreve başlama mesajı yayınladım. Durum ilk başladığımızda, şudur; 13 Nisan 1989 görevden ayrıldıktan sonra da, budur, dedik. Neyi yaptık neyi yapmadık diye, hiç tartışmak istemiyorum, çünkü buna girersek çıkamayız. Öngördüğümüz hedefler aşıldı ve çoğu hayata geçirildi. Hayata geçirilenlerden 111 tanesi bitirildi, sekiz tanesi yürürlüğe konacak safhada; bunda da her iki Sayın parlamenter arkadaşlarımızın katkıları var, kanunlaşma safhasındadır. Teşkilat Kanunu, yeni Üniversiteler hemen kanunlaşacak durumda. Bunlara girmek istemiyorum. Zaman alır diye. Ön hazırlıkları yapılanlar var, bunda da arkadaşlarımızın katkıları var, burada olan uzmanların da katkıları var. Beş tane ön hazırlıkları yapılan işi teslim ettim, Sayın yeni Bakanımıza. Çok değerli arkadaşım, 30 yıldır tanıdığım, lise son sınıftan beri tanıdığım Sayın Köksal'a teslim ettim. Üç tane gerçekleştiremediğim iş kaldı. **Birisi, Üniversitelerin**

düzenlenmesi; birisi ek derslerin katsayıya bağlanması, (Maliye Bakanlığında takıldı, şimdi çıkacak inşaallah) bir de konut projesi, bunun hesabını verdim.

Sayın Başkana yürekten katılıyorum; Türkiye'de uzun süre Milli Eğitim Bakanlığı görevini yapma şansına sahip oldum; ama, hemen rahmetli Hasan Âli'den sonra gelen bir sırada değilim; onu da burada bulacaksınız, sadece değinmiş olayım. Ben "iki yıl, yedi ay, yirmi gün", (iki yıl sekiz ay diye geçer burada, çünkü ne zaman devir-teslim edeceğimizi bilmiyordum) görev yaptım. En büyük mutluluğum, üç hükümet değişikliğinde de görev yapmamdır. Allah bunu bana nasip etti. Yedi yıl, altı ayla rahmetli Hasan Âli Yücel bir numara; iki numara, Rahmetli Tevfik İleri; o da üç dönem yapmış, üç yıl on ayla... Sonra Saffet Arıkan, Hasan Sağlam, Celâl Yardımcı ve Mustafa Necati; Mustafa Necati'den sonra ben geliyorum, yedinciyim. Sonra Ali Naili Erdem, Metin Emiroğlu diye devam ediyor. Rahmetli İsmet İnönü dahi iki ay yapmış Milli Eğitim Bakanlığını, bilirsiniz diye söylüyorum, gençler için söylüyorum. Bir ay yapanlar dahi var. Sabahki ve dünkü oturumları izleseydiniz, bunu buraya, eğitim tarihçilerine bir kaynak olarak yazmamın sebebini anlardınız. **Bu kadar sık değişiklik, 68 yıl da 54 bakan.** Aslında 46'ncı Bakan benim; 47'nci Bakan, Sayın TOPTAN'dır. İki sefer üç seferleri düşünürseniz, böylesine bir eğitim politikası dünyada yoktur. Bu konuda rekor bizde galiba. Onun için, bu milletin sağduyusuna, 4 bin yıllık, 3 bin yıllık, Anadolu'da bin yıllık kültür mozaiğinden oluşan tarihine, talihine, asaletine güvenmeye devam etmekten başka çare yok. **Bu kadar değişikliğe rağmen, yine de iyiyiz diyorum,** iyimser niyet ve görüşle...

Eleştiri ve sorularla ilgili görüş ve düşüncelerimden sonra, TED Genel Başkanı Prof. Dr. Rüştü Yüce'ye yürekten teşekkür ediyorum. Gelenek haline getirdiler bu gibi toplantıları. Talim Terbiye Kurulu gibi çalışıyorsunuz diyorum, kendilerine. Tabii, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığını Sayın Rüştü Yüce yapmıyor, salondaki başkan yapıyor bu defalık. Sayın Başkan Prof. Dr. Mahmut Âdem'e de aynı duygularla şükranlarımı, tebriklerimi, takdirlerimi sunuyorum; mesai arkadaşlarına da. Çünkü, gerçekten, Türkiye'de örnek biçimde bu toplantıların 15'incisini gerçekleştirdiler. Sohbetler, yayınlar ve bunları kalıcı kılan çabalar. Bundan dolayı, Türk Milli Eğitim tarihine çok zengin katkılarından dolayı takdirlerimi arz ediyorum. Ben bir kaç toplantıyı izledim; Bu kez "Ulusal eğitimimizde karşılaşılan başlıca sorunlar" konusu idi. Panellerden biri; diğeri, bu sabah gördüğümüz "ulusal eğitimimizde karşılaşılan sorunlar nasıl çözümlenebilir?" idi, bunlar hep tartışıldı ve hep yayın haline gelecek. Bugünkü konu, bunun politikası; "Sanayileşen Türkiye'de eğitim politikası ne olmalıdır?" Bu salonda söylemediğimiz şey kalmadı, yayınlara bakarsanız göreceksiniz. Bu salonda, dışında, Mecliste, çeşitli yerlerdeki açık oturumlarda 1990'lı yılları kader yılları olarak ilan edişimi, Meclis zabıtlarına geçirmemin sebebi; aslında, **2000'li yılların eşiğinde olan bir Türkiye gerçeği. İleri ülkelerin sanayi devriminin üçüncü aşamasını yaşadığı bu dönemde; hâlâ bizim, ikinci safhada olmamız;** o da, tamam mı değil mi, kurumlaştı mı, kurumlaşmadı mı? Herhalde kurumlaşmadığı ortada! Sayın Baloğlu, en çok üzerinde duruyor kurumlaşmasının, ki yerden göğe haklıdır, sıkıntılar buradan kaynaklanıyor. Napolyon'un ünlü sözünde olduğu gibi, cumhuriyet de onun için

sancı çekiyor. **Napolyon'un sözündeki gibi: "Doğu, adamlar; Batı, kurumlar tarafından yönetilmiştir..."** Bunun için cumhuriyetin sancısı da bu! 2000'li yıllar, bu ilişkilerin, hayatla eğitimin, istihdam-insan gücü-eğitiminin, sanayi ile eğitimin, gerçekte eğitimin, **en zor sanat olan yaşama sanatının kolaylaştırılmasını sağlayacak çağdaş, akılcı, insani boyutu yüksek; insana, önce insan olmanın anlamını, kavramını yaşatacak, sevgi ile bunu donatacak bir eğitim özlemi.** Sorunları arasındaki ilişkilerin kurulamamış; bunların kurumlaştırılmamış olması, sanıyorum sıkıntılarımızın temeli! Onun için 2000'li yıllarda, 172 devlet diyorduk, 175 olduk. Dünyadaki 175 ülke arasında Türkiye, geçmişine; geçmişindeki çok dorukta olan dönemlerinde vurduğu damganın şerefine, onuruna uygun bir 2000'li yılları yakalayabilmesi ve orada yaşayabilmesi için neler yapmalıdır? Orada nasıl yaşanır? Kimlikli, kişilikli, üretici, yapıcı, yaratıcı, özgür, çağdaş bir yaşayış içinde kendi kendisi olabilmesini ve kendi kendisini savunabilmesini sağlayacak bir şekilde, model içinde yaşayabilmesini gerçekleştirmenin gereklerini gereğince yapamamış olmanın sıkıntılarını çekecektir, diye iki şeye dikkati çektim. Dedim ki, 1990'lı yıllar, kader yıllarıdır. **Atatürk'ün öngördüğü doğrultuda "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür, nesiller"** ve bunun içindeki kişiler, hayatta başarılı rol alabilmek için, güneşi bu şekilde yakalayabilmek için güneşin ötesine giden ülkelerin seyircisi, alkışçısı olmamak için, iki konuda çok hassas olmamız gerektiğini vurguladım: **Bir; istikrar dedim.** Siyasal, sosyal, teşkilat ve idare yönlerinden istikrar. **İki; ancak konumuza girmiş olduk, nasıl bir insan tipi?** Bu toplantının nihai amacı bu. Bütün konuşmacılar, eğitimci olmasalar da, Sayın Kuruç'tan

başlamak suretiyle, nasıl bir insanı aradık... Bugün, hep insan tipi üzerinde durduk; şimdi, sanayi boyutu açısından, süreci açısından, nasıl bir insan tipine gelince, nasıl bir insan tipi, nasıl bir eğitimi; nasıl bir eğitim, nasıl bir eğitim yönetimini ve organizasyonunu gündeme getiriyor.

İkinci turda bunlara değinmeye çalışacağım. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Biz de Sayın Akyol'a çok teşekkür ediyoruz; bizi, her zaman olduğu gibi, bugün de güçlendirdiler; katılarak bize destek oldular; bugün değil, aslında dünden beri toplantımızı yakından izliyorlar.

Prof. Dr. Abdülkadir Ateş Bakanlar Kurulu toplantısı nedeniyle toplantımıza katılamadı; onun yerine Sosyal Demokrat Halkçı Parti temsilcisi olarak Sayın Rıza Yılmaz katıldılar. Sayın Rıza Yılmaz ilkokul öğretmeni; Ankara eski milletvekili ve parti meclisi üyesi. Şimdi aynı soruyu Sayın Yılmaz'a yöneltiyoruz. Sanayileşen Türkiye'de eğitim politikası.

Buyurun Sayın Yılmaz.

Rıza YILMAZ (SHP Temsilcisi, Ankara Eski Milletvekili) — Teşekkür ederim hocam.

Değerli arkadaşlar tümünüze saygılar sunuyor, hepinizi, özellikle genç arkadaşlarımı sevgiyle selamlıyorum.

Türk Eğitim Derneğinde, uzun yıllardır eğitim sorunlarının tartışılabilir olmasını öğrenmekten duyduğum memnuniyeti belirterek sözlerime başlıyorum. Eğitim sorunlarını öğrencilerimiz, öğretmenlerimiz, Milli Eğitim Bakanlığı'nın eski, yeni yöneticileri birlikte tartışabiliyoruz.

Ama ne yazık ki, öğretmenlerimiz örgütleri aracılığı ile bu tartışmalara henüz katılamıyorlar. Geçen yıl öğretmenlerimiz Türkiye'deki eğitim sorunlarını tartışmak için, örgütleri Eğitim-İş aracılığı ile Ankara Valiliğinden izin alamamışlarken, Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde **Türkiye'nin eğitim sorunları tartışıldı. Kimler tartıştı biliyor musunuz? Diyanet İşleri Başkanlığından bir temsilci, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden bir öğretim üyesi ve bir başka eski ilahiyatçı.** Türkiye'nin eğitim sorunlarını bunlar tartıştılar. Ama, ne yazık ki öğrencilerimizin ve öğretmenlerimizin eğitim sistemimizin tartışılmasına katılmaları bugüne kadar bilinçli ve kasıtlı olarak engellendi.

Sevgili arkadaşlar, sorunları öğretmenlerimizle tartışmazsak, onları sorunların tartışmalarına, çözüm ve arayış çalışmalarına katmazsak; eğitimimizin sorunlarını çözmek mümkün değildir. Hiç kimse hayale kapılmasın; sorunlar ancak onunla iç içe yaşayanların katılımı ve tartışmaları ile çözüm yoluna kavuşturulabilir.

Geçmiş hizmetlerini takdirle andığım, sevdiğim ve saydığım Sayın Bakanımın LIMME Projesi çok önemli bir proje, ama kalıcı bir proje değil. LIMME Projesi liseyi bitirmiş gençlerimize meslek edindirme projesi, çok güzel; yaratıcılarını da, uygulayıcılarını da kutluyorum. Ama esas olan ortaöğretim çağından itibaren öğrencilerimizi nitelikli insanlar olarak yetiştirebilmek; eğitim çağında; ortaöğretim çağında bu niteliklere kavuşturabilmek; **üretim için eğitim yaparak insanları yetiştirebilmektir.** Elbette çok önem veriyorum LIMME Projesine; ama temel çözüm eğitim çağında, ortaöğretim çağında başlıyor.

Bunları söyledikten sonra, süre çok kısıtlı olduğundan isterseniz hemen konuya girelim. Başta Sayın Durmaz, "politikacılar pek süreye riayet etmez" dedi. Ama ben yine de süreye uymaya çalışacağım. Konumuz "sanayileşen Türkiye'de eğitim politikası", öncelikle şunu belirteyim ki Türkiye sanayileşmiyor; bir süredir Türkiye'de sanayileşme durduruldu. Öyle olunca eğitim politikaları da ona uygun bir yapıda götürülmeye çalışılıyor.

EĞİTİM SİSTEMİMİZDE KÖKLÜ DEĞİŞİKLİKLER GEREKLİ

Şimdi, genel olarak hazırladığım bilgileri sizlerle paylaşmak istiyorum. Kısaca söylemek gerekirse; eğitim sistemimiz, bugün üstlendiği önemli toplumsal rolün gereklerini yerine getirebilecek durumda değil. Oysa Türkiye'nin geleceği, memur adaylarının çoğalmasında değildir; üretim işlerini girişkenlikleriyle ilerletecek, sosyal çevremizi değiştirecek elemanların yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle kalkınma açısından son derece önemli olan ara-insan gücünün yeterli sayıya ulaştırılabilmesi gerekir. Bu amaca ulaşabilmek için, eğitim sistemimiz köklü değişikliklere ihtiyaç duyuyor.

Bunun için öncelikle sistemimize egemen olan dar okul odaklı, okula bağlı bakış açısının değiştirilip, eğitimin her düzeyde yaygınlaştırılması yoluna gidilmelidir. Bu çerçevede **yaygın eğitimin ve spesifik alanlarda gerçekleştirilecek hizmet-içi eğitim olanaklarının artırılması önemlidir.** Çağımız toplumlarının en temel özelliği, bilgi toplumu olma özelliğidir. Bu nedenle, eğitimin bütün vatandaşlara ulaştırılması he-

deflenmelidir. Vatandaşların istek, yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitime hakkına sahip olmaları gerekir; aslında eğitime hakkına sahiplerdir de. Aksi takdirde çağımız toplumlarının gereksindiği nitelikli insangücünün yaratılabilmesine olanak yoktur.

Bu çerçevede geniş toplum kesimlerini kapsayacak şekilde ciddi bir yaygın eğitim örgütlenmesine; mevcut olanın daha da genişletilmesine ve hizmet-içi eğitim programlarının sürekli uygulanmasına ihtiyaç vardır. Çünkü okul çerçevesinde verilecek olan eğitimin niteliği ne denli yükseltilecek olursa olsun, meslekler açısından yoğun bir uzmanlaşmanın kaçınılmaz olması ve ihtisaslaşmanın artan önemi nedeniyle okullarda alınan temel uzmanlık bilgileri giderek yetersizleşiyor. Mesleğin ve çağın gerektirdiği bilgilerle donatılmamış olan insangücü, çağın yakalanmasını ve verimliliğinin gerekli düzeyde olmasını engelliyor. Hizmet-içi eğitimi zorunlu kılan diğer nedenler arasında bilim ve teknolojideki değişikliklerin okul programlarına çabucak yansıtılmasının pratik olarak olanaksız oluşu ile meslek ve iş değiştirme zorunlulukları sayılabilir.

Türkiye'nin çağın değişen koşullarına ayak uydurabilmesi, sanayileşmede ileri hamleler yapabilmesi için eğitim sistemimizde köklü değişikliklerin gerçekleştirilmesi zorunludur. Bu yeni eğitim düzeninde, ilk ve ortaöğretim zorunlu olacak, temel eğitim olarak ve sekiz yıla göre düzenlenecek programlarla öğrencilere temel bilgiler kazandırılacaktır. Sekiz yıllık temel eğitim tüm Türkiye'de yaygınlaştırılacaktır. Daha sonra çok programlı (Çok amaçlı) liseler şeklinde düzenlenecek olan ortaöğretim kurumlarında ise öğrenciler ilgilerine, yete-

neklerine, bilgilerine, becerilerine göre daha çok meslek edinmeye yönelik bir eğitimden geçirilecektir. Mesleki teknik eğitimde, iş piyasasının istemlerine yönelik programlar uygulanarak, mezunların eğitimleri doğrultusunda istihdam edilmeleri hedeflenecektir. Buradaki amaç, adama göre iş bulmak değil, işe göre adam yetiştirmektir. Bugünkü haliyle eğitim sistemimiz, üniversiteye girmeyi başarabilen yüzde 4-5 civarındaki öğrenci kesimine hizmet veren, geriye kalan yüzde 90-95'i dikkate almayan niteliktedir.

Sistem, özellikle her öğrencinin hayatını kazanabileceği beceriler elde etmesine yönelik olarak yeniden düzenlenecektir.

Ülke kalkınması açısından büyük önem taşıyan mesleki teknik okullardaki okullaşma oranında, az da olsa bir gelişme sağlansa da bu istenilen düzeyde değildir. Bu kategoriye giren mesleki teknik okulların yüzde 80'e yakını İmam Hatip Liseleridir. Buna karşılık, toplam mesleki teknik okul öğrencilerinin ancak yüzde 1,5'i meslek okulu mezunu, yüzde 3-4'ü de ticaret eğitimi veren okullardan mezun olan öğrencilerdir.

Sevgili arkadaşlar elbette İmam Hatip Okulları da meslek liseleridir; ama Türkiye'nin imam-hatip ihtiyacını karşılamanın çok ötesine varan sayıda İmam Hatip Okulu açılmakta ve buradan mezun olanlar da, imam hatipliği yeğlememekte, diğer alanlarda devletin yönetim kademelerini ele geçirmeyi hedeflemektedirler. Ayrıntılarına daha sonra girmek mümkün.

SİSTEMİ İYİLEŞTİRMEK İÇİN BAZI ÖNLEMLER

Yeni sistemde öğrencinin ilgi ve yetenekleri esas alınacağından, öğretmenlerin, rehberlik yanlarının geliştirilmesine yönelik önlemlerin alınması da ayrı bir zorunluluktur. Bu modelde, eğitim-öğretimin çerçevesi içerisinde teorik bilgilerin yanında uygulamalı derslere ağırlık verilerek, öğrencilerin belli bir mesleğin bilgileri ve aynı oranda becerileriyle donatılmaları da sağlanacaktır. Din dersi bu sistem içerisinde seçmeli ders olarak yer alacaktır. **Örgün eğitimle, yaygın eğitimi kaynaştırmak ve örgün eğitim kurumlarını geceleri, hafta sonları ve yazları yaygın eğitime; yaygın eğitim kurumlarını da uygun zamanlarda örgün eğitim öğrencilerinin hizmetine açmak ve bu alandaki tüm insan ve kaynak potansiyelinin en etkin ve verimli biçimde kullanılmasını sağlamak, kaynak kullanımının verimliliği açısından da son derece önemlidir.**

Değerli arkadaşlar ben burada sizlere partimin, Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin görüşlerini anlatıyorum.

Protokol ve koalisyon ayrı bir olay. O, iki partinin ortaklığı. Ülkemizde eğitime ayrılan sınırlı bütçenin önemli ölçüde Sayın Akyol'un zamanında artırıldığını biliyorsunuz, ama bu hiç de yeterli değildir; daha da artırılarak kaynak kullanımında alınacak önlemler hayati bir önem taşıyor. Sistemde Sanayi-Eğitim işbirliği mutlaka; ama mutlaka sağlanacaktır. Ben uzun yıllar yurt dışında işçi olarak çalışan bir arkadaşınızım; yurt dışındaki öğrencilerin eğitim içerisinde sanayi kuruluşlarıyla nasıl içli dışlı bir eğitimden geçirildiklerini bilen, özellikle meslek eğitimi yapan gençleri çok yakından tanıyan bir arkadaşınızım. Onun için sanayi ile eğitimin işbirliği mutla-

ka sağlanacaktır. Devlet Planlama da, Milli Eğitim de bu alanda üzerlerine düşenleri mutlaka yapacaktır.

Birinci turdaki sürem bitti. Ben de bu turda, bu kadarla yetiniyorum. Sonra ikinci turda devam etmek üzere diyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Yılmaz'a çok teşekkür ediyoruz.

Bu konuşmalardan ve dünden beri devam eden tartışmalardan şöyle bir izlenim edindim: Ben, eğitim ekonomisi ve planlaması alanında çalışan bir öğretim üyesi olarak, "acaba hedeflerde biraz hayalcilik mi yapıyoruz?" diye kuşkulaniyorum. 12 inci Şûra'yı hatırlarsanız, Milli Eğitim Bakanımız 1 milyon bilgisayardan söz etmişti. Başbakan da bunu tekrar etti. Orada eğitim finansmanı komisyonu da vardı. Kaça mal oluyor diye sordular. O yılki Türkiye bütçesinin yarısını geçiyordu bu bir milyon bilgisayar. Bugün Sayın Akyol, sanıyorum altı bin dolayında dediler. Bir milyonla altı bin arasında sanıyorum çok büyük fark var. "Acaba, eğitim hedefleri belirlenirken çok mu hayalci davranıyoruz?" diye bir kuşkuya kapıldım; bağışlayın yanlışsa efendim. Şimdi ikinci tur beşer dakikalık süreden sonra siz izleyenlere söz vermek istiyorum. Söz sırası Sayın Durmaz'ın.

Buyurun efendim.

Baki DURMAZ (DYP Afyon Milletvekili) — Sayın Başkan, önce Sayın Bakanım, herhalde bir konuyu yanlış anladılar.

LIMME Projesini polemik konusu yapmamak gerekir dediler. Ben LIMME Projesinin iyiliğinden bahsettim, isabetli olduğundan bahsettim; ancak bir proje bütünüyle değer kazanır. LIMME Projesi iki bölümdür benim bildiğim kadarıyla. Bir, hedef aldığınız gence bir beceri kazandırmak, onu bir meslek sahibi yapmak. İki, o mesleği icra edecek olanakları sağlamak. Sayın Bakanım belki birinci bölümünü gerçekleştirdiler; ona bir şey diyeceğim yok. Ama ikinci bölümünü, esas mesleğini icra edecek imkânları sağlayabildiler mi acaba? Benim demek istediğim, başlangıçta kredi verilecektir, işletme kredisi verilecektir, düşük faizle uzun vadeli denilmiştir. Ama LIMME Projesini bitiren kaç kişi oldu; kaç kişiye kredi verilip iş sahibi yapıldı? İş sahibi yapılamazsa, bir kişiye umut verirseniz, o umudunu sonradan bulamazsa ve umutsuzluk haline dönüşürse, isyankâr olur. Değilse, Türk gencinin sokakta gösteri yapmaya herhalde hevesli olmaması gerekir. Eğer verdiğiniz umudu gerçekleştirememişseniz bir tepkidir bu, o da gayet doğal sayılmalıdır.

EĞİTİMİZİN GENEL DURUMU

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye'nin genel eğitim durumuna bir bakmak lazım. Her şeyden evvel eğitim, temel hak ve özgürlüklerimizin içerisinde. Özellikle, sekiz yıllık ilköğretim (Anayasa'da da yerini bulmuştur) hakkıdır her vatandaşımızın, ama gelin görün ki bugün çocuklarımızın yüzde 43'ü bu temel haklarından mahrumdur. Beş yıllık

eğitimi ben temel eğitim saymıyorum; en azından sekiz yıllık temel eğitimi vermek lazım. Maalesef ilkokuldan sonra çocuklarımızın yüzde 43'ü ortaöğretime gidememektedir. Bu bir yerde kanunlar karşısında suçtur, bunu gerçekleştirmek lazımdı. Bir diğer konu, ben isterdim ki, bugün Türkiye'de çift öğretim kalmadı denilebilsin. Ben isterdim ki, bugün dünya standartları ölçüsünde 100 kişilik, 110 kişilik sınıflar kalmadı denilebilsin. Ben isterdim ki, bugün çağdaş eğitime, bilgisayarlı eğitime yüzde şu kadar oranda Türkiye geçti denebilsin. Eğitimde şov olmaz arkadaşlar; gerçekçi olalım. Milletin içerisinde bulunduğu gerçeklere göre hareket etmek, plan ve projeler üretmek mecburiyetindeyiz. **Bir tarafta oturacak çam sıra bulamıyorsunuz, çocuklarınız yerde oturuyor; bir taraftan bilgisayarlı eğitime geçtik diyorsunuz.** Bunu söylemekle, bilgisayarlı eğitimin karşısında olduğumu kesinlikle söylemek istemiyorum; gereklidir, çağdaşlaşmak, dünya ile bütünleşebilmek için eğitimde modernleşmek ve çağa uymak mecburiyetindeyiz. Ama çağa uyarken, toplumun içinde bulunduğu şartları dikkate alarak dikkatli bir planlama, programlama ve o projelendirme ile işi yürütmek lazım. Sayın Bakanımız gelmeden size bir rakam verdim, şimdi tekrar ediyorum. Üniversite kapılarından, fırsat eşitliğini yapamadığımız için, binlerce, yüzbinlerce öğrencimiz geri dönüyor, sokaklarda kalıyor. Nedir bunun çaresi? Teknik öğretime ağırlık verelim, daha ortaöğretim sırasında çocuklarımızı kabiliyetleri yönlerinde yönlendirelim, o plan ve programlar içerisinde kısa devrede bir meslek sahibi yapalım ve sanayileşen ülkemizde gerekli olan insan gücünü karşılayabilelim.

Bakıyoruz programa, yüzdenin mesleki teknik öğretimde her yıl artması gerekirken, Beşinci Kalkınma Planında hedef aldığımız yüzde 20'lik mesleki eğitime kaydırılma, Altıncı Planda yüzde 17'ye indirilmiş. Çünkü hedeflere ulaşamamışız.

Bu çelişki, olsa olsa plansızlıktır. Bu çelişki olsa olsa Sanayinin gerekli olan işgücünü bilmemektir; onu söylemek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım; bugün Sayın Bakanımızın ağzından; sık sık duyduğumuz eğitimde reform oldu. Hepimizin gönlünden geçen eğitimde reform. Eğitimde reform, dünya ile entegre olmak; çağdaş eğitimi yakalamak; dünya standartlarına eğitim programlarımızı, müfredatlarımızı, teknolojik bakımdan uydurmaktır. Eğitimde reform okul kapatmak değildir. Okul mu kapandı? diyeceksiniz. Evet okul kapanıyor bugün. Biz politikacılar olarak, daha yenice seçim bölgelerimizden geliyoruz. Taşımacı eğitim sistemi diye bir sistemi çıkardı, ilköğretimde Sayın Bakanım.

Avni AKYOL — Böyle bir eğitim sistemi yok, kavramı doğru söyleyin.

Baki DURMAZ (Devamla) — Belki ben yanlış söylüyorum; daha açık konuşayım. Şimdi 30 kişilik sınıfı olan bir köyde, okul var, öğretmen var, lojman var, 30 tane de öğrencisi var. Ekonomide tasarrufa gitmek için bu çocuğu alıyorsunuz, 100 kilometre ilerideki bir okula sevk ediyorsunuz, merkezleştirme okulları. Altı yaşında, anasının koynundan yeni çıkmış bir çocuğu sabahın altı buçuğunda, yedisinde alıyorsunuz, on kilometre ilerideki bir okula

gönderiyorsunuz, bunu anlamak mümkün değil, bunu eğitimde reformla vasıflandırmak mümkün değil. Onun için ben sadece gerçekleri ortaya koyuyorum. Eğer Sayın Bakanım bunu, bu uygulamaları genel olarak bazı bölgelerde yaptırıyorsa başka. Şimdi Doğru Yol Partisi ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti koalisyonundan oluşan bir hükümete sahibiz. Daha evvelki uygulamaları bu hükümetin uygulamaları ile karşılaştırınlar. Her zaman kendilerine kendi yaptıkları uygulamalarının somut örneklerini göstermemiz mümkün olacaktır.

Esas konumuz sanayileşmede eğitimin yeri konusu idi, fakat Sayın Bakanımız konuyu detaylarıyla bu çerçevenin dışına taşıdığı için, ben de, şahsen bu çerçevenin dışında konuşmak mecburiyetinde kaldım. Üçüncü konuşmamda partimiz politikası açısından sanayileşen Türkiye'de eğitimi nasıl gördüğümüzü size özetlemek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Durmaz'a biz de çok teşekkür ediyoruz.

Üçüncü tur konuşma siz izleyenlerin soruları üzerine yapılacak.

Son beş dakikayı kullanmak üzere sözü Sayın Akyol'a bırakıyorum. Buyurun Sayın Akyol.

Avni AKYOL (Anavatan Partisi, Bolu Milletvekili) — Nereden başlayacağımı bilemiyorum. Çünkü, çok değerli arkadaşlarımla kavram farklılıklarından kaynaklanan ciddi görüş ayrılıklarımız var. İnşallah onlar, her ikisi de şimdi iktidar durumundadırlar, o kavramları doğru rayına oturturlar. Ama,

böyle gelip, bizim gibi, burada tartışa tartışa, aynı şeyleri söyleye söyleye! Gerçekten; çok eskiden, halk eğitimciliğinden beri tanır, bilirim Sayın Baki Durmaz'ı. Yakın dostluğumuz var. Burada söylediklerinin hiçbiri kendi Parti programlarında yok! "Sanayinin s'si yok; milli eğitimin m'si yok." Etkin eğitim, var; ne ise o etkin eğitim? Yaygın eğitim var, örgün eğitim de yok, şu Hükümet Programında! Onun için, aman lütfen, burada söylediklerinize dikkat edin; sonra bir gün bunlar sorulur, ne oldu diye!

Aslında eğitim, saygı ile, sevgi ile, hoşgörü ile daha iyiye gitme yolu, mutluluğu arama yoludur. Bunun için, bakın nasıl başlıyoruz biz; çok eski arkadaşım, dostum diyoruz. Siz, bize bakmayın, doğruyu seçin diyoruz.

"İstikrar" demiştim; sonra "insan tipi"; dinlemenizi, o fırsatı bulmanızı isterdim dün ve bugünkü konuşmalarda. Gerçekten Sayın Baloğlu, Sayın Kuruç ve bu sabahki oturumda Sayın Müsteşarıma kadar bütün konuşmacılar işin sözüne değil, özüne ilişkin mükemmel gerçekleri ortaya koydular. Yapılacak yayından faydalanırsınız, görürsünüz orada, bana hak verirsiniz.

Sayın Kuruç, ilginç 200 yıllık sanayileşme süreci içinde üçüncü devrimi yaşamakta olduğumuzu, bizim birinci devirde kaldığımızı ifade ettiler. Bugünkü gelişmelerin bilgi teknolojinin ürünü olduğunu ifade ettiler. Sanayileşmenin, kaynakları en verimli bir şekilde kullanma ile mümkün olacağını, bu kaynakları en verimli bir şekilde kullanabilmenin de nitelikli insan tipini yetiştirmekle mümkün olacağını ifade ettiler. Öyle bir yaklaşım, perspektif açısından bir tanım yaptılar ki, onu size aktarmadan geçemeyeceğim. Çünkü konu ile

doğrudan ilgili. **Diyor ki, her sanayi ve teknoloji devrimi, yeni niteliklere sahip, yeni bir insan tipini gerektirir.** Bugüne kadar ki çalışmaların özü bu idi ve çok ilginç iki noktayla ilgili, sadee birer cümle söylediler, derinliğine giremediler, zaman yoktu. **Birincisi,** Türkiye'nin sanayi sektörünün acı gerçeği: kişileri satın alma, transferle yetinme, özellikle büyük kuruluşların sadece mevcut teknolojilerle mal üretme yolunu seçmeleri ve satma ile yetinmeleri: Oysa bugün çok güzel söylendi: "mevcut bilgilerle bilinmeyi arama"; bilgi toplumumuzun gereği: ürettikleriyle de üretilmeyi üretme. Bunu yapamadınız mı, hep böyle senben deriz; gider geliriz; Türkiye'nin bu duruma gelmesi lazım. Amerika'nın tümü mü böyle? Hayır! Almanya'nın mı böyle? Hayır. Dünya, 2000'li yıllarda; Amerika, Japonya, Almanya üçgeni arasına sıkışacak. Dünya gerçeğini görmeden, yalnız yaşayan bir millet olacaksınız. 175 millet arasında bu mümkün değil. **Hem millî özü koruyacaksınız; kültürel kimlik, millilik; hem de oradan, evrensel ufuklarda kendi kültürünüzü, özünüzü koruyarak yükseleceksiniz.**

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın galiba; çok güzel bir sözü var; onu hatırladım şimdi, aktarayım sizlere. Çok yararlı, temel ilke nitelikli bir şey, onu bir başka türlü kullandım, milletleşmeyi tarif ederken: "**devam ederek gelişme, gelişerek devam etme.**" Kültür yok burada; Sayın Kuruç; Kültür, değişim teorisi; toplum değişecek, transformasyon dendiği zaman sabahleyin gülüşmeler oldu!

Transmütasyona dönüşmemeli toplum. Değişim olacak, dönüşüm olmamalı; kendinden geçmemeli; kimliğini, kişiliğini, milli ve manevi değerlerini yıkmamalı! Çağ dışı, tutu-

cu, sağlıksız muhafazakâr kalmamalı! Kendi özüyle, ruhuyla, evrensel ufuklarda uygarlığa damgayı vurmalı. O, neyle olacak? Bilgiyi üretmekle, üretilmeyi üretilmekle.

Değerli bilim adamları, değerli eğitimciler, değerli politikacılar; sanayi toplumunun en önemli sorunu, sanayi boyutuna uygun, sanayileşme sürecine uygun insan tipini, onun gerektirdiği yeterlikte ve nitelikte yetiştirmektedir. **Eğer insanı; ekonomiye, sanayiye, teknolojiye feda ederseniz en büyük dalâlete, ihanete, gaflete yol açarsınız.** İnsanı, huzursuz, mutsuz edersiniz. En yüce varlık insan. Her şey insan için; insanın mutluluğu için. Bütün plan-program, politika, demokrasi, hepsi bunun için araç. Beni mutlu etmeyen demokrasiyi; bana saygı duymayan, sevmeyen, huzur-güven vermeyen; beni korumayan, kollamayan; benim, kendimce yaşama konusunda düşünmemi dahi engelleyen, Devlet yönetimini, demokratik yönetimi neyleyim?

ÖĞRENMEYİ, DÜŞÜNMEYİ ÖĞRETMEK

Biz diyoruz ki; düşünmeyi, düşünmesini düşündürmek; öğrenmeyi, öğrenmesini öğretmek; sevgi ve saygı ile üretmek, yaratmak, çalışmak, çalışmak, çalışmak... diyoruz. Onun için, kendine yabancılaşmayan toplum, insan... Bunu nasıl yapacaksınız? Nasıl bir insan tipi? Hiç buna girmediğiniz demeyesiniz diye söylüyorum bunu. Bir çerçeve model geliştirdik; çünkü şartlar değişmektedir. Çok güzel bir söz söyledi Sayın Nihat Bilgen burada, iktisadi boyutu temsil eden arkadaşımıza kibarca bir cevaptı bu. "Eğer bir toplumda sorun varsa, eğitim sorunlu ise, varsa o toplum

sağlıklı toplumdur" demek istedi. Bu görüşe katılıyorum. Sorun yoksa, hayat yoktur! Çünkü, hayat değiştikçe ihtiyaçlar değişecek; değişme, gelişme, ilerleme, öze dönme; tekrar değişme, yeni ihtiyaçları karşılama. Bu savaş böyle gidecek. Kant'ın sözü gibi: "uyudum rüyamda gördüm, hayat ne güzel şeymiş; uyandım gerçeği gördüm, meğer hayat görevmiş." Görev şuuru, sorumluluk şuuru. Nasıl bir insanı; şöyle çerçeveledik. Birlikte çalıştığım bilim adamları, uzmanlar, öğretmenler, öğrenciler; çocuklardan aldığımız ilham çerçevesi içinde şöyle bir insan modelinin çerçevesini belirledim: Bir; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak nasıl bir insan tipi? "İnsanımızı, milli kültürümüzün içinde; sevgi, akıl ve bilim temellerine; milli, çağdaş, laik ve demokratik ilke ve değerlere; iyilik, güzellik, doğruluk, sorumluluk duygu ve erdemlerine dayalı ve bağlı olarak, milli ve manevi ortak duygumuzu, ruhumuzu, birliğimizi koruyarak ve güçlendirerek; kendisine, ailesine ve topluma yabancılaştırmadan, yetiştirmek gerekir. Kişilikli ve bilinçli, kendisine güvenli ve yeterli; gerçekçi, araştırmacı, üretici ve yaratıcı; kendini sürekli yenileyen ve geliştiren; kendi kendisiyle ve başkalarıyla yarışan, varlığını, emeğini, zamanını, doğayı ve çevresini koruyan; bunları en verimli ve tutumlu bir şekilde değerlendiren; kendi mutluluğu ile yetinmeyen, kendi mutluluğunu sağlama yanında, toplumun ve insanlığın mutluluğu, huzur ve barışı için de çalışan, uzlaşan ve paylaşan bireyleri yetiştirmeliyiz. Eleştirci bir dimağ ve medeni cesaret sahibi olan, kendini ve milletini daima yüceltmeye çalışan; görevini, sorumluluğunu, onurunu, hak ve adaleti herşeyin üstünde tutan; ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere ve etkinliklere hem bağımsız olarak hem de işbirliğiyle katılmaya istekli,

azimli, kararlı, cesur ve atılgan; millet olarak hür ve bağımsız yaşayabilmek için düzenli ve disiplinli düşünme, sürekli çalışma, yarışma, başarma, mücadele etme duygusu, heyecanı, kafası ve iradesi içinde, kalbi insan ve vatan sevgisiyle dolu, çağdaş, akılcı, laik düşünceli ve davranışlı bir kişilik ve ahlakî karakterde yetiştirmektir."

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda çok genel çerçevesi var; felsefelerde var; ama belirgin değil.

Sayın Başkana yürekten teşekkür ediyorum verdikleri izin için ve sizlere de başarılarınız için. Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN — Sayın Akyol'a teşekkür ederim.

Sanıyorum panelin son sözü Sayın Rıza Yılmaz'ın, o da aynı şekilde süreye dikkat ederek konuşurlarsa memnun olurum.

Rıza YILMAZ (SHP Ankara Eski Milletvekili) — Sözümün burasında, Sayın Necla Tural'ın sorusuna da birlikte cevap vermiş olacağım. Sevgili arkadaşlar, sözlerime güzel bir espri ile başlayayım. Akyol hocam zaten sol tarafa hiç bakmadı ki.

Avni AKYOL (Anavatan Partisi Bolu Milletvekili) — Bakım ya, şöyle yan gözle, dengeledim hepinizi. Hazreti Mevlâna'nın gönlü ile, hepinizi birleştirmeye çalışıyorum, 57 milyonu.

Rıza YILMAZ (Devamla) — Espiri yaptım. Tabii böyle bir toplumuz zaten. Bu değişik özellikler bizim; Türk toplumunun; ortak zenginliğimiz, ortak değerlerimiz.

Sevgili arkadaşlar, Sayın Bakanım güzel bir tümce söylediler. "Mevcut bilgisi ile bilinmeyeniyi arayan insanlar yetiştirmek."

Kim yapacak bunu?

İmam Hatip Lisesi Mezunları mı yapacak?

Onlar mevcut bilgileriyle, geçmişten gelen bilgileri yeni kuşaklara aktarmakla görevli. Belki buna da ihtiyaç vardır. Bunu da yapsınlar, karşı değilim, ama esas olan mevcut bilgisiyle, yeni bilgiler üretecek eğitimi; üretimi gerçekleştirmek için ne yapıyoruz? LIMME-Projesini tekrarlamayayım. Takdir ediyorum. Liseyi bitirmiş gençlerimize, üniversite önünde yığılmış gençlerimize bir olanak yaratma arayışındır; Ama o arayışı lise çağında niye yapmıyoruz? Konuşmamın ilk bölümünde "çok amaçlı liseler" dedim ben. Bu sistem SHP Programında var. Biz burada, elbette hükümet adına oturmuyoruz.

Avni AKYOL (Anavatan Partisi, Bolu Milletvekili) — 213
tane açtım, yeniden çok programlı lise mi yapacaksınız?

Rıza YILMAZ (Devamla) — Hocam, SHP Programı yapıldığında sizin aklınızda bile yoktu. Biz, kim iyi bir şey yapıyorsa takdir ederiz. Sayın Akyol'un yaptığı güzel şeyleri takdir ediyor ve teşekkür ediyoruz. Eğitimin çağdaşlaşmasına, eğitimin özgürleşmesine, eğitimin demokratikleşmesine kim bir katkıda bulunursa, teşekkür ederiz. Sayın Akyol da çok katkıda bulunmuştur. Onun için ona da teşekkür ederiz.

Sevgili arkadaşlar, uygulayacağımız çok amaçlı liseler programı; üniversite önündeki yığılmayı önleyecek. Her liseyi bitiren genç üniversiteye girmek zorunda değil. Ben, ilkokuldan sonra öğretmen okuluna girdim, Hasanoğlan'a. Atatürk Öğretmen Okulu idi o zaman, şimdi Atatürk Öğretmen Lisesi; Hasanoğlan Atatürk Öğretmen Okuluna

girdiğim zaman, ben ilkokul öğretmeni olacağım amacı, sevgisi ve kararlılığı ile yetiştirdim. Üniversiteyi okumak hiç aklımın köşesinden bile geçmedi.

Niye?

Ben, belli bir zaman süreci içerisinde meslek öğrenmek istiyordum. Öğretmenlik mesleğini öğrenmek istiyordum. Ama onu nerede öğrenecektim? Ortaöğretim düzeyinde idi o zaman. Şimdi, yüksek öğrenim de yaparak yetişiyor öğretmenlerimiz. Elbette güzel bir şey, ama çocuklarımız mesleği ancak ortaöğretimden sonraki çağda öğrenebilirler. Elbette meslek öğrenme çağından geçip, üniversite önüne gelip yığılmış gençlerimize de belli olanaklar yaratmak gerekir. Yarattıkları için de yine çok teşekkür ediyorum. Ama esas olan ortaöğretim çağında çocuklarımızı sanayinin, iş hayatının ihtiyaç hissettirdiği elemanlar olarak yetiştirmektir. İşte, bunun için zorluklarımız var.

Ortaöğretimde çocuklarımızı ilgi, bilgi, becerilerine göre yönlendirerek, mesleklere göre dağıtmak; meslek sahibi yapmak üniversite önündeki yığılmayı bir nebze olsun engelleyebilir. Bu sistemin uygulanabilirliği açısından belki öğretmen eksiklerimiz vardır. Ama, meslek içi eğitimle veya daha değişik bazı yollar izlemek suretiyle soruna çözüm bulmak mümkündür. Bir süre sonra kalıcı çözümleri elbette buluruz.

Bu arada ben, hemen öğretmenlik mesleğinin sorunlarına girmek istiyorum.

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN SORUNLARI

Sevgili arkadaşlar; öğretmenlerimize bir çok şey vermeye çalıştı bakanlığımız, ama yetmiyor. Öğretmenlerimiz prestijlerinden çok şey kaybettiler; öğretmenlerimiz düşünme hakkından, örgütlenme hakkından mahrum edildiler. Biz öğretmenler yıllarca 16 Mart'ı, öğretmen okulları günü olarak kutladık. 12 Eylül'den sonra bir moda çıkarttılar, 24 Kasım'a öğretmenler günü dediler. Öğretmenler, hep 16 Mart'ta kutladık Öğretmenler gününü; 17 Nisan'da kutladık, köy enstitüleri gününü; ama şimdi 24 Kasım'da öğretmenler günü. Ne zaman? 12 Eylül'den sonraki askeri dönemde. Demokrasi herkesin özgürce kabul ettiği bilgileri, özgürce benimsediği günleri kutlamalarıdır. Atatürk'ün baş öğretmen olması çok önemli; bu güzel bir şey, ama öğretmenler günü 16 Mart veya 17 Nisan'dır. Öğretmenlerimiz bu baskıcı dönemde çok zor koşullara itildiler.; prestijleri sıfıra indirildi. Şimdi bundan önceki yılda, Sayın Akyol Bakan iken, çalışmalara başlayan öğretmenlerimiz, örgütlenme çabalarını belli bir aşamaya getirdiler. Koalisyonumuz öğretmenlerimizin örgütlenme hakkını tanıyacağını söyledi, ama zaten öğretmenlerimiz fiilen o hakkı kullanıyorlar; sendikalarını kurdular; **eğitim sürecine sendikaları aracılığı ile katılmak istiyorlar, katılıyorlar. Yani öğretmenler eğitimde örgütleri aracılığı ile söz sahibi olurlarsa mutlaka eğitimin seviyesi yükselir.** Çünkü uygulayıcılar eğitimde söz sahibi olacaklardır. Politikacılara bakmayın siz, biz işin politik yanını daha çok öne çıkarırız. Ama uygulayıcı olan öğretmenlerimiz, eğitime katılırlarsa çok daha fazla yol alırız.

Tabii bizim parti görüşümüz öğretmenlerimizin toplu sözleşmeli, grevli sendikal haklara kavuşmasıdır. Dolayısıyla o zaman ekonomik sorunları da, lojman sorunları da, sosyal sorunları da onlar aracılığı ile çözüme kavuşturulacaktır.

Sevgili arkadaşlar, tabii eğitimde bir de yöneticilik olayı var. Bakın okullarımızda şu anda yönetici olanlara; bir kısmı öğretmendir. Ama yöneticilerin büyük çoğunluğu İmam Hatip kökenli, ilahiyat kökenli yöneticiler veya emekli askerlerdir. Yöneticilik bambaşka bir iştir; her öğretmen yönetici olamaz; öğretmen, öğretmenlik yapar, eğiticilik yapar; yöneticilik başka bir iştir, onun için eğitimimizde yöneticilik işinin de ayrı bir konu olarak ele alınması gerekir. Dolayısıyla yöneticilerin politik tercihlere göre atanması devri sona erer, o zaman vasıflarına göre, formasyonuna göre, bu işi yapabilirliğine göre yöneticiler atanırsa, eğitim kurumlarımız da çok daha iyi yönetilirler. Öğretmenlerimiz de esas görevlerine, eğiticilik görevlerine daha çok yönelirler.

Sevgili arkadaşlar, (süreyi sadece üç dakika geçtim) o zaman sanayileşen Türkiye'deki eğitim politikalarına yeterince eğilinemiyor. Sayın Bakanımız da bunun acısını yüreğinde taşıyor biliyorum. İşe baştan, temelden başlamak, ilkokuldan başlamak gerekir. Bugün ülkemizin bir çok yerinde yazık ki, okullarımız güvenlik nedeniyle kapalı. Ta oradan başlamak lazım; bu sorun sadece eğitimcilerin sorunu değil; ülke yöneticilerinin sorunu elbette. Şimdi ikili, üçlü eğitimden, tam gün eğitime geçmek bizim sorunumuz. Ama onun dışında, bir de cinsler arasında eğitim eşitsizliği var. Özellikle Doğu, Güneydoğu'muzda kız çocuklarının yüzde 90'ına yakını; temel eğitimden, 8 yıllık eğitimi bırakın; 5 yıllık eğitimden bile

geçirilemiyor. Kaldı ki güvenlik nedeniyle de okullarımız kapalı. Bütün bu sorunları elbette çözmemiz gerekir. Son bir cümle. Sayın Hocam, "dünya değişiyor" dediler, robotlaşan dünyadan söz ettiler. Elbette dünya bir bilimsel teknik devrim yaşıyor. Size bir örnek vereyim. Almanya'da bir uçak fabrikasında çalışıyordum. Yaptığım iş şuydu; bir parçayı makineye bağlıyordum, onunla iki saat uğraşıyordum. Sonra, Türkiye'ye döneceğim sırada yeni bir makina getirdiler. İki saat uğraşarak yaptığım işi, iki saniyede yapmaya başladık. Yeni düzende parçalar üzerinde ışınla çalışıyorduk. Dolayısıyla yeni iş alanları yaratılması şöyle dursun, giderek iş alanları daralıyor, o alanlara göre kalifiye eleman yetiştirmek ayrı bir sorun oluyor. Böyle olunca işsizlik ve tabii ki ücret politikaları da gündeme gelecek. Onun çözümleri çok farklı, o, bu panelimizin konusu değil.

Teşekkür ederim hocam.

BAŞKAN — Efendim, biz de Sayın Yılmaz'a çok teşekkür ediyoruz.

Sayın Durmaz'a bir haksızlık olmasın diye iki dakika söz vermek istiyorum.

Baki DURMAZ (DYP Afyon Milletvekili) — Ben bu bölümde, süremin elverdiği oranda sorulara cevap vermek istiyorum. Her şeyden ewel, Sayın Bakanımıza cevap vermek istiyorum. Eğitim konusunda, Doğru Yol Partisinin e'si bile yoktur dediler; DYP programınının 161 ve 176'ncı sayfaları tamamıyla eğitime tahsis edilmiştir ve onun sadece teknik eğitime ilişkin bazı bölümlerini size sunmak istiyorum.

Avni AKYOL (Anavatan Partisi, Bolu Milletvekili) — Afedersiniz, Hükümet Programı dedim, buyurun varsa gösterin.

Baki DURMAZ (Devamla) — Ben Doğru Yol Partisi anladım. Peki o şekilde cevaplandırayım. Doğru Yol Partisinin eğitim politikası kendi seçim bildirgesinde geniş ölçüde yer almıştır; ancak protokolda, koalisyon protokolünde asgari müştereklerde birleşildiği için bu özetlenmiştir. Şimdi **herşeyden ewel, eğitim politikası a dan z ye bir defa yeniden düzenlenecektir.** Temel hak olan eğitimin, bir defa mevcut milli eğitim temel yasasına göre sekiz yıla çıkarılacağıının, ortaöğretimde daha çok, teknik eğitime ağırlık veren, sanayileşmeye yönelik bir eğitim politikası izleneceğinin ve üniversite kapılarında yığılmanın sona ereceğinin, üniversite sisteminin, YÖK'ün kaldırılarak özerk; bilimsel bir üniversite yapısına kavuşturulacağıının özet olarak burada, programda yazıldığını söylemek isterim. Tabii detaylarına, bir hükümet programında girmek mümkün değil; ama oradaki ana başlıklardan her biri yasal düzenlemeleri; tüzük düzenlemelerini, yönetmelik düzenlemelerini gerektiren köklü değişiklikleri içeren paragraflardır. **İkincisi,** bir arkadaşımızın bir sorusu var; Araştırma Görevlisi **Sayın Kasım Karakütük,** "uygulayacağınız eğitim politikasının şu ana kadar uygulanan eğitim politikalarından farkını belirtir misiniz?" diyor. Çok fark var. Bir defa bugünkü uygulanan müfredatları çağdaşlaştırmak açısından çok farklı. İlköğretimin, temel eğitimin kanunda öngörüldüğü şekilde, araç-gereç ve müfredatlarından tutunuz da, okutulan kitaplarına kadar; ezbercilikten uzak, uygulamaya yönelik, kişiyi daha ilkokul çağında bilgi ve beceri sahibi yapacak bir prog-

ram düzenlenmesine gerek duyuyoruz. Ortaöğretimde sanayileşen ve gelişen dünya şartlarına uygun, sanayinin insan gücünü karşılayacak ve insanları kabiliyetine göre yönlendirecek yeni müfredatların düzenlenmesi gerekecektir. Üniversite, dediğim gibi tamamıyla değişecek; bugünkü YÖK yasasıyla adeta robotlaşmış olan yükseköğretim; öğretim üyesiyle, öğrencisiyle insan hak ve özgürlüklerine uygun; öğretim üyesinin bağımsız, korkusuz, serbestçe araştırma yapabileceği, hatta ve hatta memleket sorunları üzerinde söz söyleme hakkını bulacağı, öğrencisiyle beraber yönetime katılacağı bir sistemi öngörüyoruz. **Bunun adına özerklik diyoruz.** Bu bakımdan mevcut uygulanan sistemde ilköğretimden yükseköğretime kadar fevkalade büyük farklar olacağını söylemek isterim. "Uygulayacağımız eğitim politikası açıklık, anlaşılabilirlik, süreklilik, tutarlılık, bütünlük ve diriklik ilkeleri gözönünde tutulacak bir devlet politikası mı olacak?" Tabii.

MİLLİ EĞİTİM POLİTİKALARINDAKİ SAPMALAR

Muhterem arkadaşlar, bugüne kadar çektiğimiz en büyük sıkıntı, milli eğitim politikasının, millilik çizgisinden çıkmış olmasıdır. Türkiye'de iki bakanlığın başında milli kelimesi vardır. Bir Milli Savunma; bir de Milli Eğitim. Eğitim politikaları hükümetlerle değişmez; eğitim politikaları devamlılık isteyen bir devlet politikasıdır. Onun için büyük Atatürk, başına milli kelimesini koymuştur. Mecliste her gelen bakan, kendine göre, kendi çizgisinde bir politika izlerse politika milli değildir. O politikaya hükümet politikası demek de mümkün değildir; o politika olsa olsa kişilerin kendi kafa-

larının içindeki düşüncelerini tahakkuk ettiren birer programdır. Onun için biz, Doğru Yol Partisi ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti olarak yaptığımız koalisyonda, bu konuya çok önem vererek, milli eğitimi tekrar millilik çizgisine oturtarak, bunun bir devlet politikası olmasını; devamlılık arz etmesini ve her gelen iktidar tarafından değişmemesi için, ne gerekiyorsa onun yapılmasını öngördük.

Bir diğer konu, eğitim uzmanlarıyla ilgili bir konudur.

Çok değerli arkadaşlarım; sözümün başında dediğim gibi, insangücüne nasıl ihtiyaç var ise; eğitim o şekilde planlanmalıdır. Eğer bugün eğitim fakülteleri kurulmuşsa, bu eğitim fakülteleri belirli nosyonlar vererek gençliğimizi yetiştiriyorlarsa elbetteki o nosyona sahip olarak mezun olan arkadaşlarımızın beyin gücünden faydalanmak en büyük amacımız olacaktır. Orada eğitim planlaması, eğitimin devamlılığı, eğitimde çağdaşlaşmayı öğrenen o gençlerden faydalanmayıp da, kimden faydalanacağız? Ama bu bir personel istihdam politikasını gerektirmektedir. Onun için biz diyoruz ki, Sayın Rıza Bey'in de söyledikleri gibi, eğitimde görev alan uzmanından öğretmenine kadar, bilimsel bir çalışma içerisinde bulunan herkese, sendikal hakları verip, onları layık oldukları mevkilere oturtmak ve onların beyin gücünden faydalanmak, hür düşüncelerini serbestçe söyleyerek eğitime katkıda bulunmalarını sağlamak için her türlü düzenlemeyi yapacağımızdan arkadaşlarımızın endişesi olmasın.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Durmaz'a çok teşekkür ediyoruz.

B. GENEL TARTIŞMA

— SORULAR

BAŞKAN — Şimdi panelimizin tartışma bölümüne geçtik. Bir saatten fazla bir zamandır "sanayileşen Türkiye'de eğitim politikasını" Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunan üç büyük parti temsilcisinden dinlediniz.

Burada bir usul konusu var. Eğer tartışmayı birlikte yapacak olursak, öyle zannediyorum sabaha kadar tartışmamız gerekir. Ben, en çok beş kişinin, burada tartışmaya katılmalarını; ama onların dışındakilerin tamamının, ne kadar kişi isterse sorularını yazılı olarak vermelerini ve onları da panel üyelerimizin az önce de gördüğümüz gibi, cevaplayacaklarını söylüyorum. Şimdiye kadar kürsüden söz almak isteyen beş kişiyi kayıt ettim; "Sayın Zekâi Baloğlu, Sayın Hıfzı Doğan, Sayın Cevat Alkan, Sayın İlhan Sezgin, Sayın Nebahat Asena." Diğerlerini de yazılı olarak rica edeceğim.

Sayın Baloğlu buyurun efendim.

Zekâi BALOĞLU — Sayın Başkan, sanayileşme ve eğitim konusunda son oturum olan bu panelde, siyasal iradenin, birbirini seven ve sayan üç genç öğretmen arkadaşım tarafından bugün burada dile getirilmiş olmasından, bir eğitimci olarak büyük mutluluk duydum, kendilerini candan kutlarım. Benim sorum, ne kendi şahıslarıyla, ne partileriyle ilgili değildir; **temel sorundur**. O da şu: düzenlenen toplantının en önemli noktası, **bence siyasal iradenin rolüdür**. Vakit olmadığı için değerli arkadaşlarımız buna temas ede-

mediler. Şimdi ben, görüşlerini kısaca belirtmelerini rica ediyorum; onun için biraz açıklamam lazım. Siyasal irade, uygulanan finansman ve yönetim modelinde tezahür eder. Türkiye'de uygulanan finansman ve yönetim modeli bizi eğitimde bugüne getirdi; Türk toplumunun 20 yıllık gelişmesinde; meslek eğitimi dışında kalanı yüzde 46 arttı; genel eğitim dışında kalanı da temel eğitim üzerine, yüzde 21 arttı. Yani bu oranlarca Türk toplumu vasıfsız işçi ve niteliksiz insan durumuna düştü. Sanayileşme falan sözde kalmıştır. Bugünkü finansman ve yönetim modeli devam ederse, 2000 yılında burada söz alacaklarımız, aynı cümleleri tekrar edecekler. **Çünkü, dört model vardır: kamu finansmanına dayalı merkezîyetçi model;** kabile modeli, işte Ziya Bey'in kast ettiği doğudaki model, insanın idare ettiği model; Bakan saat gibi karar bütün teşkilat ona göre çalışır. Bu kamu finansmanına dayalı merkezîyetçi modeldir. Bu model, bir yere götüremedi, yine de götüremeyecek. **Bunun tamamen aksi model, kamu finansmanına dayalı ademi merkezîyetçi yönetim modeli:** Japonya'da yükseköğretim kurumlarının yüzde 91'i özel, yüzde 5'i belediyelerin, yüzde 4'ü devletin, bunun adı, kamu finansmanına dayalı ademi merkezîyetçi yönetim modelidir. **Üçüncüsü, kamu artı özel finansmana dayalı merkezîyetçi model.** Yani devlet de verecek, özel de verecek, ama yine ben idare edeceğim; bu birinciye yakındır, yani şimdi girmekte olduğumuz model gibi gözüküyor. Hiçbir demokratik ülkede bunun bu sertlik içerisinde uygulandığını bilmiyoruz. **Dördüncü model, kamu artı özel finansmana dayalı ademi merkezîyetçi modeldir.** Ben Türk toplumu için bu yoldaki konferanslarımı 11 üniversitede tekrar ettim, hepsinde de

testlerini yaptım, **dördüncü modelin dışında sağlam bir model yok.** Yani YÖK'ü değiştireceğiz ama yine kamu finansmanına dayalı merkezîyetçi modeli mi uygulayacağız? O zaman, kamu artı özel finansmana dayalı ademi merkezîyetçi yönetim modelidir bu. Temel eğitim devletin görevidir, kamu finansmanıdır, hiçbir itiraz yok. Temel eğitim sonrası eğitim kamu artı özel finansmana dayalı ademi merkezîyetçi yönetim modeliyle ancak bizi 2000 yılına götürebilir. **Şimdi üç partiden sorum:** Parti programlarında yok, bu hususta görüşleri nedir?

BASKAN — Teşekkür ederiz Sayın Baloğlu'na.

Sayın Prof. Hıfzı Doğan, buyurun efendim.

Prof. Dr. Hıfzı DOĞAN — Sanayileşmiş toplumda eğitimle ilgili olarak, dünkü ve bugünkü konuşmaların büyük bir kısmında bulundum. Sanayileşme ve eğitim sözcükleri ile büyük oranda mesleki eğitim kastediliyor. Bu bakış yeterli değildir. **Bugünkü genel eğitim yapısı aynen korunmak suretiyle sanayileşme olmaz.** Çünkü, toplumda teknoloji kültürü oluşturmak gerekir. Teknoloji kültürü, yalnız meslek liselerinin bünyelerinde olamaz. Teknoloji kültürünün, anaokulundan başlayarak üst kademelere doğru devam etmesi gerekir. **Teknoloji üretmek isteyen bir toplum, bunu çok erken yaşlarda başlatmak ve ona göre bir model uygulamak zorundadır.** Ülkemizde bugün uygulanan ilköğretim ve ortaöğretim düzeni Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan düzendir. Bu model üniversiteye ve devlete eleman hazırlamaya yönelik bir modeldir ve temelde bugün de değişmemiştir. Son 20 yıl içinde bu modelin başarısızlığı birçok defa resmen açıklanmıştır. Bugüne kadar birçok bakan

gelmiş, gitmiştir; birçok şûra toplanmıştır. Fakat uygulama bugün de aynen devam etmektedir.

Benim birinci sorum şu: genel eğitimde teknolojiyi geliştiren, teknolojiyi anlayan, onu kullanan, onun tutsağı olmayan vatandaşlar yetiştirmek için acaba bir politika üretilmiş midir? Bu düşünülmekte midir?

İkinci sorum şu: genel lisenin, (halen yalnız üniversiteye eleman yetiştiren bir kurum olarak faaliyet göstermektedir) hayata hazırlama işlevi var mıdır?

Diğer bir konuya daha değinmek istiyorum. Öğretmen sınavlarıyla ilgili olarak; bence bu konu çok önemlidir. Sayın Baki bey meslek standartlarından bahsetti ki bu çok sevindirici bir durum. Meslek standartları yalnız mesleki ve teknik eğitimde çalışanlarla sınırlı değildir. Her meslek alanında ve her düzeyde meslek standartları vardır. Şu anda AT ülkelerinde standartlar sekiz gruba ayrılmıştır. Bunlardan ilk üçü beceriye dönük, dört beş numara teknisyenlikle ilgili, altı numara profesyonel dediğimiz lisans düzeyindeki elemanlara dönüktür. Daha sonraki standartlar yöneticileri kapsamaktadır. 1992 yılından itibaren de bütün AT ülkelerinde bu standartları uygulamasına geçilmesi planlanmıştır. Bunlar arasında öğretmenlik mesleği de vardır.

Şimdi; acaba sınavları kaldırmak mı, yoksa gerçekten yeni başlanmış bu işi geliştirmek mi gerekir? Kanımca standartları korumak, hatta AT standartları ile bağlantı kurularak konuyu yeniden ele almak gerekir.

SAYILARLA SORUNLAR

Benim diğer bir sorum da şudur: elimde bazı rakamlar var. Sayın parti temsilcilerinin dikkatlerini çekmek istiyorum. Bir araştırma ile ilgili olarak; GAP Bölgesinde Eğitim Master Planı, GAP bölgesini yakından tanıma imkânım oldu. Şimdi bu araştırmadan bazı rakamlar vereceğim. Altı-on yaşları arasındaki nüfus ile, altı-on yaşlarında ilkokulda bulunan çocuklar karşılaştırıldığında, Şırnak'ta ilkokul çağında okullaşma oranı yüzde 33'tür. Evet bu sonuç çok şaşırtıcıdır. Rakamlar Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendi rakamlarıdır ve 1990 yılı sayım sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Perveri'de bu oran yüzde 34, Gerçüş'te yüzde 36'dır. Birecik'te ise oran yüzde 94'tür.

Sayın konuşmacılar, konuşmalarında; sanki ilkokul düzeyinde sorun kalmamış gibi bakıyorlar, bu görüş gerçeği tam olarak yansıtmıyor. Burada sık sık İmam Hatip Liselerine değinildi. GAP bölgesinde İmam Hatip liselerinin gelişmesi şöyle: 1985 yılında ortaokula devam eden çocukların yüzde 6'sı imam hatip ortaokullarına devam ederken, bu oran 1990 yılında yüzde 7 olmuş. Kızlarda daha hızlı bir artış olmuş. 1985-1990 arasında yüzde 2'den yüzde 5'e yükselmiş. Ortaokul çağındaki yaş grubunda okullaşma oranı Perveri'de yüzde 7, Gerger'de yüzde 16, Çınar'da yüzde 17, Ömerli'de yüzde 19'dur. Bu oran, Adıyaman'da merkez ilçede yüzde 76'dır. Kız çocukları için bu oran Perveri'de yüzde 1, yani 100 kızdan bir tanesi ortaokula gidiyor; Akçakale'de yüzde 2, Baykan'da yüzde 2, Hazro'da yüzde 3, Hani'de yüzde 3'tür. Adıyaman merkezde bu oran yüzde 37'dir.

Yanlış anlamaları önlemek için hesaplamalarla ilgili bir noktayı açıklamak istiyorum. Ortaokul düzeyindeki hesaplamalarda 12, 13, 14 yaşındaki ortaokul öğrencileri ile aynı yaşlardaki yaş nüfusu karşılaştırılmıştır. Eğer bir öğrencinin yaşı 15 ise bu öğrenci hesaplamalara dahil edilmemiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve DPT'nin bütün rakamlarında ilkokul düzeyinde, yüzde yüz okullaşma olduğu belirtilmektedir. Farklılık hesaplama şeklinden ileri gelmektedir. Şimdi konuşmacılara soruyu yöneltmek istiyorum. **Küçük yerleşim yerlerine eğitimi nasıl götüreceğiz?**

Mardin merkezde ortaöğretime devam eden çocukların yüzde 65'i mesleki eğitime gidiyorlar. Bu çok güzel birşey. Nedeni araştırıldığında Mardin'de beş tane mesleki eğitim kurumunun var olduğu görülmektedir. Siirt'te bu oran yüzde 63'tür. Çünkü altı tane mesleki eğitim kurumu var. Demek ki mesleki eğitim kurumları yaygınlaştırılabilirse gençlerin çoğunluğu mesleki eğitime yönelecekler. **Yöneltmek istediğim sorular şunlardır:** Küçük yerleşim merkezlerinin geliştirilmesi nasıl olacak? Bu konuda bazı tercihler yapmak zorunda kalacaklardır. Esasen bir partinin eğitim politikası da burada başlıyor. Kadınların iş hayatına girmelerine mi öncelik verilecek? İşsiz olan insanların iş kurmalarına mı öncelik verilecek? Bütün bu konuların açıklığa kavuşması gerekir.

Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Doğan.

Sayın Alkan buyurun.

Prof. Dr. Cevat ALKAN — Sayın Başkan, değerli panel üyeleri, değerli izleyiciler; hepinizi saygıyla selamlayarak

söze başlamak istiyorum. Başkan dahil, panelde açıklamada bulunan panel üyelerinin hepsine tek tek sorum var. Şimdi ewela şunu ifade etmek istiyorum. Gerçekten yapılan çok değerli konuşmalardan yararlandım, teşekkür borçluyum.

Hep bildiğiniz gibi, içinde yaşadığımız çağ bir dönüm noktasında bulunuyor. Hepimiz bunu çok iyi gözönünde bulundurmak zorundayız. Dünya bloklaşmasında farklılaşma var. Toplumların siyasal yapısında, ekonomik yapılarında yeni bir dönüşüm içindeyiz ve dolayısıyla da eğitim anlayışı ve uygulamalarında da köklü bir dönüşüm, yeniden yapılanma söz konusu. Böyle bir oluşum süreci içerisinde değerli politikacılarımız (kendilerinin öğretmenlik mesleğinden gelmiş olmasından da cesaret alarak soruyorum) acaba bu köklü, yeniden yapılaşma için, işin içinde öngördükleri **temel politika görüşleri nedir?** Onu öğrenmek istiyorum.

Sayın Akyol'un değindiği, nasıl bir insan sorusu ile ilgili olarak Sayın Akyol'a da sorum şu olacak: ona katılıyorum; yani şöyle bir insan istiyoruz, çok güzel, portresi, profili çok iyi, ama bu insanı yetiştirecek olan insan; yani öğretmen nasıl bir profilde olmalı? Bunu nasıl gerçekleştireceğiz? Bunun yolu, yöntemiyle ilgili nasıl bir politika izlememiz gerekir?

Bunun dışında Sayın Durmaz ilgimi çeken bazı hususlara değindiler. Birisi yeterlik sınavları konusu. Öğretmen yeterlik sınavlarını kaldıracağız dediler. Bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Öğretmenlik mesleğinde tarihsel çizgiye baktığımız zaman, ortaöğretim düzeyinde ilköğretim okulları dönemi; eğitim enstitüleri, yükseköğretmen okulları dönemi, ondan sonra da bu bütün dünyada üniversiteleşme süreci vardır.

Üniversiteleşme süreci bizde de 1980'li yıllarda başladı ve dolayısıyla öğretmen yetiştirme işi; bütün diğer profesyonel meslek alanlarında olduğu gibi, üniversite bünyesine alınmış oldu. Yanlış alındı, doğru alındı, zamanlama uygun değildi gibi tartışmaları bir tarafa bırakalım. Bütün dünyadaki gelişme çizgisine baktığımız zaman bu bir aşamadır ve **bu aşamanın temel özelliklerinden biri yetiştirenle, istihdam edenin ayrılmasıdır**. Toplumumuzda da öğretmen yetiştiren üniversiteler yanında, istihdam eden yalnız Milli Eğitim Bakanlığı da değildir. O halde bütün mesleklerde olduğu gibi, öğretmenlik mesleğinde ve de eğitim uzmanlığında da yine bir seçme sınavı, yarışma sınavı olacaktır. Konuyu Sayın Başbakan'dan duyduğumuzda yanlış bilgilendirilmiş dedim.

Şimdi burada aynı şeyi Sayın Durmaz'dan duyunca özellikle dikkatimi çekti. Yanlış anlaşılmasın diye hem bu sorumu cevaplandırılmalarını istiyorum, hem de sizinle bu düşüncemi paylaşmak istiyorum. Sayın Akyol hatırlayacaklar. Kendileri Milli Eğitim Bakanı iken, iki yıl kadar eweldi zannediyorum; öğretmenler gününde **Mesleki Eğitim Fakültesinde** böyle bir toplantı yapılmıştı. Sayın Akyol da sabırla bizi iki saat dinlediler; orada aynı konu bana sorulmuştu. Panelde idim, dedim ki bunda bir yanlışlık var. Yeterlik sınavı olmaz. Neden olmaz? Çünkü Devlet bir eğitim kurumu açmış, meslek adamı yetiştiriyor, **yeterliliğine dair diplomasını veriyor**. Bunun anlamı diploma sahibinin öğretmenliğe giriş yapabileceği demektir. Ancak, istihdam etme durumuna geçen Milli Eğitim Bakanlığı gayet tabii olarak ihtiyacı olan öğretmenlerin, ihtiyacına uygun nitelikte olup olmadığını tesbit edecek ve uygun olanını seçip alacaktır. **Yalnız, bu bir yeterlik sınavı değildir; seçme, sıralama**

sınavdır dedim. Sayın Bakan ondan sonra, **sınavı, yarışma sınavı** diye değiştirdiler. Fakat bu arada bir de serzenişte bulunayım. Yönetmelik hâlâ yürürlükte ve ismi de **Yeterlik Sınavıdır**. Siz bu sınavları kaldıracaksınız. Sınavı kaldırdıktan sonra eğer sınav yapmayacaksanız, yani yalnız **yeterlilik sınavını** kaldıracacağız, **yarışma sınavına** değişik şekillerde devam edeceğiz diyorsanız onu öğrenmek istiyorum; ama etmeyecekseniz, yani üniversitelerden, eğitim fakültelerinden mezun olanları bir arz, talep dengesi de dik-kate alınmadan yetiştirilen bu çocukları;” gençleri nasıl istih-dam edeceksiniz? **”nasıl bir yöntemle işe alacaksınız?** Onu öğrenmek istiyorum.

Efendim, önemli noktalardan bir tanesi de “yükseköğretimin önündeki yığılmayı önlemek için mesleki teknik eğitim sayısal ve niteliksel yönden gelişmedi” dediler. Sayın Durmaz'a şunu hatırlatmak istiyorum. **Temel eğitim politikası yanlıştır**. Mesleki Teknik Eğitim Okulları, Üniversite Eğitimine bir alternatif oluşturmaz. Bu yanlış bir politikadır. Her eğitim kademesinin, okulu ne olursa olsun, programı ne olursa olsun, iki temel hedefi vardır: Biri, çocuğu bir sonraki düzeye yetiştirmek; ikincisi bir sonraki düzeye o an için gidemeyecekse, hayata hazırlamaktır. Bu, genel lise için de böyledir, meslek lisesi için de böyledir. Yani meslek liselerini biz hâlâ Sayın Politikacıların düşündüğü gibi bir nevi yüksek öğretimdeki dar boğazı açmak için alternatif olarak mı kullanıyoruz? Bu yanlış politikadan vazgeçmeyi düşünmüyorlar mı? Sorum bu.

Sayın Yılmaz, sorun sahiplerinin katılmasını esas alacağız diyorlar. Doğru, belirli bir konu tartışılırken, eğitim

konusu tartişilirken, sorun sahiplerinin, onu yaşayanların hepsi katılsın, öğretmeni de katılsın, öğrencisi de katılsın, ilgili taraflar katılsın. Ama bunu nasıl yapacaksınız diye soruyorum? Katmak tamam, politikamız bu, nasıl katacaksınız? Bunu öğrenmek istiyorum.

EĞİTİM POLİTİKALARINDA BİLİMSELLİK

Burada bilimsel bir kurumumuzun, bilimsel bir toplantısındaız, sanayileşen Türkiye'de eğitim politikasını tartışıyoruz. Mesleki teknik eğitimi, bilimsel ve sistematik olarak inceleme, araştırma ve öğrenim konusu yapmış bir panel üyesi gördünüz mü burada? Soruyorum, Bilim Kurulu başkanına. Ben sorduğum zaman Sayın Âdem şunu ifade ettiler. Biz bu sefer sadece sanayicileri dinlemek istiyoruz dediler. Sanayicilerden başka her türlü formasyonda insan vardı. **Neden mesleki teknik eğitimi sistematik olarak, bilimsel olarak inceleme ve öğrenim konusu yapmış olan bir panel üyesi bulunmadı.** Bir kişi vardı; Sayın Nezahat Seçkin, o da bilim kurulu üyesi olduğu için başkandı, üye değildi. Sorum Sayın Âdem'e.

Sayın Politikacılar, sizin memleket yönetimindeki sürekliliğiniz en fazla 5 yıldır. Eğitim ise uzun süreli planlamayı gerektiren bir süreçtir. O halde eğer sanayileşen Türkiye'de eğitim politikaları oluşturulacaksa, bunu lütfen bu işi bilimsel olarak çalışma konusu yapan, bu işin içerisinde sürekli olarak hizmet gören insanlar belirlesin. Siz bu işi bunlara devredin. Bunu nasıl yapacaksınız? diye soruyorum. Beş yılda eğitim politikaları, Sayın Durmaz biz

şunu değiştireceğiz, bunu değiştireceğiz, şü yanlış, bu yanlış dediler. Bugüne kadar iktidar aynı şeyi söyledi. Sizden sonra gelecekle de sizinkileri değiştirecekler. **O halde Eğitim Politikalarına süreklilik kazandırmak için, bu işe bilimsellik katmak mecburiyetindeyiz.** Bu işi bilimsel çalışma konusu yapan uzmanlardan yararlanılması gerekir. Ayrıca Eğitimin ve Öğretmenliğin profesyonel bir meslek alanı haline getirilmesi gerekir. Sayın Çetin Özoğlu sabahki oturumdaki bildirisinde bu hususu vurguladılar. Bu konuda yalnız sendikalaşma da yeterli değildir. Onun ötesine meslek odası oluşturulması yoluna gitmek mecburiyetindeyiz. Bu konudaki düşüncelerinizi almak istiyorum.

Saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Alkan, soru sormak için kalktı ama bildiri düzeyinde açıklamalar getirdi. Biz bunu korsan bildiri olarak niteliyoruz genelde.

Burada mesleki teknik eğitimcilere yer verilmemesi konusu tamamen Bilim Kurulumuzun takdirinde, biz 13 yıl onları dinledik, şimdi onların dışında çözüm arıyoruz; onların dinlediğimiz kısımlarını da sanıyorum ilgili karar organları dikkate aldılar veya alacaklar, o bizim dışımızda bir konu.

Söz sırası Sayın Prof. Dr. İlhan Sezgin'de, buyurun efendim.

Prof. Dr. İlhan SEZGİN — Sayın Başkan, sayın panel üyeleri, sayın izleyiciler, hepinizi saygıyla selamlarım. Benim de panelistlere dört beş sorum olacak. Bunları belirtmek istiyorum. **Bunlardan bir tanesini Sayın Hıfzı Doğan sordular;** ben bunu tekrar etmekten kendimi alamıyorum.

Üzerinde tartışmakta olduğumuz konu; sanayileşen ülkede eğitim sorunları meselesidir. Bu arada işin bir mesleki eğitim yönü var, bir de genel eğitim yönü var. Genel eğitim kurumlarına baktığımızda bunların içerisinde gerçekten sanayileşen Türkiye'de yetişen insanlara teknolojik bir kültür kazandıracak, onların ortaöğretim kurumlarında kendi ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda yönlendirmelerine imkân verecek ve isabetli meslek seçimine katkıda bulunabilecek olan bir teknoloji eğitimi ihtiyacı büyük ölçüde gerekmektedir. Acaba bu konuda, yani genel eğitim çerçevesi içerisinde teknoloji eğitimi geliştirme konusunda ne düşünüyorlar?

İkincisi, bu toplantıda zaman zaman söz edilmiş bir konu; o da milli meslek standartlarıyla ilişkilidir. Mesleki eğitimin gerçekten emek piyasasının taleplerine uygun bir şekilde planlanabilmesi ve belli bir standardın korunabilmesi için, Türkiye ölçeğinde emek piyasasının çok iyi incelenmesi gerekir. İşlerin tanımının, tasnifinin ve analizinin yapılarak belirli bir milli meslek standardının geliştirilmesi ve eğitim programlarının ve dolayısıyla mesleki eğitimin bu milli standartlara talep verecek şekilde yetiştirilmesi geniş ölçüde bu alanda çalışan kişiler tarafından kabul edilmektedir. Hatta öyle ki, Avrupa Topluluğu; 1985 yılında kabul etmiş olduğu bir kararla, Avrupa Ülkeleri içerisinde ortak meslek standartlarının geliştirilmesi konusunda çok ciddi çalışmalar yapıyor. Türkiye gibi Avrupa Topluluğuna üye olma konusunda siyasi iradesini belirlemiş olan bir ülke yönünden baktığımız zaman, Türkiye'nin de bu gelişmeleri yakından izlemesi ve kendi ihtiyaçlarına uygun bir standardı belirlemesi, geliştirmesi gerekmektedir. Acaba bu konuda Sayın parti temsilcilerimizin düşünceleri nedir? Bunu öğrenmek istiyorum.

Üçüncü bir konu, zaman zaman Türkiye'de çok tartışılan bir konu, hep sistem tartışması yapıyoruz. Ben meslek hayatımın 30. yılı içerisinde bulunuyorum; bunun bir kısmında çeşitli kademelerde, yönetici olarak, öğretim üyesi olarak görev yaptım, bu konu çok tartışılıyor. Mesleki eğitim bakımından meseleye baktığımız zaman tabiatıyla sistem tartışılabilir. Bu donuk statik bir şey değil. Türkiye değişiyor, bu değişen ihtiyaçlara göre sistemin de kendini yenilemesi gerekir kanaatindeyim. Ama bu arada değişim ihtiyaçları dik-kate alınmak suretiyle Türkiye'de kurulmuş olan bir model var. Bu model, 1986 yılında kabul edilen 3308 sayılı Çıracılık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile kabul edilmiştir. Bu kanun, hatırlıyorum, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden hiçbir muhalefetle karşılaşmadan, bütün iktidar ve muhalefet partilerimizin ittifakına yakın bir oyla kabul edilmiş olan bir kanundur. Bu kanuna baktığımız zaman Türkiyenin ihtiyacına uygun olabilecek bir modelin kurulduğunu görüyoruz. Burada, çalışan gençlik için çıracılık eğitimi var; sistematik bir çıracılık eğitimi. Örgün meslek eğitime devam eden gençlerimizin burada sanayi ile ilişkisi üzerinde uzun uzun duruldu. Kanunda işletmelerde mesleki eğitim yoluyla gerçek iş ortamı içerisinde insanların yetiştirilmesi var. Bir şeyi hemen ifade etmek istiyorum. **Bugün 140 bin civarında meslek lisesi öğrencisi sanayide iş eğitimi görmektedir ve yaklaşık 300 milyar liraya yakın sanayiden eğitim kesimine kaynak transferi olmaktadır.** Bu da eğitimin sosyal muhtevası bakımından üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır. Diğer taraftan burada Sayın Bakanımız da ifade ettiler; LIMME, esasında bilimsel olarak oluşturulmuş olan bir proje ama, Bakanlığın içerisinde mesleki yaygın eğitime ilişkin, çok önemli

hükümler var, o bakımdan şunu öğrenmek istiyorum; bu sistemin geliştirilerek devam edilmesi konusunda acaba düşünceleri nelerdir?

Son bir soru. Sanayileşen bir ülkede iş gücünün yetiştirilmesi sözkonusu olduğu zaman, elbetteki öğretmen meselesi gündeme gelmektedir. Görevde bulunduğum yıllardan biliyorum, DPT'deki çalışmalar, 2000 yılında Türkiye'de, örneğin sadece endüstri meslek liseleri bakımından hedef alınan 900 bin civarında öğrencinin endüstri meslek liselerinde, endüstriyel mesleki eğitim göreceği yönündedir. Bunun ifade etmiş olduğu anlam şudur: Değerli arkadaşlar, dünyadaki standart sekiz ile onaltı öğrenci için bir teknik öğretmen ilkesi var; bunu Sayın Durmaz da konuşmalarında dile getirdiler; gerçekten doğrudur bu; biz bunu yirmi gibi kabul edecek olursak yaklaşık 45 bin teknik öğretmene ihtiyaç var. Şu anda bu kurumlara öğretmen yetiştiren üç tane teknik eğitim fakültesi var, bir de mesleki eğitim fakültesi var. Bunların toplam mezunlarına baktığımız zaman, yaklaşık yılda 2500, 3000 gençimiz mezun olmaktadır, dolayısıyla bu trendle bunu yakalamak mümkün değil. Bir taraftan ortaöğretimin meslekileştirilmesinden söz ediyoruz; diğer taraftan mesleki yaygın eğitim gündeme geliyor. Acaba öğretmen yetiştirme konusunda bu ihtiyacın karşılanması bakımından nasıl bir tedbir düşünülmektedir? Hedeflenen gelişmenin realize edilebilmesi bakımından son derece önem arz etmektedir? Bunu ifade etmek istiyorum ve nihayet son olarak şunu söylemek isterim. Mesleki ve teknik eğitimin çağdaş bilim ve teknolojideki gelişmelere uygun bir şekilde yeniden yapılanması; yeniden şekillendirilmesi geliştirile-

bilmesi bakımından bilim politikasını, araştırma, geliştirme politikasına ihtiyaç var. Bu işler el yordamıyla yapılacak olan işler değildir. Maalesef Türkiye'de zaman zaman eğitime, el yordamıyla yaklaşıyoruz ve profesyonel bir yaklaşım olamıyor. Bu sebeple de yapmış olduğumuz hataları, çoğu kez sisteme maaleiyoruz. Belki sistem gayet güzel, ama uygulamalarımızda hatalarımız oluyor, o bakımdan mesleki ve teknik eğitimin araştırma ile sürekli desteklenmesi bakımından acaba nasıl bir politika izlenmesi düşünülmektedir? Eğer bu konularda bizleri aydınlatırlarsa mutlu olacağım.

Hepinize tekrar saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Sezgin.

Sayın Nebahat Asena, buyurun efendim.

Nebahat ASENA — Sayın Başkan, sayın dinleyiciler, bu kadar bilimsel konuşmalardan, bu kadar profesörden sonra bir ev kadını, ama Hasan Âli Yücel zamanında matematik öğretmenliği yapmış bir öğretmen olarak konuşuyorum. Ben sadece şunları belirtmek istedim. **TED toplantılarında umumiyetle bir öğretmen, bir öğrenci oluyordu. Bu sefer yok.** Bunun nedenini bilmiyorum, demin Sayın Başkan biraz izahat verdiler. **İkincisi**, Sayın Yılmaz, çocukların ortaöğretimden itibaren eğitilmelerini söylediler. Ben kendilerinden tarafım; evet öyle olması lazım; yoksa liseyi bitirdikten sonra değil; ama Avni Akyol Beyefendiye de müteşekkirim; hakikaten lise öğrencilerine bir kapı, bir umut kapısı açtıkları için kendilerine teşekkür ederiz. Ancak, bu iş ortaöğretimde olur.

Yalnız bütün konuşmacılar da, soru soranlar da hiç ailelere değinmediler. Dikkat ederseniz bütün aileler çocuklarının, ya doktor ya mühendis olmasını yani, muhakkak ki devlet sektörüne yönelmesini isterler; hatta kasabada oturanlar bile hiçbir zaman çocuklarının bir sanatkâr olmasını düşünmezler. Biz önce aileleri bu tarafa kanalizetmeliyiz; onun için, acaba ne yapmak lazımdır? Rıza Beyefendiye onu soruyorum.

Üçüncü, yeterlilik sınavı; hakikaten benim matematik öğretmenliğimin onurunu çok kırmıştır. Ne demek yani, bir memlekette, hem bir fakülte var, öğretmen yetiştiriyor; Milli Eğitim Bakanlığı onun yetiştirdiği öğretmeni yeterli görmüyor. Ben İstanbul Üniversitesi Kimya-Fizik Bölümünde okudum. Biz okurken, **inkılap tarihi, askerlik** ve öğretmen olabilmek için **didaktik, psikiyatri, mantık**, gibi öğretmenlikte lazım olan dersleri verdiler ve öyle mezun ettiler. Acaba Millî Eğitim Bakanlığı böyle insanlarda nasıl bir yeterlilik arıyor? İsmi güzel değil; belki bir **seçme veya ayırma** denebilir, ama **yeterlik sınavı** bana çok dokunuyor, çok onurumu rencide ediyor.

Ben beş sene yardımcı öğretmenlik yaptım; beşinci sene de maalesef istifamı verdim. Ama o senelerde, beş sene yardımcı öğretmenlik yapanlar, Hasan Âli Yücel zamanında asil hoca oldular. Acaba o zamanki öğretmenlerle, şimdi fakültelerden yetişen öğretmenler ayrı bir kalıptalar mı? Yani biz o zaman yeterli idik de şimdikiler yeterli değil mi ki böyle bir yeterlik sınavı yapılıyor? Ben buna çok üzülüyorum, Sayın Baki Durmaz Bey bunu kaldıracıklarını söylediler, kendilerine teşekkür ediyorum.

Çok teşekkür ediyorum, beni sabırla dinlediğiniz için.

BAŞKAN — Biz de çok teşekkür ederiz Sayın Asena.

Öğretmenlere, sendikalaşma hakkı nedeniyle, bir sendika temsilcisi çok kısa olmak üzere soru sormak istiyor. Son olarak, buyurun.

Ali KINACI — Sayın Başkan, siyasi partilerin çok değerli temsilcileri, saygı değer izleyiciler. Ben, 1,5 yıldır, 28 Mayıs 1990'dan beri faaliyetini sürdüren Eğitim-İş Sendikası, Eğitim Sorunları Sekreteriyim. 26 yıllık öğretmenim ve burada kişisel bir düşüncemi dile getirmek istiyorum. Böyle toplantılarda çok geniş konular konuştuk ve hiçbir şey elde edemedik. Bu iki günlük toplantıda, her konusu belli başlı bir oturum olabilecek 7 oturum oldu. Bunlar, bir çok kesimden insanların katılacağı ve oradan olumlu sonuçlar alınabilecek oturumlar şeklinde olmalıydı. Şimdi hocam bir sürü soru sordu; şimdi cevap isteyecektir, verilemeyecektir; daha bazı konuşamayan arkadaşlarımız var. Biz artık tek noktayı sonuna kadar çözümlenmek zorundayız. Sendikamız küçük el kitapları dizisi çıkarmaya başladı; 1966, 5 Ekiminde, İLO ile UNESCO'nun ortak bir bildirgesinde öğretmenlerin statüsü belirlenmiş; tavsiye tüm ülkelere; bunun tanımına kendimi soktuğum zaman ben öğretmen olmadığımı düşündüm (146. madde). Maalesef Türkiye'de 25 yıl sonra çevrilip dağıtılabiliyor. Bir maddesinde, tanım maddesinde; öğretmen sözcüğü, okullarda öğrencilerin eğitimiyle görevli olan tüm kişiler anlamına gelir. Biz öğretim yapıyoruz ve bu kitap anaokulunda, kreşlerde, ortaöğretimde, teknik öğretimde tüm öğretmenleri kapsayan 146 maddelik bir tavsiye niteliğinde. **Bir diğer konu** Sayın Baloğlu, sağolsun

TÜSİAD adına bir eğitim raporu hazırladı. Ancak, ben kalksam da sanayi raporu hazırlasam, bir sendika ya da bir eğitim çalışanı olarak, her halde bu pek yeterli olmaz. Ama katkılarından dolayı, o kitaplarından dolayı (TÜSİAD'ın) çok sevindik.

Bir diğer bahsedeceğim konu da, biz 150 bin çalışan, 50 bin kadar hizmetli, bir 100 bin kadar memurla 600 bine yakın eğitim çalışanıyız ve eğitimin bir tarafından tutan biziz. Söz sahibi de olmak bizim hakkımız. 1946'da İngiliz Eğitim Bakanlığı, sekiz yıllık eğitime geçecekleri zaman öğretmenlerden büyük tepki almışlar; fakat daha sonra öğretmen kuruluşlarıyla eğitim bakanlığı bu soruna çözüm bulmuşlar. Onun için de biz Türkiye'de mutlaka çalışanların sendikalaşmasını, (hem de toplu sözleşmeli bir sendika) istiyoruz. Onun da silahı ile birlikte verilmesinden yanayız ve her türlü karara, her türlü planlamaya katılmak durumundayız. Dün yine bu toplantıda beni çok sevindiren ve gerçekten duygulandıran bir konuşma yapıldı. Lokantalar Avrupa'da standartlaşmış. Sonra kurumlar da aynı şekilde standartlaşmış; örneğin öğretmen olacak birisine girişinde sorulacak sorular belliymiş. 150 tane; ama on tanesi sorulacak. Aday çalışıyor 150 sine de, giriyor sınava, o sorular çıkıyormuş. Onun için biz de **Türkiye'de sendikalaşmayı istiyoruz, toplu sözleşmeli, pazarlıklı bir sendikalaşma ve eğitimin her alanına katılmak istiyoruz. Bu konuda sayın iktidar partileri gereken sözleri verdiler, dileriz iyi bir işbirliği ile ülkemiz yararına iyi bir sonuç çıkar.**

Saygılar sunarım.

EĞİTİM PROGRAMLARI GELİŞTİRİLMELİ

Bilim ve teknolojideki çok hızlı gelişmeleri, çok yakından ve aynı hızla takip etmek zorundayız. Bilimsel ve teknolojik gelişmeleri değerlendirerek örgün ve yaygın eğitim sisteminde bulunan fertlerin gelişimlerine, olgunluk düzeylerine ve ihtiyaçlarına göre eğitim programlarını yenilemek zorundayız. Bunları söyleyemedim, bu vesile ile söylüyorum. Eğitim bilimlerinin dayanağını oluşturan bilimlerdeki yenilikler doğrutusunda eğitim bilimleri disiplinlerini çeşitlendirmek, yenilemek, geliştirmek zorundayız.

Hem bilim ve teknolojideki, hem de özellikle eğitim bilimlerindeki gelişmelere göre öğretmenlerin yetiştirilmelerini, öğretmenlerin yeni rollerini benimsemelerini öğretmek zorundayız, ona göre öğretmen yetiştirmek zorundayız. Geçmişin eğitim anlayışı değişti diyoruz; kitap, program; Müsteşar Bey ifade etti burada; öğretmen merkezli eğitim anlayışı yerine; çocuk merkezli; başarısızlığı ölçen, arayan; savcı gibi, sorgu hakimi gibi peşinde koşan öğretmen yerine; başarıyı ölçen, değerlendiren ve ona göre yönlendiren öğretmen tipi geliyor. Öğretmen yetiştirmede bir numara, nitelik. Öğretmenin yeteneği ve niteliği. Hiç ona değinmiyoruz.

Eğitim sorunlarının, bilimsel araştırmalarla sürekli olarak çözümüne önem ve öncelik verilmelidir. Bunları yapamıyoruz.

Sayın Saadettin Elalmış, "eğitim yanında, denetimi de var" dediler. Çok doğru. Denetim, yönetimin bir fonksiyonu, ama gücü yetmediği için, zamanı yetmediği için, benim namıma sen yap diyor yönetici. Bu yönde Bakanlıkta düzenlemeler

yapıldı: hocalarımız bir araya geldiler, son yönetmelik düzenlemelerini yaptık.

Ders geçme ve kredi sistemi biçiminde ifade ettiğimiz yeni uygulamamıza, görüşümüze iktidar temsilcileri nasıl bakıyor? Sayın Bakan iyi bakıyor. Sayın Durmaz da eğitim kökenli, yıllarını bu işe vermiş bir arkadaşımızdır. Yaptığı açıklamaların özü; ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda eğitim denen şey ki bunun anahtarı ve temelidir. Gözlerinden okuyorum, "evet" diyorlar. Aklın, bilimin, gerçeğin yoludur bu yol ve demokrasinin de gereğidir.

Araştırma Görevlisi **Necia Hanım** arkadaşımız, Eğitim Fakültelerinin mezunlarını niçin Merkez Teşkilatına almıyorsunuz diye soruyor. Onlara da imkân sağladık. Lütfen takip edin.

Ben; Merkezden önce yıllarca, Rize'de, Sakarya'da, Hendek'te, Kars'ta köyde, kasabalarda, şehirlerde çeşitli görevler yaptım. Hiç askerlik yapmadan Merkez olur mu? Bir daha Bakan olursam, müsteşardan itibaren hepsini önce bir askere gönderirim, tekrar getiririm. Anlasınlar öğretmenin halini! Bir Bakan aday böyle demiş de Başbakan İnönü'ye sonra onu bakan yapmamışlar! Sanıyorum, bir dostumun anlattığına göre, bu sözleri Şükrü Koç, rahmetli İnönü'ye söylemiş: "hepsini değiştiririm" demiş, "hademesinden müsteşarına kadar." Merhum da **aferin demiş**, ama ertesi gün, Koç değişmiş, İsmail Arar Milli Eğitim Bakanı... Yani, her yerde deneyim kazanmak lazım, onu ifade etmek istiyorum, köyü de, kenti de göreceksiniz, oralarda kişilik geliştireceksiniz ve deneyimlerinizle güçleneceksiniz.

masını yapıyor? Bu ilköğretim için de böyle, ortaöğretim için de böyle. Onun için biz imtihanı kaldıracacağız derken öğretmen okullarını yeniden ihya edeceğiz, gerçek öğretmeni yetiştiren okulları iyi yapacağız. Teorisiyle, pratiği ile her türlü nosyonu kazandıracak okulları ihya ettikten sonra öğretmenlik diplomasını kapı gibi eline verdiğiniz zaman gel bir de seni imtihan yapayım dersin üç, beş tane soru sorup da onu bir testten geçirirsen, yıllarca okumuş, o nosyonu almış bir öğretmene bu hakarettten başka bir şey değildir. Ama maalesef şimdi YÖK'de bunu göremiyoruz. Onun için öğretmenlik sınavını kaldıracacağız; ne zamana kadar, bu öğretmen okullarını kuruncaya kadar. Yıllarca okutursunuz okulda, o nosyonu veremiyorsunuz, üç beş soruyla öğretmeni iki saatlik bir sınava sokuyorsunuz, o sınavda aldığı dereceye göre öğretmenlik yapar; yapamaz diye karar veriyorsunuz, öyle şey olmaz. Gerçekçi olmak lazım arkadaşlar, öyle şey olmaz. **Bu bir. İkincisi** üniversite özerkliği anarşi yaratır demek. Yok öyle bir şey arkadaşlar, korkmamak lazım. **Çağımız değişmiştir, dünya değişmiştir, görüşler değişmiştir, bloklar değişmiştir.** Geçen yıl bugünlerde bir seminer olsaydı; duvarlar yıkılacak Berlin'de deseydim inanır mıydınız? Doğu Bloku çökecek desem inanır mıydınız? Çağ değişiyor, devir değişiyor, insanlar değişiyor, zihniyet değişiyor, düşünce değişiyor, ama biz millî ahlakımıza, özümüze, örf ve adetlerimize milli kültürümüze bağlı olarak dünya ile bütünleşmek durumundayız. Dünyadan soyutlanamayız. Yani şimdi dünyadan soyutlanmış bir millet olarak yaşamaya kalkarsanız, o zaman devlet olmakta, millet olmakta, dünyada varlığınızı korumakta güçlük çekersiniz. Bütünleşen bir dünyada, enformasyon çağında

kendinizi dünya ülkelerinden, çağdaş dünyadan soyutla-
manız mümkün değildir. Onun için millî özümüzü bozmadan,
yozlaşmadan uzlaşmak diyoruz biz buna. Yozlaşmadan
uzlaşarak dünya ile entegre olmak durumundayız. Tabii bu
entegre olmanın başında her şeyden önce eğitim gelir.
Çağdaşlaşmak, çağı yakalamak mecburiyetindeyiz.

ÜNİVERSİTEYE GİRME SORUNU

Ortaöğretimde, teknik öğretime ağırlık vermek acaba üniversitelere gitmekten çocukları alı mı koyar? Diye bir soru. Böyle bir soru, birbirinin alternatifi midir? Hayır. Bizde, bir defa üniversiteye gitme anlayışı veya üniversite mezunu olma anlayışı yanlış bana göre.Niye? Çünkü, ben ortaokulu bitireyim, liseyi bitireyim, üniversiteye gideyim, bir devlet kapısında hizmet göreyim, bir memur olayım zihniyeti var. Halbuki çağdaş dünyada, kendi işimi daha bilinçli, daha kapsamlı, daha ileri teknoloji öğrenerek yapayım düşüncesi var. Biz, eğer ortaöğretim çağında mesleki teknik eğitime işgücünün ihtiyacı olan kişileri kaydırabilirsek, onları kısa yönden meslek sahibi yaparsak, öyle sanıyorum ki üniversite kapılarında yığılmalar da büyük ölçüde önlenecektir. Ama bütün bunlara rağmen, ben mutlaka üniversite tahsili görüp daha geniş bir dünya görüşüne sahip olmak istiyorum diyen gence de üniversite kapısını mutlaka açmak lazım. Bunu üç sene ewel Sayın Bakanımızla bir açık oturuma çıktığımda da söylemiştim ve Sayın Bakanım o zaman Doğru Yol Partisinin programını önüme sürmüştü; "bu programla mı?" demişti. Evet. Yakın bir gelecekte göreceğiz, üniversite kapısı bütün gençlere açılacak. Ama onun tekniği, yöntemi, sistemi nasıl

mazsa insan hakkından bahsedemezsiniz. Bugün eğitimi baştan aşağı yeniden ele alıp reorganize edeceğiz derken bütün bu zincirin halkalarını birlikte düşündüğümüzü ifade etmek istiyorum. Teknik eğitiminden üniversitesine kadar, ilkokulundan meslek okullarına kadar tümünü ele almak lazım ve ancak bu şekilde gençlerimizi eğitir, bugünkü çağdaş eğitimin gereklerini onlara verebilirsek, dünya ile entegre olabilir, çağdaş bir millet olabilir, hukukun üstünlüğüne dayanan ve her türlü özgür düşünceye sahip olan bir toplum olma vasfına sahip olabiliriz. Bize yaraşan da budur.

Hepinizi saygıyla selamlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Durmaz'a biz de teşekkür ediyoruz.

Efendim, son söz Sayın Yılmaz'ın buyurun.

Rıza YILMAZ (SHP, Ankara Eski Milletvekili) — Sevgili arkadaşlar, değerli ağabeylerim, en pahalı yatırım, eğitime yapılan yatırımdır. Bundan beş altı ay öncesi İsveç'e gittim. İsveç hükümeti kentten uzak bir dağ evinde tek bir öğrenci için öğretmen atamıştı. Onun için, en pahalı yatırım eğitime yapılan yatırımdır diyorum.

Ülkelerin çağdaşlıkları, ülkelerin zenginlikleri ne kadar maddeni olduğuna, ne kadar kömürü olduğuna, ne kadar fabrikası olduğuna bakılarak belirlenmez; o ülkedeki eğitimin seviyesine bakılarak, o ülkedeki insanların kültürel yaşam seviyelerine bakılarak belirlenir. Birbirini tamamlayan şeyler bunlar. Çok değişik sorular var; **arkadaşlarımız nasıl bir öğretmen olacak da çocuklarımızı böyle yetiştireceğiz dediler?**

Önce, öğretmenimiz özgürce yetişecek; serbest düşünmesini öğrenecektir. Fransız öğretmenler Sendikası Başkanı Dumant, sendikamız Eğitim-İş'i ziyarete geldiğinde şöyle dedi. "Arkadaşlar, ben Fransız Sosyalist Partisinin milletvekili adayı idim. Ama sınıfın kapısını açtığım andan itibaren Fransız Sosyalist Partisi kimliğimi bir tarafa bırakıyorum. Öğrencilerime özgür düşünmeyi öğretiyorum." Onların özgür düşünen insanlar yetiştirme şansları vardır. **Öğretmenlerimiz özgür düşünen insanlar olursa ancak o zaman özgür düşünen insanlar yetiştirebilirler.** O da düşüncenin suç sayılmadığı toplumlarda, ortamlarda oluşur, gelişir.

Şimdi bir arkadaşımız şöyle diyor. Gazi Üniversitesinde eskiden altı saat İngilizce dersi alırdık. Şimdi iki saate düşürüldü. Değerli arkadaşım sadece İngilizce dersleri mi böyle? **Sosyoloji, Mantık, Felsefe, bir süredir zorunlu ders olmaktan çıkarıldı.** Bu dersler özgür düşünme ortamını yaratan geliştiren derslerdi. Böylesi bir toplumsal ortamda insanlar özgürce düşünüp tartışabilirler mi? Tabii ki tartışamazlar; tartışmayı kavga olarak anlarlar, onun için Türkiye'de küçük bir konuda görüş ayrılığı olup da tartışan insanlar yıllarca kavga ettiler; onları kavga ettirmek isteyenler de vardı. İşlerine öyle geldi. Onun için değerli arkadaşlarım, çağdaş insan özgürce düşünen, özgürce örgütlenen, kısacası örgütlü toplumun özgür bireyleridir.

Şimdi öğretmenlerimizi buldukları konumdan çıkararak eğitime nasıl katacağız?

Hiç kimse korkmasın, hem öğretmenlerimizi, hem velilerimizi eğitime; eğitimin planlanmasından, programlan-

naksız. Eğitimin plansızlığı, programsızlığı bu sonucu doğuruyor.

Diliyorum ve umuyorum ki, koalisyonumuz sırasında toplumumuzun örgütlenmesi için önündeki engeller birer birer kaldırılsın. Örgütlü toplumun, özgür bireyleri hayatın her alanındaki tartışmalara eşitçe katılarak yeni güzellikleri birlikte yaratsınlar.

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Yılmaz'a biz de çok teşekkür ediyoruz.

Efendim, bu panele katıldıkları için **Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan üç büyük partimizin temsilcisine yürekten teşekkür ediyoruz.**

Siz izleyicilerimiz; bizi yalnız bırakmadınız, bize her zaman güç kattınız; size de teşekkür ediyoruz. Bu toplantının kitabını en kısa sürede yayınlayıp, okuyucuların hizmetine sunmayı üstleniyor, toplantıyı burada kapatıyorum, efendim.

Teşekkür ederiz. (Alkışlar)

EK 1

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
XV. EĞİTİM TOPLANTISI
PROGRAMI**

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
XV. EĞİTİM TOPLANTISI

SANAYİLEŞME SÜRECİNDE
TÜRK EĞİTİMİ VE SORUNLARI

28 - 29 KASIM 1991

Perşembe - Cuma

YER : TED Ankara Koleji Vakfı Konferans Salonu
Ziya Gökalp Caddesi, No. 48, Yenışehir/ANKARA

«SANAYİLEŞME SÜRECİNDE TÜRK EĞİTİMİ VE SORUNLARI»

28 - 29 KASIM 1991

28 KASIM 1991 - PERŞEMBE

10.00 — 10.30	—	AÇILIŞ
	—	Prof. Dr. Mahmut ÂDEM (TED Bilim Kurulu Başkanı)
	—	Prof. Dr. Rüştü YÜCE (TED Genel Başkanı)
10.30 — 11.00	—	BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Zekâi BALOĞLU (Gençlik ve Spor Eski Bakanı)
KONU	—	"Sanayileşmede Eğitimin Rolü ve Önemi Nedir?"
11.00 — 11.15	—	TARTIŞMA
11.15 — 11.30	—	ARA — ÇAY
11.30 — 12.00	—	İKİNCİ OTURUM
BAŞKAN	—	Doç. Dr. Nizamettin KOÇ (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Prof. Dr. Bilsay KURUÇ (A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)
KONU	—	"Türkiye'nin Ekonomik Kalkınmasında Gerek- sinme Duyulan Nitelikli İnsan Gücü"
12.00 — 12.15	—	TARTIŞMA
12.15 — 14.00	—	ÖĞLE TATILI

14.00 — 16.00	—	ÜÇÜNCÜ OTURUM (PANEL I)
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONU	—	"Ulusal Eğitimimizde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar Nelerdir?"
KATILANLAR	—	Refet ERİM (Eski Çevre Müsteşarı)
	—	Metin OGAN (Türk-İş Eğitim Müdürü)
	—	Erkut YÜCAOĞLU (TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyesi)
	—	Musat ODABAŞI (MPM Teknik Danışmanı)
	—	Sami KAHRAMAN (TSE APK Uzmanı)
16.00 — 16.15	—	ARA — ÇAY
16.15 — 17.00	—	TARTIŞMA

29 KASIM 1991 CUMA

09.30 — 10.00	—	DÖRDÜNCÜ OTURUM
BAŞKAN	—	Prof. Dr. İnci SAN (TED Bilim Kurulu Üyesi)
KONUŞMACI	—	Prof. Dr. Süleyman Cetin ÖZOĞLU (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi)
KONU	—	"Sanayi Sonrası Dönem İçin Nasıl Bir İnsan Yetiştirmeliyiz?"

10.00 — 10.15	—	TARTIŞMA
10.15 — 10.30	—	ARA - ÇAY
10.30—12.15	—	BEŞİNCİ OTURUM (PANEL II)
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Özcan DEMİREL (TED Bilim Kurulu Başkan Yardımcısı)
KONU	—	"Ulusal Eğitimimizde Karşılaşılan Sorunlar Nasıl Çözümlenebilir?"
KATILANLAR	—	Ergun ZOGA (KOÇ Holding Eğitim Geliştirme Merkezi KOGEM Direktörü)
	—	Prof. Dr. Ergun TÜRKCAN (G. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi)
	—	Prof. Dr. Halil SARIASLAN (A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)
	—	Dr. İlhan DÜLGER (DPT Müsteşarlık Müşaviri)
	—	Doç. Dr. H. Nihat BİLGİN (Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı)
12.15 — 12.45	—	TARTIŞMA
12.45 — 14.00	—	ÖĞLE TATILI
14.00 — 14.30	—	ALTINCI OTURUM
BAŞKAN	—	Doç. Dr. Nezahat SECKİN (TED Bilim Kurulu Üyesi)

KONUŞMACI	—	Doç. Dr. İrfan YAZMAN (MEKSA Vakfı Genel Müdürü)
KONU	—	"Sanayi Toplumunu Olma Yolundaki Ülkemizde Ara - İnsangücü Yetiştirme ve Sorunları"
14.30 — 14.45	—	TARTIŞMA
14.45 — 15.00	—	ARA ÇAY
15.00 — 17.00	—	YEDİNCİ OTURUM (PANEL I I I)
BAŞKAN	—	Prof. Dr. Mahmut ÂDEM (TED Bilim Kurulu Baőkkanı)
KONU	—	"Sanayileşen Türkiye'de Eğitim Politikası"
KATILANLAR	—	Baki DURMAZ (Afyon Milletvekili ve Doğru Yol Partisi Genel İdare Kurulu Üyesi - Doğru Yol Partisi Tem- silcisi)
	—	Avni AKYOL (Bolu Milletvekili ve Anavatan Partisi Temsil- cisi)
	—	Rıza YILMAZ (SHP Temsilcisi)
17.00 — 17.30	—	TARTIŞMA — GENEL DEğERLENDİRME

EK 2

**YAYINA HAZIRLIK ÇALIŞMALARINDA
GEREKLİ DÜZELTMELER İÇİN İLGİLİLERE
GÖNDERİLEN YAZI ÖRNEĞİ**

Sayın

Derneğimizce düzenlenen ve 28 - 29 Kasım tarihlerinde TED Konferans Salonu'nda yapılmış bulunan "SANAYİLEŞME SÜRECİNDE TÜRK EĞİTİMİ VE SORUNLARI" konulu, "TED Eğitim Toplantısı"nda sunulan Panel ve Bildirilerin bir kitap haline getirilmesi çalışmalarını sürdürülmektedir.

Bu toplantıda,
.....konulu

BİLDİRİ/PANEL ile ilgili olarak;

- [] Sunduğunuz konuşmanın,
- [] İzleyicilerin yöneltmiş oldukları sorulara verdiğiniz cevapların,
- [] İzleyici olarak, toplantının "Tartışma" kısımlarında; katkı niteliğindeki konuşmanız veya bildiri sahibine ya da panel üyelerine yönelttiğiniz soruların, ses alıcı gereçten belirlenebilen metni ekte sunulmuştur.

13 Ağustos 1992 tarihine kadar ekte sunulan metinde, metnin aslına sadık kalarak yapılmasını gerekli gördüğünüz düzeltmeleri, eklemeleri ve çıkarmaları yaparak yayınlanmasını istediğiniz metnin, **Derneğimize ulaştırılmasını dilemekteyiz.** Bu yayınının kısa sürede yayınlanması planlanmaktadır. Bu bakımdan, gerekli düzenlemelerden sonra, yazınızı basıma hazır bir biçimde daktilo ile yazılmış olarak göndermenizi beklemekteyiz.

Ayrıca, halen düzeltme yapmak üzere gönderdiğimiz ekteki metinde, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, bu metnin ve toplantı sırasında verdiğiniz (Şayet verdiyseniz) bildiri veya panel konuşmanızın metninin basılmasını belirlen, "**basılabilir**" ibaresi ile imzalı olarak göndermenizi önemle rica etmekteyiz.

Bilginizi rica eder, ilgileriniz için teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Mehmet BAKLACI
TED Genel Müdürü

- NOT : 1 — Ekte sunulan metnin düzeltilerek, yeniden yazılması halinde, tarafımızdan gönderilen metinle birlikte iadesi,
- 2 — Düzeltme sırasında yazım kurallarına dikkat edilmesi,
- 3 — **Gereksiz gördüğünüz paragraf ve cümlelerin çıkarılması, konuşmanızın çerçevesini aşacak ekler yapılmaması ve yabancı isim ve terimlerin orijinali ile Türkçe okunuşunun belirtilmesi rica olunur.**

EK 3

DİZİN (Ad Buldurusu)

DİZİN (Ad Buldurusu)

ÂDEM Mahmut	: V, IX, 273, 289, 296, 302, 306, 311, 320, 330, 338, 352
AKYOL Avni	: 46, 67, 170, 289, 305, 306, 311, 312, 317, 338
ALKAN Cevat	: 169, 325
ALPDÜNDAR Mustafa	: 39
ASENA Nebahat	: 334
BALOĞLU Zekâi	: 3, 38, 41, 44, 69, 113, 128, 238, 320
BILGEN H. Nihat	: 228
DEMİREL Özcan	: 177, 205, 211, 218, 227, 238, 242, 255
DOĞAN Hıfzı	: 114, 322
DURMAZ Bâki	: 274, 302, 305, 316, 317, 342
DÜLGER İlhan	: 125, 219, 242, 253
ERİM Refet	: 78
EROL Cemil	: 338
KAHRAMAN Sami	: 105, 121
KARAKÜTÜK Kasım	: 317
KINACI Ali	: 336
KOÇ Nizamettin	: 53, 67
KURUÇ Bilsay	: 53, 70

NOYANALPAN Ningur	:	3, 37, 77, 85, 116, 124, 129
TÜRKCAN Ergün	:	205, 240
ODABAŞI Mesut	:	94
OGAN Metin	:	86, 116, 123, 127, 128
ÖCAL Hakkı	:	251, 268
ÖNAL IŞIL	:	42
ÖZOĞLU Süleyman Çetin	:	37, 68, 135, 168, 169, 171, 246
SAN İnci	:	135, 167, 169
SARIASLAN Halil	:	212, 249
SEÇKİN Nezahat	:	259, 269
SEZGİN İlhan	:	42, 44, 330
YAZMAN İrfan	:	259, 269
YÜCAOĞLU Erkut	:	94, 114, 118, 128
YÜCE Rüştü	:	XV
YILMAZ Rıza	:	296, 311, 312, 348
ZOGA Ergun	:	177, 244, 248

EK 4

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

A. EĞİTİM DİZİSİ YAYINLARI

	Fiyata
1. Yükseköğretime Giriş Sorunları.....	Tükendi
2. Ulusal Eğitim Politikamız.....	Tükendi
3. Çocuk ve Eğitim.....	Tükendi
4. Temel Eğitim ve Sorunları.....	Tükendi
5. Atatürk ve Eğitim.....	12.500.-
6. Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
7. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları.....	Tükendi
8. Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz.....	12.500.-
9. Gençliğin Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
10. Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları.....	12.500.-
11. Yaygın Eğitim ve Sorunları.....	12.500.-
12. Yükseköğretimde Değişmeler.....	12.500.-
13. Demokrasi için Eğitim.....	15.000.-
14. Eğitimde Laiklik.....	20.000.-
15. Sanayileşme Sürecinde Türk Eğitimi ve Sorunları.....	35.000.-

B. ÖĞRETİM DİZİSİ YAYINLARI

	Fiyatı
1. Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
2. Ortaöğretim Kurumlarında Fen Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
3. Ortaöğretim Kurumlarında Matematik Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
4. Ortaöğretim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
5. Ortaöğretim Kurumlarında Sosyal Bilimler Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
6. Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları.....	12.500.-
7. Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları.....	12.500.-
8. Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları.....	15.000.-
9. Ortaöğretim Kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi ve Sorunları.....	15.000.-
10. Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları.....	25.000.-

C. ARAŞTIRMA DİZİSİ YAYINLARI

Fiyatı

1. İlkokul Çocuklarının Davranışlarının Öğretmenler Yoluyla Gözlenmesi Öğretmen Gözlem Formu El Kitabı..... 3.500.-
2. Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Problemlerinin Tür, Yoğunluk ve Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması..... 3.500.-

D. EĞİTİM VE BİLİM DERGİSİ

Fiyatı

Her üç ayda bir yayımlanan Eğitim ve Bilim Dergisi 85. sayısına ulaşmıştır..... 10.000.-

YAYINLARIN SAĞLANMASI

1. TED Yayınları, Ziya Gökalp Caddesi No. 48 Yenışehir/ ANKARA adresine başvurarak sağlanabilir. Bu başvurularda Eğitim ve Öğretim Dizisi yayınlarında, öğretmen ve öğrencilere % 20 indirim yapılır.
2. Bulunulan yerin Ziraat Bankası kanalıyla T.C. Ziraat Bankası Ankara - Mithatpaşa Şubesi nezdindeki 30440/A-456 no.lu hesaba para yatırarak banka makbuzu ve posta ücreti ile sipariş verilebilir.

Adres : Türk Eğitim Derneği
Ziya Gökalp Caddesi No. 48
Tel : 431 34 87 - 431 34 88
Yenişehir/ANKARA

Fiyatı: 35.000.- TL.